

79.115/
11

SIPULUSZ
HUMOROS
ELBESZÉLÉSEI

RÁKOSI VIKTOR

SIPULUSZ
HUMOROS ELBESZÉLÉSEI

HARMADIK SOROZAT

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST MDCCCCLIII
VIII., ÜLLŐI-ÚT 18. SZÁM.

RÉVAI TESTVÉREK
IRODALMI INTÉZET R.-T.

RÁKOSI VIKTOR MUNKÁI

Ki nem ösmeri Magyarországon **Sipuluszt**, a vidám boldozás nagymesterét? Ki nem ösmeri **Rákosi Viktort**, a komoly nemzeti író, a kinek lelkét a történelem és az élet nagy dolgai ihletik meg? Az örökké bohó **Sipulusz** és a komoly, nagy problémákat boncolgató **Rákosi Viktor** együtt jelentkezik a maga teljességében

RÁKOSI VIKTOR (SIPULUSZ) MUNKÁI

gyűjteményében, melynek megindulását a magyar irodalom örvendetes nagy eseményeként adjuk hírül. Az elszórtan megjelent humoreszkek, elbeszélések, regények, hirlapi tárcák, melyek a hogy betöltötték hivatásukat, eltűntek a szem elől: ime most gondosan válogatva egy diszes gyűjteményben jelentkeznek, hogy bevonuljanak minden magyar házba s megtalálják a helyet, mely őket megilleti, a nemzeti írók munkái mellett.

RÁKOSI VIKTOR írói egyénisége, munkáinak irodalmi bece és jelentősége csak itt, munkáinak gondosan válogatott gyűjteményében nyilvánul meg. Eddigi ismeretünk erről az íróról: olyan, mint a pillanati fénykép, halavány. Az intim vonások, a nagy kvalitások nem alakulhatnak ki az olvasó előtt, csak abból a harmonikus egészből, mely teljes munkásságának képét adja.

RÁKOSI VIKTORT megismerni a maga egész mivoltában, követni szelleme röptét: több a tisztán szórakozást célzó élvezetnél, mert még legbizarabbnak látszó apróságából is — azokból, melyek ebbe a gyűjteménybe vannak fölvéve — az az író szólal meg, kit eszmeköre, hajlamai, tehetségei a nemzeti kultúra komoly és számottevő munkásává avatnak.

RÁKOSI VIKTOR MUNKÁI
XI. KÖTET

SÍPULUSZ HUMOROS ELBESZÉLÉSEI

HARMADIK SOROZAT

Országos Széchényi Könyvtár

RÁKOSI VIKTOR MUNKÁI

XI

SIPULUSZ
HUMOROS ELBESZÉLÉSEI

HARMADIK SOROZAT

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST MDCCCCH
VII., ÜLLŐI-ÚT 18. SZÁM.

RÉVAI TESTVÉREK
IRODALMI INTÉZET R.-T.

RÁKOSI VIKTOR

SIPULUSZ
HUMOROS ELBESZÉLÉSEI

HARMADIK SOROZAT

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST MDCCCCH
VIII., ÜLLŐI-ÚT 18. SZÁM.

RÉVAI TESTVÉREK
IRODALMI INTÉZET R.-T.

P. rihung.
1277ae

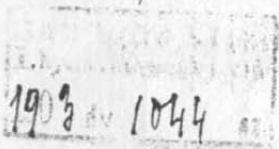
OSZK

AZ ÖSSZES JOGOK FENTARTÁSÁVAL

Országos Széchényi Könyvtár

79115/11

BARNABÁS RABSÁGA.

I.

Van szerencsém magam bemutatni, én Szőke Barnabás, fiatal fővárosi hirdető vagyok, a ki Oszdön nyaralok, s e pillanatban Baranyay főszolgabíró házában ülök és nagy férfitársasággal az ő nevenapját ünnepelem.

Már megvaecoráltunk, s a hangulat zajos volt. A cigány majd megszakadt, úgy huzta s minden ember ordított, hogy a zenét tulkiabálja. Egyszerre Baranyay hatalmasat csapott az asztalra s falrengető hangon elkiáltotta magát:

— Csend!

A zaj megszűnt, a banda is elhallgatott. Mindenki azt hitte, hogy a főszolgabíró dikciózni akar. A nagy szál ember villogó szemeit a cigányokra szegezte.

— Voltatok már sorozáson? — kérde Baranyay.

A cigányok egymásra néztek.

— Kellünk is mink a császárnak, — felelt Czinége, a primás, — minek oda a cigány? Nem értünk mink a trombitához.

— Azt kérdem, voltatok-e már a sorozáson? — ismételte kemény hangon a főszolgabíró.

— Ha a nagyságos ur megengedi, majd egy nő-tával felelek rá, — felelt behizelgő mosolylyal Czinege.

Baranyay kikapta kezéből a hegedüt és a sarokba dobta.

— Fiuk! — kiáltott, — ez a sok tolvaj mind katonaszökevény, a kiket be kell soroznunk.

Helyeslő ordítás fogadta az indítványt. A cigányok remegve néztek maguk körül, Baranyaynak félelmes tréfái szoktak lenni.

Patasics Lázár, a szolgabíró, és Fáray csendőrhadnagy azonnal átalakultak bizottsággá.

— Levetköztessük őket? — kérde András, az egyik szolgálattelvő hajdu.

— Azt nem, hanem hozzátok be az irodából a...

És fülébe sugott valamit Andrásnak, kinek arcán pokoli mosoly vonult végig. Eltávozott s pár perc múlva öt darab hosszú, papírvágó ollóval tért vissza, minek láttára a cigányok siralmas jajgatásba törtek ki.

— Nyirjátok meg őket.

A hajduk azonnal lefógták a nagybögöst, a ki legjobban sirt és a legkócosabb volt, s elkezdtek nyirni, nem nézván, hogy haját vágnak-e vagy fület. A többieknek azalatt, féllábon állva, a nagyidai kesergőt kellett huzni.

— Uraim, ez embertelenség! — kiáltám közbe, — a cigánynak épp ugy a hajában van az ereje, mint Sámsonnak.

A főszolgabíró rám nézett.

— Ugy-e, te költő vagy, öcskös? — szólt megvetőleg.

— Az én.

— Azért viselsz te is hosszú haját?

— Azért én.

— No hát, hajduk, — pattant föl Baranyay, — vágjátok le ennek is a haját. Hadd menjen el az ereje!

És rám mutatott. E pillanatban villámként fölugrott Fáray, lekapta a fogason függő kardját, kirántotta, mellém állt, megcsókolt és így szólt:

— Ne félj, pajtás, megvédelmezlek.

— Halt! — kiáltott e pillanatban Csató Aladár. Majd szelidebb hangon, általános figyelem közt így folytatta.

Lement a nap, de csillagok nem jöttek.

Közel s távolról semmi fény nincs,

Csak mécsvilágom s honszerelmem ég.

Szép csillag a honszerelem,

Gyönyörűségesen ragyog.

Szegény hazám te!

Neked kevés van ilyen csillagod,

mint nemes nemzeti és vitézlő kis-baranyai Baranyay Gáspár ur, kit is az Uristen sokáig éltessen.

A poharak összecsendültek s viharos éljenzés kavargott a levegőben. Eközben kiegyeztem a főszolgabíróval ötven percentre akként, hogy a cigányokat nem nyírják tovább, hanem fölmásznak két almáriom tetejére s onnan fognak nekünk lemuzsikálni.

Alig helyezkedtek el a barna fiuk, nagy kinnal persze, az almáriomokra, mikor az egyik hajdu táviratot hozott be a fősolgabirónak. Baranyay elolvasta, ráni bámult, aztán megint elolvasta. Azzal összehajtogatta, zsebetette, két hajdunak intett, kiment az udvarra, a kut mellett ingujra vetkezett, s három vödör vizet huza-
tott a fejére.

Mi nagy érdeklődéssel néztük, hogy mi lesz ebből. Mindnyájunk kíséretében visszatért a szobába, intett és minden zaj elnémult.

— Fáray esendőrhadnagy urat fölszólítom, hogy Szőke Barnabást azonnal fogja el.

— Engem?

— Igen, önt.

— Én? — kiáltá Fáray.

— Igen, ön.

— Ugyan ne bolondozzál, Gazsi! — ellenveté a hadnagy.

— Ha nem hiszed, itt az irás.

És ezzel a táviratot odadobta Fáraynak. Ez megdörgölte a szemét, elolvasta a táviratot, szó nélkül zsebre dugta, felkötötte a kardját és a vállamra ütött.

— Indulunk, — mondá.

Poharat vettem a kezembe és így kiáltottam:

— Uraim! Nehogy azt higgyék, hogy valami becs-
telen gazemberre pazarolták a barátságukat, van szeren-
csém tudomásukra hozni, hogy párбай miatt jogérvénye-
sen négyheti államfogházra vagyok elítélve.

— Ez igaz, benne van a táviratban, — erősíté Baranyay.

— És mivel háromszori fölszólításra se jelentkeztem, most a felsőbbség megcsipett. Hanem azt kérdem én a felsőbbségtől: Nem maradhatnék én itt reggelig?

— Nem! — felelt nagyon komolyan Baranyay; — vagy felsőbbség az ember, vagy nem felsőbbség.

— Vagy csendőrhadnagy az ember, vagy nem csendőrhadnagy, — tette hozzá Fáray, kinek ez a formula, ugy látszik, nagyon megtetszett, — jössz velem a csendőrkaszárnnyába. Majd reggel adok melléd egy csendőrt, a ki beliferál a váci államfogházba.

— Akkor legalább igyuk meg a Szent János áldását, — indítványozám.

Ezt nem lehetett visszautasítani. Ezt Magyarországon még az akasztófa alatt álló elítéltnak is megadják.

— Mi volt az az ügy? — kérdé ez alatt Baranyay.

— Pofonvágtam egy urat.

— Hát aztán?

— Nem fogadtam el a följánlott békés kiegyenlítést.

— Igazad volt. Pofon dolgában nem lehet egyezkedni. S aztán?

— Aztán az az ur, a ki, mellesleg mondva, nagy disznóban volt, levágta a jobb kezem kis ujját . . . Ez volt a szerencsém . . .

— Miért?

— Mert ha én vágom meg őt, a törvényszék biztosan négy hónapot szól rám.

Erre elkezdtem egy bucsudalt zengení, a mely nagyon megtetszett a főszolgabirónak.

— Taníts meg rá!

— Nincs már időnk. El vagyok fogva.

— Ej, hát veled megyünk.

Tíz perc múlva az egész társaság vig muzsikaszóval megindult a csendőrkaszárnya felé. A hajduk hozták a bort, s hatalmas kurjantások verték föl a kis város és a nyári éjszaka egyesült csendjét.

Ha egy idegen arra jött volna, s megkérdezi, hogy micsoda kompánia ez, ugyancsak elbámul, ha azt mondják neki:

— Ez a főszolgabiró, a szolgabiró, a csendőrhadnagy, s egy ur, a kit az ügyészség rendeletére épp az imént tartóztattak le.

Szerencsére idegen nem jött arra s még a ben-szülöttek is mély álomban horkoltak.

Mihelyt a főszolgabiró megtanulta a nótát, kijelentette róla, hogy nem ér semmit s ezzel a laktanyában kártyához ültünk és reggelig föl se keltünk. A mulatságot ez alatt a hajduk és a csendőrök folytatták a cigányokkal az udvarban.

Reggelre Fáray összenyert vagy hatvan pengőt, mire kijelentette, hogy ő személyesen el fog kísérni Vácra és ott beszolgáltat a büntető igazságnak.

Mielőtt azonban az ugynevezett büntető igazságrám tette volna a kezét (ha van egyáltalán egy ilyen szép-

nevü intézménynek keze, a mi nincs bebizonyítva), a hajduk és esendörök önkivületi állapotban raktak föl bennünket a budapesti vonatra.

Az önkivületi állapot, mely kétségkívül tulfeszített munkásságunk következménye volt, tartott egészen Budapestig, hol követve őseink hagyományait, gőzfürdőbe mentünk.

A gőzfürdőben Fáray (talán az egyenruha hiánya lágyította meg ennyire, mert e helyen érezzük legjobban, hogy mindnyájan egyformán emberek vagyunk) becsületiszavamat vette, hogy jelentkezni fogok Vácon. Mert azt csak nem kívánhatom tőle, hogy az államfogház kapujáig elkísérjem.

Ez az engedékenység annyira hatott rám, hogy az esti vonattal Vácra utaztam.

Országos Széchényi Könyvtár

II.

A *Kuria*-vendéglőbe szálltam, s felkötvén seiyem pepita nyakkendőmet, a lövőházba mentem, hol — mint a főpincér beszélte — a polgárság táncsal, hangversennyel, fölolvasással, tombolával és világpostával egybekötött nyári mulatságot rendezett. Többfélével egybekötni egy nyári mulatságot egyszerűen lehetetlen. Engem főkép az vonzott oda, hogy egy hirneves fővárosi hírlapíró tartotta a fölolvasást, ezzel szerettem volna baráti viszonyba lépni, hogy későbbi pályafutásomban segítségemre legyen.

Mire én megérkeztem, már a program véget ért, csak a tánc és a világposta volt hátra.

Egyenesen odamentem hírneves írónkhoz, s fölujtottam az ismeretséget.

— Fájdalom, már későn érkeztem, nem hallhattam a fölolvását. Hol fog megjelenni?

— Majd csak kötetben adom ki, — mondá ő habozva.

(Azonnal láttam, hogy egy régi dolgát olvasta föl, mely már egypárszor megjelent nyomtatásban.)

— Arról már értesültem, hogy a közönségnek nagyon tetszett. Igen jól mulattak.

— Gondolja?

— Előre biztosra vettem. Ön igen jól el tudja találni a közönség izlését.

— No, ezuttal nem találtam el.

— Lehetetlen!

— Tudja, miről olvastam? *A magyar testőrök hatása irodalmunkra.* Ez a címe.

(Az önkéntes tűzoltóegyesület javára a magyar testőrökről fölolvadni? Milyen számár ez az ember!)

— De hisz ez már megjelent!

— Meg, az tény. Többször is megjelent, de még sehol se találtam embert, a ki ismerte volna.

— Budapesten hallottam dicsérni. Azt mondták, hogy ez az ön legjobb munkája.

— Ki mondta?

— Sándor Pál.

— Annak én mondtam . . . No, de hagyjuk ezt . . . Szokott táncolni?

— Nagyon is.

— No jőjjön, majd bemutatom.

— Kinek?

— A kinek akarja. Nem ismerek egy lelket se.

Egy csomó szép leány és asszony ült egy asztalnál, számos urral; hirneves barátom oda vitt.

— Van szerencsém Szőke Barnabás barátomat, hírlapírót bemutatni.

Egy tekintélyes külsejű ur fölkelt, parolázott velem és így szólt:

— Bencsák.

E mellett hosszú szuró tekintetet vetett rám. Ez az ember még azt hiszi, hogy ezzel a névvel: *Bencsák*, nekem imponál. A többi urral is paroláztam s azzal a Bencsák-lányok közé telepedtem. A papa különös magaviselete egy cseppet se akadályozott abban, hogy a két leánynyal fényesen ne mulassak.

Mikor a táncra került a sor, mindenki figyelmét magamra vontam fáradhatatlanságommal. A Sir Rogert rendeztem, — és pedig hogyan rendeztem! Megrendelhetnék ezt történeti festménynek a váci városház nagy tanácsterme számára. A kreuc-polkát is én vezettem és hirneves írónk is elismerte, hogy az írói népszerűség fönntartásához — legalább a vidéken — okvetetlenül szükséges, hogy az ember táncolni tudjon.

Az sem vetett rám árnyékot, hogy keringőim utvonlát elgázolt és feldöntött tüzoltók jelezték. Semmi

bajom se lett volna, ha Bencsák fagyos, gúnyos, szuró tekintete nem üldözött volna mindenfelé.

Bencsák Gizike volt az, a kivel legfőképp foglalkoztam. Hogy szőke volt, azt meg kell mondanom, hogy angyal volt, azt fölösleges megmondanom. Dühösen és nem eredménytelenül udvaroltam neki. Távol legyen tőlem a henegegés, de az itt következő párbeszédből megítélhetik, hogy igazam van-e.

Ő. Először van Vácon?

Én. Először.

Ő. Hogy tetszik a város?

Én (sötétben érkezvén, nem láttam semmit). Remekül.

Ő. Tudja-e, hogy holnap este nálunk utómuri lesz?

(Honnan tudjam én, hogy Bencsákéknál holnap utó-muri lesz?)

Én. Igazán?

Ő. Itt marad még holnap?

Én. Hogyne!... Azaz nem... Vagyis meglehet.

Ő. Ugyan maradjon itt.

Én (rejtélyes mosolylyal). Ez nem tőlem függ ám.

E pillanatban rés támadt a táncolók közt. Abba hagytam a csevegést és vadul belerohantam a tömegbe. Ezt az eljárást hazánkban galoppnak nevezik.

Mikor a kiesikével, a ki a galoppból jelentéktelen zuzódások révén szabadult ki, újra összeültem, egész ijedten azt kérdezte tőlem:

— Mi baja magának a papával?

— Bencsák urral? Semmi. Először látom életemben . . .

— Kereken visszautasította magát. Pedig a mama járt közbe.

Azonnal helyére vezettem Gizikét, s hirneves íróbarátomat Bencsák urhoz küldtem magyarázatokat kérni. Hirneves íróbarátom egészen elhidegülve jött vissza hozzám. Mintha valamit megtudott volna rólam, a mit eddig nem tudott.

— Nos, nos? — ostromoltam.

— Nem ad fölvilágosításokat, csak azt mondta, hogy az ön személyét nem fogadhatja holnap a házában. Mindenkit hamarabb, de önt nem.

— Nem értem.

— Ez az ember tud önről valamit.

— Nem tudhat semmit.

— No, no.

— De kérem! Legyen szives ezt a frátert nevemben provokálni.

— Ezt megtehetem.

— Látja azt a tüzoltó főparancsnokot ott a sarokban?

— Látom.

— Vegye azt maga mellé segédnek.

— De nem ismerem.

— Én se, hanem jól ápolt körszakálla van és pápaszemet visel, tehát intelligens ember.

Az író és a főparancsnok félrevonták Bencsákot és tárgyaltak vele. Öt perc múlva visszatértek.

— Nem fogadja el a kihívást.

— Akkor inzultálok.

— Megverik a tüzoltók.

— Bánom is én.

És már ott álltam Bencsák előtt.

— Az ur visszautasít a házából, — kiáltám remegő hangon, — az ur megsért és elégtételt nem ad . . . az ur . . .

— Gyáva vagyok, ugy-e, azt akarja mondani?

— Igenis azt.

— Pedig kedves Szőke ur, nem vagyok gyáva, hanem fegyházigazgató, vagyis az államfogháznak is igazgatója . . . Ön pedig öt nap óta magyar királyi államfogy . . . vagyis szökésben levő rab . . .

Vagy ugy? Hát ezért nem fogadhat holnap este a házában . . . Mégis igaza volt hirneves íróársamnak: ez az ember tudott rólam valamit.

Szokásom, hogy ha valami nagy ostobaságot követek el, a humoros hangba átesapni és jókedvet szimulálni. Most is elmosolyodtam, elegánsan meghajtottam magamat és szólék:

— Bocsánat, principális ur. Ez a vigjátéki fordulat igazán kihoz a sodromból . . . Van szerencsém tisztelettel jelentkezni. Remélem, nem haragszik . . .

A direktor kezét nyújtott. Gizike, a ki messziről nézte a jelenetet, mikor közeledtem, így szólt:

— No, kibékültek?

— Ki.

— Hát eljön holnap este?

— Nem tehetem.

— Miért?

— Mert a papa lecsukat reggel nyolekor.

— De kár, — mondá a kis lány őszintén, — valahány jó táncos jön Vácra, azt mind az államfogházba rakják.

És a kis leány ott hagyott a faképnél. A mint megtudta, hogy holnap este nem fogom vele sub titulo tánc, az intelligenciát tiporni, megszűnt irántam az érdeklődése . . .

III.

A langyos nyári éjszakában lassan, füttyörészve ballagtam a *Kuria*-fogadó felé, azzal az eltökélt szándékkal, hogy szabadságom hátralevő részét alvással fogom tölteni. Ez az igazgató titkos drámaíró lehet, hogy ilyen szinpadi hatással tudta leleplezni magát, a helyett, hogy mindjárt a bemutatáskor megmondta volna a kilétét. Szivemből kívántam neki, hogy ha valaha szinpadra kerül, akkorát bukják, mint a Tátrahegység.

A fogadóbeli szobámban még annyira se jutottam, hogy a Miksa mexikói császár kivégzését ábrázoló acél-metszetet megnézzem, mikor az étteremből pokoli muzsikaszó tört fel hozzám. Hát ez mi? Hát én már álmatlanul fogok átmenni a szabad életből a rabságba? Hát Magyarország minden kocsmájában mindig van egy ur, a ki az ősi vagyont elcigányozza? Hát itt már muszáj úgy lenni, hogy folyton többet költünk, mint a mennyit keresünk? Ilyen társadalmi kérdések fordul-

tak meg a fejemben, mérgemben. Aztán megrántottam egy zsinórt, mely a szobában lógott, s a fölhangzó erős csengetyüszó bizonyította, hogy nem hiába.

Egy álmos pincér jelent meg.

— Mi tetszik?

— Azt akarom, hogy csend legyen a fogadóban, mert aludni szeretnék.

— Csend? Hát ki lármáz itt?

— Lent muzsikálnak.

— Vagy úgy? Azon pedig nem lehet segíteni.

— Miért?

— Mer' a muzsika nem lárma, hanem muzsika.

Örül az ember, ha hallja.

Ezzel a pincér nyugodtan eltávozott. Utána kiáltottam:

— Hát meddig fognak még muzsikálni?

— Biz' én nem tudom. De kérem, itt a fogadóban alszik vagy harminc ember, csak éppen uraságod ne tudna aludni?

Ezzel magamra hagyott. De, úgy látszik, a jeletet elmondta odalent, mert pár perc múlva visszatért, s a következő névjegyet adta át:

KÖRÖSHARTAI HÁRTÓI ALADÁR

— Ki ez az ur?

— Ez az ur mulat odalent.

— Mit akar?

— Izent.

— Mit izent?

— Azt izente, hogy ha uraságod ur, jöjjön le mulatni, ha pedig . . .

— Nos, ha pedig?

— Nem tudom, hogy elmondjam-e, mert sokáig voltam Pesten pincér és tudom, hogy az ilyenekből lovas-ügyes ügyek szoktak támadni.

— Csak mondja el bátran.

— Ha pedig nem ur, menjen a pokolba.

Szó nélkül elővettem a becsületbeli ügyek alkalmával használatos névjegyeimet, s átadtam a pincérnek, hogy vigye le. Ilyen névjegyekre szoktuk feleségül kapni a Vanderbilt- és Rothschild-lányokat. Hí másolata ez:

Ladányi és kálozdi

SZŐKE BARNABÁS

Budapest

Ezzel leültem az asztalhoz és arról gondolkoztam, hogy párbajképes-e az az ember, a ki vásárok alkalmával a szobák árát ötven percenttel fölemeli? (Mint a falon függő cédula ezt a *Kuria* vendéglőséről elárulta.)

Ezalatt lent elnémult a zene. Körülnéztem a szobában, hogy ha Hártóy rám támad, hogyan fogom magamat védelmezni. Egy karos gyertyatartót szemeltem ki fegyverül. Mig ezen tünődtem, egyszerre csak ajtóm előtt pokoli erővel rázendült a Rákóczy-induló. Itt az ellenség!

Az ajtó kitárult, egy sápadt, jóképű, kissé elhizott fiatalember lépett be, mögötte egy csomó kócos fej, füstös cigányarc, a kezdődő elázottság kifejezésével.

— Hártóy, — mutatta be magát. — Szervusz, komám.

— Szőke. Szervusz, — feleltem én.

— Érted jöttem muzsikaszóval. Gyere le mulatni.

— Kikkel mulatsz?

— Magammal. Becsületszavamra: nem alszol, ha itt maradsz.

Mit volt mit tennem? Lementem. Ez még a legjobb befejezése volt a szabadságnak.

A mint az étterembe léptem, azonnal egy budapesti detektivet pillantottam meg, a ki az egyik sarokban sörözött. Intelligens arcu, jól táplált ember volt, a ki láthatólag gyönyörködött Hártóy Aladár duhajkodásában.

A mulatság további részében egy szót se szoltunk egymáshoz Hártóyval, mert a cigány oly rettenetesen dörömbölt, hogy csak ágyulövések által érintkezhattünk volna egymással.

Hártóy kétszer nyakon vágta a primást. Mindenikszor — ősi szittya szokás szerint — egy-egy

tizes bankó volt a tenyerében, melyet a cigányhoz kent. Mikor a második tizes odavágódott, a detektív fölkel és kiment. Mi mulattunk tovább.

Egy félóra mulva Vác városának négy rendőre vonult be az étterembe, a detektív vezetése alatt.

A detektív fekete kabátja végig be volt gombolva. Arcán a jóság helyét a szigorúság foglalta el. Odalépett az asztalunkhoz, s emelt hangon így szólt:

— A törvény nevében . . .

— Hogy hívják? — kérde Hártóy, hozzám fordulva.

— Pajtás, ez egy titkos rendőr, — feleltem, — ismerem Pestről.

Hártóy szemmel láthatólag elsápadt.

— Mit akar? — fordult nagyon szelíden a detektívhez, egyuttal intve a cigánynak, hogy némuljon el.

— Az urakat a törvény nevében letartóztatom.

Hártóy fölegyenesedett és rám meredt.

— Ezt az urat? — kérdezte rám mutatva.

— Mindenesetre őt is; de első sorban önt.

— Engem? Miért? — kérde a fejét dacosan fölvetve, bár látszott rajta, hogy meg van ijedve.

— A lipótvárosi bank kárára három nap előtt elkövetett sikkasztásért . . . Itt a személyleírás, teljesen illik önre . . .

Hártóy lehorgasztotta a fejét. No, én ugyan szép társaságba keveredtem. A cigányok körülálltak bennünket, s megvetéssel tárgyalták az esetet.

— Baj van, nagyságos ur, — szólt a primás,

szemtelenül megveregetve Hártóy vállát. Ugy látszik, röstelte a tizessel bélelt két pofont, s most felül akart kerekedni.

— Nagyságos ur? Miért nem méltóságos ur? — szólt a nagybögös, a ki rendszeren a banda humoristája szokott lenni, — nem parancsol még egy nótát, a fülibe, mielőtt el tetszik menni fürdőzni?

Általános kacagás felelt e szavakra. Hártóy körüljártatta villogó szemeit és így szólt:

— Komisz nép! Ne félj, Szóke, én ártatlan vagyok, de nem szólhatok semmit. Hová megyünk? — kérdé a detektívet.

— A rendőrségre. Holnap pedig Budapestre.

— Hát én velem mit akar? — kérdém.

— Mit? Hisz' maga a cimborája.

— Én? Itt ismerkedtem meg vele. Tudják a cigányok is.

— Mink? — kiáltott ijedten a primás. — Nem tudunk mink semmit, csak muzsikálni.

— Fizetek! — kiáltott Hártóy.

Az összetört tükrökkel és poharakkal együtt a számla valami nyolevan forintot tett ki. Hártóy egy százassal fizetett.

— Mennyire rug a summa? — kérdé sugva a primás a detektívet.

— Hatvanezer forintra.

A cigányok tágra rándult szemekkel néztek össze.

— Annyi pénz tán nincs is a világon, — szólt meggyőződéssel a bögös.

— És detektív ur mennyit kap belőle?

— Ezer forintot.

— No, de már akkor elhuzzuk a nagyságos detektív ur nótáját is.

A detektív habozott egy darabig, de mikor a *Ritka buza, ritka árpa, ritka rozs* fölsendült, a sarokba vágta a kalapját és így kiáltott:

— No, nem bánom, úgy se csináltam még ilyen fogást életemben. Tíz üveg bort, meg szivarokat ide!

Hártóy elkezdett a detektívnek töltögetni, miközben nevető arccal a fülembé sugta:

— Pajtás, európai botrány lesz ebből.

Hidegen fogadtam a megjegyzést, hadd lássa, hogy immár nincs egymáshoz semmi közünk. A detektív csordultig töltötte a poharát ménesi asszúval és egy hajtásra kiűritette.

— Háromszáz hold ment már le ezen a torkon, — mondá mélabúsan, — de ha még háromszáz holdam volna, az is csak utána menne.

— Jó családból való az ur? — kérde Hártóy.

— A terbegeci Kovászokéból.

— Régi familia.

— II-ik Lajos király idejében már nemesek voltunk . . . Az apám már félig elszegényedett, én meg egészen tönkrementem.

Mi közöm egy detektív családjának a történetéhez? Untatott és boszantott a dolog. Rosszul éreztem magamat ebben a kompániában.

— Igyék Zimmer ur, — szólt a detektív Hártóy-

hoz, — magának köszönhetem ezt a szerencsét, nem akarok háládatlan lenni.

Zimmer? Hát ez a sikkasztó neve? Azt meg kell adni, hogy jól tudja adni az urat.

E közben Zimmer-Hártóy sebtiben néhány sort írt egy vizitkártyára, s míg a detektív a cigányokat dirigálta, odaadta egy pincérnek, a ki (öt forint borraivalót is kapván) azonnal fogta a kalapját és eltávozott. Hártóy-Zimmer nagyot csapott a markába, s elkezdett, mint a bolond, táncolni.

A detektív a cigányoknak s a rendőröknek is hozott bort, nagyon boldog volt és elmondta, hogy mi mindent vesz az ezer forintból. Először visszaváltja az apja ezüstkupakos nagy tajtékpipáját. Azután a kiskeleti házára kifizeti az utolsó részletet. Végére bezárkózik otthon és megiszik száz kupica szerémségi szilvóriumot. Rá három napig alszik, s vége. A többit takarékpénztárba teszi.

A cigányoknak leginkább a száz kupica szilvórium imponált. Elkezdtek Kovászt dicsérni, hogy ilyen ur, meg olyan gavallér. A boldogtalan ember vérszemet kapott, s mielőtt még valaki megakadályozhatta volna, egy üres üveget úgy hajított bele a legnagyobb tükörbe (mely, úgy látszik, Hártóy — akarom mondani: Zimmer — figyelmét kikerülte), hogy az ezer darabra tört.

Ebben a nagy zenebonában nyílt az ajtó és belépett rajta Bencsák fegyházigazgató, nagyon elsápadtan, a pápaszemes és jól ápolt szakállu tüzoltó-főparancsnok és a pincér, a ki Hártóy vizitkártyáját elvitte.

A tüzoltó-főparancsnok odalépett a detektivhez s szigorú hangon így szólt:

— Micsoda garázdálkodás ez? Kicsoda az ur?

A detektiv nem volt részeg, csak boldog. Nyugodtan elővette a papírjait és így szólt:

— Hatósági személy ön?

— Én a városi főkapitány vagyok. (Vagy ugy? És én ezzel provokáltattam az este Bencsákot.)

— Örvendek. Én Kovász Menyhért, polgári biztos vagyok Budapestről. Itt vannak az igazolványaim.

— Helyes. És mit csinál itt?

— Elfogtam a lipótvárosi bank sikkasztóját.

→ Hol van?

A detektiv Hártóyra mutatott, a ki majd szétpukkad a nevetéstől.

— No, Kovász ur, ehhez nem gratulálok, — szólt a főkapitány, — ez az ur Hártó Aladár, a ki nem sikkaszthatott három nap előtt, mert három hónap óta ki se mozdult Vácról.

A szegény Kovász üres tekintetet vetett maga körül, mintha a guta ütötte volna meg.

— Lehetséges volna ez? — kérde reszkető ajakkal.

— Becsületszavamra mondom. De hogy is juthatott eszébe?

— Kérem, a személyleírás rendkívül passzol Hártó urra. Aztán meg tele marokkal szórta a pénzt . . . No, ezt jól megcsináltam, — tette hozzá mélyen lehorgasztva a fejét.

(A cigányok hevesen gesztikuláltak a sarokban.

Szidták a bőgőst, meg a primást, a kik olyan hamar elpártoltak a nagyságos urtól.)

— Gyerünk, Hártóy ur, — szól e pillanatban érdes hangon Bencsák, a ki az egész jelenet alatt vasvillatekinteteket vetett rá.

— Csak legalább azt a tükröt össze ne törtem volna! — kiáltott föl kétségbeesve Kovász.

— Telik a kispesti házból! — kiáltott a bőgős a sarokból.

— Hártóy ur! — kiáltott kemény hangon Bencsák.

Mi ez? Miféle viszony van e két ember közt? Ime, Hártóy szó nélkül veszi a botját, kalapját és engedelmesen indul kifelé.

— Kapitány ur, — szól sirva Kovász, — egész vagyonom e percben két forint ötven krajcár. Családos ember vagyok . . .

— Hanem a ménesi, meg a neszmélyi jó volt, ugy-e? — kiáltott dühvel a primás. (Ő ivott belőle legtöbbet.)

— Meg a tükör!

— Mer' hát nemes ember ökelme!

— Van neki nagy tajtékipipája, de nincs neki vágott dohánya.

Igy kiabáltak a ciányok össze-vissza, mi pedig ezalatt ott hagytuk a termet. Az udvaron Bencsák veszekedett, s a büszke Hártóy ugyancsak alázatosan állt előtte. Azt hallottam csak, hogy az igazgató hálátlannak, könnyelműnek, meggondolatlannak nevezte Aladárt. Akkor se értem a dolgot, ha közeli rokonok.

Ekkor egyszerre csak ott termett mellettünk Kovász ur, a detektiv. Valami sunyi alázatosság látszott rajta, s hangjából gúnyt lehetett kiérezni.

— Kérem, Hártóy ur, fizesse ki még azt a csekélységet, mivel itt a kocsmában tartozom, — szolt.

— Én? Elment az esze?

— Most jött meg. Nem jó ám az, ha egy pesti detektiv tudja, hogyan szoktak a váci államfogoly urak a fegyház falain kívül mulatni . . . Én nekem pedig olyan furesa fejem van, hogy ha akarom, mindenre emlékszem, ha akarom, mindent elfelejtek.

— Bánom is én, akármilyen feje van.

— Azt tetszik hinni, nem tudok semmit? Beszéltem, könyörgöm alássan, a pincérrel, a ki uraságod vizitkártyáját vitte, a melyen az igazgató urat kéri, hogy szabadítsa meg.

Hártóy boszusan nyult a zsebébe.

— Mennyi?

— Tizenöt forint a bor.

Hártóy odaadta.

— Meg a tükör, könyörgöm alássan, negyven forint.

Hártóy azt is odaadta.

— Köszönöm, nagyságos ur. Most már nem tudok semmit.

És ezzel vigan visszakocogott az étterembe.

Minden világos volt előttem. Nem, Hártóy nem rokona a direktornak, hanem a rabja: magyar királyi államfogoly.

IV.

— Tekintetes ur! — szólt egy hang a sötétségben. Az, a kihez ez a megszólítás intézve volt, az ágyban, a fal felé fordulva feküdt, s ébredezni kezdett.

— Tekintetes ur! — ismételte a hang.

Az, a kihez ez a megszólítás intézve volt, így okoskodott:

— Énnekem eddig minden alárendelt lény: pincér, fiakkeros, hordár, inas azt szokta mondani *nagyságos ur*. Ez a megszólító tehát, a ki *tekintetes uraz*, valami felsőbbrendű alárendelt lény lehet, nagyobb ur az eddigi szolgálknál, a ki előtt én kisebb ur vagyok, mint az eddigiék előtt. Ki lehet tehát?

— Tekintetes ur, tesszen fölkelni! — folytató az ismeretlen.

Most már annyira magamhoz tértem az álmoságból, hogy bevallhatom, hogy az ébresztgetett én valék: Szőke Barnabás, e történet hőse. Azt is bevallhatom, hogy így füztem tovább gondolataimat: Még a novelláimban belém reménytelenül szerelmes grófnék libériás inasai is nagyságos urnak szoktak szólítani. Ki lehet tehát ez az alak, a ki a korai fölkelést tekintetes urral súlyosbitja?

Fölültem az ágyban, hogy szeme közé nézzek. Kék zubbonyos, vászonnadrágos, katonasapkás alak állt előttem.

— Mit akar, barátom? — kérdém.

— Fölkelni miltoztassony is bevonulnyi alamfoghazba magat bele maganak, — szölt a hajduformájú ember.

Hja, igaz, hisz' én még mindig a *Kuria*-fogadóban pihentem ki az éjszaka fáradalmaid.

— Kicsoda maga? — kérdém öltözködés közben.

— Porcsák, őrmester, felvigyázó, alamfoghazi mindenes.

Vannak naiv lelkü emberek, a kik azt hiszik, hogy Magyarország igazságügyi szervezetében a leghatalmasabb ember az igazságügyminiszter, vagy valami törvénytészi elnök, vagy talán holmi kuriai tanácselnök, vagy esetleg egy fegyházigazgató. Szerénységem, kinek volt alkalmá e nagy urak által kimondott ítélet végrehajtásában (mint végrehajtott) szerepelni, bizonyíthatja, hogy az nem úgy van. A legnagyobb ur az a kicsiny ember, a ki ott van leghátul és azt mondja: *Tessen bevonulnyi!* Akármit határoznak az említett nagy urak: a fogházban az történik, a mit Porcsák akar.

Rögtön tisztában lévén azzal, hogy az atyaisten előtt állok, öt forintot esusztattam a kezébe és szölek:

— Őrmester ur lesz szives a podgyászomat bevinni.

Porcsák arcán egy vonás se mozdult. Mozdulatlan és ünnepélyes maradt, mint egy kőszent. Ugy tett, mintha a hóna alját vakarná meg, s e mozdulattal a bankó is eltűnt valamelyik zsebében.

— Beviszek, miltozaga, beviszek, — szölt rögtön.

(Bravó! A nagyságos urat átugorva, egyenesen méltóságos ur lettem. Porcsák be van véve.)

— A ngyes számot szantam miltosaganak, — folytatta Porcsák, miközben össze-szijjazta a kuffereket, — új butor, agy kitünő, ablak uccara, ha kalhanak ajtót kinyitok, cug kiviszi füstöt belüle, szobából, neki, megete...

— Üres most ez a szoba?

— Olah pap volta benne, lazitas miatt. Montam neki, menyé ki magat belüle, neki, belije...

A mint látható, Porcsák gazda nem volt tisztában bizonyos szavak használatával, s azért rendesen öt-hat afféle szót használt, a hallgatóra bizván, hogy válassza ki közülök azt, a melyik legjobban tetszik neki.

— És a pap mit szolt hozzá?

— Mit szolta? Semit se nem szolta. Az mindig parbajszoba volta is kaszinó volta. Papot azir tettünk... neki... szobaba... mert beteg volta...

— És már meggyógyult?

— Aztat nem cseleketé, de montam neki, hogy szoba ugy se használta egissiginek, hat menyen vissza rigibe bele... neki... megete... Indulhatunk miltosaga...

A kapu előtt fiakker várt. Porcsák a pakkal a kosis mellé kapaszkodott, s így robogtunk a fegyház, e nagy, barátságatlan, sárgára meszelt épület felé.

Borzadás fogott el, mikor a félöl vastagságu nagy tölgyfa-ajtó kinyilt előttem, s egy fegyőr átvett, hogy fölvezessen az igazgató irodájába.

Az igazgató nem volt ott, egy szőke, nagyon nyá-

jas képü ur fogadott és székkal kínált. Kötelességemnek tartottam magamat bemutatni.

Ő is morgott valami nevet, melyet nem jól értettem. Aztán leült egy asztalhoz és elkezdett írni. Majd fölkel, odajött hozzám és elkezdett kérdezősködni a legkülönfélébb dolgokról. A budapesti építkezésekről, a színházakról, az egyetemről, a képviselőházról, de úgy, mint egy olyan ember, a ki most jött meg Amerikából.

— Ön régen nem lehetett Budapesten.

— Hat év óta.

— Pedig itt van a szomszédban.

— Lehetetlen volt lemennem.

— De ön, úgy látszik, társaságba se szokott járni.

— Nem igen.

— Sőt még lapokat se olvas.

— Soha! Van önnél egy ujság?

— Van.

— Kérem, adja nekem.

Mohón elkapta a kezemből és a zsebébe rejtette. Ez a magaviselet nem volt természetes. A szőke ur macskaléptekkel az ajtóig ment, kissé kinyitotta, hallgatózott, halkán becsukta és visszajött hozzám.

— Akar egy szívességet tenni nekem? — kérdé, rám függesztve tiszta tekintetü kék szemeit.

— Ha megtehetem, — feleltem habozva.

— Mindenekelőtt kell, hogy ön tisztába jöjjön velem: én, uram, évekre elítélt rab vagyok . . .

— Ezt gondoltam.

— Higyje el, hogy nem követtem el diszkvalifikáló bünt.

— Óh, kérem.

— Agyonlöttem azt az embert, a ki megszőktette a feleségemet.

— Mi az ördög!

— Csak az volt a baj, hogy nem párbajban löttem agyon, hanem revolverrel, hátulról. Magamat is agyon akartam löni, de megakadályoztak. Lássa, uram, — folytatá izgatottan, — Franciaországban ebből egy fényes fölmentés lett volna, nálunk pedig szigorú elítélés lett belőle . . . Tíz évre!

Elfödte arcát.

— Van egy lányom, a kit hat éve nem láttam, — folytatta, még mindig eltakart arccal, — azóta nagygyá, széppé fejlődött.

Igazán meghatott ennek a szegény embernek a fájdalma.

— Rendelkezésére állok, — mondtam.

— Csak annyiból áll a dolog, hogy legyen szives ezt a levelet föladni.

És ezzel egy *Berkes Málcsinak Budapestre* szóló levelet adott át.

— A dologban az a baj, — mondtam, — hogy én most négy hétre az államfogházba vonulok . . .

— Az nem baj, onnan mindent ki lehet csempészni.

— Akkor jó.

— Tehát megteszi?

— Meg.

— Köszönöm, — szólt remegő hangon Berkes ur, és mielőtt megakadályozhattam volna, megcsókolta a kezemet.

Teringettét! Micsoda kis dráma játszódott le itt hamarjában előttem. Ugy vettem észre, hogy magam is egy könnyet morzsoltam szét a szemem szögletében.

Lépések hallatszottak odakint. Berkes ur a helyére ült, én meg az ablakhoz álltam. Az igazgató lépett be, egészen sárga volt, sokat mérgeledhetett a tegnapi Hártyó eset miatt. Örültem az igazgató mérgeledésének, a miből kitetszik, hogy már is rabnak éreztem magamat.

— Jőjjön, Szőke ur! — szólt mogorván Benčsák, — a mit tegnap látott, felejtse el. Egy fegyőrt már elcáptam miatta. Így élnek vissza az urak az én jószágommal. Hallatlan! No, de majd megtanítom önöket keztyübe dudálni!

Mikor elhagytuk a szobát, köszöntem Berkes urnak, a ki zavart mosolylyal köszönt vissza. A folyosóra érve, az igazgató e szókkal fordult hozzám:

— Hát Berkes ur bemutatta magát?

• Haboztam egy darabig.

— Be, — mondtam végre.

— És elbeszélte a történetét is?

— El.

— Maga tehát sajnálja ezt az embert és igazat ad neki?

— Hogyne. Ilyenkor az ember mindig arra gondol, hogy egykor szintén meg fog házasodni.

Az igazgató sárga arca elkezdett vörösödni, vagyis a düh színét a jókedvé váltotta föl.

— Fogadni mernék, hogy bizott is magára valamit.

— Nem.

— Nono.

— Nem, nem, — kiáltám kétszer, gyorsan, egymásután.

De becsületes arcomon nagyon meglátszhatott, hogy füllentek, mert az igazgató megállt és a szemem közé nézett.

— No, majd mindjárt meg fogja mondani az igazat. Hát tudja meg, hogy ez a Berkes egyike a legfurfangosabb gazembereknek.

Kételkedve néztem rá. Elvégre ő a fegyház igazgatója, s mint ilyen, közös ellenség, a ki ellen még Berkeskel is össze kell tartani.

— Tudja meg, hogy az ő elbeszélése a hűtlen asszony lelövéséről pusztá mese. Ez az ember a legveszedelmesebb bankóhamisító.

— Igazán?

— Szavamra. Már harmadszor van itt nálunk. Remekül rajzol, de fényes tehetségét pusztán a papírpénz rajzolására használja.

Dühösen a fejemre csaptam.

— És én balek, úgy bántam vele, mint egy gentleman-nel. Hanem az apai érzelmeit azért tiszteletben tartom. Ez egy szép liliom, a mely mocsárban nőtt.

— A hasonlat szép és ajánlom, hogy jegyezze föl; de tudtommal Berkesnek nincs lánya.

— Hát a levél?

— A melyik önnél van?

— Az.

— Adja csak ide.

— Azaz . . . kérem . . . ejnye de ostoba vagyok...
mit is beszélék össze-vissza.

— Csak adja ide egészen nyugodtan.

Mit csináljak? Elvégre még sem vállalkozhatom egy bankóhamisító apai érzelmeinek közvetítésére, ha még oly szép is a mocsárban tenyésző liliom.

Odaadtam. Az igazgató fölbontotta, s egy százast vett ki belőle.

— Lássá. Milyen bajba keveredhetett volna, ha ezt továbbítja.

— Miért?

— Mert ez a százás hamis.

— Hamis?

— Persze. Hisz' csak nem gondolja, hogy innen fegyencek igazi százásokat szoktak kiküldözgetni?

Nem, ezt valóban nem gondoltam; de azt még kevésbé, hogy hamisakat. A boritékban volt különben még egy levél valami Jakabhoz intézve: tolvajnyelven irt utasítások, hogy mikor, hol és hogyan váltsa föl a százast.

Az igazgató azonnal visszasietett az irodába. Én utána.

— Berkes, holnaptól kezdve maga a kovácműhelyben fog dolgozni. El kell durvítani a kezeit, hogy ne tudjon ilyen finoman rajzolni.

S fölmutatta a konfiskált százast. Berkes fölugrott s dühös szemeket vetett rám.

— Ön nem gentleman, — mondá megvetően.

— Miért? — kérdém derülten.

— Mert elárult engem s fölbontott egy leánynak szóló levelet.

— Ugy se kapta volna meg a levelet az a szegény kis rózsabimbó.

— Miért?

— Mert a levél Málesinak van címezve, az ön leánykáját pedig Jakabnak hívják.

. . . Meg vagyok győződve, hogy az este a fegyintézeti becsületbiróság egyhangulag diszkvalifikált, s ha a nevemre valaki váltót hamisít, még csak meg se verelkedhetem vele . . .

Országos Széchényi Könyvtár

V.

Minden ember, a ki hazánknak valamely zajos lovagias ügyében — a honfoglalástól ezernyolcszázkilencvenkettőig *bezárólag* — résztvett, tudni fogja, hogy a váci államfogház a fegyházzal szemben fekszik, egy kis földszintes ház, udvarral és kerttel, honnan szép kilátás nyílik a Naszály erdőborította hegyláncára.

Mikor az igazgatóval és Porcsákkal bevonultam, mély csend honolt az egész épületben. A foglyok mind fegyelmi büntetést kaptak Hártóy éjjeli kirándulása miatt. Huszonnégy órára senkinek se volt szabad el-

hagyni szobáját, Hártóy pedig egy heti folytonos becsukásra volt elítélve, s ugyanennyi időre eltiltatott a bortól is.

Porcsák, a kinél a kosztra előfizettem, pompás ebédet hozott, utána jól aludtam, majd elővettem Shaksperet angolul, németül és magyarul, hogy ilyen összehasonlító módon megtanuljam az Egyesült királyságok nyelvét. Minden államfogoly azzal az elhatározással megy a fogházba, hogy valamely nyelvet meg fog tanulni. Miután említett elhunyt jeles költőnket böngésztem egy darabig, kimentem sétálni, de mivel árnyék nem volt, meleg pedig volt, csakhamar visszajöttem a szobába és — átkozottul untam magamat. Hej, ha én most kávéházban ülhetnék!

Javában ragyogott a nap, a madarak csiripoltak, s éppen hűvös, kellemes szellő kezdett lengedezni, mikor jött Porcsákkal az inspekciós őrmester és néhány ételhordó.

— Zarora, becsukunk ajtó, — mondá Porcsák bárátságosan.

— Hét órakor? Teringettét, erre nem is gondoltam.

— Ez a szabal.

— De nézze, kedves Porcsák . . .

— Nem nízhetek, miltosága... én jól banok urakkal, de a mi szabal, szabal . . . szabal keretin belül szivesen teszem, a mi csak lehetsíges, ha nincs is megengedve. Megvarom mig megvacsoraja magát, neki . . . maganak... belije . . . Parancsoja mig valami miltosaga?

— Köszöm, nem kell semmi.

Porcsák körüljárta a fogházat, mialatt az alőrmes-ter megvetette az ágyamat, én pedig falatoztam. Ellátta vacsorával a foglyokat, a mi minden nagyobb baj nélkül megesett, csak Hártóy vitt véghez iszonyu zenebonát, követelvén a borát. Porcsák a megbotránkozás tüneteinek közt tért vissza hozzám.

— Nem irtek, egyáltalán nem irtek . . . Művelt urak hogy lehetnek oly gorombák szóval, kifejezéssel . . .

— Ugy-e, az igazgatót borotválta? — kérdém.

— Aztat nem halotam, — mondá fagyos nyugalommal Porcsák, — de általában igen kiméletlenül nyilatkozta magát szemilzetrül . . .

— Az igazgatóról is? — firtattam.

— Nem tudok, miltosaga, ne tesszen eztet kirdeezni, mert főlebbvalorul nem nyilatkozhatok . . . ez a szabal . . . Nyugodalmas jockakat kivanom . . . Szip almokat . . .

Ezzel otthagzott és rám zárta az ajtót.

Mondhatom, hogy a két hatalmas csikordulás, melyet a kétszer megfordított kulcs okozott, egészen a szivemig nyilalt. Ez a pillanat szörnyü kellemetlen volt. Minden figyelmem a szürke üvegü, erősen vasrácsos, zárt és át nem látszó ablak felé fordult, honnan a világosságot kaptam. Majd sebesen föl s alá kezdtem jární, szivaromat rágva. Kétségtelen, hogy nagyon izgatott voltam. Mindjárt az jutott eszembe, — s ez minden fogolynak megfordul a fejében, — hogyan leszünk, ha tűz üt ki az

államfogházban? Elveszítik az emberek a fejüket, s mi mindnyájan bennégünk... E gondolatra hideg verejték gyöngyözött a homlokomról. Egyszer csak halk kopogás hallatszott a falon. Monte-Christo története jutott tüstént eszembe, nagy érdeklődéssel a kopogás felé siettem és visszakopogtattam.

— Ön az új fogoly? — kérde egy siri hang.

— Én; s ön a szomszédom?

— Az vagyok.

— Van szerencsém magamat bemutatni, én Szőke Barnabás vagyok.

— Szőke Barnabás, az író?

(Ki lehet ez a kedves fogolytárs?)

— Az, — mondám büszke hangsúlyozással.

— A *Fűzfalombok* című verskötet szerzője?

(Hisz' ez egy rongyos ember! Egyetlen kötetemet ismeri.)

— Ugyanaz.

Erre olyanféle zörgést hallottam, mintha valaki leesett volna a székről. A fogolytárs elnémult.

— Hát ön kicsoda? — kérdém nagy érdeklődéssel.

Semmi felelet. Megkopogtattam a falat. Mély csönd. Micsoda impertinencia ez? A mint megtudja kilétemet, teljesen elnémul. Harmadszori kopogtatásomra azzal felelt, hogy elkezdett furulyázni. No majd reggel számolunk.

Éjszakám meglehetősen nyugtalan volt. Az a bizonyos tűz álmomban csakugyan kiütött, s én porrá

égtém. Igen kellemetlen érzés volt, annyit mondhatok. Azóta ellensége vagyok a halottégetésnek.

Reggel nyolc órakor (mikor álmomban még szabadon kalandoztam mindenfelé) zördült az ajtó: a porkoláb kinyitotta. (Porkolábot mondek, mert így hatásosabb; de különben megvallom, hogy e balladai hangzásu elnevezés alatt Porcsák rejlett.)

— Jó regelt miltosaga. Hogy aluta magát . . . bele . . . neki . . . Mit miltoztata almonnyi . . . Kedves egisigire icakai nyugodálom . . .

Álmosan morogtam valamit.

— Tesik elhini, miltosaga, ez a legnyugotab illet vilagon . . . sohase nem kivanok mas leni, mint magyar kirali alamfogoly.

Kopogtak az ajtón.

— Szabad.

Mindenre el voltam készülve, de arra nem, a mi most történt. Az ajtón Löwenherz Manó lépett be. Lehetnek sokan Magyarországon, a kik ebben semmi rendkívülit sem találnak. Én, fájdalom, nem tartozom ezen sokak közé. Én azon kevesek közé tartozom, a kik ebben rendkívülit találnak.

Miért? Mert Löwenherz Manót egy elszakíthatlan kapes füzte hozzám. Ezt a kapesot prózaiabban részletfizetésnek hívják. Nagy elv ez, uraim, mert ezen nyugszik Magyarország társadalma. Millió meg millió ember ebből él, ebből ruházódik, ebből mulat.

A dolgot magyarán kimondva: Löwenherz Manó az én szabóm volt. S a köztünk levő kapesot azért nevez-

tem elszakíthatatlannak, mert nem kevesebb, mint százötven forinttal tartoztam neki.

Nagy öröömre Löwenherz ur olyan volt, a milyen máskor én szoktam lenni, ha az ő látogatását fogadom: sápadt és zavart.

— Tessék helyet foglalni, — mondám nyugodtan, — tudja-e, hogy mi az a *vis major*?

A szabó zavartan pislogott Porcsákra.

— Nem tudom, — felelt gyöngé hangon.

— A *vis major*: az államfogház.

— Igenis miltosaga, — szólt bele bizalmasan Porcsák, — úgy neveznek, gondolom, deakul, mert in izs vigeztem három deak iskolat Szakolcan.

— Eredménye pedig a *vis majornak* az, hogy most nekem nem kell fizetnem adósságot.

— Kivivin, a mit it bene foghazban miltoztatik csinálni, kosztra, mosasra, — sietett a veszedelmes elvet megmagyarázni Porcsák.

— Természetesen. Én tehát most magának részletet nem fizetek.

— Nem erről van szó, — rebegett Löwenherz és suttogva hozzátette, — küldje el Porcsákot.

— Porcsák ur, hozzon reggelit.

Alig hogy Porcsák kitette a lábát, Löwenherz gyorsan beszélni kezdett:

— Egy nagy kérésem volna önhöz. Számítok lova-giasságára, a köztünk fönnálló régi jó ismeretségre és titoktartására.

— Beszéljen, Löwenherz ur.

— Először is ne nevezzen engem Löwenherznek, hanem Bakónak.

— Ugyan kérem, szabó létére hogy választhatott ilyen mézárosnak való nevet.

— Ez csak az államfogházi álnevem.

— Hogyan? Hát maga is államfogoly?

— Az vagyok.

— Hisz' sohse párbajozott.

— Nem, rágalmazást követtem el hirlapi uton s ezért ítéltek el. De mikor idejöttem, láttam, hogy csak a párbajosoknak van pozíciójuk, azok az arisztokraták, a vezérek. Ekkor eszembe jutott, hogy egy Bakó nevű bácskai kliensem összevagdalt egy huszárcapitányt s ezért elítélték. Büntetése megkezdése előtt azonban Párisba szökött, magával vivén négyszáz forintnyi tartozását. Azt hittem, ennek alapján jogom van nevét és érdemeit magamra venni, s itt a huszárcapitány összevagdolója gyanánt szerepelni. Azt hiszem, ezzel Bakónak csak alkalmat adtam adóssága törlesztésére.

— Nos és?

— A dolog fényesen sikerült... A császár után nekem van a legnagyobb tekintélyem...

— A császár? Ki az?

— Az a feje az államfogháznak, a ki másfél évre van elítélve.

— A Szilvássy, a ki Benköt agyonlőtte?

— Az.

— No, ez érdekes. És senki se gyanakodott?

Löwenherz mosolygott.

— A kinek ilyen jó tatárpofája van, mint nekem, az minden gyanun felül áll . . . Azt meg tudja Szőke ur, hogy kitünően tudok öltözködni.

— Hát mit akar tulajdonképp?

— Tessék engem Bakónak vallani és nem leleplezni.

Haboztam egy kicsit. Igaz, hogy Löwenherz nagyon tapintatosan járt el és a százötven forint tartozást egy szóval sem emlegette (ha emlegette volna, nem is tettem volna meg, a mit kért), de mégis bajos . . . Különben mit érek vele, ha leleplezem? Elkecsereedett ellenségemmé teszek egy becsületes állampolgárt, egy jó hazafit, egy leendő családapát, egy befolyásos adófizetőt, — a kinek százötven forintjával tartozom. S ha már szabadon gorombáskodik az ember azokkal, a kik tartoznak neki, van-e joga rossz viszonyban lenni azokkal, a kiknek ő tartozik? Nincs joga. Aztán meg hecc az egész.

— Jól van, Löwenherz ur, ezennel kinevezem önt Bakónak.

Az oroszországi Bakó melegen megszorította kezemet és így szólt:

— Igen kínos gyötrelmekről mentett meg egy szerencsétlen furulyást. Sohse fogom elfelejteni.

Furulyás? Erről jutott valami az eszembe.

— Tud furulyázni?

— Hogyne! Nagyon szépen.

— E szerint maga az én szomszédom! . . .

— Persze, hisz' így jöttem rá, hogy ön itt van.

Egy darabig gondolkoztam, aztán szólék:

— Honnan tudja maga, hogy tőlem *Fűzfalombok* cím alatt egy verskötet jelent meg?

— Óh kérem, én klienseimről *mindent* tudok... *mindent* . . .

— Olvasta?

— Nem, — szolt az oroszlánbörből kibujt Bakó bizonyos önérzettel, — én *elvből* nem olvasok verset.

VI.

A foglyok már a folyosón csoportosultak. A mint Löwenherz elhagyta a cellámat, azonnal körülfogták.

— Ki az a *gubó*? — kérdezték többen is.

— Szőke Barnabás, a kitünő író. (Mégis derék gyerek ez a Löwenherz!)

— *Vigéc*? — szoltak megint többen.

— Dehogy. *Rabonbán*.

— Mennyi időre?

— Négy hét.

— *Sajtos*?

— Nem. *Gróf*.

A csoport, úgy látszik, meg volt elégedve a beszélgetéssel, melyből egy szót sem értettem. Gubó, vigéc, rabonbán, sajtos? Mit jelenthetnek ezek?

Löwenherz megvárt az ajtóban, s itt a kíváncsiakon keresztül egyenesen a császárhoz vezetett. Különös meghatottság fogott el, mikor beléptem s szobába, melyben nyolc hónap óta ül egy kifogástalan uriember, a ki

véletlenül agyonlőtt egy másik kifogástalan uriembert, a miért az megjegyzéseket tett rá, hogy hideg ászra bement és kihuzta a kasszát. Tizennyolc hónapra kidobták az emberi társaságból s megakasztották az egész pályáján . . .

— Szőke Barnabás, — mutatott be Löwenherz.

A császár, Szilvássy Kázmér, hideg maradt és szóltalan. A teáját kavargatta és fixirozott.

— Vigéc? — kérdé.

— Pardon. Hirlapíró vagyok.

— Vigécnek nevezzük államfogházi nyelven azt, a ki csak három, egész hét napra jön be, — magyarázta közömbös hangon a nagyur.

— Négy hetet kaptam.

— Akkor hát rabonbán.

— Ezt se értem.

— Két héttől fölfelé a foglyot *rabonbánnak* hívjuk.

— Vagy ugy?

(Ez tehát az államfogházi tolvajnyelv!)

A császár most már melegebben nézett rám fufangos szürke szemével.

— Remélem, hogy gróf.

— Nem, csak nemes ember vagyok, de genere Kálozd.

— Annak is örülök, de mi grófnak a párbaj miatt elítélteket hívjuk.

— Hát a sajtos micsoda? — kérdém.

— A ki sajtóvétség miatt kerül ide.

— No hát én gróf vagyok.

A császár arca ekkor már igen barátságos volt.

— Kard?

— Az.

— Miért?

— Pof.

— Kapta?

— Adtam.

— Visszaadták?

— Nem.

— Seb?

— Semmi.

— Ellenfél?

— Három vágás.

— Bandázszsál?

— Nem.

— Első vér?

— Végkimerülés.

— Hány öltés?

— Harminckettő.

— Szervusz komám, Isten hozott, ülj le; Bakó, add elő a cognacos üvegemet. Parancsolj rágyujtani, — így tört ki a szóáradat a teljesen fölengedett császárból, a ki most már méltónak ítelt magához.

Porcsák ur dugta be a fejét az ajtón.

— Intizkedéseket varok, — mondá alázatosan.

— Ebéd a gubónál. Nyolc személy. Hártóy ki marad, mert fujja a vasat . . .

— Hát ez mit tesz? — kérdém kíváncsian, el

lévén tökéelve, hogy még az angol nyelv előtt a fogházi tolvajnyelvet megtanulom.

— Ez annyit tesz pajtás, hogy bezárásra van ítélve. Egy hétig nem látjuk.

— Hogy leszünk pappal? — kérdé Porcsák.

— Nem hívjuk meg.

— És suszterrel?

— Azt meghívjuk.

— Miféle pap és miféle suszter? — fordultam kíváncsian Szilvássyhoz.

— Van két lázitonk: egy oláh pap és egy csizmadia. Az oláh pap azt írta, hogy föl kell akasztani a magyarokat, a csizmadia meg azt írta, hogy föl kell akasztani a gazdag embereket. Minthogy pedig mi magyarok vagyunk, gazdag emberek pedig nem vagyunk: a papot ellenségünknek tekintjük, a csizmadiát pedig nem és bevesszük a társaságba. Mert mulatságos ember... Porcsák mehet.

— Mi lesz Dolináczczal? — kérdé Löwenherz.

— Az igaz. Most van itt egy ujságirónk, a ki mindjárt szakértői véleményt adhat. Mond csak Barna: diszkvalifikálható dolog, ha valaki egy vidéki lapnak a kiadója?

— Nem az.

— Diszkvalifikáló dolog-e, ha egy vidéki lapban a kiadó politizál?

— Az sem az.

— Helyes. Hát diszkvalifikáló-e, ha kaució nélkül politizál?

— Még ez sem az.

— De Dolináczt becsukták ám ezért.

— Bizonyosan ellenzéki politikát csinált az ostoba.

— Szóval, te ostobának, de gentlemannek tartod Dolináczt.

— Ugy van.

— Ez a kérdés volt még függőben. Most már el van intézve. Porcsák, hé, Porcsák! Kilencre teritsen.

— Micsoda nagy ebéd lesz itt tulajdonképpen?
— kérdém.

— A te tiszteletedre fiam. Minden új belépőnek,
— a kit gubónak hívunk, — tiszteletére lakomát rendezünk.

— Bravó! Szép töletek, előre is köszönöm a megtiszteltetést.

— Nincs mit, pajtás, mert a lakoma a te költségedre megy. Mi csak a megtiszteltetést adjuk hozzá. Tudod, ez apáinkról ránk maradt szép államfogházi szokás.

Nem mertem savanyu képet vágni a meglepetéshez, s csak úgy befelé grimaszoltam. Kilenc idegen embert megvendégelni, ennek fele se tréfa. De muszáj volt. Ha beléptem ebbe a külön kis államba, meg kellett tartanom a törvényeit.

— Eredj Bakó, hívd meg Dolináczt is. Mondd meg neki, hogy helyzete tisztázva van és mától fogva állampolgár. Te pedig eredj és ösmerkedjél meg az alattvalóimmal.

VII.

Csepergős lévén az idő, szintén ősi szokás szerint, a gubó szobájában teritettek, vagyis nálam. Porcsák oly művészettel teritette meg az asztalt, hogy Európa legelső szobalányainak becsületére vált volna. Mikor láttam, hogy erről az oldalról nyugodt lehetek, s uri házammal nem fogok szégyent vallani, kimentem az udvarra, ismerkedni.

Először Dolinác fogott el.

— Dolinác Péter lapkiadó vagyok. Engedje meg, hogy kezét megszorítsam.

— Óh kérem . . .

— Köszönöm a szives közbejárását . . . helyzetem elviselhetetlen volt . . . Mikor a kaució szóba jött, Bakó rögtön ellenem foglalt állást . . . Azt mondta, kauciószédelő vagyok, a ki szegény emberektől beszédtem a pénzt és elköltöttem . . . Hiába mondtam, hogy a mit én elköttem, politikai vétség . . . nem tágitott . . . azt mondta, hogy nem vagyok uriemberek közé való.

— Bakó mondta?

— Az.

— Ejnye, a szemtelen.

— De a császár nem ejtett el, mert pénzem volt és a kártyán mindig veszíteni szoktam . . . Azt mondta, hogy az ügy megvizsgálását későbbre halasztja . . .

Szóval némán türtek, csak Bakó volt mindig imper-
tinens . . .

— Várjon csak, mindjárt ezt is rendbe hozom.

Löwenherz szobájába siettem.

— Jöjjön csak ki. Azonnal bocsánatot fog kérni
Dolinácztól.

Az ál-Bakó mint egy kis bárány követett és a le-
hető legmelegebb hangon bocsánatot kért Dolinácztól.

Meg volt törve és elcsendesült, mert érezte, hogy
teljesen az én jóakaratomtól függ. A kis potrohos ember
ravasz szemei csillogtak az örömtől és egyuttal oly hálá-
san nézett rám, mint az oroszán nézhetett arra az em-
berre, a ki egykor a lábából kihuzott egy tuskét.

Láttam rögtön, hogy tekintélyem Dolinác előtt
óriásilag megnövekedett.

E pillanatban a csoporthoz egy rusztikus külsejű,
de értelmes arcú, kisiparos formájú ember közeledett.
Dolinác rögtön bemutatta.

— Suba János, *A vörös csizma* című radikális lap
volt szerkesztője.

— Jó napot, kartárs, — mondám kezét fogva, —
és is ujságíró vagyok . . .

— De a tőke szolgálatában. Én pedig a leigázott
népért küzdöttem.

— Már mint a leigázott csizmadiákért.

— Nem vezet szaktársi elfogultság. Én általában
a nyomor ellensége vagyok.

— Egyetlen ember se legyen hazánkban, a ki
mezitláb jár, — kiáltám lelkesülten.

— És azonfelül az általános szavazati jogot óhajtom, a vagyonos osztály kizárásával.

— No, így mi bentmaradunk, Suba ur.

— És így jutottam börtönbe; mert hogy sokat piszkáltam a tőke orra alatt.

Igy kimagyarárván magát és elveit, Suba János hátratett kezekkel, meglehetősen ünnepélyesen tovább sétált.

— De ebédre lesz szerencsém. Tudja, ma léptem be, — kiáltám utána.

— Nem utasíthatom vissza az uri társaságot. A jó étvágy az Isten adománya, élni kell vele. A jó ebéd a véletlen ajándéka, el kell fogadni.

Az is az Isten adománya és a véletlen ajándéka, ha valaki egy potyaebédet ilyen szentenciózusan tud elfogadni; oly modorban, mintha én (a kit Suba uram ez esetben némi tulzással Véletlennel titulált) még szerencsémnek tarthatnám, ha egy ilyen görög böles (hogy ne mondjam magyar esizmadia, mert a kettő közt határozottan van némi hasonlatosság) letelepedik szerény asztalomhoz.

Most két ur közeledett felém, a kik eddig egész délelőtt sakkoztak és egy szót se szóltak senkihez.

— Barkó, vasutas.

— Benkő, mérnök.

— Örvendek, uraim. Szőke Barna, hírlapíró. Legyen szerencsém ma ebédre.

Barkó, a vasutas, elém tartotta a sakktáblát.

— Sakk?

— Most nem.

— Szokott?

— Néha.

— Örvendek.

Benkő tovább ment, mi pedig Barkóval élénk beszélgetésbe bocsátkoztunk, vagyis ő hallgatagon várta, hogy én még szóljak hozzá valamit. Nem látszott sokbeszédű embernek.

— Hogy került ön ide? — kértem. Az államfogyók épp úgy ezzel kezdik a beszélgetést, mint némely unalmas társaság az időjárással.

— Muri . . . részegség . . .

Megint elnémult.

— Nos?

— Mulasztás . . . hibás váltóállítás . . . kisiklás . . . két koci keserűviz fues!

Ejnye be furesa stilus. És mégis milyen ismerősnek tetszik. Hol hallottam én ilyesmit?

— Összeszólalkozás főnökkel, pof, párbaj, ítélet, fogház, elbocsátás . . .

Ahán, tudom már, hogy mi ez!

— Uraságod távirótiszt?

— Az is. Mint vasutas. Husz év óta.

Megvan. Ez az ember husz év alatt teljesen el-sajátította a távirati stilust és most nem képes másképp beszélni. Azért volt ez a nyelv előttem oly ismerős. Mint ujságíró eleget foglalkoztam vele. Szeretném ezt az embert hallani, a mint szerelmet vall.

. . . Delet harangoztak és mindenki a szobám felé

tódult. Ezt a vidám, meghizott, megelégedettségtől sugárzó csoportot látva, senkinek sem jutott volna eszébe, hogy ezek az állami törvények által szabadságvesztésre ítélt emberek. Még a csizmadia volt a legkomolyabb, mintha a föld muló örömei (melyek közt egy jó ebéd nem az utolsó) őt legkevésbé érdekelnék. De csakhamar kiűnt, hogy azok közül, a kik ebédem ellen rohamot intéztek, ő az, a ki a legnagyobb falatokat a lehető leggyorsabban le tudja küldeni belső világába, s a ki bár látszólag, bizonyos rendszerrel, nyugalommal és meggondoltsággal eszik, de mégis fogyasztás tekintetében az első helyen áll.

A levesnél fölállt a császár és így szólt:

— Üdvözlöm uri körünkben Szőke Barnabás társunkat. Nagyon csalódik, ha netán azt hiszi, hogy ő rab. A szabadság nagyon relatív fogalom. Rab volt Robinson Crusoe az ő puszta szigetén, bár járkálhatott erdőkben és mezőkön, bár hallhatta a madarak dalát és a tenger zugását . . .

— Éljen! Pompás! — kiáltott bele Dolinácز lelkesülten.

— Fogja be a száját, — szólt hidegvérrel a császár, — de a ki lapokat olvas, kártyázik, kugliz és napjait olyan jó társaságban tölti, mint mi, az csak a hivatalos körök által tekinthető rabnak . . . Mi szakadatlan összeköttetésben vagyunk a civilizált világgal, fogadunk látogatókat, s annyi szellemi táplálékban részesülhetünk, a mennyi nekünk tetszik. Rabság ez? . . . Egy . . . kettő . . . három.

— Nem! — ordított a társaság egyszerre a vezényszóra.

— A pecsenye elhüli magát neki, — sugta Porcsák Szilvássy fülébe elég hangosan.

Most Bakó kezdett hangosan számlálni.

— Egy . . . kettő . . . három . . .

— Pecsényét! — üvöltött egyszerre a társaság.

— Porcsák! A közóhaj nevében elrendelem a pecsenye behozatalát.

A pecsenye után, szintén vezényszóra, mindenki három pohár fehér bort hajtott föl. Ekkor Szilvássy így folytatta a beszédet:

— Uraim! A mindenség végtelenségéhez képest ez a hitvány földgolyó, melyen az emberiség lakik, épp olyan kicsi, mint a váci államfogház a földgolyóhoz képest . . . Mi következik ebből? Hogy minden ember rab ezen a kis nyomorult sárteken, csakhogy a kik odakint vannak, szegény, rövidlátó, korlátolt érzékű emberek, azt hiszik, hogy ők szabadok . . . Tehát mi is teljes joggal hihetjük, hogy szabadok vagyunk . . . Nos? . . . Egy . . . kettő . . . három . . .

— Ugy van! — kiáltott a kar.

— Kivánom ezek alapján, hogy Szőke Barna társunkat az uristen sokáig éltesse . . . Egy . . . kettő . . . három . . .

— Éljen! — riadozott a jeladásra a kórus.

Együttal fölhajtottuk a negyedik pohár bort.

— Uraim! — kezdém nagyszabásu beszédemet, —

a meghatottságtól remegő hangon mondok köszönetet Szilvássy nagybecsü felköszöntéséért . . .

Hogy mit mondtam tovább, az mellékes . . . Löwenherz bele-bele furulyázott, többen pedig már énekeltek. Természetes: nekünk gyors tempóban, este hét órára — mint üzleti nyelven Löwenherz mondta, — le kell bonyolítani az egész társas mulatságot, mert akkor — államfogházi nyelven szólva — *bekaszliznak*.

Ingadozva emelkedett föl az asztal végén Suba s poharát szilárdan tartva kezében, szóla:

— Az általános vagyonyjog és egyéni szabadság szempontjából néhány eszmének tisztázását célirányosnak tartom. Én az általános vagyonyjog alapján állván...

— Bocsánat, — szólt Szilvássy, — mit ért Suba ur általános vagyonyjog alatt?

— Azt kérem ássan, a mi benne van, hogy tudniillik mindenkinek általánosan joga van a vagyonhoz.

— A máséhoz?

— E kérdés még nem tisztázódott a nemzetközi-ség által.

— Pedig ez fontos; e nélkül nem visszük az ügyet dülőre. Azért hát ne is folytassa.

— És az egyéni szabadságra nézvést?

— E tekintetben én a szólásjog alapján állok, s jogom van magát a szólástól eltiltani.

— Törvényesség tekintetéből nem tehető ez ellen kifogás.

— Tehát hajoljon meg előttem, üljön le és igyék.

Suba János meghajolt, leült és ivott. E pillanat-

ban a báránykái közt kipirulva és boldogan járkáló Porcsák Szilvássyhoz hajolt és valamit sugott a fülébe.

— Hát csak hozza be, — felelt a császár.

Porcsák kitárta az ajtót és emelt hangon jelentette:

— Uj államfogoly önassága, Bakó Kázmér.

— A kliensem, — hörögte a fülembé Löwenherz és arcán a szabóság tudata szederjes foltokban mutatkozott.

Megvallom, hogy első pillanatra magam is el-sápadtam, mintha büntárs lettem volna. Azután eszembe jutott, hogy az ugynevezett nemezis még sem egészen a költők koholmánya, s kíváncsi voltam rá, hogy egy polgári és katonai szabó a tragikus bukásban hogy viseli magát.

Sűrű füst volt a szobában. Az emberek vagy énekeltek, vagy disputáltak, és az igazi Bakó megjelenése nem nagy figyelmet keltett. Leült Szilvássy mellé, egy rakás finom szivart kirakott az asztalra (Suba az általános vagyonsjog nevében hármát rögtön zsebre tett), s azzal a szeretetreméltó uri tempóval, mely jó társaságban mindjárt otthon érzi magát, kezdett inni. Löwenherz e közben magához tért, s még mielőtt Bakó megláthatta volna, hátat fordított neki és az ablak mellé huzódva, nagy beszélgetést kezdett Dolináczczal.

Egyszerre Szilvássy pipaszárával végig vágott az asztalon, mire esönd támadt.

— Honnan? — kérdé Bakóhoz fordulva.

— Becskerek.

- Ok ?
 — Párba.
 — Halál ?
 — Nem.
 — Seb ?
 — Nyomorék. Levágtam a jobb kezét.
 — Ki az ?
 — Gróf Tyrnau, huszárfőhadnagy.
 — Ok ?
 — Megesókolta a hugomat.

Szilvássy rábámult Bakóra.

- Csodálatos. Hogy hívják ?
 — Bakónak.
 — Kázmér ?
 — Az.
 — Bakó Kázmér ?

Bakó türelmetlen mozdulatot tett.

- Az ördögbe! Tán nem is hiszitek ?
 — Nem! — felelt fagyos nyugalommal Szilvássy.

Bakó alig észrevehető mozdulattal poharat vett kezébe. Még egy perc és a császár fejéhez vágja. Szilvássy mint tapasztalt verekedő, azonnal meglátta, de egy arcizma se mozdult.

— Ugyanazon bünéért két embert nem csukhatnak be, — folytatta teljes lelki nyugalommal.

— Hát hol az a másik ember ? — kérdé elbámulva Bakó.

— Bakó Kazi! — kiáltott a császár.

Ki látott már akasztást ? A ki látta, hogy az elitelt

milyen arccal közeledik a bitófa felé, az el tudja képzelni, hogy Löwenherz hogyan közeledett a császár felé.

— A szabóm! — kiáltott elhülve Bakó.

Szilvássy nem hederített a közbeszólásra, hanem rámutatott Löwenherzre és szólt:

— Ezt az embert is Bakó Kázmérnak hívják. Ennek az embernek is megcsókolták a hugát. Ez is levágta gróf Tyrnau huszárfőhadnagy kezét. Becskerek-ről jött ide, itt van . . . és így tovább . . .

Bakó összeszedte magát elképedéséből.

— Ez az ember, — kezdé, — ez az ember . . .

Kereste a szavakat. Fojtogatta a négyszáz forintos szabókontó, mint Danton vére Robespierret.

— Ez az ember, a ki nevemmel és tetteimmel kérkedik . . . Ez az ember egy . . .

Löwenherz ünnepélyesen fölemelte a jobb kezét.

— Megálljon, nagyságos ur, ne siessen becsületembe gázolni.

— Nagyságos ur? — hüledezett Szilvássy, — maga azt mondja Bakónak, nagyságos ur? Hát kicsoda maga? . . .

— Löwenherz Manó, polgári és katonai szabó, Váci-utca harminckettő.

— Nyomorult, — sziszegte Szilvássy, — így becsapni az egész államfogházat.

— Uraim! hallgassanak meg. Ne ítéljenek el kihallgatás nélkül.

— Ne hallgassuk meg, — riadozott Dolinác, a ki-

nek eszébe jutott, hogy Löwenherz milyen impertinensen bánt vele Bakó korában, — dobjuk ki a szabót.

— A jogegyenlőség alapján a szabó is ember, — vélekedék Suba.

— Dobjuk ki a csizmadiát is, — heveskedett Dolinác, — ez nem iparos-kongresszus.

Szilvássy nagyot ütött megint az asztalra. Erre az elnöki csengetyüzésre újra mély csend lett. Löwenherz arca elárulta, hogy villámsebessen gondolkozik.

— Bakó, kívánod, hogy ez a Löwenschmerz, vagy minek hívják, magyarázatokat adjon?

— Semmit se kívánok. Ez a szabó egy nyomorult frá . . .

Nem volt ideje kimondani. Löwenherz stentori hangon kiáltott:

— Uraim! Őszinte leszek. A helyzet olyan, hogy teljes nyíltságra van szükség. Az ilyen embereket, mint én, még életükben márványszoborba szokták faragni, nem hogy itt tapossák . . .

Világos volt előttem, hogy csak azért szónokol, hogy időt nyerjen.

— Uraim! — folytatta Löwenherz, — minden országnak támasza, talpköve a tiszta erkölcs . . . és a tiszta erkölcs gyakran olyan köntösben jelenik meg, hogy első pillanatra nem lehet fölismerni és így sokáig félre ismerik . . . Tisztelt kliensem, Bakó Kázmér ur tájékozó dühvel támadt ellenem . . . pedig ha tudná . . . ha tudná, talán . . . sőt bizonyosan, egészen más hangon beszélne velem . . . Jegyezze meg uram, hogy én

nem önérekből vettem magamra a Bakó nevet . . .
 óh nem . . .

Láttam, hogy nem tudott még tervet csinálni a
 hinárból való kimászásra, s részvétekből akaratlanul is
 közbekiáltottam:

— Ugy van.

Löwenherz hálásan rám nézett, új erőre kapott és
 folytatta:

— E közbeszólás sokat elárul, talán többet, mint a
 mennyit magam elárulhatnék . . . de mint egy gentle-
 mannek tanubizonyysága, mégis jól esik . . . Bakó ur,
 ön még fiatal ember, az élet még nem avatta be minden
 tapasztalatba . . . mikor másokkal kegyetlenül bánik,
 gondoljon agg édesanyjára, a ki . . .

Löwenherz elakadt. Bakó, mintha világosság nyílt
 volna az agyában, a fejére ütött.

— Az édesanyám! Miért hozza fel az édesanyá-
 mat? Hah, mit sejtek . . . Beszéljen . . .

Löwenherz mély lélekzetet vett.

— Nem vagyok följogosítva. Tudok hallgatni,
 mikor kell.

— Az édesanyám! Csak nem volt magánál az
 édesanyám?

Löwenherz megint villámgyorsan gondolkozott
 azon, hogy mi illik jobban bele a kimászás tervébe, s
 végre nagyon határozatlanul igent intett.

— S megkérte?

— Meg, — szólt halkan az oroszlánszivü.

— Hogy helyettem börtönbe menjen?

— Ugy van, — harsogta erőteljes hangon Löwenherz, a ki egyszerre magához tért, — ez az, a mit haboztam bevallani.

Azzal elővette zsebkendőjét, megtörölte az arcát, homlokát, szivarra gyújtott, fölhajtott egy pohár bort és olyanokat fujt, mint a ki a víz alól bukott föl.

— Beszéljen kérem, beszéljen, — ostromolta Bakó.

És Löwenherz nyugodtan elkezdte:

— Uraim! Ezelőtt két hónappal egy őszhaju, nemes vonásu, megtört matróna lépett be üzletembe, hol a legujabb külföldi minták mindig raktáron vannak. Arcán látszott a lelki bánat és álmatlan éjszakák nyoma. A skót szöveteket különösen ajánlom az urak figyelmébe. Mély megindulással néztem a reszkető kezű asszonyt, kit rövid idővel azelőtt még javakorabeli, derék asszonynak ismertem . . .

Mély csönd volt a szobában, mindenki feszülten figyelt Löwenherzre.

— Leült és egy pohár vizet kért. Azután elmondta emésztő bánatának okát. Fia az államfogház elől külföldre menekült . . .

— Szegény jó anyám! — sóhajtott Bakó.

— Meghatva az öregasszony fájdalmától, lábai elé borultam és megesküdtem, hogy legyen nyugodt, leülöm fia helyett az államfogházat . . . Az öregasszony s erre örökre büszke leszek, homlokon csókolt és sirva simogatott meg . . . Hat hete vagyok itt, a mint önök tudják . . . Uraim, ítéljenek fölöttem.

Bakó ocsudott föl először meglepetéséből:

— Keblemre, Löwenherz! Te nem szabóm vagy nekem többé, hanem barátom.

S mivel én is tartoztam Löwenherznek, szükségesnek tartottam e frázist egész terjedelmében magamévá tenni:

— Keblemre, Löwenherz! Ön barátunk és nem szabónk többé.

— Egy, kettő, három, — vezényelt Szilvássy, — éljen a nemes római!

— Éljen! — kiáltott egyszerre a társaság.

Igy vágta ki magát a csávából Löwenherz Manó.

— Édes Löwenherz, — szólott Bakó, mikor már kissé magához tért, — a történetek után egyikünk fölösleges az államfogházban. Köszönöm nemes önfeláldozásodat, de tovább nem fogadhatom el. Ma még maradjunk együtt, de holnap te távozni fogsz.

Ne neked! Löwenherz arcán megdöbbenés mutatkozott. Ez a fordulat nem jutott eszébe, de csakhamar megint földerült.

— Uraim! Ne tegyenek szerencsétlenné. Én itt, az önök társaságában, nagyon jól érzem magamat. Hadd maradjak itt, a meddig jól esik. Az őszi megrendelések és az új faconok miatt ugyanis nyugodtan maradhatok még. Megigérik, hogy mély titoktartásukkal lehetségessé teszik ezt?

— Egy, kettő, három . . .

— Meg! — zúgott a kórus.

Löwenherz sorba járt és mindenkinek megszoron-

gatta a kezét, biztosítván mindenkit, hogy ez életének legboldogabb napja. Hogy ne sokat izetlenkedjék a haszontalan, szájába nyomtam a furulyát s a multság teljes erővel megindult.

Minden megvolt, csak a cigány hiányzott. Mégis csak rabok voltunk mi, nem pedig szabad magyarok...

Bakó rohamléptekkel indult utánunk és dicséretére legyen mondva, háromnegyed óra alatt utólért. Utjának egyes állomásait falhoz vagdalt poharak jelezték (ezt nevezik a Bácskában *magas iskolá*-nak). Porcsák és hadsegédei szorgalmasan töltögettek, de még szorgalmasabban ittak, elannyira, hogy délután négy órakor Porcsák kénytelen volt friss fegyőrökért küldeni, s az eddig főszoigáló kettőt lefektetni. Az öreg is szabadabban mozgott, mert az igazgató két hétre Karlsbadba utazott.

Bakóban az ital esodálatos változást okozott: megcsendesedett és könnyezni kezdett. Sokáig érzékenyen nézett Löwenherzre, mint egy özanya egyetlen kis özi kérére, végre föluggrott és megcsókolta.

— Nem, édes Herzikém, valaminek történnie kell, — zokogá.

— Minek? — kérdé Löwenherz nyugtalanul.

— Ha te tovább is áldozat akarsz maradni, én tudni fogom kötelességemet.

— Mit?

— Nem fogadom el az áldozatot . . . nem tehetem . . . nem nézhetem . . . Itt hagyom az államfogházat . . . Nekem édesanyám mellett van a helyem . . .

Ráborult Löwenherzre.

— Hálám óriási lesz . . . Meglásd, anyám egy szavamra adoptálni fog . . . fiává fogad . . .

— De nekem vannak szüleim.

— Azokat is fiává fogadja.

— Van egy néném és két hugom.

— Mindegy. Valamennyit fiává fogadja. A Bakók sohse voltak hálátlanok. Holnap azonnal jelentkezem és aztán hazautazom . . . Mind a ketten nem szenvedhetünk ártatlanul s mivel te már beleszoktál, én vagyok a fölösleges Bakó, én utazom el.

Löwenherz vállat vont . . . az érzékeny jelenet nem folyt tovább, mert megkezdődött a ferbli.

Egy óra mulva Löwenherzzel lekvitteltem a szabókontót, Bakó pedig kétszáz forintot hozott Szilvássynak. Ez a körülmény döntött. Megsimogatta Löwenherzet és így szólt hozzá:

— Bocsáss meg, most már maradok. Egy gentleman nem távozhatik el az államfogházból adóssággal. Ez az a hant, mely ideköt.

VIII.

Kis szigetünk legközelebbi eseménye Hártóy kiszabadulása volt, melyet természetesen szintén lakomával ünnepeltünk meg, Löwenherz költségére. Ezen a lakomán jelen volt az oláh pap is, a ki kijelentette, hogy eddigi politikai elveit teljesen visszavonja. Ötvennyolc

éves lévén, nem lehetett reménye arra, hogy Magyarországot tul fogja élni s azért lemondott a magyarok tömeges fölakasztásának tervéről. Ily módon megtörtént a kibékülés, a mi a papnak öt liter borába került. Viszont mi a lakoma folyamán az oláhoknak átengedtük Erdélyt a Tiszáig, s ha egy kicsit erőltette volna a dolgot, a Dunaig is odaadtuk volna, a mit azonban ő nemcsak nem erőltetett, de sőt szerény mosolylyal állhatatosan visszautasított.

Hártóy kiszabadulása csak annyiban volt nevezetes, hogy a ferbliben senki annyira kóstáltatni, végigverni, visszavágni, ijeszteni nem tudott, mint ő. Nem lévén az angol bankban heverő tőkém, igen mérsékelten vettem részt a nagy hadjáratban, mely mindig főmulatsága marad az államfogyoknak. Még az oláh pap is belemászott, eleinte csak mint kibic, később mint játékos. Pénze nem volt, de mi elfogadtuk betét gyanánt az oláhországi vármegyéket, s lassankint a mienk volt a föld egészen a Feketet-tengerig. De mikor a megszorult pap Besszarábiát is föl akarta tenni, akkor kidobtuk a kompániából, mert Besszarábia a muszkáé volt . . . Így telt az idő igen kellemesen az államfogházban . . . mintha csak valami fürdőhelyen lettünk volna . . .

Egy csöndes, borongós nyári délután látogatóm érkezett. Az őr, a ki kijött utánam a kertbe, a hol kugliztunk, azt mondta, hogy egy szép asszony két kis gyerekkel. Kölesön kértem és rögtön fölöttem Hártóy piros nyakkendőjét (nyáron, világos ruhában csakis piros nyakkendővel lehet az asszonyokra hatni) és fölsiettem.

Pataki Kamilla állt előttem. Egykor a pesti bálokon sok fiatalember szive megdobbant erre a névre: Pataki Kamilla. Ő volt az, a ki a Vigadó nagytermét Simándy Zoltánnal hétszer körülkeringözte. Egy-egy farsangon tiz-tizenkét párbaj volt ő miatta a jogászok és atléták közt. Én magam is kétszer verekedtem érte, a nélkül, hogy ellenfeleim bennem nagyobb kárt tettek volna. Az ember mindig kész az ideáljáért meghalni, de bandázs nélkül megverekedni soha. Pataki Kamilla reménytelenül szeretett engem, — most már talán, látva őt gyermekeivel, indiskréció nélkül bevallhatom, — reménytelenül nem azért, mintha nem szerettem volna viszont, hanem azért, mert másodéves jogász voltam csupán, s összes jövedelmem abból a hatvan forintból állt, melyet az apámtól kaptam. Egyéb segélyforrásaim voltak: 1. A Micsek-kávéház főpincére. 2. Az összes ószeresek. 3. A különböző zálogházak. Erre az ingatag alapra nem vehettem el Kamillát.

Ezt belátta ő is, s még a második alapvizsga küszöbét alig láptem át, férjhez ment egy kis vidéki földbirtokoshoz, reményem: halálos gyászszal és az én képemmel szívében. Ha az irodalomtörténet a *Füzfalombok* miatt ítélőszéke elé fog állítani, büntársnak, fölbujtónak és értelmi bünszerzőnek Pataki Kamillát fogom megnevezni. Az ő férjhezmenetele oroszlánszerepet játszik a *Füzfalombok* című kötetem megjelenésében.

Férjhezmenetele óta nem láttam s most hirtelen megjelent előttem. Ugy éreztem, hogy szivemből kicsap a jogászkori láng . . . de nem nagyon magasra . . . a

két kis gyermek alakja lelohasztotta a tüzet . . . A hűtelen, a ki nem akart rám tiz-tizenöt évig várni, a mig levizsgázok s valamelyik miniszteriumban fölvánszorgok odáig, hogy megházasodhassam, a hűtelen, ugy látszik, boldog volt azzal a hamarabb levizsgázott urral.

Miért jött hozzám? Nyomorban van, férje iszákos, vagy tán le is ütötte a hajókötel? Árváit kell adoptálnom, vagy őt oltárhoz vezetnem? Nem rossz. Hisz' most épp olyan messze állok a megházasodástól, mint egykor . . . No, majd meglátjuk.

Az udvarnak azon a padján, melyen rendszeren Suba János szokta önmagába mélyedten a földi javakat egyenlőtlen részekre fölosztani, egy gömbölyü kis szőke menyecske ült. Ez ő! Nem volt gyászban, a hajókötelet tehát alaptalanul gyanusítottam. Ellenben virult, a hogy csak egy boldog menyecske virulhat. Bizonyos meghatottsággal néztem a kicsikékre, a kik engem nevezhetek volna apjuknak, ha türelmük lett volna nyolc-tiz évig várni.

Az asszony oly meleg nyiltszivűséggel, habozás és zavar nélkül nyújtott kezét, hogy tüstént láttam: teljesen elfelejtett, sőt életnagyságban való megjelenésem se tett rá semmi hatást se.

— Hogy van, Szőke? — kérdezte olyan hangon, mintha csak a mult éjjel jártuk volna el a Vigadóban a két és fél órás szupécsárdást, s azóta egyéb nem történt volna, mint hogy én aludtam, ő pedig álmodozott.

— Jól. És maga? — feleltem épp olyan hangon, mint ő.

— A mint látja, boldog vagyok.

— Nagyon siet ezt megjegyezni. Attól tart, hogy én boldogtalannak fogom nézni? S ez bántaná hiúságát?

— Nem. De igazán ez a két gyerek minden boldogságom. Azért siettem a maga figyelmét föl hívni rájuk.

— Minek köszönhetem a látogatását?

— Ha népszinművet játszánánk, azt mondanám, hogy meg akartam látogatni a régi szeretőmet, — felelt kacagva az asszony.

— De minthogy nem játszunk népszinművet . . .

— Egyszerűen bevallom, hogy egy nagy kéréssel jöttem magához . . . Barna, ne menj olyan messze! — kiáltott az asszony az egyik gyerekre.

— Hogyan mondta? — kérdém meglepetve.

Az asszony a füle hegyéig elvörösödött.

— No igen . . . csak nem veszi rossz néven?

— Hogy az egyik fiát az én nevemre kereszteltette? Isten ments. Az elsőt?

— Nem, a másodikat, — rebegette halkán az asszony.

(Sokáig nem tudott elfelejteni! Bravo Barnabás! Ezt sikernek tekintheted.)

A kis Barnabást odavontam magamhoz és egy szeretetteljes barackot alkalmaztam a feje bubjára. Anynyira meg voltam hatva, hogy miközben a kis drusza szőke fürtjei közt babráltam, majdnem apának éreztem magamat.

— És most halljuk a kérését, nagyságos asszonyom.

— Tulajdonképp két kérésem van. Az egyik . . . Aladár, Barna . . . Ugyan dobjon nekik el egy hatost . . .

Eldobtam a hatost, s a kicsikék messze utána futottak. Az asszony közelebb hajolt hozzám.

— Adja vissza a leveleimet.

— Micsoda leveleit? — kérdém ámulva.

— A miket tőlem kapott.

— Én?

— No persze.

— Mikor?

— A regatta-piknikek és korcsolyabálok idején . . . szóval leánykoromban . . . Dobjon nekik még egy hatost.

(Barna és Ali ugyanis már visszatértek a kis üzleti kirándulásból.)

Szívemre tettem a kezemet és tremoló hangon szóltam.

— Asszonyom, én, isten látja lelkemet, imádtam önt, s bármely pillanatban meghaltam volna önért. De a szent emlékek közt, melyeket szívem mélyén őrzök, hiába kutatok levelek után, melyeket ládám mélyén őrizhetnék.

Az asszony remegő hangon szólt:

— Dobjon nekik még egy hatost.

(A mint látni tetszik, ideálom gyermekei tetemes pénzáldozatomba kezdtek kerülni. A ravasz csemeték örületes gyorsasággal tették meg az utat az eldobott hatostól hozzám. Ez okból célszerűnek láttam csupán markirozni a pénzdobálást. Hadd keressék huzamos ideig s hiába, aztán meg hol van az megírva, hogy én

ideálom gyermekeinek pénzügyi viszonyait rendezni tartozom?)

— Tehát semmire sem emlékszik? — folytatta ő.

— Emlékszem mindenre. Emlékszem arra, hogy a margitszigeti majálisokon milyen ruhában volt; emlékszem arra, hogy mit mondott első találkozásunk alkalmával és emlékszem arra, hogy mit mondott a Balajthy-val vívott párbajom után, mikor felkötött karral mentem magukhoz vizitbe . . . de a levelekre nem emlékszem.

Az asszonyka egy kissé megzavarodott pillantást vetett rám.

— Nem a magam neve alatt irtam . . . nem is árultam el a levelekben, hogy ki vagyok . . . Tudja, akkor olyan angol regényeket olvastam, melyekben a szerelmesek hosszú nyárfasor közt sétáltak . . . a hold mindig világított s távolról a tenger zugása hallatszott . . . szóval ábrándossá és regényessé lettem . . .

— Névtelenül irta a leveleket?

— Nem. Álnév alatt.

— Női álnév alatt, ugy-e?

— Igen.

— Nem Marianne?

— Marianne? Azt hiszem, igen.

— Hogyan? Ön volna Marianne? Az a kedves, ártatlanságot lehelő, de szenvedélyes és okos lélek, mely e levelek minden sorából hozzám szól?

— Én volnék, — felelt az asszonyka szerényen, szemlesütve.

— Hogy kutattam akkor e levelek íróját! Szerel-

mes voltam e rejtélyes nőbe, s az igazat megvallva, jobban szerettem, mint magát. E levelek ellensúlyozták a maga iránt való szerelmemet.

— Így tehát én akaratlanul is konkurenciát csináltam önmagamnak, — szólt az asszony mosolyogva.

— Úgy van, asszonyom.

— Nos, megvannak e levelek?

— Hogyne. Sőt éppen most itt vannak nálam; készülő regényembe akartam őket beleolvasztani.

— Ne olvassza, óh, ne olvassza, hanem adja ide.

— Ha szolgálatot teszek önnek . . . ez lovagias kötelességem . . . de gondolja meg, milyen veszteség ez irodalmunkra nézve . . . a levelek nélkül nem írhatom meg a regényemet.

— Nem engedhetek. Oly nyugtalan vagyok, míg ezek a levelek kezemben nincsenk.

— Óh kérem, rendelkezésére állanak.

Ezzel a szobámba siettem és Marianne leveleit, két szalaggal átkötve, kihoztam. Szívemhez szoritottam a csomagot, egy csókot leheltem rá és átadtam a szép asszonynak, a ki könnyü fejhajtással megköszönte s zsebre tette.

— És most jön a másik kérés. Emlékszik arra, hogy a mi házunknál előadtunk egy *Otello*-paródiát, melyet maga írt?

— Hogyne emlékezném! Óriási sikere volt.

— Igaz. Ezt akarjuk mi most újra előadni, a fegyintézeti igazgatóék mulatságán. Odaadja?

— Hogyne. Még ma leírom és estére elküldöm magához Porcsákkal.

— Adja ide most.

— Nem lehet, mert csak a fejemben van meg.

(Oly kevés művet írtam eddig, hogy valamennyit kívülről tudtam.)

— Számítok rá.

Ezzel ideálom, Aladár és Barnabás ellebegtek, én pedig egyedül maradtam a mult emlékeivel. A mult emlékeihez csakhamar Suba János csatlakozott, a ki az általános népjog nevében elfoglalta ő nagysága által bitort helyét a padon.

Az *Otello*-paródiát azonnal leírtam a fejemből. (Micsoda fej ez!) Porcsák azonnal elvitte a szép aszsonyhoz.

Másnap a rendes látogató órában egy nagyszakállu, napbarnított arcu ur jelent meg az államfogházban, s engem keresett.

— Majdán Rezső földbirtokos vagyok.

— Örvendek.

— Én nem.

Meglepetve néztem rá.

— Hát akkor minek jön ide?

— Majd kiderül a boncolásnál.

Egy darabig némán fixirozott, azután, mintha én nem is volnék jelen, mormogá:

— Huszonhat éves lehet . . . Huszonhat éves korban én sokkal szebb voltam.

Kezdtém a türelmemet veszíteni.

— Uram, semmi közöm ahhoz, hogy ön huszonhat éves korában szép volt-e, vagy pedig csunya . . . A mostani becses ábrázatából azt következtetem, hogy nem lehetett valami nagyon szép.

— Nem voltam nagyon szép, de szebb voltam, mint maga most.

Kinyitottam az ajtót s kellő hidegvérrel így szóltam:

— Mars ki!

Majdán ur nem ment ki. Nem is felelt semmit, hanem belenyúlt a zsebébe és elővett . . . mit gondolnak, mit vett elő . . . elővette a Marianne levélsomagját. Szent isten, ez a vadállat a Pataki Kamillának a férje!

— Ösmeri ezt a csomagot? — kérdé.

Belenéztem.

— Ösmerem, — feleltem nyugodtan, — és tudom a kötelességemet.

Egy nagy zsebkendőt vettem elő.

— Elég nagy lesz ez? — kérdém.

— Mire?

— Nem sejti?

— Nem.

— Zsebkendő távolságról fogunk egymásra löni.

— Megbolondult az ur? — kiáltott Majdán és az ajtó felé hátrált.

— De uram, én tisztelem önben a vérig sértett férjet, s a fenforgó ügyben kötelességem az életemet latba vetni . . . Ha nem csalódom, ön Pataki Kamilla férje . . .

— Az vagyok; de nem értem, miért akar velem verekedni?

— Én nem akarok, de ha ön kívánja? . . .

— Majd meglássuk. De azt a zsebkendőt mindenestre tegye el. Még egyéb beszélni valónk is van . . . Ezeket a leveleket megtaláltam a feleségemnél . . . Tudja, micsoda levelek ezek?

Hallgattam.

— Ezek megboldogult *első* feleségemnek a levelei.

Mi az ördög? Micsoda leveleket adtam én át Kamillának? Hát ennek az embernek minden felesége először belém volt szerelmes?

— Hogy kerültek önhöz ezek a levelek?

Hallgattam.

— Mikor írta önhöz ezeket a leveleket megboldogult első nőm?

Nem hallgattam.

— Nézze meg a dátumot a leveleken.

— Hahahaha! Látott ön már női leveleken dátumot? — kiáltá keserűen látogatóm.

— Nem láttam, de egyéb fölvilágosítással nem szolgálhatok.

Majdán ur székre ült, közel húzódott hozzám s igyekezett kissé kancsal szemeivel lelkem mélyébe tekinteni.

— Nézze csak. Első feleségem a hitvesi hűség mintaképe volt, bár azelőtt kóristáné volt . . .

— Kóristáné? Most már abszolúte nem tudok eligazodni.

— Vörös haju volt.

— Így se. Ez oly gyakori a kóristánék közt.

— A bal vállán egy lencse volt.

— Ez oly gyakori a vörös kóristánék közt.

— A jobb vállán . . . de nem részletezem tovább . . .

Nőmnek regényes hajlamai voltak. Szerette a virágot, a kutyát, a zenét és az irodalmat. Gyönyörű hangja volt, de éktelen hamisan énekelt . . . ez vitte őt korán sirba . . . Mindig sirt . . . Lapokba is irkált . . .

(Szerette a virágot, a kutyát, a zenét, az irodalmat, hamisan énekelt, lapokba firkált és korán elhunyt: mi ideje maradhatott ennek a házaseletre?)

— Micsoda név alatt irkált a lapokba?

— Marianne név alatt.

— Megvan! — kiáltám.

— Mi van meg? — szólt Majdán.

— Ezek a levelek nem közönséges szerelmes levelek, hanem irodalmi alkotások.

— Hogy-hogy?

— Azt tudja, hogy én ujságíró vagyok . . . Nos, önagysága lapunkban való szives közlés végett küldte be . . . de korai halála meggátolta a szives közlést.

Majdán arcáról elvonultak a felhők.

— Ezt magam is gondoltam. Szegény Viola!

(Most már ennyi ismertető jele volt: 1. Kóristáné. 2. Vörös. 3. Lencse. 4. Viola. Ez csak Tusnády Viola lehetett . . . Ah, Viola . . . isteni lény . . . Nem mertem gondolataimat folytatni a férj jelenlétében.)

— Nos és mit szól a levelekhez?

— Ő nagysága nem közönséges tehetségű nő volt... Nagy veszteség, hogy meghalt... Ugyan adja vissza a leveleket . . .

— Minek?

— Most készülő regényembe akarom beolvasztani.

— Nem adhatom. A kutyák elpusztultak, a kanárik kimultak: e levelek maradtak csak meg emlékül első nőmtől . . . Igaz, miért adta át ezt a csomagot mostani nőmnek?

— A nők irodalmi hivatottságáról beszélünk, s Mariannet erre például hoztam föl, . . . Ő belenézett a levelekbe, s annyira megtetszettek neki, hogy elkérte.

Majdán egy darabig hallgatott, aztán megszólalt:

— Igaz, miért volt önnél a nőm?

(Bolond kend Majdán! Hisz' ezen kellett volna kezdeni.)

Megmondtam neki az *Otellót*. Majdán arcán újra megjelentek a felhők.

— Ez gyanus. Nőm ugyanezt mondta, tehát összebeszéltek.

— De kérem, hiszen ott van nála az *Otello*. Tehát nem hazug ürügy, a mit őnagysága és én mondunk.

A felhők megint elsimultak Majdán ur arcáról.

— Igaz, ne mondja meg nőmnek, hogy ezek a levelek első nőmtől valók. Ne ösmerje meg a rossz példát . . . Neki gyermekei vannak, semmi szüksége sincs az írka-firkára . . .

Ezzel Majdán ur barátságos kézszorítással eltávozott.

IX.

A fegyházigazgatóék nyári multságára, mint szerző, egyedül én voltam hivatalos, s mivel az igazgató Karlsbadban volt, Porcsák segítségével, bár százszor elmondta, *hogy a mi szabál, szabál*, meg is jelentem. A multságra egy Pesten rendelt babérszörnyvel állítottam be, melynek nemzeti szalagján ez a fölirat díszelgett:

A váci magyar kir. államfogyók szeretett igazgatójuk leányának.

S ezt a koszorut a vendégek riadó éljenzése közt nyújtottam át Gizike kisasszonynak.

A multságon Majdánné-Pataki Kamilla így szólt hozzám:

— Csunya ember, micsoda leveleket adott nekem át?

— Tévedés volt, asszonyom, pusztán tévedés.

— Sohse szeretett!

— Mindig. Most is.

— Hallgasson . . . Valamit akarok mondani. Én is tévedtem.

— Miben?

— Nem magához irtam a leveleket.

— Hát? — kérdém hűledezve.

— Nem tudom. De most már pozitív emlékszem rá, hogy nem magához.

Lám, lám, a kis nyomorult, még nekem tesz szemrehányásokat. Ah, fiatalkori emlékeim! Tehát kölesönösen — nem szeretttük egymást.

Reggel háromnegyed nyolckor Banda Marci a tizennegyedik csárdás-ujrát kezdte göresös ujjakkal rángatni, mi pedig ziháló mellel táncolni. Én Gizikével, az igazgató kedves leányával jártam. Egyszerre egy mennydörgő hang belekiált a társaságba:

— Megálljatok!

— A papa! — sikoltott Gizike.

Az igazgató e pillanatban érkezett meg a reggeli vonattal Karlsbadból. Dühtől sápadtan jött felém.

— Azonnal menjen vissza a fogházba.

Az örült tánc, a bor, a hófehér vállak, a fekete szemek, a zene meglehetősen megmámorosítottak. Fölvettem a fejemet.

— Egy Szőke Barnabással nem szoktak ilyen hangon beszélni.

— Ön fogoly, én pedig az igazgatója vagyok.

— De én gentleman vagyok és nem tűröm, hogy velem ilyen hangon beszéljenek.

— Tehát nem megy vissza önként?

— Soha! Csak holttestemen keresztül.

Öt perc múlva ott volt a fegyveres kirendeltség, Porcsák vezetése alatt. Magam voltam a szobában, a vendégek a szomszéd termekben hüledeztek. Mintha női zokogást is hallottam volna.

— Még egyszer fölszólítom, — szólt az igazgató, — hogy szép szerével menjen vissza.

— Soha!

— Porcsák, tegye kötelességét.

— Vi-gyazz! — vezényelt Poresák a hat fegyőrnek.

— Lab-hoz! Szuront — fel! Szuront szegezz! In-dulj!

Rum-rum-rum! A fegyőrök három lépést tettek. Ekkor Poresák stentori hangon kiáltá:

— Alj! Lab-hoz!

— Mi az, Poresák? — szólt az igazgató, — csak vegyék közre a rabot és vigyék be.

— Nem lehet igazgató ur.

— Miért?

— Tessen fali orara nízni. Ipen most ütöte magát nyole óra. Nassaga megszünzte maganak magat alam-fogolnak leni.

— Hogy-hogy?

— Lejarja magat bele neki nigy hét ipen ebbe minutaba. Nassaga szabad.

— Mi az ördög? — kiáltott az igazgató földerült ábrázattal, — kedves Szőke ur, örvendek, hogy a házamban tisztelhetem, remélem, jól érzi magát.

— Köszönöm, igazgató ur, pompásan mulatok.

— Vi-gyazz! Val-ra! Hatra-arc! In-dulj! — vezényelt Poresák és a fegyveres erő elvonult.

— Itt a káposztaleves! — e szókkal jött a háziaszszony a szobába, s utána az egész társaság, örülve a szerencés megoldásnak.

... Aztán kezdődött a tizennegyedik ujra.

Ezzel véget ért az én négyheti államfogházam.

KÖLCSÖNKÉRT FÉRJ.

Egy sok világot bejárt, kissé blazirt, de szeretetre-méltó jó barátom mesélte a következő történetet.

I.

Ha jól emlékszem, szeptember harmadika és délután két óra volt, mikor vonatunk Velencébe berobogott.

Álmos, fojtó, szürke nap volt. A lagunák fölött könnyü pára úszott, a várost pedig mintha fátyol borította volna. A kupé sarkába huzódtam s ki se néztem többé az ablakon, a mint a hosszú hidra (ezt is az osztrákok építették) rámentünk. Erről az oldalról nem szerettem Velencét.

Az állomáson megvártam, míg az utasok zöme kitudult. A mint ott állok és rázom le magamról a hordárokat, a kik már-már erővel ki akarták ragadni kezemből kis piros táskámat, egy sűrűn befátyolozott hölgy vonta magára figyelmemet, gyönyörű termetével.

Angol egyszerűséggel volt öltözködve s a mint oldalt állt felém, a fátyol ellenére is láttam, hogy nemes profilja van. Mellette egy tisztos külsejű, se nem öreg,

se nem fiatal asszony állt. A mamája lehetett, bár mama léteére kissé nagyon is meg volt terhelve skatulyákkal, míg az ifju hölgy, a kit leányának tettem meg, napernyőn kívül semmit sem tartott a kezében.

E megfigyelések után éppen arrább akartam sétálni, mikor a fátyolos hölgy megszólalt magyarul:

— A pakkcédulák magánál vannak?

— Egy hordár kikapta a kezemből.

— De legalább megnézte a számát?

— Nem én.

— Édesem, maga épp' olyan ügyetlen, mint mikor Pestről elindultunk. Nem tanult bele a külföldi életbe.

— De a szakállát megnéztem s az vörös volt.

— No, arról rá fogunk ösmerni, mért nem valószínű, hogy Velencében még egy vörösszakállu hordár akadjon.

Kik lehetnek? Vagy személyesen, vagy látásból ösmerek minden pestit, a ki abban a helyzetben van, hogy egy szál mamával és több szál pakkal Olaszországban utazgathasson. Tehát ezeket is ismerem. Most már csak az a kérdés, hogy kellemes vagy kellemetlen ösmérésök-e? Tegyük föl a rosszabbat. Ennélfogva azonnal hátat fordítottam nekik, s kalapomat a szememre huzva, a kifelé törekvő publikumba vettem magamat.

Miközben a gondolában az állomás előtt helyet foglaltam, eszembe jutott, hogy arra semmi elfogadható okom nincs, hogy kilétüket meg ne tudjam. A csónak sátorába huzódva lestem tehát megérkezésüket.

Először is jött a vörös hordár, végtelenül sok pod-

gyászszal. Azután jött a mama, annyi skatulyával, hogy még egy második vörös hordár se lett volna fölösleges. Végül jött a kisasszony, a napernyő alatt, a fátyol mögött.

Mikor a sátorban helyet foglaltak s a Canal Grande levegőjárása megcsapta őket, a kisasszony földobta kalapjára a fátyolt s odakiáltott a levett sapkával álló gondolásnak:

— Hotel Danieli!

Megösmertem: Gärtner Gabriella volt.

II.

A mint gondolám lassan elindult a Canal Grande lomha vizén, egyszerre eszembe jutott minden, a mit erről a lányról tudok.

Egy udvaron laktunk, együtt ugráltunk az akác-fák alatt, a kut körül, s egymást kézenfogva szaladtunk ki a kapuba, ha zenés temetés ment arra, a Rókus-kórházból.

Az opera fagottistájának, a ki náluk lakott, jutott eszébe, hogy a kicsike jól tenné, ha belépne a ballet-iskolába.

Az idő óta magam szaladtam ki a zenés temetéseket nézni. Gabriellának méltóztatott még velem szóba állni, de nem méltóztatott többé velem játszani. S ha szóba állt, az opera csodáiról regélt, a nagy fölvonulásokról, a tündérekről, erdei manókról, nimfákról, kik-

nek társaságában ő esténként meg szokott jelenni a szinpadon.

Egyre jobban távolodtunk egymástól. Ő már hosszú ruhát viselt, mikor engem még eldöngettek, ha a leckémet nem tudtam.

A fagottista különben engem is pártfogolt s ha már nem segíthetett be a balletiskolába, néha jegyet adott az opera karzatára. Innen lestem Gabriellát s olyankor másnap mindig azt füllentettem neki, hogy nagyon szépen táncolt, holott föl se tudtam fedezni a tömérdek ballerina közt.

A mamája szigoruan felügyelt rá, elkísérte a színházba, öltöztette, vetkeztette, előadás után hazakísérte s otthon aztán télen szalonnát, nyáron meg gyümölcsöt vacsoráltak.

— Mi fizetése lehet Gabriellának? — kérdeztem egyszer a fagottistát.

— Nem tudom. A ballerínák részint az első, részint a tizenkettedik rangosztályba tartoznak.

Akkor még nem tettem le az érettségit s így nem értettem a böles fagottista mondását.

A mama azonban meghalt, a papa pedig (egy ridég férfisزابó) azt mondta, hogy ha a leánya nem kap jobb fizetést az operánál, menjen varrni, vagy vasalni valami intézetbe.

Gabriella sirt mérgében, mikor ezt nekem elbeszélte.

— Ott hagyjam azt a fényes országot s rontsam a

szemeimet? Mondd csak, Pali, hát nem volna kár értük?
— s rám nézett.

Én már akkor lettettem az érettségít s bátrabb voltam. Azért tehát azt feleltem:

— Bizony nagy kár volna.

— És rontsam a kezeimet? Ezeket a kezeket, melyeket már háromszor modelliroztak és kétszer lefestettek? — s oda tartotta elém.

— Ne rontsd, Ella! — feleltem rá. Hát mit felelhettem volna. — Ilyen szép leány bizony arra való, hogy a szinpadon mutogassa magát.

A fagottista, Gabriella, a papa meg én kirándultunk Vácra. De a helyi hajóról lekéstünk s a bécsi hajóval mentünk föl.

Ez a késés alapította meg Gabriella szerencséjét. A hajón valami előkelő bécsi urral ismerkedtünk meg, s két hét múlva Gabriellát oly fényes fizetéssel szerződtették a bécsi operához, hogy az apjának havonként ötven forintot küldhetett.

— Szerencsét csinált. Ez már közel jár az első rangosztályhoz, — szólt a fagottista búsan, mert ő Gabriellát a saját találmányának tartotta, a kit ő kapart ki a külvárosi szabómester nagy szénvasalója mögül.

— Látja uram! — kiáltott az öreg Gärtner, — a külföld hogy szedi el a legjobb tehetségeinket . . . Nyomoruságos viszonyok . . . kicsiny ország . . . szegény nép . . .

És nagyon büszke volt leánya sikerére, s az anyagi gondok kevésbbé nyomván vállait, jobban ráért kiszí-

nezni ezeket a sikereket, melyekről különben semmi közelebbi értesülése nem volt. A szomszédoknál és a szemközti kis kocsmában mindig hálás publikumra talált.

Egyszer az öreg nagy büszkén mutatta a következő levelet:

Kedves papa!

Semhogy minduntalan irkafirkáljon pénzért, inkább fölemelem a havi pénzét száz forintra. Módomban van, mert újra fölemelték a fizetésemet . . .

— Első rangosztály . . . első rangosztály . . . gróf . . . miniszter, — mormogá az öreg fagottista.

— Nagy ország, népes város . . . amott . . . kicsiny ország . . . kicsinyes viszonyok . . . emitt — felelt az öreg Gärtner.

Ettől kezdve leginkább a politikának élt s olyan alakot kezdett ölteni, mint egy tisztos iparos, a ki egész életét erős munkában töltötte s most vagyonából él. Sokat is szokta emlegetni a tisztos ipart, szemben az arisztokrácia henyeségével s poshadt millióival . . .

III.

Egy lóversenyen találkoztam megint Gabriellel.

— Hát visszajött hozzánk?

— Pszt! Ne szóljon a papának. Csak két napra vagyok itt.

— Már régen nem lakom a papával egy házban, — feleltem.

— Ha Bécsbe jön, okvetlenül látogasson meg.

Megmondta a lakását s eltűnt a fényes tömegben, melynek minden egyes tagja megfordult, megbámulni a felségesen szép leányt.

Lóverseny után a Stefánia-ut egyik fájának támaszkodva néztem a kocsik bevonulását a városba. Gabrielle számozatlan fiakkereken robogott arra. A Spatz kocsija volt. Ösmertem jól. A lóversenyeken évek óta Wardener örgróf szokta használni.

Első rangosztály . . . miniszter . . . gróf.

Mire én Bécsbe vetődtem, Gabrielle már nem volt ott. Eladta mindenét és Párisba ment, a vállalkozó szellemek nagy világvásárába.

IV.

— Hotel Danieli, — szólt gondolásom, a kiszárlásra figyelmeztetve.

Én nem szóltam neki semmit, hogy hová vigyen, de a fickó az olaszok szemfülességével észrevette, hogy fixirozom Gabriellet s egyszerűen utána iramodott annak a gondolának.

— *Citta di Firenze!* — feleltem neki vissza. Ez volt a rendes kis hotelem Velencében s nem volt rá okom elhagyni Gabriellért. El se voltam még határozva, hogy kerüljem, vagy fölkeressem őt. Eh, különben bizzuk a véletlenre. A sétálók Velencéje áll a Lidóból és a Piazza San Marcoból. Itt muszáj találkozunk, ha a sors is úgy akarja.

A Lidón találkoztunk, a Stabilimento terrasszán, egy bájos alkonyaton. Az Adria halkan zúgott alattunk, lent sikongattak a fürdőző hölgyek, hátunk mögött, a zárt teremben a zenekar valami végtelen operaáriát nyuzott már egy fél órája, a távolban a biboros vizeken vitorlák ingadoztak.

Magam ültem egy szélső asztalnál s hátat fordítva a terrasszon képviselt összes európai nemzeteknek, kibámultam a tengerre.

Ruhasukagásra fordultam vissza. Erre minden fiatalember megfordul. Gabrielle az asszonysággal asztalomhoz ült. Most már tudtam, hogy nem a mamája. A szigorú jó öreg Gärtner né régen odakünn nyugszik a kőbányái temetőben.

Főlkeltem, megemeltem kalapomat, s szólék:

— Egy régi ismerős szép jó estét kíván.

Gabrielle meglepetve nézett rám s vidáman felelt:

— Nini, Pali, maga az? Isten hozta! Jaj, de okosan tette, hogy ide jött Velencébe. Sárkány Pál, — fordult az öreg asszonyhoz, — Subátné, nagynéném.

A nagynéni, a kinek (ugy rémlik) egykor kissé viharos jellegű tánciskolája volt Pesten, kifogástalanul üdvözölt, s azonnal megeredt a szája: szidta az olasz konyhát. Ő még Olaszországban nem tudott jóízűt enni. Figyelmeztettem, hogy a Danieliben kitűnő francia konyha van, mire ő kijelentette, hogy mit ér az egész, ha főzeléket, jó vastagon berántva, nem adnak.

Az öregasszony kelepelt tovább, én meg Gabriellet bámultam. A mint részleteztem különböző szépségeit,

elkezdttem nem csodálkozni azon a híren, mely egyidőben odahaza szárnya kelt, hogy Gabriellet valami trónkövetelő, egy száműzött király énekelni taníttatja, sőt közel áll ahhoz, hogy a góthai almanachba belekerüljön.

Mikor az öregasszony elvégezte keservének kiöntését, Gabriellel kezdtünk beszélni; de nem a régi szép napokról (ezeket kerülte), hanem arról, hogy milyen volt a szezón az olasz tavak mellett (onnan jöttek), milyennek találja Velencét, s meddig szándékozik itt maradni.

A legyezőjével verte a taktust a zenéhez, s egyszerre csak megállt.

— Pali, akar-e nekem egy szivességet tenni?

— Hogyne?

— Keressen föl holnap reggel kilenckor a hotelben. Madame Falvay.

Ezzel ott hagyott.

V.

A hogy másnap fogadott és szalonjában leültetett, abból láttam, hogy Párisban sokat járt színházba. De nem a Théâtre Françaisba, hanem a Bouffes Parisiennesbe.

— Pali, mi mindig jóbarátok voltunk. Én igazán nagyon szerettem magát, sőt az egyetlen ember (Brunner bácsin, a fagottistán kívül), a kit becsülök is . . .

— Köszönöm . . .

— Maga sok szivességet tett velem. Remélem, jóindulatát még most is birom?

— Teljes mértékben.

— Most akarom magától az utolsó és a legnagyobb szivességet kérni.

— Rendelkezésére állok.

— Nem akar ez frázis lenni? Nem fog megretírálni?

— Azt akarja, hogy feleségül vegyem?

Elnevette magát.

— Körülbelül, de nem egészen.

— Beszéljen, az istenért, roppant kíváncsivá tett.

Főlkelt, s az ablakig sétált, meg vissza. Épp így tesznek a Porte-Saint-Martin színházban a hősnők, mikor valami nagy dráma elbeszélésébe fognak.

— Bécsben tönkretette magát értem egy őrgróf, Párisban gondnokság alá került két marquis, s egy hindu herceget az angol kormány költségén vittek haza Brámaputrába... vagy hová... mind én miattam... ha azonban azt hiszi, hogy ezeknek az embereknek a pénze nekem megvan, nagyon csalódik... Párisban az élet nagyon költséges; két pár hintóló, két hátszló, groom, szerecsen, tavasszal Nizza, egy kis Monakóval, nyáron Dieppe... aztán a szegények... a páholyok... egypár estély... Egyszóval alig van valamim. Elhatároztam, hogy szorosabbra húzom a gyeplőt, s hazamenvén Pestre, a tisztos külsejű Subát mamát szerződtettem, hogy majd egy kicsit rendben tartsa a háztartásomat, mert minden cselédem lop. Hazulról a felső-

olaszországi tavakhoz utaztunk, s ott szerényen és tisztességesen . . . becsületszavamra, tisztességesen éltünk egy hónapig . . .

(Itt újra megtette a fönntemlitett drámai sétát.)

— Itt botlott belém egy olasz gróf. Fiatal, csinos ember. Oly mély tisztelettel közeledett hozzám, hogy egészen meg voltam hatva. Ettől indítva, roppant illedelmesen és szigoruan viselkedtem vele szemben, s ez a játék roppant mulattatott. Élveztem a tisztességes asszonyok nimbusát. Két hét alatt a gróf örülten belém bolondult s meg is vallotta, mire Subát mama, utasításaim szerint, kiutasította őt, valami külső-ákácfa-utcai franciasággal. Mert Subát mama művelt asszony. Csak erre a mondatra emlékszem: „Uram! Ennek az asszonynak férje van, ez tisztességes asszony!“ A gróf zavarában kezét csókolt Subát mamának, én meg a szomszéd szobában . . . a hová imént természetesen a fölháborodástól kipirulva menekültem . . . kacagtam.

Gabriella pihenésül cigarettára gyújtott s nekem is odadobott egyet.

— A gróf három napig csak messziről sóhajtozott. A negyedik napon megkérdezte, hogy nem haragszom-e? Természetesen azt feleltem, hogy nem s mikor erre hevesen megcsókolta a kezemet, egy kissé visszaszoritottam az ujjait. Erre egészen megbolondult.

— Holnap utazunk Velencébe, — suttogám, — oda várom a férjemet.

— Megengedi, hogy kövessem?

— Meg; de legyen óvatos.

— Másnap utánam jött s huszonnégy óra alatt azt az ajánlatot tette, hogy szökjünk meg a férjem megérkezése előtt. Ezt persze nem fogadtam el . . .

Gabriella elhallgatott.

— Nos? — kérдем, — s hogy áll most a dolog?

— Most következik a maga szerepe. Maga lesz a hirtelen betoppant férj.

— És ostoba férj, a kit megcsalnak?

Gabriella nevetett.

— Az.

— De minek ez a komédia?

— Hát nem érti, barátom? Az én értékem száz percenttel fokozódik, ha egy eleven férjet produkálok. No, ugy-e megteszi? Hisz ez roppant mulatságos lesz.

— Megteszem. Okos egy teremtés maga, Gabrielle. Megmondta ezt Brunner bácsi ezelőtt tiz évvel.

— Jaj, ne mondjon ilyen nagy évszámot. Megijedek, ha arra gondolok, hogy én ezelőtt tiz évvel már okos voltam. Nos, megegyeztünk? Kérem a karját. A gróf a San Marco-n vár. Mint aféle szerelmes, bizonyosan a galambokat eteti.

Kacagva haladtunk le a Danieli vörös márványlépcsőin, egyenesen a San Marco felé. Subát nénit ott-hon hagytuk. A Flóriánnál leültünk reggelizni. Még nem is volt időm Agostinak cseppetni, máris elsétált előttünk egy fiatal ember, s köszönt ő nagyságának.

— Ez ő! — suttogá Gabriella.

Ha nem mondja is, kitalálom, mert az ifju vasvilla-szemeket vetett rám.

— Gróf ur, gróf ur! — kiáltott nőm.

Az ifju visszafordult s meglehetősen zavartan közeledett.

— Férjem, Falvay Pál, gróf Turatti Antonio, a kiről önnek oly sok szépet beszéltem, — szólt Gabrielle, kifogástalan franciasággal.

— Gróf ur, — kezdém, — nőm és anyósom nevében fogadja köszönetemet a sok szivességért, melyet velük tett.

— Monsieur! — mormogá a gróf s aztán elhallgatott.

Én pedig odaintettem egy lármás fiúcskát, megvettem Velence összes lapjait s mint egy valódi férjhez illik, olvasni kezdtem, többet mit sem törődve „nőm“-mel.

Dejeuner után gőzhajón kirándultunk a muranoi csipkegyárba. A gróf nemesak a köpönyegeket és napernyőket, hanem még a botomat is vinni akarta. Én elővettem a zsebemből egy regényt s egész uton olvastam. Szóval a csöndes maflaság állapotába helyezkedtem. Subát mama mellettem szundikált. Gabrielle és a gróf a hajó ellenkező felében üldögéltek s mikor hozzám csatlakoztak, a gróf lángvörös volt s néha bizonyos gunyos mosolylyal legeltette rajtam a szemeit. Ugy látszik, megesókolta Gabriellát.

— Nagyon szamar vagyok? — kérdém Gabriellet.

— Eléggé, — felelt nevetve, — tudja, mi az ujság?

— Mi?

— A gróf éppen most adta becsületszavát, hogy rám iratja a sziciliai birtokát.

Ezalatt a gróf Subát nénitől szerencsésen elvette az esernyőt is (melyet a jó asszony az Akácfa-utcából való távozása óta sohse hagyott el) s így megterhelve hagytuk el a hajót, hogy Murano földjére lépjünk.

Én sétáltattam Subát mamát, a gróf Gabriellát; mikor újra a hajóra szálltunk, hogy visszatérjünk Velencébe, Gabrielle újra megszólalt:

— Tudja, mi ujság?

— Nem.

— Maga este a kilenc órai hajóval Páduába utazik. Mi meg a tiz órai vonattal szökünk.

— Én bizony nem megyek Páduába.

— Nem is kell. A Giudeccán a hajó kiköt s maga onnan tiz pere alatt a San-Marcon van. De elviszi magával Subát mamát is.

— Sulyos föltétel.

— A jó asszony nagyon szereti magát.

— Így még sulyosabb.

— A Giudeccáról őt is visszahozza a Danielibe s ott hagyja.

A gróf elragadtatással beszélt nekem Páduáról s biztatott, hogy legalább négy-öt napig maradjak ott. (A kis hamis!) Subát mamát azzal kecsegtette, hogy ott jó bécsi koszt van. Denique együtt ebédeltünk hét-

kor, bucsupoharakat üritettünk, Gabriellet (ki szörnyen panaszkodott, hogy a feje fáj) a hotelbe kísértük, kétszer megesóoltam s ő egy meleg kézszorítással fejezte ki háláját. Tetszik tudni, én nagyon jó fiu vagyok.

A derék gróf segített Subát mamát a hajóra beraktározni s elbucszozott tőlem egy hosszú kézszorítással, melyben benne volt ez: „Szamár, vigyen el az ördög“.

Háromnegyed tizedet ütött a Szent-Márk templom mellett, a *torre del orologio*-ban, mikor Subát mamával visszaérkeztem a Danielibe. Gabrielle lakáskulcsa a portáznál volt. Subát mamától is elbucszoztam s ő szuszogva indult fölfelé. Hopp! Mit is akarok mondani. Utána szaladtam.

— Nagysád, édes nagysád, csak egyet kérdek még. Nem fogja-e Gabrielle ezzel a mamlaszszal feleségül vétetni magát? Mert ez bántana egy kicsit.

Subát mama lemosolygott a magasból.

— Ugyan kérem! Hiszen a gróf — *feleséges ember*.

AZ EMLÉKTÁBLA.

Pácz Mihályban mindig megvolt a magasra törekvés. Már gyerekkorában a legmagasabb asztagokra mászott föl s mikor mi még csak a Gellérhegyre merészkedtünk, ő már a Tátrát is megjárta, apja felügyelete alatt.

Ha mi diákok beszélgettünk egymás közt, hogy mik leszünk, ő mindig azt mondta, hogy léghajós vagy hegyászó. Ennél magasabb foglalkozást nem tudott találni. Én annál jobban rösteltem magamat mellette, mert én inkább lefelé kíváncsoztam. Szerettem volna például buvárharangban a tenger fenekére szállni. Kedvenc olvasmányom volt „Utazás a föld középpontja felé“, Jules Verne regénye, míg ő az „Utazás a holdba“ című, szintén Verne-féle regényt hordta örökké a zsebében, citált belőle s szentül hitte az egészet.

Mikor én ásót ragadva, a földet turtam, hogy régi fegyvereket és fiatal ürgéket szedjek elő a napvilágra, ő égre emelt szemekkel madarakat lövöldözött vagy sárkányt eresztett.

— Ebből a fiuból gyalogos lesz, — mondá rám az apám.

— Már szent, hogy csillagász lesz fiamból, — mondá Miskának az apja.

(Az ám, — most mind a ketten vagyunk járásbíró-sági irnokok, Miska a negyedik emeleten, én a föld-szinten; Miska a holdhoz közelebb, én meg a föld közép-pontjához.)

Az akasztás volt az egyetlen dolog, melyben összpontosult mindkettőnknek az ideálja: ott először föl-huzzák az embert (a Miska kedvéért), azután leeresztik a sirba (az én kedvemért).

Mikor az érettségi vizsgálatot letettük, apáink egy-egy kívánságunk teljesítését ígérték. Miska azt kívánta az apjától, hogy vigye föl őt a Gross-Glockner csúcsára, én pedig azt óhajtottam, hogy vigyen le az aggteleki barlangba.

Ilyen ellentétes hajlandósággal mi a lehető legjobb barátok voltunk. Én Zenithnek hívtam őt, ő Nadirnak csufolt engem. Csufolhatott is, mert az én törekvéseim csak ideálisak voltak, míg ő egészen komolyan szötte fellengző terveit.

Mindig leste a lapokban az idegenek névsorát, hogy nem érkezik-e ide valami gazdag angol, vagy amerikai. Ő ahhoz beáll inasnak, s majd azzal körülutazza a világot. Csak egyszer Indiába eljuthasson! Oda már közel van a Himalaya. Vagy egyelőre talán a Kaukázus is elég lesz. Leste egyre, hogy nem tör-e ki valami cserkesz-forradalom, nem támad-e föl Shamy, hogy majd ő akkor a Kaukázusba megy az oroszok ellen harconi s közben megmászsza a hegyeket. Addig is szorgalmasan

följárt a Gellérthegyre, télen-nyáron, esőben-hóban föl-
szaladt s megint leszaladt róla. Vagy elgyalogolt Gö-
döllőre, meg visszagyalogolt onnan Budapestre. Így ed-
zette testét a jövő nagy utakra. Csak a léghajózáshoz
nem tudta hogyan készítse elő magát. Annyit megtehe-
tett, hogy mindig negyedik emeleten lakott s mindig ki-
nézett az ablakon, hogy a magasságokhoz hozzá szok-
tassa magát s ne szédüljön később, ha majd még
nagyobb magasságokról dugja ki a fejét. Minden vásár-
nap fölment a budai Mátyás-templom tornyába: ez már
igen tisztességes magasság s szoktatónak nagyon jó.

Egy napon belép hozzám. Éppen a második alap-
vizgára készültem. Ráüt a könyvre és suttogva szól:

- No, Péter, holnap utazunk.
- Én nem.
- De te is jössz, ha szépen kérlek.
- Tán Amerikába?
- Nem, Göbecsre.

(Ez volt közös szülőfalunk, honnan oly régen el-
szakadtunk.)

- Mit keresünk mi Göbecsen?
- Megkeressük a *szülőházamat*.
- Mit akarsz vele? Nem elég, hogy megszülettel

benne, még többet is kívánsz tőle?

— Majd meglátod estére. Holnap reggel tehát in-
dulunk. Légy készen.

Estére két hordár majdnem megszakadt egy fa-
láda terhe alatt, melyet szobámba cipeltek. Miska is se-
gített nekik s roppant ügyelt a ládára.

— Mi van benne, te? — kérdelem kíváncsian.

— Az emléktábla.

Nagyot néztem. Ő ajkára tett kézzel hallgatást intett s megvárta, míg a hordárok eltávoztak. Akkor levette a láda tetejét, a szalmát félretakarította s ott egy fehér kőbe vésvé ezt olvastam:

ITT PÁCZ MIHÁLY

szül. 1862-ben.

Lakik Budapest, Tehén-utca 5. sz.

— Barátom, — kezdé ő, látva elbáméskodásomat — én egész komolyan készülök az utazói pályára, de mielőtt elutaznám, itthon mindenről gondoskodni akarok. Például nem akarom, hogy a szülőházam elkallódjék. Tizenkét éve elszakadtunk már Göbecsről, ki tudja, hogy pár év múlva föltalálható lesz-e a ház, mely engem szült? S nem tudható, hogy az utókor nem lesz-e hálás e gyöngéd figyelmemért?

— De ha az utókor hálás lesz, akkor majd el látja ő szülőházadat emléktáblával, mert hisz azt mindig a „hálás utókor“ szokta megtenni.

— Hátha már akkor késő lesz. Kihal a nemzedék, mely látta születni PácZ Mihályt s nem lesz, a ki a hálás utókort nyomra vezesse.

— Hát akkor legalább változtatást, egyszerűsítést ajánlok a szövegen. Ajánlom ezt az emléktáblára:

ITT SZÜLETETT PÁCZ MIHÁLY

még pedig 1862-ben.

Ideiglenes emléktábla.

— Ez az utolsó sor egy gyöngéd célzás, a mely a hálás utókornak szól, — fejezem be mondókámat s Mihály elfogadta a változtatást.

Másnap korán reggel egy öreg kőfaragó állított be lakásomra, a ki lefaragta az első szöveget s helyébe véste a másodikat. Most már indulhattunk.

Az angol bank kincseit nem őrzik oly szigorral, mint mi az emléktáblát. A vasuton még csak megjárta a dolog, de a mint leszálltunk, hogy parasztszekéren menjünk tovább, kezdődött a kellemetlen rész. Miska a kocsit nem engedte ügetni, mert akkor döcögött s a kőtábla eltörtött volna. Ha lejtőn mentünk lefelé, akkor mind az öten (én, Miska, kocsis és a két ló) nekikapaszkodtunk a szekérnek s tartottuk, hogy el ne szaladjon. Este későn érkezünk Göbezsre.

Ugy kellett mindekit fölébresztenünk: kutyát, kocsmáros. A kutya ugatott is aztán mérgiben, a kocsmáros meg káromkodott. Néhány, vásárra utazó bábus aludt a szin alatt. Mihály azt mondá, hogy maradjunk kint, őrizni az emléktáblát, hogy ezek az emberek el ne

lopják. Mondám, hogy inkább akkor lopnak, ha észreveszik, hogy őrünk valamit. Az ülés alatt jól el van dugva.

Mihály szóba ereszkedett a kocsmárossal.

— Emlékeznek-e itt még a Pác-z-familiára? — kérdé.

— Hallottam emlegetni, hogy azt is a marhavész pusztította ki.

— A marhavész? — szólt Mihály s közelebb lépett az emberhez, megnézni, hogy szemtelen-e, vagy csak álmos.

— Igen, mert elvitte minden marhájukat, azután utánuk pusztultak innen ők is.

Mihály megnyugodva visszalépett, a kocsmáros mind a kettő volt: szemtelen is, meg részeg is.

— Áldom az istenemet, — szólt, — hogy ez az emléktábla eszembe jutott. Látod, milyen botrány volna, ha ez az ember az emléktáblával megjelenő hálás utókor-nak adogatna ilyen feleleteket! Él-e még az öreg Cserző Méri? — kérdé a gorombát.

— Él.

— No, ő lesz a mi kalauzunk. Másnap már hajnalban talpon voltunk. Elérzékenyülten néztem körül: megismertem a hidat, a mely alá a bika bekergetett, megismertem a fűzfát, melyről apám azt a hajlós vesszőt metszette, melylyel engem, a bikakalandort megvert. Könnyek gyültek a szemembe, mint akkor.

Méri néni nagyon megörült, s rögtön csatlakozott hozzánk, egész uton esküdözvén, hogy a ház azon a szent helyen áll, a hol akkor.

— Ezért bizony elég kár volt elhívni, — dörmögém, — ezt magunk is tudtuk.

— Nem is azért hívtam, hanem 1. mert hiteles személy és tanubizonyosság rá, hogy az az igazi ház; 2. csak ő mutathatja meg az ágy helyét, a hol születtem, s a böleső helyét, a melyben ringattak.

Közeledtünk a házhoz. Én már azt hittem, ott is vagyunk. Megálltunk és körülnéztünk. A kilátást elzárta előlünk egy birkaakol, melyből épp tódultak kifelé a barrik. A mint kivonultak, Mári néni beszaladt az akolba.

— Misi urfi, tessék bejönni hamar, — kiabálta onnan belülről.

Mit akarhat? beléptünk. Az öreg egy sarokban állt és szemeit törölgette. Irtóztató juhszag volt. Befogtuk az orrunkat.

— Ne tessék sirni, ifiur, — mondá hüppögve, — itt állt az ágy.

— Miféle ágy?

— A kiben születni tetszett, ühüm, hm . . . itt a böleső, mintha most is látnám benne az aranyost (és egy otthon maradt beteg birkára mutatott), az az a jó levendulaszagu kaszten . . .

(Csak legalább az a levendulaszag volna most itt, — gondolám.)

— Nyomorultak! — ordított föl Misi, — birkaakolt csináltak szülőházamból. Ki tette ezt?

— Az uraság. A közbülső falakat szétbontotta . . .

Lesujtva hagytuk ott az aklot. Az emléktábla beillesztése természetesen szóba se jött. A kocsmába menet

egy csinos ház előtt nagyot dobbant a szívem: szülőházam volt, most egy gazdag paraszt lakott benne.

— Miska, — mondám halkán, — egy eszmém van. Lemondok javadra a szülőházamról. Ez az e! Tegyük erre a táblát s én hallgatni fogok, mint a sir.

— Nem ékeskedem pávatollakkal.

Az emléktáblát szépen visszavittük Budapestre s most a padláson van. Ezen a csekélységen mult, hogy Miska nem lett nagy utazó.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

EGY FELÖLTŐ KALANDJAI.

Egyszer, ugy ősz vége felé, késő éjjel, hazakisértem egy jó barátomat, a ki a Dunaparton lakott.

Finom, hideg, sűrű eső szitált, mely átjárta ruháinkat, besiklott a nyakunkba, belevette magát a bajuszunkba és sokkal kellemetlenebb volt egy becsületes, őszinte, harsogó zápornál. Mig azonban a Belváros szűk utcáin, a házak mellé lapulva haladtunk, addig türhető volt az állapot. Kirugó erkélyek és hatalmas cégtáblák alatt meg-megálltunk egy pillanatra, hogy ne érezzük a vizet, mely láthatatlanul az arcunkhoz csapódva azt a hatást tette ránk, mintha fagyos pókhálók ellen kellene küzdenünk, egy régen elhagyott, néptelen város utcáin.

De a mint kiértünk a Dunapartra, onnan éjszakeről, a Gül-Baba sirja felől, zugó szélrohamok jöttek és végigsöpörték a két partot. A megkorbácsolt folyam harsogott s a nagy hid láncai csikorogtak.

Összebb huztuk felöltőinket s a ház elé értünk. Az én fogaim vacogtak, mert a szél át meg átjárt. Az ellen nem volt védekezés.

Miközben a házmestert vártuk, jó barátom rám nézett:

— Te fázol.

— Nagyon.

— Hálj nálam.

— Nem lehet. Dolgom van reggel otthon.

— Akkor legalább vedd fel az én felöltőmet. Ez sokkal melegebb.

Valóban nagyon szép felöltő volt. Barna alap, világos-sárga sávokkal. Bokáig ért, s pompásan simult a testhez. Csak ránéztem és már nem fáztam annyira.

— Nem bánom.

Ezzel ott kint, a kapu alatt, felöltőt cseréltünk.

— Vigyázz rá, majdnem egészen új! A tavasszal csináltattam. Szervusz.

Elváltunk s örültem, hogy újra bevehettem magamat a szűk utcába s csak messziről hallottam a folyam felett nyargaló szél jajgatását.

Valóban sokkal jobb felöltő volt, mint az enyém. Az enyém olyan kis vékony, jukker-felöltő volt, mely csinosan simult a testhez, kiemelte a derék karcsúságát, de mindent tartott, csak meleget nem. Jogászyerekek szoktak ilyent viselni, de csak télen.

Hazamentem, a vizes felöltőt az előszobában szegre akasztottam s boldog voltam, hogy az ágyamba bujhattam.

Másnap reggel azt mondja a feleségem, hogy az éjjel csonttá fagyott minden, s ő már ki is készítette a téli kabátomat. Abba menjek ki. Biz az jó lesz.

Délután találkoztam a jóbarátommal a klubban. Mind a ketten téli kabátban voltunk.

— Majd a felöltödöt hazaküldöm, — mondtam.

— Nem sürgös. Ránk köszöntött a tél. Azt hiszem, tavaszig nem lesz rá szükségem.

El is feledkeztem róla vagy öt napig. Egyszer ebédelés közben megszólal a feleségem:

— Szólt a maga szabójának?

— Mi végből?

— Hogy jöjjön el a téli kabátjáért. Hiszen tudja, meg akarjuk fordíttatni. Így már nagyon kopott.

— Persze, hogy szóltam. Nem is tudom, miért késik.

A szobaleány, a ki éppen a pecsenye-lét öntötte az abroszra, megszólalt:

— Itt volt, kérem, a szabó.

— Hát aztán mit mondtak neki?

— Nem mondtunk neki semmit, hanem odaadtuk a kabátot.

— Miféle kabátot?

— A ki az előszobában lógott.

Roszzat sejtettem.

— Szerencsétlen, mit tettetek!

— Kérem, a nagysága mondta, hogy majd az ur kabátját kiakasztja az előszobába s ha a szabó korán reggel talál jönni, csak adjuk oda neki.

— És a szabó korán reggel jött?

— Igenis, utána való reggel, hogy a nagyságos ur olyan későn éjjel gyött haza.

(Bár inkább az a szabó ment volna haza késő éjjel.)

— Mi történt? — kérde a feleségem aggódva.

— Az történt, hogy ezek Lászlónak az ujdonatuj felöltőjét odaadták a szabónak, hogy fordítsa meg.

— Jesszus! Menjen rögtön a szabóhoz. Minden szabó lassu.

Ez a mondás ugyan nem vonatkozik a szabóélet minden ágára, mert például a kontóbenyújtásban ők nagy sietséget szoktak kifejtteni, de azért egy kicsit reménykedtem.

A szabó igen barátságosan, hajlongásokkal, több ízben hangsúlyozott nagyságos urral fogadott. Mindez nekem nagyon jól esett, mert azt következtettem belőle, hogy még hozzá se fogott ahhoz, a mi rá volt bizva.

— No, Horváth ur, hogy vagyunk a munkával?

— Nagyságod meg lesz velem elégedve.

— Csak leszek . . . tehát még hozzá se fogott.

No, ugy-e nem fogott hozzá? — mondtam biztatólag.

— Hohó, sőt ellenkezőleg. Pista!

A háttérből egy inasfiu bontakozott ki.

— Hozd ide azt a kifordított sötétkék felöltőt.

Ahán, sötétkék felöltő. Akkor sebjaj! Már látom, hogy más ruhadarabbal téveszti össze a László felöltőjét.

Pista a következő percben egy elegáns sötétkék felöltőt terített a pudlira.

— Tessék!

— Nem az, édes Horváth ur, nem az. Az enyém barna volt, világos-sárga sávokkal.

— Igen, kívülről, de ez a visszája.

Megnéztem belülről: ugy volt.

Egek, hogy adjak vissza én egy sárga felöltőkabát gyanánt egy sötétkéék übercigert! Le voltam sujtva.

— Szebb volt a régi színe, — mondám lesujtva.

— Helyes! — felelt Horváth ur, — ez az én nézetem is. Nem volt érdemes a megfordítás, mert a külső viseltessége nem kívánta. De így is jól fest.

— Tudja mit, Horváth ur, tegyen rá valami szép gallért s küldje haza, a lakásomra.

— Gallért übercigerre? Még nem fordult elő praxisomban.

— De azért megteszi?

— Kuncsaft parancsol, iparos engedelmeskedik.

Pár óra mulva otthon volt a kabát, s fizettem érte nyole forintot. A magam téli kabátja pedig kopottabb volt, mint valaha.

Ekkor leültem s jó barátomnak a következő levelet irtam:

Kedves barátom!

A felöltőt, melyet kölesön adtál, előszobámból ellopták. Kötelességemnek tartottam helyette egy ujat venni neked. Ölel igaz hived X.

László nem akarta elfogadni. Én kétségbeesetten erőltettem. Csak nem tehetem meg azt egy emberrel, hogy kifordítom s még meg is tartom a kabátját? Végre belenyugodott, s csak azon bámult, hogy olyan pompásan illik neki. Nekem nem mondta, de hallottam, hogy másutt siratta egy kicsit a régi sárga kabátját, mely a régi Karszkopf-cégnek utolsó erőfeszítése volt. Utána mindjárt esődöt mondott.

Elmult a tél, s utána még néhány évszak, abban a sorrendben, melyet mindnyájan ösmerünk (nem volt semmi ok a sorrend megváltozására) s mi régen elfelejtettük az esetet. László viselte hiven a kék felöltőt és nem sejtette, hogy a régi oly közel hozzá rejtőzik.

Valamelyik tavaszon (a hópelyhek már eltűntek, de a fecskék még nem tértek vissza) László izgatottan jön hozzám, s mondja:

— Emlékszel az én sárga felöltőmre?

Megdöbbsentem.

— Hogyne?

— A melyet elloptak tőlem?

— Emlékszem.

— Nos, képzeld, visszakerült hozzám.

— Lehetetlen!

— De biz úgy van. Még hozzá egészen jó állapotban. Mintha ama bizonyos lopás óta egy szekrényben őrizték volna.

— Talán másik?

— Jól megnéztem. Ugyanaz.

— Csudálatos dolog. Hogy történhetett?

— Odaadtam a szabómnak a kék felöltőt, a melyet tőled kaptam ajándékba, hogy — fordítsa meg . . .

— Most már értem! — kiáltám.

— Mit értesz most már?

— Semmit, csak folytasd.

— Elküldöm neki a kéket és hazaküldi a régi sárgát. Azzal rohanok hozzá, hogy ez nem az én kabátom, a szabó esküdözik mennyre-földre, hogy az enyém, ekkor

én kijelentem, hogy igenis az enyém, de a régi, melyet elloptak tőlem . . . A szabó meg van sértődve . . . mutatja a belsejét, mely kék volt . . . becsületsértés: pörrel fenyegetődzik. Ne tartsam én őt olyan számárnak, hogy fordítást fizetessen s új kabátot adjon ezért az árért . . . Én meg ott állok és egy szót sem értek az egész dologból . . .

— No, majd én megmagyarázom.

És elmondtam neki az egész históriát. A fejére ütött és kiáltá:

— Most már mindent értek!

— Mit mindent?

— Hogy a kék felöltöm külső felső zsebe miért volt jobboldalt, a belső zsebe pedig baloldalt. Tisztességes kabátoknál épp ellenkezőleg szokott lenni.

. . . Azóta csak a munkáimnak a fordítását engedem meg.

AZ ÜLDÖZÖTT FRAKK.

Kedves frakkom, mely annyi bál, bankett, piknik, templom- és zászlószentelés, tisztelgés, lakodalom (a magamét kivéve) viharát és veszedelmét kiállottad, immár földi maradványaid pusztuló-félben vannak.

Pedig mennyire óvtalak és gondoztalak, pezsgőben, borban, likőrben fürösztöttelek, ha egészséged állapota aggasztó volt, levegőváltoztatás céljából vidéki bállokra vittelek, több ízben meleg szabóvasaló-kurában részesítettelek és mindhiába!

Megöregedtél s kívánod ismerni a hont, hol a handlé virul.

Légy nyugodt, odakerülsz nem sokára.

Ezt a beszédet tartottam frakkom fölött, mikor az atléta-bálból reggel nyolc órakor hazaérkezvén, a pezsgőt kifacsartam belőle.

A pezsgőt facsartam és könnyeim facsarodtak ki.

Ledobtam a derék ruhadarabot s ágyba fekve, csakhamar az igazak és fáradtak álmát aludtam.

. . . Rendezői szaladgálások, százötven tour és retour, kotillion, egy csomó csárdás annyira kimerítettek, hogy csak délután ötkor ébredtem föl.

Az álmainmat tiündériekké varázsoló báli szépségek helyett egy hordár állt előttem s levelet nyujtott felém. Fölbontottam. Így hangzott:

„Pajtás! Az éjjel a ti bálotokon, mikor a kotilionbukétokért tolongtam, lehasitották a frakkom szárnyát. A mai kalikóbálra add ide a tiedet, te ugy se mégy, nekem pedig huszonkét randevum van. Szervesz. Arnold.“

Hanyagul mutattam kedves frakkomra, a hordár fölragadta s távozott.

Sokáig merengtem frakkom hült helyén s ugy tettem, mint a novellahősök szoktak tenni, tudniillik „bodor füstkarikákat eresztgettem a levegőbe“.

Eközben fölébredt elv- és lakótársam, László, s együtt novellahösködtünk és diskuráltunk egy jó darabig.

Odakint már besötétedett. Ezt a napot sikerült eltöltenünk a nélkül, hogy több világosságot láttunk volna belőle, mint a mennyi a betett ablaktáblák hasadékein beszivárgott.

Ez a világosság azonban éppen elég volt ahhoz, hogy elsötétedését észrevegyük. A szobaleány lámpát gyujtott s mi fölkeltünk.

Benéztünk Lászlóval a színházba, aztán a Szikszayba s ugy féltiz óra tájban hazavetödtünk.

Ekkor a szobaleány egy vastag levélboritékot nyujt át, melyet takarítás közben a földön talált. Azt hitte, levél is van bent.

Hamar belenézek, nincs bent. Teringettét! Hol

az a levél? Gondolkozzunk. A levelet szombat este kaptam, mikor már föl voltam öltözve az atlétabálra. Fölbontottam, elolvastam, a kopertát — ugrálszik — a földre dobtam, de hol a levél?

— A frakkod zsebébe dugtad, — szolt László, — s bent is maradt.

A levél a legveszedelmesebb természetű volt . . . Gyöngéd női irás, kedves helyesírási hibák, csók, ölelés, vigyázatlanul aláírt név . . . Rögtön el kellett volna égetnem . . . Óh, én örült spanyol! Ő el van veszve, én is el vagyok veszve, ha a levél el van veszve, én meg vagyok veszve . . . Óh Lear, verd e kaput! kiálték s ütöttem a fejemet, bölcsen tudván, hogy ott ugysem sántulhatok meg.

*

De még ha megsántultam volna is, szaladtam volna Arnold barátomhoz a frakkért, e nyomorult ruhadarabért, mely még utoljára is ilyen kellemetlenségeket okoz az embernek.

Arnold nem volt otthon. Randevui már este kilenckor kezdődtek, pedig akkor még a mosogatásnak sincs vége.

Inasa, egy falujabeli facér szabólegény, a kinek előszobájában kegyelemből lakást adott s kinevezte inasnak, jelentette, hogy az ifiur csak kedden reggel jön haza. (Mi az ördög, hát huszonkét találka két napig tart!)

Lázás izgatottsággal rohantam haza. Otthon a fiuk kompániája ferblizett, valóságos kártyabarlang

volt, kilenc forint állt a kasszában, de megjelenésemre nem ugráltak ki az ablakon, persze a második emelet-ről bajos lett volna. (Óh akkor édes volt a ferbli, nem lévén még — megengedve.)

— Hol a frakkod? — bödültem Lacira.

— Hova még? —

— Kalikóba.

— Van eszed?

— Van! De frakkom nincs, ide a tieddel.

Ekkor már kapkodtam magamra a ruhadarabokat s míg az ingbe beleraktam a báli gombokat, a folytonos unszólásra beálltam a ferblibe. Mikor az utolsó gombot beletettem, kihuztam a cukasszát. Pokoli harag. Dühösesek voltak. A kilenc forintot zsebre gyömöszöltem.

— Menj a pokolba!

— Megyek már.

— Ki után veted magadat?

— Frakkom után.

Ezzel belebujtam Laci frakkjába, melyből két frakkot és több mellényt szabathattam volna magamnak. A fiuk nevettek: „Hé, hova bujtál? Te, gyere már elő abból a frakkból!” Mindegy, mennem kell, azt hiszik majd, hogy kosztüm. Elváltattam.

*

Ah, itt vagyok a redoutuban; roppant tömeg. Majd az étteremben cirkálok, ott lesz az én Arnoldom, frakkom, levelem. Ismerem légyottjainak kitűnő étvágyát.

— Szervusz Sipi! — kiált egy dominó s belém kapaszkodik.

Jaj, végem van!

— Te, kinek a frakkjában vagy?

— A nagyapáméban.

— Szép frakk.

— Nemcsak szép, de nagy is, — felelém.

— Az nem szép benne, hogy nagy.

— Azaz nem szép tőle, hogy nagy, de minthogy nagy, tehát nem kicsi, de nem nagyon . . . eh, vigye el az ördög ezt a témát, nem tudsz okosabbat beszélni?

— Te izgatott vagy és keressz valakit. Hova sietsz?

— Az éttermekbe.

— Akkor siessünk.

Tudtam, hogy ezzel megsarkantyuzom hölgyemet, csak úgy törte előttem az utat.

Az éttermeken keresztül-kasul nyargalásztunk. Arnold sehol.

— Ülünk már le.

Leültünk. A hölgy dühösen csenget, pincér persze nem jön, a minék (először életemben) örültem.

— Engedd meg, bájos ismeretlen, hogy magam keressem föl a pincért.

— Okosan. Fácán, osztriga, pezsgő.

Ühüm! gondolám, hát egy kis kínai fecskefészek nem kellene? Tova száguldottam s messziről megmutatván várakozó hölgyemet egy pincérnek, tizenkét krajcár

lefizetése mellett egy pohár sört utalványoztam ki neki...
Miért köt bele a nagyapám frakkjába?

*

Végre egy fülkében megláttam Arnoldot.

— Pajtás, egy órája üldözlek.

— Mit kívánsz szép maszk?

— Ne bolondozzál! Hol a zsebem? — s ezzel belenyulok frakkom (már mint az ő frakkja) zsebébe.

— Mit akarsz? Neked is fizessek vacsorát?

— Egy levél volt a frakkom zsebében. Bent felejtettem. Hol van.

— Hát bizonyosan még most is benne van.

— De ugy látom, nincs.

— De nem látod, mert a frakkot se látod.

— Hogy-hogy?

— Hát a frakkod nem pászolt rám, mást hajszoltam föl, a tiedet pedig otthon hagytam.

— Add ide a kulcsodat.

— Nesze.

Ott hagytam a kalikóbált s rohantam Arnold lakására.

*

Berontok. Inas nincs, frakk nincs, mindent föl-turkáltam, néhány szerelmes levélen, res- és suszterkontón s zálogcédulán kívül nem találtam egyebet.

A szomszéd szakácsné fölvilágosított, hogy az inas *frakkban* a Buzelkába ment.

A gazember! Az én frakkomban feszít.

*

Lángoló dühvel rohantam a Buzelkába. Ott táncolt a fickó a terem közepén s kurjongatott, mintha csak elit-bálon járt volna souper-esárdást.

— Nyomorult! Hol a levelem?

— Ereszsze el a nyakamat.

Akkor vettem észre, hogy *ingujjban* táncolt. Azért ment frakkban, hogy azt levethesse? Hát érdemes frakkot tartani?

— Hol a frakk?

— Hát uraságodé? A *gardrobbá* tettem, mert nem az enyém, hát vigyázni köll rá.

— Köszönöm.

A ruhatárban egy mécs és egy öreg asszony pislogott; kíváncsi voltam, hogy melyik alszik el hamarább, de nem volt időm bevárni. Stentori hangon kiálték:

— Kérek egy frakkot!

Egy átsétáló pincér odasietett. Valószínűleg olyan hangon mondtam, hogy „kérek egy pohár sört“.

Átkutatták az egész gardrobot, de frakkot nem találtak. Az öregasszony esküdözött, hogy a gardrobban tizenöt év óta nem fordult meg frakk. Elnyűtt szalonkabátokat mutatott be, mint legelőkelőbb látogatókat.

Világos! A frakkom el van lopva.

Az inas bocsánatot kért s roppantul kétségbe volt esve, hogy — most már ő miben megy haza, mert télikabátja nincs.

Azt tanácsoltam neki, hogy ne menjen haza, mert

onnan ugyis kidobják; különben lopjon magának ő is egy kabátot.

*

Búsan és fáradtan cammogtam haza. Tehát frakkom és levelem tolvajkezekbe került. A frakkot sajnálom, mert régi családi jószágom volt, de a levél nyugtalanít.

Otthon még mindig folyt a ferbli.

— Te Sipi! A háziasszonyunk hazajött valami estélyről s egy kuvertet küldött be. Nesze.

Bágyadtan fölbontottam. Hihetek-e szemeimnek? Álmodom-e, vagy ébren vagyok? szavaltam. Kergetett levelem volt. Mellette a háziasszony pár sora: „Reggel esett ki, mikor a szobalány a frakkját kefélte, gondoltam, hogy valami drága szerelmes jószág, most nem adhatom át, mert alszik.“

— Vivát Soroksár! Laci, fölemeljük a lakáspénzt. Oszsz kártyát, Béla.

. . . Reggelig összeferbliztem egy fél frakkot.

KEMENCSIK JÓNÁS OLÁHORSZÁGBAN.

A szappanyos.

Mikor én Kemencsik Jónással megismerkedtem, akkor már szappangyára volt neki Budán, a Gellérthegy oldalában.

Speciális oka volt neki Budára menni. Azt tartotta, hogy ott a szappannak nagyobb jövője van, mert a mosdási szenvedély még csirájában szunnyad. S ezt a szenvedélyt az ő utólérhetetlen szappanja fogja fölébreszteni. Ha aztán egyszer fölébred, elemi erővel fog kitörni s a Kemencsik-féle szappan diadalmaskodik. Mert a budaiak olyan lokális patrioták, hogy másutt gyártott szappannal a világért se mosakodnának.

Ez volt Kemencsik Jónás okoskodása, mikor budai szappangyárát megalapította. A Gellérthegy alá meg úgy jutott, hogy ott olesóért volt eladó egy ház, melyben a főváros hatósága eltiltotta a lakást. Eltiltotta pedig azért, mert egy szikla lógott az épület fölött, mely minden pillanatban leszakadással fenyegetett. Kemencsik Jónás megvette a házat s aztán folyamodott, hogy engedjék meg neki abban nem lakni, hanem szappant gyártani. Az illető bizottság, mely a kérvényt tárgyalta,

valószínűleg úgy okoskodott, hogy a szappanosok már elegenden vannak s azért nem baj, ha Kemencsik olyan helyen gyártja a maga portékáját, a hol esetleg könnyűszerrel elpusztulhat, ezért kiadta az engedélyt.

Én akkor propeller-kapitány voltam, a mi különösen télen igen unalmas foglalkozás. November végén, mikor kis hajómat szárazra vontatták, rendesen kardot kötöttem, s minden este beültem a „Három nyolcas“-hoz címzett budai kocsmába, hol engem nyugalmazott tengerésznek tartó rácvárosi hiveim előtt a lisszai és a trafalgar tengeri csatákról meséltem.

Itt ismerkedtem meg Kemencsik Jónással. Borzasabb embert keveset láttam életemben. A kefe és fésű föltalálásáról nem tudott még semmit. Vad tekintetű szemei és kiálló fogai tetézték a rémes hatást, melyet mindenkire tett. S ebben a külsőben oly szelid lélek lakott, mint a nap felé repülő pacsirtában, vagy az állatkerti struccban, az etetés után. Nem vétett ő a világon senkinek s csöndesen főzte a szappant veszedelmes gyárában. Eleinte nagyon bizalmatlan volt irántam, mert azt hitte, hogy sötét bronzbőröm a szappantól való idegenkedésemnek a bizonyossága. De mikor rájött, hogy ez a bőr hajóskapitányi mivoltomnak következménye, barátságosan közeledett hozzám s legujabb szappanjából följánlott egy tiszteletpéldányt.

— Vannak önnek gyermekei? — kérdé oly mély hangon, hogy kénytelen voltam behunyni a szememet, nehogy elszédüljek.

— Vannak.

— Akkor ez a szappan éppen jó. Tudja, hogy a gyerekek mindent meg szoktak enni, így a szappant is . . . Azért én külön gyerekszappant gyártok, mely édes és cukor gyanánt is megehető. Ez nem ártalmas.

Egy eszme villant meg a fejemben.

— Nem exportált ön soha szappant Oláhországba ?
Az ember ijedten fölugrott és mondá :

— Mit akar ön Oláhországgal ?

— Csak azt akarnám tudni, szappanos volt-e ön már ama bizonyos román ember idejében, a ki megette a szappant ?

— Nem voltam. Ez az egész ?

— Ez.

— Ön tehát semmi egyebet nem tud rólam, kapcsolatban Oláhországgal ?

— Tengerészkapitányi szavamra, nem.

— Hát tudjon meg mindent, — szólt ő és karon ragadva, a szabadba vonszolt.

Itt kezdődik az ő elbeszélése.

Elballagtunk a gyárba, melynek udvari része állott egy kutyából és egy kocsiból; az előbbi az utóbbit huzni szokta. Azonkívül találtam két szobát, az egyikben nagy tűzhelyet, több katlannal, másikban kész szappant mázsaszámra.

Kemencesik sajtot tett elém borral. A sajt erősen szappanszagu volt, a mi kellemesen lepett meg, mert ki nem állhatom a sajtszagot. Enni nem ettem belőle. Ő anyagul végigdőlt a szappankereveten s megkezdé elbeszélését:

Az emberevő.

Kevesen tudják azt, a mit ön most hallani fog. Mielőtt a mai polgári nyugalom kikötőjébe eveztem volna, kalandos életet éltem. Ön, a ki mint tengerész világokat járt be, érteni fogja, mit jelent ez.

(Pirulva sütöttem le előtte tekintetemet.)

Eleinte ki akartam vándorolni Amerikába, de Rákospalotán lemaradtam a vonatról s Ujpesten ütöttem tanyát. Egy ideig mint éjjeli őr tartottam fenn magamat, mert ábrázatomnál fogva nappali foglalkozásra be nem vettek. De mióta a város éjjeli őrköt tartott, még több betörés történt. Ezért az éjjeli őrköt mind elcsapták. Én bebizonyítottam ártatlanságomat, mert kisült, hogy mindig aludtam; de éppen ezért elcsaptak. Az éberséget kívánó foglalkozásra határozottan nem születtem. Ekkor föltettem magamban, hogy olyan pályára adom magamat, melyen álmoság mellett is megállhatja helyét az ember. Az akadémikus állás nagyon vonzott, de nem volt protekcióm. Vicinális vasúthoz mozdonyvezetőnek bejutni: ez is igen kecsegtetett, de a részvényesek közt sem voltak összeköttetésem. Akaratom ellenére bejutottam a hitelezők védegyesületébe kézbesítőnek, s bár szívemből kárhoztattam a hitelezők tömörülését, hiven szolgáltam a társulatot, mindaddig, míg az adósok is meg nem csinálták a maguk védegyesületét. Akkor ehhez csaptam át, mert ez sokkal népszerűbb és hatalmasabb volt. Hogy

teljes kvalifikációm legyen, még adósságot is csináltam. És mikor fizetésre került a dolog, oly szilárdan ellentálltam a hitelezők támadásainak, hogy az adósok egyesülete örökös disztaggá választott s albumot nyújtott át nekem, megóvatolt váltókból összeállítva. De hazai törvényeink oly sok módot nyújtanak a hitelezőnek adósa zaklatására, hogy innen is el kellett menekülnöm. Ekkor beláttam, hogy nincs más hátra, mint kivándorolni.

Szörnyen töprengtem: Amerikába menjek-e? Talán, ha hirtelen menne, itthon az én kocsimból is kifogná a lovakat a lelkes ifjúság? Nem, nem megyek Amerikába: az operettben mindig gyöngének éreztem magamat. Gyerünk Keletre, ott még fejedelem is lehet az emberből, ha írni és olvasni jól tud.

Legelőször Romániába gyalogoltam. A határon megállítottak, azt hívták, hogy székely kivándorló vagyok. Mikor kisült, hogy egyenesen Budapestről jövök, tovább eresztettek. Ez bizonyosan az ugynevezett székely-egyesület intézkedése, mely a székely-kivándorlás ellen minden esztendőben Budapesten közgyűlést tart s ha ez kevésnek bizonyul, bankettet is rendez.

Romániában eleinte finom életem volt, mert száz frankkal rendelkeztem. A mint ez elfogyott, a legnagyobb nyomorba jutottam. Gyermekkorom óta olyan természetem volt, hogy jobban szerettem kétszer jólakni, mint egyszer éhesen maradni. Ilyennek alkotott a természet s a házinevelés, s most keservesen bünhődtem érte.

Egy szép őszi napon azt vettem észre, hogy a mint

egy templom kapujában ülök, egy alacsony, erőteljes, sziürkeszemű ember merőn rám szegezi a tekintetét.

— Mi baja? — kérde tőlem magyarul.

— Nagyon éhes vagyok.

— Nem gyógyíthatatlan betegség.

— De nincs pénzem orvosságra.

— Tartson velem, — biztatott ő.

S karöltve beléptünk a legközelebbi patikába, akarom mondani kocsmába, a hol ismeretlen jóltevőm szám-lájára habozás nélkül megebédeltem. Csak a bor volt olyan rossz, hogy nem lett volna kár ostyában bevenni.

A kocsmában megtudtam, hogy ismeretlen jóltevőm egy Batár nevezetű székely ember, a ki szerencsét próbálni jött Oláhországba. Mindent próbált már, de még szerencséje nem akadt. Kapitálisa kétféle volt: igen sok a fejében és igen kevés a zsebében. De ő azt remélte, hogy ha az utóbbit az előbbivel megsokszorozza, nagy summára fog szert tenni. Mikor jóllaktam, kijelentette, hogy ezt a számtani műveletet az én segítségemmel fogja végrehajtani.

— Nézett ön már a tükörbe, honfitárs? — kérde.

— Gyakran.

— Tudja-e, hogy ön egy félelmes ember?

— Mondják, — felelém szerényen.

— Önt Ausztráliában az angol kormány ítélet nélkül fölakasztaná.

— Miért? — kérdelem nyugtalanul.

— Mert mindenki megesküdnék rá, hogy ön rendszeren embert eszik.

— Becsületszavamra mondom, hogy sohase ettem.

— Hiszem, hiszem; de, szerencsénkre, más nem hiszi.

Ezzel közelebb tolta hozzám a székét és megösmer-tetett pokoli tervével.

Két nap mulva a bukaresti vásártéren egy új deszkabódé emelkedett. Ajtaja fölé messzelátszó betűkkel ez volt írva:

Itt emberevő pápua mutogatatik.

Szerénységem nem tiltja elárulni, hogy ez az emberevő pápua én voltam.

Mostani külsőmhöz képzeljen még hozzá egy skatulya suvikszot, de rám kenve, azonkívül török ruhát és esörgő rabláncokat. Batár minden negyedórában kivezette, megmutatott az egybegyülteknek, én morogtam és a fogaimat csattogtattam. Ezzel az előadás véget ért.

Fájdalom, közönségünk nem volt. A vásárteret úgy elárasztották a német kóklerek, hogy a mi üzletünk nem tudott felvirágozni. Jövedelmünket napról-napra fölemésztettük; különösen én olyan kolosszális étvágnak örvendettem, hogy ha valódi emberevő lettem volna, Romániából a lakosság erős fogyasztása miatt valószínűleg kiutasítottak volna.

Ekkor Batár elővette azt a kapitálist, a melyik a fejében volt, s pár óra mulva a bódé ajtaja fölött, a régi fölírás alatt, a kövekezőket olvasta a publikum:

1000 frankot kap, a ki meg hagyja magát enni.

Kiderült, hogy ez az eszme kitünő volt. Tódult a közönség, lesni azt a vakmerőt, a ki ezer frankért meg hagyja magát enni. Én roppant vidáman csattogtattam a fogaimat s boldog vérszomjusággal csörgettem a láncaimat. Batár, a gazdám, pedig oly örömmel és szenvedélylyel suvikszolt ki minden reggel, hogy vérem is kiserkedt a bőröm alól.

Igy ment ez egy hétig s nyakig usztunk a pénzben.

Egy napon, mikor Batár azt a szokott kérdést intézte a nagyközönséghez, hogy nincs-e valaki a tisztelt jelenlevők közül, a ki hajlandó magát elfogyasztatni, előlép Nucuj, a szemközt lakó német panorámás szolgálója s azt mondja:

— De van.

— Kicsoda? — kérde Batár elhülve.

— Én vagyok, Nucuj.

Nekitántorodtam a gazdámnak. Ő oldalba lökött és sugá:

— Csülökre, magyar! Rá kell ijeszteni. No hát gyere föl, Nucuj, ide a szinpadra.

Nucuj bátran és vigyorogva közeledett. Én morogtam, mint egy sebzett medve, nagyokat toppantottam, Nucuj felé kapkodtam, a szemeimet forgattam s e közben a suviksz patakokban folyt a homlokomról; Nucuj csak vigyorgott.

A közönség tombolva követelte, hogy egyem meg a Nucujt. Néhány báránybőr süveget már hozzánk is vágtak.

— Gyalázat! Csalók! Nem emberevő! — ordítottak alulról.

Batár egyre lökött és biztatott: harapjon bele, marja meg. Végre is behunytam a szememet, eltátottam a számat s egy vadállati orditással leharaptam a Nucuj fülét. A boldogtalan áldozat bömbölve rohant vissza a gazdájához, a ki ellenünk fölbiztatta, én pedig fogain közt egy füllel kővéváltan, minden tagomban remegve s a mennyire egy besuvikszolt embertől telik, halálsápadtan álltam ott.

A publikum először dörgő tapssal üdvözölt, de aztán követelte, hogy egyem meg a kérdéses fület. Ilyen a gusztus Romániában.

— Ezt már nem teszem, — kiáltám végső kétségbeesésemben.

A publikum kezdte előszedni a puliszkavágó kést s mi azt hittük, hogy addig-addig mutogattunk emberevőt, hogy most minket esznek meg. Pedig a különben kellemes emberevésnek éppen ez az árnyoldala.

— Nyomorult, gyáva, — kiáltott rám Batár, — *hát majd megeszem én!* — s kiragadta kezemből a fület.

A rohanó publikum kővé dermedt. Tehát nem is egy, hanem két emberevő! Általános hátborsózás keletkezett. E pillanatban bevonult a rendőrség. Mi a másik ajtón kivonultunk, s Csik-Szeredáig meg se álltunk. Itt a magunkkal hozott pénztár tartalmán megosztzkodtunk s ezzel a pénzzel alapítottam meg szappangyáramat, melyet becses figyelmébe ajánlok.

A KEFEKÖTŐ MEG A LÓKÖTŐ.

Szedlák Péter becsületes kefekötő-legény volt, de nem volt szerencséje a mesterségével. Nem hajlam, nem is családi hagyományok vitték erre a pályára. Csak véletlenül esett bele, mint a cigány a meszes gödörbe. Édesanyja ugyanis egy házban lakott egy goromba csizmadiamesterrel és egy szelid kefekötőmesterrel. Valahányszor a kis Szedlák a cipészek közé betette a lábát, a mester szidalmakkal vagy lábszijjal fogadta. Ha pedig a kefés műhelybe ment, a mester nyájas szókkal és cukrosvizzel traktálta. A kefések feje ugyanis azt hitte, hogy ecet van a gyomrában s a vele jó barátságban élő kerületi állatorvos tanácsára cukrosvizzel gyógyította magát. Még a bort is cukrosvizzel itta, még husvétkor is cukrosvizzel locsolódzott s mindenkit cukrosvizzel kínált. Nem lehet csodálni, hogy a kis Szedlákban már kora gyermekségében gyökeret vert a kefekötők tisztelete és a csizmadiák gyűlölete. Azért senkit se lepett meg, mikor elemi iskoláinak végeztével anyja következő kérdésére:

— No Peti, mi akarsz lenni?

Habozás nélkül ezt felelte:

— Kefekötő.

— Gondold meg, fiam, — mondá az anyja, a ki élettapasztalatait különböző uri házaknál gyűjtötte össze, mint mosóné, — a kefekötőmesterség se fenékiig cukrosviz.

Szedlák Peti arcán a cukrosviz hallatára mosolygás vonult végig s még határozottabban felelt:

— Kefekötő.

— Gondolkoztál már rajta?

Minden anya optimista. Még azok az anyák is, a kik mosás útján a köztisztaságot terjesztik. De ez utóbbi kategóriához tartozó anyák közül a legnagyobb optimista kétségkívül özvegy Szedlákné volt, a ki egyetlen fiúörökösét gondolkozással gyanusította. Peti nem tudott mit felelni e hizelgésre, hanem hogy anyja ellenállását megtörje, bőgve így felelt:

— Kefekötő.

Az akarat e háromszoros szilárd nyilvánításának az özvegy nem tudott ellentállani s másnap Peti már föl volt véve a cukrosvizkedvelő kefésmester műhelyébe.

Igy lett Szedlák Péterből kefekötő, oly időkben, mikor a mesterség már hanyatlani s az üzlet pangani kezdett. Erre Peti csak akkor jött rá, mikor már fölszabadult és legénynyé lett, de okait föl nem derithette. Kevesebbet kefélkednek az emberek? Tán el van árasztva a világpiac a kefék millióival? Vagy nagyon lelkiismeretesek a kefések és elpusztulhatatlan keféket készíte-

nek? Hiába intézte e kérdéseket a saját fejéhez, a nagy buksi nem tudott rá megfelelni.

Egy szép reggelen arra ébredt föl, hogy az egész óriási városban nincs egyetlen kefe se, melynek kötése rája várna. Hiába kopogtatott a műhelyekben, mindenütt csak fél erővel dolgoztak s egész csomó legény volt hely nélkül. Egyik mester rá is mordult:

— Én az ilyen lőgérező, sztrájkoló, kocsmázó, politizáló szabad legényt már föl se veszem. Mikor legtöbb megrendelésem van, ti az általános szavazati jogot sürgetitek.

— Hát ugyan honnan vesz munkást, ha szabad kérdenem?

— Honnan? A váci fegyház minden esztendőben legalább negyven kitanult kefekötőt liferál. Ez rendez, fegyelemhez, engedelmességhez szokott nép. Ez a legjobb munkás.

Ekkor Szedlák Péter elhatározta, hogy nyakába veszi nagy Magyarországot s megkeresi azt a helyet, a hol ez a közmondás támadt: Iszik, mint a kefekötő.

Ott bizonyosan pompás dolguk van a kefekötőknek.

Miután illedelmesen elbucsuzott édes anyjától („apját leütötte a hajókötel“), nekivágott az Alföldnek, keresni azt a paradicsomi tájat, hol a kefe még az étlapon is rajta van, s bizonyára nemesak a cigányok isznak suvikszot és esznek rá kefét.

Ment, mendegélt és már majd bele vezett a homokbuckák tengerébe, mikor egy este, valahol a Tisza vidékén, betért egy utszéli csárdába.

A csárda, a csárdásgazda, meg az egész familiája egy cseppet se voltak biztató külsejűek, s Rotschild meg Dárius nem is foglaltak volna oly nyugodtan helyet az ivóban, mint Szedlák Péter.

— Mit akarsz öcsém? — mondá nyugodtan a csárdás és hüvelykujjával nyomogatta pipájába a dohányt.

— Hát nem látja kend, hogy utas ember vagyok?

— Látom, látom, csak azt nem tudom, hogy a legszebbik borjumat vágjam-e le a tiszteletedre, vagy egy félmeszelylyel tegyek eléd a tavalyi karcosból? — mordult vissza a csárdás.

— Hagyja kend azt a borjut ökörré nőni, ki tudja, milyen nagy hasznát veszi. De a félmeszelyest állítsa ide.

— Ki fizeti?

— Miféle vendégei szoktak kigyelmednek lenni? — kérdé Peti viszont.

— Akad köztük böcsületes ember is.

— De nem sok.

— Nem is lennék én csárdás itt, ha sok akadna. Eb, a ki megél a félmeszelyesekből.

— Ahán! Hát a szegénylegények tartják el kigyelmedet a familiájával együtt?

— Azok hát! Azért jó lesz, ha odébb állsz, mielőtt a főin vendégek megérkeznek.

— Csak ide azzal a félmeszelyessel, majd attól kérek tanácsot.

Még bele se kóstolt az istentelen karcosba s a szürkeület odakint éppen sötétségbe ment át, mikor lódobogás hallatszott s egypár fiatal legény érkezett a csárda elé.

— Ugy-e mondtam, öcsém, hogy hordd el az irhádat. Most már vagy mulatsz velük, vagy verekszel velük.

Egy kis szünet után hozzá tette:

— Vagy mindakettőt.

Aztán kinézett a nyitott ajtón, s szóla:

— Ezek a lókötők.

A legények csakhamar beállítottak az ivóba. Hárman valának összesen, s három embernek egy puskája. Karikás lógott a vállukon, pisztolyoknak bőviben voltak, s fokosa is volt mindegyiknek.

— Ki ija-fija vagy öcsém? — szólt a legelső hetykén.

— Öséd nem vagyok, azt látom.

— Öregapám se vagy, azt meg én látom. Én vagyok a Lókötő Pista.

— Én is majdnem az vagyok, csak a ló helyébe tégy kefét.

— Hát kefekötő vagy?

— Az én. Kefekötő Peti. Megyek keresni azt a boldog vidéket, a hol isznak, mint a kefekötő.

— Itt van az, pajtás. Sohse menj messzebb. Csárdásgazda, bort, zöld paprikát, szalonnát.

— Bolond ember az, a ki munka előtt jóllakik, — mormogá a csárdás.

— Biz' ugy Pista, — szólt a puskás legény, — előbb a Tahy András ur dolgát kellene elintézni.

— Mit beszéltek! Fialat az idő. Ráériünk éjfél-tájban.

— Csak asszondom, hogy éjfélkor felgyün a hold.

— Hamarabb felgyüvünk mi. Legalább a harkályi pusztán.

Elborozgattak egy jó ideig.

— Te kefés! Állj be a bandába. Gyöngyélet ez!

— A mig fel nem kötnek.

— Dehogy kötnek. Legföljebb becsuknak.

— De én azt se akarom.

— Hát olyan jól megy a sorod?

— Inkább rosszul megy. Meg se tudok élni.

— Nohát, akkor mit tétovázol?

— Ugy ám, de hová lesz a becsület?

Lóköető Pista nagyot nézett.

— Hiszen mi nem ölünk embert, nem rabolunk pénzt, nem gyujtunk házat. Mi csak lovat szállítunk.

— Loptok.

— Hát lopunk! A teremburáját! Kinek mi köze hozzá.

— Most jön a verekedés, — mormogá a gazda, s föltürte inge ujját. Nem, hogy közreműködjék, hanem hogy a legelső, a ki véresen elbukik, azonnal a kuthoz vigye, megmosni.

— Nekem semmi! — felelt Peti nyugodtan, — én nem félttem tőled a lovamat. De hadd meg nekem a kefémet.

A csárdásgazda visszatürte az ingeujját. Itt nem lesz verekedés. A kefekötőben nincs *virtus*.

Éjfél előtt utra keltek a legények, Szedlák Péter pedig kifeküdt a tornác padjára.

II.

Szépen ragyogott a hold az ég közepén, mikor a csárda elé két lovasbetyár érkezett. A gazda egyszeribe ott termett az istálló felől.

— Agyonlőtték a Pistát! — szólt le a puskás legény a lóról.

— Hát rajtacsiptek?

— Rajta, a ki árgyelusa van.

— Talán kergetnek is?

— Nem a'! Azok nem. Hanem a lovas zsandárok nyomunkban vannak. Almás felé vágattunk, mikor egyszerre csak a keszi dülön szembe jön velünk az egész őrjárat. Megfordultunk s most majd itt átkelünk a Tiszán.

— Csak izibe, Isten hírével, nem halljátok?

A csöndes éjszakában patkódobogás hallatszott.

— Majd a jövő héten eljövünk. Isten megáldja.

Peti, a padon félkönyökre támaszkodva, nézte a jelenetet. A csárdás odaszólt:

— Hallod-e öcsém! Te is elinalhatnál innét. Az ilyen szegény vándorló legénynyel nem sokat teketóriáznak a zsandárok. Csak egyebet ne tégy, minthogy az utjukba akadj, s már be vagy csukva.

— Hát merre futhatnék? — kérdé Peti, fölülve a padon.

— Itt a kertem végiben a kukoricás a Tiszáig terjed. Ha ugrani tudsz, ugord át, ha uszni tudsz, uszd át a Tiszát.

— Majd inkább csak uszom.

De már nem is uszhatta. A fegyverek megvillantak a kapuban, a csendőrök berobogtak.

— Kötözzetek meg minden férfit a háznál, — kiáltott a káplár.

— Csak ketten vagyunk férfiak, a lókötők már elmentek, — felelt nyugodtan a csárdás s azzal engedelmesen oda nyujtotta a kezeit. Sokszor megkötözték már őt, meg sokszor föl is oldozták, nem tudván semmit rábizonyítani.

— De engem csak nem kötöznek meg? — kiáltott Szedlák Péter.

— Nem-e? Kezetre-lábadra vasat tesziünk.

— Nem arra való az én kezem-lábam.

— Hát ugyan mire? — kérdé az egyik csendőr, a ki leszállt és láncokkal közeledett.

— Erre-e! — felelt Peti. Azzal fölkapta a padot a kezével, rádobta a csendőrre; a lábával pedig elszaladt. Beugrott az ivóba, kiszaladt a kertbe, azon is túl a kukoricásba. Vagy hármat löttek utána. S mikor a csendőrök még a kukoricást zörgették, ő már a Tisza közepén uszott.

*

Egy esztendő mulva poros gyalogos ember állított be a tiszamenti csárdába. Ismét alkonyra hajlott az idő,

s a csárdás megint nyugodtan pipált. Szóval a világ semmit se változott.

A csárdás szájából kifordult a pipa, mikor a belépőt meglátta.

— Te vagy az, Lókötő Pista, vagy a hazajáró lelked?

— Én vagyok, a Lókötő Pista, csakhogy azóta kitanitottak kefekötőnek Vácon.

— Hát nem estél el?

— Csak egy kis sebet kaptam. Legyürtek és békóba vertek. Mi ujság idehaza?

— Csak az, hogy a bandádat most az a kefekötő vezeti, a ki meg helyetted beállt lókötőnek.

— Miféle kefekötő?

— A kivel most egy esztendeje itt találkoztatok. Az este, mikor téged leszállítottak a lóról, ő is összezördült a zsandárokkal, aztán nem mert visszamenni az emberek közé, sokáig itt lappangott, s félelmében beállt betyárnak.

— Veszett adta! Hát aztán csinált valami hires dolgot?

— Nem csinált az, fiam, semmit. Csak mindig himelt-hámolt, de soha semmibe belefogni nem mert. Tudod, annak a Tahy-féle lósornak nagy hire vót, hát jó darabig a többi legény se bánta a csendet; aztán jött a tél, de tavasz óta már átkozottul szorongatják, hogy kezdjen valamit. Agyon is verik, ha még soká tétováz.

Lassan ügetve három ember fordult be a csárda

udvarára. Bizalmas ismerősök lehettek, mert az ivó ajtaját fokossal taszították be s káromkodás volt a köszönésük.

Lókötő Pista fölállt az asztal végiben s harsányan kiáltott:

— No, kefekötő, most számolj be, hogyan vezetted a bandámat?

Szedlák Peti, a ki bús volt és szótalán, erre a hangra élénken közelebb jött.

— Te vagy az, Lókötő Pista? No, hála Istennek, hogy megjöttél. Mit csináltál egy esztendeig?

Pista lehorgasztotta a fejét.

— Kefekötésre fogtak Vácon.

A két legény megállt egymással szemben. Majdnem egyszerre így kiáltottak föl:

— *Cseréljük vissza a mesterségünket.*

Peti a banda vezetését rögtön átadta Pistának; Pista viszont az ő fegyházi bizonyítványait és írományait ruházta Szedlák Petire. Nagy ivás keletkezett. Mikor a legények eláztak, Peti összeszedte minden holmiját s megszökött tőlük.

Boldog volt. Megszabadult a véletlenül rá szakadt betyárélettől, melyért a kezében levő irások szerint már a büntetést is kiállta s így nyugodtan térhet vissza az emberek közé. Most már tudta, hogy mi a teendője. Tudta, hogy az örökké becsületes ember nem érdekli a társadalmat, de a becsületessé vált gazember érdekében mindent elkövet. Mint egyszerű kefekötő éhen halhatott;

mint lókötőből lett kefekötőt, pláne váci bizonyiványokkal ellátva, melegen támogatni fogják, hogy a visszaeséstől megóvják.

Nem is csalódott. A Rabsegélyző-egyesület pompás helyet szerzett neki. S egészen boldog volna, ha nyugalját nem zavarná az örökös rettegés: hátha ki talál sülni, hogy ő mindig *becsületes ember* volt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

PRINCZ BORISKA.

Évekig laktam az Üllői-uton, melyről, ha a lóvasuti kocsik csörömpölése és kürtölése nem tenné zajossá, a járó-kelő azt hihetné, hogy egy kihalt város valamelyik utcájába tévedt. Itt kevés a bolt, kevés a kocsmá, a közepébe odakönyököl a nagy, csöndes kórház, valamivel lejjebb pedig belefekszik egy disztelen, pusztakaszárnya. De én inkább vagyok huszonöt éves az Üllői-uton, mint hatvanéves az Andrásy-uton s gondatlan ifjúságomat ez a hideg, csupasz, néptelen, ásitozó ut bizony nem tudta megzavarni.

A ház, melyben laktam, egy mészárosé volt. Husból építette föl a házát. Nem is annyira husból, mint csontból, a melyet a közönség hus gyanánt fizetett meg. A húst az orvosok nagyon melegen szokták ajánlani a betegeknek; de tapasztalataim szerint semmiféle betegnek nem tesz olyan jót, mint annak, a ki eladja. A legtöbb mészáros háziúr.

(Ez is csak azt bizonyítja, hogy a vegetáriánusok milyen kevesen vannak.)

A ház kívülről sárgára volt meszelve, belülről

nem meszelték semmiféle szinnel. Hullott a vakolat és repedezett a fal. Hosszu, négyszögletes, földszintes ház volt, udvarán néhány szomoru akácfa bóbiskolt. Nyáron az egész lakosság kint tanyázott az udvaron. Gyerekek, macskák kint aludtak, ebédre kint terítették, s az tartozott az arisztokráciához, a kinek egy külön fája volt, mely köré napi életét csoportosította. Mindenki tudta, hogy a többi család mit főzet és hányszor eszik hust egy héten.

A lakók legnagyobb része oly szegény volt, hogy hetenkint fizette a bérét. Én hónapos-szobában laktam egy öreg francia nyelvmesterrel, a ki bizony nagyon szegény ember volt, mert a külvárosokban nincs sok érzék a francia nyelv iránt. Ha már idegen nyelvre adják magukat, inkább a magyart tanulják meg.

Az öreggel úgy kerültem össze, hogy ujságokban ezt a hirdetést olvastam:

Egy született francia szolid lakótársat keres.

A dolog meglepett, mert én meg éppen abban az időben ezt hirdettem a lapokban:

Lakótársul egy született francia kerestetik.

Ha ő franciának született, én meg lakótársnak születtem, mert se hortyogni, se álmomban beszélni nem szoktam. Így hát fölkerestem a franciát s mondám:

— Ön született francia?

— Az vagyok.

— Hol született?

— Balmaz-Ujvárosban.

Bámulva tekintettem rá.

— Hogy lehet Balmaz-Ujvárosban franciának születni? — kérdém.

— Anyám műlovarnő volt a cirkuszban.

— És atyja?

— Kaucsuk-ember, a ki a lábát háromszor a dereka körül csavarta.

— Biz' ez nem illik egy családapához. És a balmaz-ujvárosi születésen kívül mit tett még Magyarországon?

— Megtelepedtem; de előbb bejártam a félvilágot. Higyje el, sokszor voltam olyan helyzetben, hogy majdnem utánoztam az apám mesterségét, azzal a különbséggel, hogy nem a derekam, hanem a nyakam körül akartam csavarni, nem is a lábamat, hanem a kötelet.

Igy kerültem én az üllői-uti sárga házba az öreg francia mellé.

Csak egyetlen lakónak volt zongorája: a házmesternek.

Egy választáson elszegényedett képviselő hagyta ott, negyedévi lakbér fejében. A zongora szép faragványos, régi hangszer volt, lehetett rajta ebédelni, rá lehetett ülni és feküdni, ruhát lehetett ráteregetni, csak éppen zongorázni nem lehetett rajta. Pedig az urikörökben ezt határozottan megkívánják egy zongorától.

A házmesterek nem ilyen követelők s megelégesznek azzal, ha zongorájuk van. Már maga ez bizonyos előkelőséget ad egy családnak s egy zongora birása közös vonás lehet egy házmester-família és egy mágnás-család közt.

Mikor nagytakarítás volt, a házmesterék a zongorát is kicipelték az udvarra, hadd sütkérezzék egy kicsit. Mint egy ó-világi szörnyeteg kitömött holtteste, nyújtzkodott a kontár kézre került régi hangszer s a mint a nap rásütött s a száraz fa pattogott, úgy tetszett a figyelmes hallgatónak, mintha egy-egy fájdalmas akkord sirna föl ott bent a húrok között. Ilyenkor szerettem volna szétvagdalni a masinériát, hogy haljon meg egészen és ne várja a mestert, a ki kicsalja belőle az alvó harmoniát.

Egyszer aztán megszólalt a hangszer, valaki belecsapott a billentyűkbe s a húrok érdes morgással rázták le magukról a penészt és a port.

Ki lehet ez?

Az ablakok mind kinyitak, a függönyöket félrehúzták, a mosogatás megszűnt, a pergő és pletykázó nyelvek egy percreg abba hagyták a forgást, a legyek nem zümmögtek, a macskák fölébredtek. Mindenki azt kérdezte:

— Ki az?

Felelet nem volt, csak a zongora dörömbölt, mint egy cimbalom. Egy ismeretlen tettes kizozta szegényt.

Végre megjelent a szemhatáron a házmesterné: Princz Tamásné asszonyság. Kora ötven tavasz, nyelve gyors, ő maga lassu, gorombasága nagy, műveltsége kicsi. Egy gyöngéje van: rajong azokért, kik kapuzárás után jönnek haza. Valószínűleg Princz Tamás házmestert is ez bírta arra, hogy gyakran kimaradjon éjjel-utánig.

Tehát Princz Tamásné megjelent és harsány hangon kihirdette:

— Megjött a Boriska!

— A nevelőintézetből?

— Onnan bizony, lelkem. Milyen művelt az aranyos! Bal kézzel eszik és jobb kézzel zongoráz. Egy este elolvas egy regényt s ha hozzá ér egy macskához, elájul.

— Kicsoda? A macska? — kérdé egy egészséges gondolkozású levélhordóné.

— Ugyan menjen, maga bolond! A Boriska ájul el. Öröm nézni ezt a gyermeket.

Ekkor a billentyüs cimbalom elhallgatott s egy tizenhat éves leány jelent meg az udvaron. Olyan hatást tett rám, hogy rögtön nyakkendőöt kötöttem s az ünneplő kabátom huztam föl, úgy könyököltem újra az ablakba.

Boriska szép kis leány volt, az anyjára egy cseppet sem hasonlított s az udvaron csoportosuló köznép közt tündérkisasszonynak látszott. Rögtön észrevettem, hogy a keze, lába pici, füle pici, szemei picinyek, az egész leány olyan volt, mint egy baba.

— Mama, ki az a fiatal ember? — kérdé merészen rám mutatva.

Föllálltam, meghajtottam magamat s feleltem:

— Joghallgató és lakótárs. Nevem Sarkadi Benő.

— Szép név. Tud táncolni?

— Tudok. De nem szoktam.

— Hát zongorázni?

— Nem tudok, de szoktam . . . Azaz szoktam tudni . . . vagyis le tudtam szokni . . .

Tökéletesen belesültem. Ez a kirakatból megszökött kis boszorkány kinevetett s beszaladt. Én meg kábultan fölnéztem a levegőbe, vajjon nem arra röpült el? Csak a házmesterné nehéz tipegésére tértem magamhoz. Nem, ilyen anyának nem lehetnek tündérleányai.

Másnap már jóbarátja voltam Boriskának. Harmadnap előfizettem a kölesönkönyvtárban. Negyednap tartottam a motringot, mikor ő gombolyított, ötödnap...

Ötödnap Boriska az anyjával elment színházba, én meg átmentem az öreg Princz-cel beszélgetni. Éppen hazajött a szomszéd kocsmából s kissé pityókos állapotban találtam. A legnagyobbik szobájukban állt egy karszékre támaszkodva s merőn nézett a nyitott zongorára, mely a félhomályban félelmes körvonalakat öltött.

— Mit akarsz? — szólt a házmester a zongorához, — miért távod el a szádat? Ásítazol, vagy el akarsz nyelni? Mit fenyegetődzöl?

— Kihez beszél, Princz ur? — kérdezém meglepetve.

— Hát ehhez a rossz masinához, e! Nem látja, hogy viesorgatja rám a fehér fogait? És mennyi foga van! Tudom, hogy ezelőtt előkelőbb társaságban voltál, — folytatja a zongorához intézve szavait, — jobb dolgod volt, mint nálunk, de mostantól kezdve majd megböcsülünk mi is.

Pár percnyi csönd következett. Ezalatt a zongora bizonyosan felelt a házmesternek, mert ez utóbbi így szólt újra:

— A Boriska fog zongorázni tanulni, az én ara-

nyos kis lányom kezei fogják a te villogó fogaidat veregetni. Jó lesz? No kibékülünk?

És Princz Tamás odament a zongorához és elkezdte simogatni. Az én fejemben pedig végigeikázott egy gondolat, melytől nem tudtam szabadulni.

Ime a zongora boszuja. A művészkezek alól, műértő körökből sivár zátonyra vetett hangszer, az egyetlen arisztokrata ebben a környezetben, boszut áll rajtuk. S a mint az ittas ember azt a háromlábú szörnyeteget ölelgette és csókolgatta, szinte hallottam a zongora feleletét:

— Itt hagyatok elromlani, megrohadni s belém fojtjátok az édes hangokat, melyeket egy mester keze ki tudna csalni belőlem . . .

Hatodnapra Boriska már a meghangolt és megtisztított zongorát verte, egy öreg zongoramesterné felügyelete alatt.

Két hét múlva már énekelni tanult. A szomszédban lakott egy néni, a ki ilyesmivel foglalkozott s nagy sikerrel bolondította a hangtalan külvárosi leányokat.

Egyszer végighallgattam egy zongora- és egy énekleckét és utána búsan így szóltam Boriskához:

— A zongorázás megjárja, de hangja és hallása nincs.

Princz ur megszólalt:

— Minek neki hallás? Elég, ha azoknak van hallásuk, a kik hallgatják.

— De ha nincs hallása, hamisan énekel, — feleltem.

— Hát baj az? — kottyant bele Boriska gyönyörű nevetéssel.

A ki így tud nevetni, az csakugyan énekelhet olyan hamisan, a hogy csak tud.

Négy hét múlva fölvtették a Népszínházhoz. Én pedig vettem egy furulyát és esténként fujtam az ablakban.

A balmaz-ujvárosi francia két napig elszenvedte, a harmadik napon ő is vett egy furulyát s ha én abba hagytam, ő kezdett furulyázni. Így vettem csak észre, hogy a furulya milyen kellemetlen egy hangszer. Különösen, ha francia fujja. Kétfelé törtem a magamét és eldobtam. Ekkor a francia is hasonlót tett és így szólt hozzám:

— Édes lakótárs, maga szerelmes.

— Honnan tudja?

— Minden ember, a ki a helyett, hogy ennék, furulyáz: szerelmes.

— Ön eltalálta, uram!

— Szöktesse meg a leányt.

— De ha nem szökik?

— Akkor is van egy jó tanácsom.

— Micsoda?

— Ne szöktesse meg.

— Tisztelt francia! Nem illik a szegény ember bánatával csufolódni. Különösen az ilyen embernek, mint ön, a ki francia ember léte nem átallotta Balmaz-Ujvárosban születni.

Ez a Balmaz-Ujváros nagyon fájt az öregnek. Fájdalmas hangon így szólt:

— Ön tehát nem hiszi, hogy én közjegyzőileg hitelesített francia vagyok?

— Én hiszem, a mit hiszek, de annyi bizonyos, hogy ha én francia volnék, igyekeztem volna Párisban születni.

Azóta haragban vagyunk egymással.

De mi volt az a kis harag az én bánatom tengerének sima tükréhez képest. Boriska napról-napra távolabb esett tőlem. Végtére kijelentette, hogy én unalmas fráter vagyok és nem óhajt velem többet beszélgetni. Együttal elárulta, hogy rá a művészi pályán oly fényes jövő vár, hogy apja föl fog hagyni a házmesterséggel.

. . . Az a zongora, az a nyomorult zongora . . .

Összepakoltam csekély holmimat s elhurcolkodtam a házból. De Boriskát megvártam az utcán, mikor este a színházból hazajött s örökre búcsut vettem tőle. Kétszer megszorítottam a kezét s harmadszor a fülébe sugtam: Isten önnel!

A mint hosszan, mereven utána néztem a sötét éjszakában, egy csodálatos jelenet támadt föl előttem. Ugy láttam, hogy az egész házmesteresalád fölkapott a megelevenedett zongorára s a szörnyeteg szilajul vágatott velük a homályba, a bizonytalanságba, az örvénybe . . . a sárba.

TEST ÉS LÉLEK.

-- Fantasztikus történet. --

Szinhely egy erdő, december közepén; a lombtalan fákon károgó varjak; a havas földön suttogó emberek. Azért hangos a varju, azért csöndes az ember, mert a halál közékük csapott . . . Az erdő tisztásán kiterítve fekszik egy fiatalember; piros vére a fehér havon keresztülgözölögvé issza le magát a fekete földig. A test vonaglik, kezeivel szerteszét csapkod, körülötte térdelnek egy-egyénen, kik ruháit tépik le róla. Távolabb egy ur egy eldobott pisztolyra bámul; ebben a pisztolyesőben rejtőzött csak az imént a halál, mely ime kiröppent s tort ül.

A kép rideg; forduljunk el tőle. Hunyjuk be szemünket és lássunk, halljunk képzeletünkkel. A sebesült ifju lelke éppen elhagyni készül a testet azon a résen keresztül, melyet a gyilkos golyó földi hüvelyén ütött.

Test: Ne hagyj még el, kedves lelkem, engedd meg legalább, hogy barátaimtól elbucsuzzam. Ne távozzál; látod, már a szemeimet se tudom kinyitni s csak sötétséget látok.

Lélek: Kérlek, csak hamar bucsuzsál el, mert soha-

sem szerettem a szentimentális jeleneteket. Általában nagyon beléd untam már, huszonöt évig laktam benned és semmire se mentünk. Valóban jobb testet is választhattam volna magamnak.

Test: Nem panaszkodhatol ellenem; minden szégyednek hűséges rabja voltam s kívánságaidat nagy ügyességgel hajtottam végre; megtanultam táncolni, vívni, lovagolni, uszni s mindegyikben elismerést szereztem és föltünést keltettem. Azonkívül csinos gyerekek tartottak s nem egy hódítást tettünk.

Lélek: A hódításból az oroszlánrész nekem jutott; a te szereped csak az első megjelenésnél fontos, azután következik az én szerepem: szellem, műveltség, okosság, vidámság, ezek azok a tulajdonságok, melyekkel a hódítást állandóvá lehet tenni. Aztán meg kár hencegned ügyességeiddel. Megtanultál lovagolni, de kétszer leestél a lóról s hetekig az ágyhoz voltunk láncolva; megtanultál vívni, mégis két kardpárbajban összevagdaltak s jobb kezdről levágtak két ujjat, aztán mikor a Dunából kimentetted azt a kis fiut . . .

Test: Kérlek, ebbe is a te ostoba nemeslelkűséged ugratott bele.

Lélek: A tett nemes volt, de én nem tudtam, hogy olyan gyarló testem van, mely rögtön meghül s tifuszt kap. Hat hónapig henteregtél betegen s bizony már akkor gondolkoztam rajta, hogy ne hagyjalak-e oda? Egyszóval, a te gyöngeséged, törékenységed mindig utamba lépett, mikor valami nagyobbbat akartam művelni. Meguntalak már, szabad akarok lenni, nélküled beröpülöm a

világürt, a mikor nekem tetszik, átszállok a hegyeken, keresztülbegek a vizeken és se össze nem töröm magamat, se bele nem fuladok. Tudod-e, mi vár rád ezzel szemben? A föld alá tesznek s a legnyomorultabb féreg, melyet eddig lábbal tapostál, most lakomát csap husodból. Látod, te vagy a semmi, én vagyok a minden; te földi sár, én isteni lehelet. Nélkülem eltesznek félre az utból, mint a ki pályafutását bevégezte, én pedig birodalmul nyerem az egész világot.

Test: És te meg fogod bánni, hogy engemet elhagytál; az egész világ nem kárpótol téged azért a kis világért, melyben velem mozogtál.

Lélek: Hagyjuk abba a szószaporitást, pár percmulva távozom . . . Különben meg kell jegyeznem, hogy én nem akartam veszteted . . . Az utolsó perében figyelmeztettelek, hogy fordulj oldalt; de te nem teljesítetted elég gyorsan parancsomat s a golyó beléd repült. Bucsuzzál! . . .

. . . A test fölnyitá szemeit, fölnyitá ajkát s néhány bucsuszó elrebegése után újra bezárta mind a kettőt . . . A lélek kirepült belőle.

Lélek (fölszáll az egyik kocsi tetejére). Sajnálom a szerencsétlent, hanem nem lakhatom tovább egy sárfészekben huszonöt esztendőnél. Miattam lőtték agyon, az igaz, mert én hoztam indulatba s vágattam vele areul Sörétit, a miből párbaj lett. De annyira szeretem a szép Izabellát s ez a fráter konkurrálni mert velem. Ni, milyen meghatottan áll ott s szomorú képet vág. Mégis bosszantó, hogy nem lőtte meg az én testem, de hát miért

olyan ügyetlen? No, most ki fog tünni, hogy melyikünket szerette Izabella. Erre csakugyan kíváncsi vagyok.

A megszabadult Lélek kéjjel gördült a város felé. Egy cseppet se fázott, a hideg nem tudta megfogni őt, a göröngyök nem álltak utjában, a hó síkossága nem intette elővigyázatra, mindenféle terhes földi aprólékoságtól ment volt. A téli nap csillogó sugaraiban uszott tovább, a reszkető atómokon hullámozott végig kéjelegve függetlenségében. Beért a városba s az embertömeg fölött táncolt el, meg-megpihent egy ékszerész kirakatának ragyogó drágaságai közt, besuhant egy tovarobogó grófi fogatba, a grófné csipkés nyakfodrához simult s hallgatá a vér lüktető futását a hófehér bőr alatt, elgondolván, hogy „testi“ életében sohase jutott ilyen szerencséhez. Végre megállapodott egy virágkereskedés előtt s a legszebbik csokorba elveszett, összeolvadt a rózsá- és ne-felejts-illattal s elszenderedett.

Arra ébredt föl, hogy viszik a csokrot. Egy hordár vitte siető léptekkel, ismert utcákon, ismert házba, ismert emeletre: Izabellához. De ő nem várta meg, míg a hordár fölé, előre rohant, már régen nem látta Izabellát. Ott olvasott a bájos hölgy egy kereveten, miss Braddon egy regényét lapozgatta.

— Izabellám, egyetlenem, — kiáltá a Lélek s a kerevet elé térdelt.

A hölgy meg sem mozdult, közömbösen fordított egy lapot a könyvben.

— Tehát meg se látod egyetlen hivedet?

A hölgy ügyet se vet rá. A Lélek megragadja a ke-

zét s ajkaihoz vonja. A kéz fekve marad a pongyolaruhán s a csók nem csattan.

A Lélek megdöbben. Izabella őt nem veszi észre. Kiáltását nem hallotta! Persze, hisz a száj ott maradt az elhagyott testen. Kézcsókját nem érezte, persze, hisz neki nincsenek ajkai, melyek csókolnak, nincsenek kezei, melyekkel fogjon. „Ejnye, ejnye, ebben a percben mégis csak venném egy kis hasznát annak az ostoba testnek, ha itt volna!“ dörmögi a Lélek. Aztán mogorván elrejtőzött Izabella frizurájába s a göndör selyemszálakon egyenkint vándorolt végig, szét akarván zilálni azokat; de (roppant dühére) egyetlen szálat se tudott megmozdítani. Tehetetlenül gomolygott köztük.

Csöngetnek. Érkezik a csokor. Söréti küldi Izabellának. És ő egy éjszakát töltött e virágok között, melyekben még saját agyonlőtt testének vére piroslik! Izabella többször megcsókolta a virágokat. Hah, hányszor nekirohant a Lélek a csokornak, hogy összetépje, de tehetetlenül siklott el fölötte . . .

Csöngetnek. Jön Söréti. No csak jöjjön. Belép. Leveled, nyomorult! És Söréti mosolyog és Söréti kezét csokol Izabellának, melléje ül, beszél szerelméről, a házasságról, átkarolja Izabella derekát . . . Ő pedig örülten rohan, gomolyog, táncol, kalandoz fel s alá a szobában, el-elsiklik a szerelmes pár mellett, odaül ajkukra, de csókjukat nem akadályozza meg s az rajta keresztül csattanik el . . . És a fönséges lélek, a ki „minden“, kénytelen eltávozni.

Eltávozik és rohanva megy, hogy testét fölkeresse.

Immár megbánta, hogy elhagyá a jó fiut. Nélküle nem megy semmire; a Test ő nélküle sár, ő a Test nélkül semmi. Éppen leszegeszték a koporsót, mikor ő odaért. Nehéz fakoporsóba a hatvanadik szöveget verték bele. Ő gyorsan a koporsóba surrant.

— Ébredj, ébredj, kedves Testem, itt vagyok, visszatértem hozzád, támadj föl, szörnyen megboszuljuk magunkat.

A Test fölemelkedik, kezeivel a levegőbe kap, fejét beleüti a koporsó födelébe s visszazuhanik.

Lélek (boszusan): Ime, mégis csak gyarló egy test biz ez, nem tudja kiszakítani a koporsó födelét. Aztán meg az erőlködésbe most a szíve is beleszakadt. Most már nem használhatom az egész masinériát.

A Lélek elhagyja a koporsót s a halottas kocsira száll. Izabellát pillantja meg, a ki lehangosabban zokog; majd előáll a pap s szépen földicséri az elhunytat, a mi a Léleknek igen jól esik, mert a dicséretetek legnagyobb-részt őt illetik. Eszes, művelt, finom, tanult ember volt, azonfelül ügyes és szép, erős, a kiért nagy kár, hogy meghalt. Csak akkor jutott eszébe, mikor a pap emlegette, hogy a Lélek eltávozott égi hazájába, hogy neki még e földön teendői vannak . . .

— Veszett kutya jön! — orditák az emberek s szétszaladt mindenki. De a boszút szomjazó Lélek már semmi eszköztől nem riadt vissza s gyorsan megszállta a kutyát. Jól érezte magát még a négylábu állat képében is, mert voltak fegyverei . . . Elrohant Söréti lakása felé. Ott lépkedett erre a délceg gavallér; a kutya meg-

rohanta s a dandy összeharapdált arccal, véresen hevert a földön. Három nap mulva meghalt; a kutyát rögtön agyonverték s a Lélek borzadva hagyta el a beteg állat testét. Az emberek Söréti halálában nemezist láttak.

A Lélek még egy darabig vándorolt a világon, megszállt egy „lelketlen“-nek nevezett uzsorást, a ki erre megbolondult s összes adósainak tartozását elengedte, vándorolt virágból virágba, egypár madarat is fölkeresett, s végre itt hagyá a földet . . .

*

Az író teste (megszólal): Kedves lelkem, mi célja volt önnek e tárcával?

Az író lelke: Bebizonyítani azt, hogy mi egymás nélkül nem érünk semmit. Ön képviseli a materiálizmust, én a spiritizmust. Látja, hogy a matéria spiritusz nélkül és viszont: semmi.

Test: De lássa, nekem mégis jobb dolgom van, mint önnek; mert az ön létezését tagadhatják is, de az enyémet nem.

Lélek: Igen, mert ön látható, én pedig nem; de a ki nemcsak testi, hanem lelki szemeivel is lát, az nem tagadhatja létezésemet.

Test: Kérem, én nem is tagadom, hogy ön létezik s csak azt az egyet akarom még megjegyezni, hogy egyszer mi fordítottunk együtt egy ilyen históriát *Quatrelles* „Ni queue, ni tête“ című könyvéből.

Lélek (mérgesen): Ez csak annyiban hasonlít

ahhoz, hogy abban is beszélget egy lélek a testével, de a történet egészen más.

Test: Igaz, tudom már, no akkor mehetünk vacsorálni.

Lélek: Óh, prózai test.

Test: Kérem, ön ugyancsak megdolgoztatott, alig bírom a jobb kezemet; ez önnek élvezet volt, most engedjen engem is élvezni. (*Elhagyják a szerkesztőséget.*)

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SZANISZLÓ SZERELME.

Korbách Szaniszló abból a Korbách-családból származott, mely nemesi címerül ökörfej két szarvára tűzött két törökfejet viselt.

Maliciózus heraldikusok olyan magyarázatot adtak ennek, hogy a Korbáchok valamelyik ősanyját törökök szöktették meg, ekképp rakván szarvakat a megfelelő ősapa homlokára.

De mi tudjuk Nagy Ivánnal, hogy Mátyás király hadainak egy Korbách-ös kétezer tulkot vitt ellenséges területen keresztül s ennek köszönheti a szarvas címert. S így annyi tény, hogy a szarvasmarhák határozottan előkelő szerepet játszottak a család történetében.

Buzsák kis városban éltek ők s a család (valamint a legtöbb család az országban) állt: apából, anyából, a felnőtt Szaniszlóból s kisebb Korbáchokból.

Egyszer Szaniszló barátunk, ki életének legnagyobb részét a gyönyörűen berendezett pipatóriumban töltötte (ötvenhat pipája volt, a papával mutyiba) azt vette észre, hogy a szoba örökös füstfelhőjéből egy pirosposzgás arc bontakozik ki, mely a legádázabb pipá-

zásra sem akar eltűnni. Az arc Csekmői Belláé volt, Csekmői Balázs egyetlen leányáé s hiába szitt Szaniszló debrői, kostallagi, verpeléti dohányt selmeci pipából, csibukból, öblös tajtból: az arc egyre világosabban bontakozott ki a sziürke füstkarikákból.

Világos, — hogy a hiba nem a dohányban volt. És Szaniszló megtapogatta a baloldali bordáit; azok mögött dörömbölt erősen a szív, s ebben a szívben dörömbölt Bella. Hogyan került oda? arról a vöröskereszt-egyesület buzsaíki fiókjának bálja a „Fehér répa“ nagytermében, bővebb fölvilágosításokat nyújthatna.

Mikor Szaniszló teljesen bizonyos volt abban, hogy ő szerelmes Bellába, rágyújtott a legnagyobb pipa, mely családi ereklye volt, kupakján török fej ezüsből s ezzel a törökkel farkasszemet nézve, tanácskozást tartott.

Bizony a tanácskozás eredménye az lett, hogy ott Sárdi Misi erősen ül a nyeregben. De hát Sárdi Misi egy köznapi fráter, a kit inkább a papa szeret, mert tartliba elnyeri a pénzét; Bella magasabb szárnyalású lélek s az apa nyeresége nem hat rá egy csöppet se.

Szaniszló kétségkívül lefőzi Misit. Majd megmutatja ő, hogyan kell egy leányra tartós hatást gyakorolni. Legyen ez a heves szenvedelem fordulópont az ő életében, mely eddig (bár a esöndes külső alatt a nagyrahivatottság csirája lappangott) szintén csak köznapi volt bizony.

Szegény Misi, ki e percben is nyugodtan bár, de

nem tétlenül ültél egy impozáns tál turós-cusza előtt, mely zsirosabb és tepertősebb volt mindazoknál, melyek valaha a hármás halom és kettős kereszt országában készültek: te nem is sejtéd a boldogságod ellen lap-pangó veszedelmet, mert ha sejtetted volna, úgy még a tálat is lenyelted volna és az bizonyára torkodon akadt volna s te több tálat nem ettél volna ebben az életben, sőt (a mi szomorubb) még csuszát se. De ő nem sejtett, — csak evett.

Sárdi Misinek hajlamai voltak a romanticizmusra és a nagy evésre. Szerette a rémregényeket és a töltött káposztát. Ponson du Terrailt olvasta s gulyáshust evett hozzá. Beszélt németül is, a — vadász-kutyáival. Szóval általános műveltségű fiatalember.

Csekmői Balázs házánál kitünően főztek. Ez magára vonta Sárdi Misi figyelmét. A gyomra vitte őt a Csekmői-házba, de a szíve nem eresztette el onnan. Egyszer azt vette észre, hogy nem tud jóízűt enni a Csekmőiek házánál. Közönséges ember a gyomrát gyanusítja, de ő a szívéhez kapott s szemeit Bellára emelte. Bella nem kapott a szívéhez, de lesütötte a szemeit s ott hagyta tányérán az ételt. Misi jól látta ezt s rögtön visszatért az étvágya, háromszor vett a cukorborsóból.

Igy kezdődött e szerelmi viszony; a cukorborsó-kezdet befejezése se lehetett keserű. De mikor Szaniszló a szemhatáron fölbukkant, még nem került a sor nyilatkozásra. De a városban már suttogtanak róla.

Szaniszló tehát azon gondolkozott, mivel különb ember ő Misinél? Arra az eredményre jutott, hogy

kettőben nem: az evésben és a tartlizásban. Tehát a tudományok többi ágaiban kell igyekeznie legyőzni őt.

Azon kezdte, hogy a szomszéd városból, Marcaliból, áthozatta a szintársulat kardalnokait egy hosszú szekéren, s miután jól bevacsoráltatta őket, elvitte Bella ablakai alá, a hol azok borizüen, de hamisan, egy csomó népdalt elzengettek. A dalok között jelentékeny szerepet játszott a „Szeretlek én egyetlenegy virágom“ s a hazafiak rábődítették a „Szózat“-ot és a „Hymnusz“-t is, bár ezekhez Szaniszló szerelmének semmi köze se volt. A buzsáki kutyák harmónikus üvöltése kísérte az énekprodukción.

Másnap csak erről beszéltek a városban. Az éneket mindenki hallotta, vagy ha ezt nem, hát a kutyavonyítást. Bellának is hizelgett a meglepetés, csak a papa jelentette ki, hogy ő egész éjjel nem tudott aludni, mert a vadászkutyái formaliter megvadultak s még most is idegesek; a vén Bundás pedig letépte magát láncáról s világgá ment.

Sárdi Misi e napon jónak látta a szokottnál nagyobb összeget veszíteni a tartlin s a szokottnál laposabbakat pislantani Bellára. De Bella szórakozottnak látszott s Misi megdöbbsent.

Rögtön Csicsantóhoz rohant s estére egy teljes bandát kért Bella ablakai alá. Csicsantó, a híres primás, kijelenté, hogy Bestellálta őt Szaniszló urfi az egész hétre.

— Akkor Marcaliból hozatok cigányt!

Fogatott s vágatott Marcaliba, a Csurapás bandájáért.

Egy Keszthelyről frissen hazaszabadult „praxi“ huzatta magának a nagy kocsmában a füle kellő közepébe, midőn Sárdi Misi lecsapott, kezében két tizessel, szép kékhasuval.

Csurapás rögtön ott hagyta a praxit, a kinek azt mondta, hogy az apja halt meg, az öreg Csurapás s egy félóra múlva a banda fogadott szekéren vágatva elhagyta Marcalit.

Öreg este volt, mire Buzsákba értek. Már a bakterek is lefeküdni készültek, bölcsen belátván, hogy nincs kit' őrizni. Mikor a Csekmőiék utcájába befordultak, gyöngö cincogás ütötte meg fülüket. „Négy darab lehet!“ szólt Csurapás szakértően. T. i. cigány. A csapat a Bella ablakai alatt huzta s Szaniszló a kerítésnek támaszkodva, az égi testekkel kacérkodott, de főképp a hold felé meregette a szemeit.

Sárdi Misi és szegődött bandája lemászott a kocsikról.

— Meddig cincogtok még, vályogvetők? — kérde Misi hetykén.

— Ne szólj, Csicsantó, csak huzd! — mordult Szaniszló, — addig huzzák, a míg nekem tetszik.

— Hát te is itt vagy? Hát meddig tetszik neked?

— A meddig neked nem tetszik, addig nekem mindig tetszik.

— Akár tetszik, akár nem tetszik, itt én is huzatni akarom.

— Majd ugy reggel felé rád kerül a sor, — szólt Szaniszló hidegvérrel.

— Reggel felé? Rajta Csurapás! a frissiből.

Tizenkét legényből állott a Csurapás bandája. A cimbalmot az árok szélére fektették, a cimbalmos az árokban állt s a banda ropogósan, erősen elkezdte a nótát: „Kilyukadt a selvemkendő közepe, közepe, közepe“ . . .

— No megállj, Sárdi Misi, ezért kilyukad még a fejed teteje, teteje, teteje . . .

Csicsantó tulszárnyaltan elhallgatott. Szaniszló cigányaival gyorsan elment és Sárdi Misi boldogan átadta magát a győzelem és az éjjeli zene örömének.

Csakhogy az öröm nem sokáig tartott; Szaniszló vasvillára kapatta a béreseket s egy fertály óra mulva megjelent a Csekmői-ház előtt. A Csurapás-bandát oly hirtelen szétszórták, hogy ijedtében minden cigány kétfelé vált: t. i. cigánynyá és hegedüvé. Csak a pusztá életüket menthették meg. Ezt is csak vérző orral.

A cimbalmos hátára kapta cimbalmát, melyen ugy kopogott a vasvillanyél, mint a jóféle nyári jégeső. A dróthurok sirva pattogtak szét, mintha mindegyikben egy-egy elkárhozott lélek lakozott volna. Döngött a nagybőgő, melynek kezelője bár sánta volt, nem akart megválni a hurosszörnyétől. Döngött és oldalai recsegve törtek be s a cigány áldotta a devlát, hogy nem az ő tulajdon bordás oldalai ropognak.

És a hare alatt Csicsantó negyedmagával a Rákóczi-indulót huzta, szilaj örömmel, melyet érthetővé

tett az ő területére benyomult konkurrens banda szörnyű pusztulása.

Misi kutyakorbácsát egész hosszában kibontá s ezzel visszautasított minden béresi közeledést. A kutyakorbács olyan furesa ostor, hogy azzal ütni nem lehet, csak csipni. S egy-egy durranást követő ordítás bizonyítja, hogy a korbács derekasan csipkedi a különféle orcákat és lábszárakat.

És egyszerre csak a kutyakorbács nyájasan átölelé vasvillás Jóskát, az öreg bérest s ármányosan ugy csipi orcán a hadvezéri bölcseséggel Jóska mögött működő Szaniszlót, hogy annak egy darab bőre rögtön búcsut vett a testtől s nyomtalanul eltűnt az éjszakában. Vére hiába patakozott utána, nem tudott nyomába jutni.

Szaniszló fölordított; és Misi bevallotta, hogy mindig ilyennek képzelte Toldyt, mint sértett vadkant, mely — Arany szerint — fú veszett dühében.

De nem sok ideje volt a váratlanul föltalált vadkan fölött töprengeni, mert hirtelen ugy találta, hogy hátba van vágva.

A hátbavágás kétségkívül nyaklevesnek indult, de a sötétben eltévedt s a háton akadt meg.

— Uram! Ezt csak vér moshatja le köztünk, — orditá Misi.

— Igen és pedig az ön vére, — felelé Szaniszló kegyetlenül.

— Akár az enyém, akár az öné, — de az enyém nem, az bizonyos.

— Vederemo! (Ezt Szaniszló valami káromkodásnak tartotta.)

— Saprísti! — tromfolta őt le Misi és ezzel elváltak.

E pillanatban mindegyik el volt határozva, hogy megöli a másikat; mire egyet aludtak, már csak a fejét akarta levágni mindegyik a másiknak. Délre már csak egy fülre vagy orra áhitoztak kölesönösen.

Ekkor találkoztak először a segítők.

Meg kell jegyeznünk, hogy Buzsák mezővárosában még sohasem volt párbaj. Az egyetlen ember, a ki konyitott a lovagias ügyekhez, Ormók István végzett joghallgató és helybeli ügyvédsegéd volt. Ez még három embert keresett föl a kaszinóban s négyükön aztán megosztottak Szaniszló és Misi.

De a tanácskozások sehogy se haladtak. Tiprató Péter bácsi erővel azt akarta, hogy puskával verekedjenek. Olvasta ő azt egy amerikai történetben. Madársöréttel megtöltik a puskákat, mindegyiknek adnak összesen három töltést s ha azt elpuskázták, akkor vége a párbajnak. Ha valamelyik „trafál“, a másik legfőlebb belesántul, de bele nem hal.

— Ez nem párbaj, hanem gyilkosság, — jegyzé meg Ormók, — általában a szabályokat szigoruan meg kell tartani, másképp becsuknak bennünket s mehetünk Vádra kosarat fenni.

— Kosarat fenni? Akkor csak bomoljatok magatok.

És Péter bácsi otthagya a kompániát. A többiek-

nek is eszébe jutott, hogy ma a postamesternél az új kuglit kell fölavatni, elmentek s István maga maradt.

De még fegyverek se voltak ám. Kard volt, afféle görbe, diszmagyarhoz való, revolver is, pisztoly is, olyan célbalövő, egy szem sörétre, hanem ezeket nem lehetett használni.

István elballagott a felekhez s elmondá nekik az ügy állását.

Szaniszló végighallgatta s aztán elszántan így szólt:

— Péter bácsinak igaza van: amerikai párbajt fogunk vivni; de nem úgy, a hogy ő érti. Golyót huzunk s a ki a feketét huzza, az hat óra alatt agyonlövi magát.

Ormók meghökkent.

— Te, tudod-e, hogy ha ezt megtudják, a fehér golyóst is becsukják?

— Mit bánom én? Én úgy is fekete golyót fogok huzni.

Szaniszló el volt keseredve. Ugy látszik, nagyon belehabarodott Bellába. Hej, pedig ha tudta volna, hogy Bella is erősen kezd már habarodni beléje.

— Menj el, Pista, Sárdi Misihez és mondd el neki ezt a tervet. Ha beleegyezik, akkor ma délután hatkor megtartjuk a sorsjátékot. Te pedig gondoskodjál a végzetes golyókról, ezt az utolsó baráti szivességet megteheted; rád hagyom tiz legszebb tajtékipámát s egy félmázsa szűz dohányt.

— Nemcsak beszerzem a golyókat, hanem jelen is leszek a huzásnál, csak bizzatok rám egészen a dolgot.

Nem bánom, ha sötét tömlőc fenekén kell is megbünhödnöm érte.

És Ormók István Sárdi Misihez nyargalt, a ki elsápadt, mikor a szörnyü ajánlatot hallotta. Hisz ha elfogadja, akkor esetleg hat óra mulva olyan állapotban lehet, melyben nincs az a turós csusza, melyet élvezni képes lenne.

— Hát te mit szólsz hozzá, Pista?

— Barátom, ez elől nem lehet kitérni. Visszautasítani annyi volna, mint saját gyávaságról bizonyítványt kiállítani.

— Ne tovább! A Sárdiak mindig nagyevők voltak, de gyávák soha! Elfogadom. Ma délután hatkor itt nálam.

Pista és Misi némán és komoran kezet szorítottak.

Tompa kongással esti hat órát üthetett volna valahol, mert éppen annyi volt. Az est árnyai (nyár lévén) még egyáltalán nem borongtak a vidéken, bár néma borongásuk a helyzethez illet volna. Pista és Misi az utóbbinak ebédlőjében pipáltak szótlanul; csak a pipák szortyogtak a csöndben, hirdetvén, hogy por, hamu és bagólé vagyunk.

És ekkor belépett Szaniszló. Homloka ráncban, keze keztyüben, sétapálcáját idegesen forgatta ujjai közt.

— Nem iszunk meg előbb egy pohár bort? — kérde Pista.

— A dologra! — felelt Szaniszló, olyan hangon, mintha azt mondta volna: „Hóhér, tegye kötelességét!”

Pista fölállt . . . kezébe vette barna bolondgomba formájú, összegyűrhető kalapját, s . . . a két golyó benne volt.

— Bármit huzztok, egymásnak és nekem ne mutasátok meg.

Szaniszló fölgyürte fekete szalonkabátjának fekete ujját, s a meghagyott szűk nyíláson bele nyult a kalapba. A másik oldalon Misi nem éppen apró kacsója merült belé.

A két remegő kéz összeütközött, mindegyik morzsolgatta a golyókat, az életet és a halált. Óh, hogy az embernek nem az ujja végén van a szeme, mint a csigának; óh, hogy az emberi tapintás nem érzi meg a színek közt a különbséget!

— Pont hat óra, — szavalt Pista rémesen, mintha egy ó-skót balladát ropogtatott volna, — a ki feketét huz, annak hat óra múlva, vagyis ma pont éjfélre meg kell szünnie élni. Béke poraira! Amen!

A huzás megtörtént . . . És Misi és Szaniszló markukat és markukban az életet vagy a halált görcsösen szorítva távoznak.

Ez a sok pont, melyet a nyájas olvasó itt egymás mellé sorakozni lát, ez az ugynevezett „kényelmi eszköz“. Az író ezzel megkiméli az olvasót a hősök sok töprengésének, küzdelmének leírásától. E derék pontok mindent sejtetnek, noha semmit se mondanak. És az író is meg van kimélve a lelki harcok esetelésétől. Nekem most pláne nagyon jó szolgálatot tesznek e pontok, mert

hőseim oly küzdelmek közt vannak, melyek hosszabb morfondérozás nélkül el nem képzelhetők. Köszönetet mondván tehát a sokat jelentő pontoknak, ott folytatom mesémét, hogy Szaniszló nem merete megtekinteni a kihuzott golyót. Elég jókor meg fogja ő tudni, hogy megsemmisülés vár-e reá?

Hazament, megnyergeltette „Brutuszt” s kilovagolt, hogy — mint egy hirlapi regényben olvasá — lázas agyát megfüröszsze az esti fénysugarban.

Fürösztötte is erősen, nemcsak magát, hanem a lovát is: mindkettőjükéről csak úgy csurgott a viz, még pedig a meleg viz, még a nap is fejcsóválva hanyatlott le, gondolván, hogy ezek a bolondok! alig sütök valamit s ezek majd megsülnek. Brutusz nem értette a gazdáját, a ki máskor igen jámbor lovas volt s most agyonhajszolta őt; azt hitte, hogy gazdája bizonyosan összetéveszti őt a históriai Brutusszal s most rajta akarja megboszulni Caesar halálát.

A nyugovó nap sárga sugarai a rezula fiatal fáin ragyogtak át; egy-egy vastagabb törzs erős árnyékot vetett keresztül az uton s az óvatos Brutusz, kinek látása még igásló korában elhomályosult, nagyokat ugorva haladt keresztül rajtuk (árokknak nézve azokat); Szaniszló, a ki gondolataiba merült, egypárszor majd lefordult ilyen váratlan ugratáskor; csak az volt a szerencséje, hogy Brutusz nem ugrott éppen szerfölött nagyokat, (ha valódi árok lett volna, bizonyosan bele is fordult volna).

A végzetes golyó ott volt a mellényzsebében meg-nézetlenül.

Igy ért a kölkedi mocsárok közé, melyen tiszta vizü patak folydogál keresztül; a viz esábitóan ragyogott és zugott, itt-ott öböllé tágult, melynek fenekén kavicsok remegtek.

Leugrott a lóról. Egy kis fürdés nem fog ártani, hátha holnap már csak a Styxben lesz alkalma meg-fürödni? S kérdés, hogy ott meg van-e engedve a szabadban való fürdés!

Rákötözte ruháját Brutuszra, a nemes paripát hozzákötötte egy fához s ő a vízben termett.

(Igen nagy oka volt a ruhát Brutuszra bizni: a föld milliónyi hangyával volt tele.)

A viz kellemes hűvös, a fű kövér, zsiros volt, mind a ketten élveztek. Szaniszló tocsogott, pocsogott s egyik öbölből a másikba evickélt át. Amoda messzebb a nádas zizegett, mintha a Szaniszlót befogadni készülő földnek izenetét hozná.

Mikor már jól kifürölte magát, kimászott a vízből (a nap pirulva nyugodott le) s szárította magát.

Odaérkezve, a hol Brutuszt kikötötte, a jó paripát sehol sem találta. A kötőfék vége ott volt a kérdéses fa derekán. A kötél gyöngébb volt, mint Brutusz és ét-vágya, nem állhatott ellent és elszakadt. A klasszikus ló tovább nyujtzkodott, mint a meddig a kötél ért s gazdája bünhődik érte.

Ott állott oly kétségbeesetten, mint Ádám a paradicsomból való kiűzetése után. A hasonlat csak annyi-

ban sántit, a mennyiben Ádám a legujabb divatu — fügefalevélbe volt öltözködve.

— Ide, Brutusz, ide, ide! — kiabálá Szaniszló harsogóan, de gyöngéden. Mindent elmondott, a mivel valaha lovat csalogattak; utánozta a párját kereső mén nyihogását, de Brutusz öreg volt már e szerelmi ömlengésekhez; utánozta a rostában rázott friss zab zörgését, de Brutusz hallása immáron tompa vala.

Tüskés bokrok között kivergődött az erdő közeli szélére, hol poros országut kanyargott, hogy majd valakivel beüzen Buzsákba az apjához. Csak egy csomó parasztgyerek ment arra, azokra pedig hiába kiabált, mert a mint észrevették (föl nem ismerve), elkezdtek nagy göröngyökkel dobálni, úgy hogy be kellett ismét menekülnie az erdőbe. (Ez az ugynevezett paraszthumor!)

Vérző lábakkal visszament a feredőbe; ott leült a partra és lábait áztatá, dühvel és elkeseredettséggel szívében, de akkorával, hogy ha most ott van a ruhája, rögtön megnézi, hogy fehér-e vagy fekete a golyó s a vízbe öli magát. De így vaktában csak nem emésztheti el magát?

Sötétedni kezdett. És a mint fogyott a fény, úgy szaporodtak a szunyogok. Mikor a legelső példány ismeretes mélabús nótáját Szaniszló füle mellett elzengte, már akkor tiz helyen meg volt csipve. Mikor orditva lecsapott e helyekre, ujabb husz csipés érte. A szunyog rettenetes egy állat. A légy szemtelensége és a tigris kegyetlensége egyesül benne s kétségkívül a leggyülöltebb háziállatok közé tartozik.

Zsupsz! Szaniszló belevetette magát a vízbe s állig belehelyezkedett. No most a szunyograj, mely eddig egész testén osztozkodott, mind összetorlódott a fején, melyet Szaniszló több ízben víz alá mártott. Majd kiugrott a vízből, nagy ágat tört le, megint nyakig csücsült a vízbe egy sekély helyen s az ágat maga fölé tartotta. A szunyog bolond állat, fának nézte őt s elhagyta; fában találhat ő nagyobbat is.

Szaniszló azon törte a fejét, hogy Ádám apánk mit csinálhatott hasonló esetekben? Mert ő bizonyára jutott hasonló kritikus helyzetbe. De vajh szunyogok voltak-e már akkor? Vagy csak később teremtette őket az Uristen, mikor az emberek egyre gonoszabbakká lettek? Erről a biblia, a történelem és az állattan egyaránt hallgatnak.

Igy üldögélt ő hosszú, méla lesben; a víz hűvösödött és ő didergett; az ég peremén a hold sárga világossága kezdett terjedni, de különben meglehetősen sötét volt. Ekkor merész elhatározás fogamzott meg Szaniszló lelkében.

Kimászott még egyszer a vízből, a parton lehullott száraz levelekkel telt porgödör volt, ebbe belefeküdt s mint egy jóllakott ló, meghengergette magát. Aztán föl-emelkedett. Ugy nézett ki (bizonyos távolságról és kellő sötétség mellett), mintha szűkre szabott barna ruhát viselt volna. Közelebről erdei vadembernek tetszett. Mikor ekképp befejezte toilletjtét, futásnak eredt Buzsák felé. Rémesen csörtetett keresztül az erdön. Ilyen lehetett Kain menekülése a gyilkosság után.

Nem mondhatni, hogy ez a saját találmányu kosztium valami nagy melegeget tartott volna; hanem nem is a hideg ellen találta ezt föl Szaniszló; csak arra volt ez jó, hogy paradicsomi állapotban ne kelljen a falun végig sétálnia. Alig futott egy félórát, buzsáki parasztszekér ballagott az uton arra. Mohi gazda ült rajta a feleségével.

— Hej Mohi gazda, — szólta ki a bokrok közül, — állítsa csak meg a szekerét, had' ülök föl rá.

— Mit csinál itt tekintetes ur, kalap nélkül?

— Az ám! Elfujta a szél!

Mohi gazda leszállt a kocsiról, hogy jóízűebbeket bámulhasson, de hamar fölismerhette a helyzetet, mert így szólalt:

— Anyjuk! hátra ne fordulj, mert sóbálványnyá változik a tekintetes ur.

— Nekem beszélsz ilyeneket, hisz' fűröszöttem én az ifurat, mikor akkorka volt, mint az öklöm! Láttam én már ütöt — kalap nélkül.

A mint látjuk, az asszonynak gyors és éles szeme volt.

Szaniszló fölmászott hátul a kocsira, s üres zsákokkal gondosan betakargatta magát. Mohi gazda mindeképp beszélgetést akart kezdeni Szaniszló balesetéről, az asszony meg Szaniszló gyermekkoráról (a mikor ő a háznál szolgált) bocsátkozott visszaemlékezésekbe, a lovak pedig igen lassan ballagtak.

— Gazda, ha maga egy félóra alatt otthon lesz az apám házánál, holnap egy zacskó dohányt kap.

— Van óra a tekintetes urnál?

— Nem tudnám, melyik zsebemben tartsam.

— Az igaz. Hát akkor, hogy tudjuk, hogy mikor van ki a félóra?

— Olvasson háromszázig.

— Megpróbálom. Hanem akkor, asszony, fogd be a kerepelődöt, mert elhibázom.

Igy a kíváncsiság és a visszaemlékezés szerencsésen el volt nyomva, a gazda ütötte a lovait és olvasott. Ötvenig csak ment valahogy, ekkor (verejtékezvén a homloka) oldalba döfte a feleségét: „Folytasd!”

Valami száznyolevanig vitték így föl együtt nagy keservesen, mikor a buzsáki faluvégre értek, a hol egy hosszú szekér jött rájuk szemközt, tele égő lámpákkal s néma emberekkel.

— Hehé, Mohi gazda! Nem látta valahol kint a határban a fiamat? — kiáltá a kocsis, a ki maga nagyságos Korbách ur volt.

— Láttam, — felelé a paraszt.

— Én nem láttam, — sietett megjegyezni az asszony.

— Hát már mit értsek ebből?

— Azt, kérem alássan, hogy ő is látta, de nem nézte meg, — felelé bölcsen Mohi. — Püff! Száznyolevanhárom!

— Itt vagyok, apám uram! — szólta Szaniszló, kiütve fejét a zsákok alól.

— Hát élsz, fickó? — kiáltá apja, leugorva a ko-

csiról, — éppen keresésedre indultunk. Hát nem lőtted agyon magadat?

— Agyonlőni? Ha csak vizipuskával nem, mert vízben volt részem bőven. (Azt hitte, hogy a vizipuskához csak víz kell sok.)

— Hát szállj át a szekerünkre.

— Majd csak Mohi gazda visz haza: ilyen ruhában (!) nem mászom át más szekerre, a béresek előtt...

— Aztán meg a zacskó dohány, — szólalt meg szerényen Mohi gazda, — kérem, már a kétszázötödiknél olvasok. (S ugy sietett az olvasással, mintha Korbáchéig muszáj lett volna neki háromszázig olvasni.)

Itt most megint jók volnának a főntebb alkalmazott „tépeldési pontok“... Mert Szaniszló azon tépeldött, hogy jut az ő kedves apja ahhoz, hogy agyonlövést emlegessen? Ez sötét szöveget ütött a fejébe.

Apja fölült melléje s kíváncsian bökölte az ujja végivel a fiát.

— Te, mi a ménkü van rajtad?

— Majd odahaza megmutatom.

— Kétszázkilencvenkilenc, háromszáz! Hé, hahó! — szólt Mohi gazda, s a két táltost megállította a Korbách-ház előtt.

— Hát kend a pénzt olvassa? — kérdé az öreg Korbách, kinek eddig csak a fiára volt gondja, figyelme.

— Nem én, hanem a dohányomat. Hát téns ifiur, holnap majd beszólok érte.

— Jól van, Mohi gazda! Hé, Borecsa, Zsuzsi! az esőköpenyegemet hozzátok ki.

A kapuajtó előtt ügyelgő leányok beszaladtak s csakhamar visszatértek az esőköpenyeggel. Szaniszló beburkolózott s könnyedén belebegett. A folyosón édesanyja és testvérei ölelték át. Szaniszló szobájába ment, a hová édesapja nyomon követte.

— Hát most mutasd meg a ruhádat.

Szaniszló kidugta az esőköpenyeg alól a pucér lábait.

— Így vagyok öltözködve — nyakig. Miska, Jancsi, a nagy kádat hozzátok be s hordjátok tele vízzel.

Az apja szótlánul nézte, hogy fia hogyan változik át tisztává. Mikor aztán öltözködni kezdett, egy levelet nyújtott át Szaniszlónak.

— Nem tudom, kitől, ma estefelé ezt a levelet kaptam. Aszongya, hogy te amerikai párbajban fekete golyót huztál s készülsz agyonlőni magadat. Akadályozzuk meg mindenképpen s vigyázzunk reád.

Szaniszló megnézte a levelet. Elváltoztatott irás volt; de csak Misié vagy Pistáé lehetett.

Tehát fekete golyót huzott! . . . Bella, szülék, testvérek, nagyság, hirnév, lovaglás, fürdés, ostoba Brutusz, szép világ, Muzsák, nyulak, puskák, Isten veletek!

— Ostoba tréfa az egész, melylyel meg akartak ijeszteni, — folytató az apja, — de mikor nemsokára megérkezett Brutusz ruháddal, kalapoddal és cipőddel, rettenetesen megijedtünk. Azt hittük, csakugyan el-

emésztetted magadat s az egész házat mozgósítottam. No, de most már megvagy, csak meg ne hültél legyen.

— Meghülés! — gondola Szaniszló megvetőleg s rögtön rá rengeteget prüszszentett. Ah, náthásan átmenni a másvilágba, ez mégis keserü, kivált, mert — zsebken-dőt sem vihet magával az ember.

— Egészségedre, fiam!

— Köszönöm! Hát a ruháim hol vannak?

— Itt lógnak a fogason.

— Kedves apám, menjen édesanyámhoz, mondja meg, hogy mindjárt készen leszek, várjanak egy kicsint a vacsorával.

Mikor apja kiment, Szaniszló kinyitotta asztala fiókját. Ott volt egy ujdonatuj revolver, megnézte; aztán órájára tekintett: tiz óra volt; még két órája van hátra (hogy sietett az a kegyetlen peremutató); no, most már megnézi azt a végzetes fekete golyót is, mely őt ki-golyózza a földgolyó lakói közül.

A fogashoz lép, mellényzsebébe nyul s kiveszi a golyót. A lámpa elé tartja.

Az a golyó fehér volt. Eh, ez nem lehet, káprázik a szeme.

Janka huga ugrál be.

— Szanyi, gyere vacsorálni.

— Te, milyen színü ez a golyó itt a tenyeremben?

— Hát vak vagy? Fehér.

Szaniszló az ajtóhoz lép s kikiált az inasnak.

— Jóska, gyere csak be.

Jóska belép.

— Te, jó a szemed?

— Mióta a szántódi bucsun Csergő Peti képen vá-
gott, azóta a balszememet nem tudom mindjárt reggel
kinyitni.

— De a szemed jó?

— Ha a jobbikat behunyom, a baloggal jól látok.

— Hát mondd meg, mi az, a mit itt a tenyere-
ben tartok?

— Az valami nyulsörét lehet, de mégis öregebb
szemü annál.

— Hát a szine?

— Ühüm, tréfál az ifiur, hiszen azt a vak is látja,
hogy olyan fehér, mint a méz.

— Jól van, menjetek ki, küldjétek ide édes-
apámat.

A belépő öreghez e szókkal fordult:

— Apám, látja itt ezt a fehér golyót? Ez azt
jelenti, hogy Sárdi Misi ma éjfélkor, másfél óra mulva,
agyonlövi magát.

— Hát mégis amerikai párbaj?

— Az, ő huzta a feketét.

— De hát akkor a levél?

— Azt bizonyosan Pista írta, a ki csak sejtette,
hogy én huztam a feketét.

— Hát most mit tegyünk?

— Fölkeresem Misit, föloldom szava alól, csak
nem terhelhetem az ő halálával a lelkiismeretemet?

Szaniszló elrohant, s tiz perc mulva izgatottan és
zavartan visszatér.

— Misi Pistával Marcaliba ment mulatni.

— Utánuk! — kiáltá az öreg.

Öt perc múlva Korbáchék négy legjobb lova, a legkönnyebb „homokfutó“ elé fogva, száguldott Marcali felé. Szaniszló fogta a gyeplőt, apja mellette ült, mögöttük állt Marci kocsis s nagyokat durrantott a sudaras ostorral.

Pont éjfél vert a marcali toronyban, mikor a nagyvendéglő előtt a négy táltos remegő inakkal megállt.

Bent huzta a banda:

Kalapom szememre vágom

Mellette hervad virágom.

E percben lövés dördült el s rá iszonyu csörömpölés következett.

— Vége! — orditá Szaniszló s berohant a terembe. Utána az öreg.

A szoba közepén állt Misi és egy revolverrel hadonázott; a szoba végén a pikulás halálsápadtan, remegő kézzel tartva föl a levegőbe egy pezsgőspoharat. Pista az asztal tetejéről olvasott: „Egy... kettő...!“ Ekkor Misi kezéből hátulról kicsavarta valaki a revolvert.

— Misikém, egyetlen jó barátom! Csakhogy jókor érkeztem!

— Ide azt a fegyvert! — orditá Misi, — emberek, fogjátok meg, Korbách bácsi, fülelje le. Szemem láttára akarod magad agyonlőni?

— Én? Nem veszttem meg. De téged akarlak megakadályozni.

— Miben ?

— Hogy agyonlődd magadat.

— Nem ment el az eszem.

— Ez a helyes. Misi, én föloldalak becsületszavad alól.

— Engem ugyan ne oldozgass, mikor magad vagy általa megkötve.

— Engedj meg, pajtás, neked kellene magadat agyonlőni. Nézd-e!

Ezzel előhuzza a maga fehér golyóját s Misi orra alá tartja.

Misi megcsóválja a fejét, azzal a zsebébe nyul s előveszi az ő golyóját.

— Atyafiak, nemes emberek és cigánylegények! Már most e két golyó közül melyik a fehér és melyik a fekete?

A primás szólalt meg legelőször:

— Hát kérem, a nagyságos Sárdi urfié mintha valamivel, de csak egy gondolattal sötétebb volna, mint a nagyságos Szaniszló urfié.

— Szanár vagy!

— Kérem alássan, jártam én Amerikába a Szimpliciuszsal, tudom én, hogy mi az az amerikai párbaj.

— Bajos, bajos a dolog, — mond a nagybögs, — csak legalább az egyik fekete vóna, mindjárt meg lehetne mondani, hogy melyik a fehér.

Ekkor Pista kivette szájából a szalvétát, melyet eddig gyömöszölt beléje s egy rettentő jóízűt nevetett, hogy a könnyei kicsordultak s lélekzete elállt. Végig-

feküdt az asztalon s úgy dőcögött a nevetéstől, mintha a hideg rázta volna.

Végre fölült s nagy nehezen ki tudta nyögni:

— A Rákóczi-mars! — A cigány rázendítette.

A nagy kacagás mindent megmagyarázott Misi-nek és Szaniszlónak. Tehát Pista eszelte ki az egész dolgot. De rögtön a helyzet magaslatára emelkedtek.

— Tíz üveg pezsgőt! — kiáltá Misi.

— Nekem is tized! — ordítá Szanyi.

— Tesvir! puszi! — és egymás karjaiba omlottak. A cigány zakatolt fölöttük a Rákóczival.

— Nagyságos ifiurak, hát nem lövi agyon magát senki? — kérde a primás.

— De igen, a ki józan marad ma éjjel.

— Akkor már magam is iszom, — szólt belé Korbách bácsi.

Nem is maradt ott józan senki. Pincérek, cigányok, odavetődött bakterek, mind berugtak . . . Csak Marci, a vén kocsis maradt józan. Reggel nyolc órakor két béressel a kocsira hordta a mulató buzsáki urakat, s léptetve szépen elindult hazafelé a négy táltossal. Egy szál cigány volt már csak talpon: a pikulás, a kinek a kezéből Misi poharakat lőtt ki. Ez (aránylag józanul) pikuláját hegedüként a balkezébe kapta s egy hegedüvonóval ugyancsak nyeszegtetett rajta. Így kísérte ki a kocsit a kapuig; ott Misi még gyöngén mormogá neki: „ezt, ezt, ez az én nótám!” Marci pedig nagyot huzott az ostornyéllel a cigányra, a ki erre azt hitte, hogy egy hur pattant meg a hegedűjén s betántorgott.

A PLEVJEI BASA.

A Balkán-félszigeten kóboroltam két jó barátommal. Az egyik festő volt, a másik historikus. Én egyszerű turista.

Miután Boszniát már bebarangoltuk, a novibazári szandsákba érkeztünk. Itt már a szultán és a császár megmutyizzák a hatalmat. És a somogyi bakák mellett a nizamok állanak őrt az egyes városokban.

Plevjében akkor egy század baka volt, egy százados vezetése alatt. A tisztek nagy szivességgel fogadtak bennünket, s mi igen jól éreztük magunkat köztük. Együtt ebédeltünk, s a fekete kávéra megérkezett a basa, a török helyőrség parancsnoka. Éppen nem katonás, elhizott, jóképű öreg ur, a ki négy-öt csésze kávéfölgörpintett, majd nagy bámulatomra leült a századossal tartlizni, s épp oly nyugalommal mondta be a kvartokat, kvinteket és írta a bumelliket, mint akármelyik pesti lakos a kávéház kártyaszobájában.

— Jól kiművelték ezt a jámbor muzulmánt, — mondám a főhadnagynak, a ki soproni magyar fiu volt.

— Nagyon derék ember, s nekünk mindenben a

keziinkre dolgozik. Ő nem is annyira katonai parancsnok, mint inkább polgármester. Kerteket, földeket bérel, s a katonáival művelteti, adót szed, igazságot oszt, s csak pénteken, a szelamlík napján csap egy kis katonai parádét. Nagy öröme telik benne, mikor a mi katonáink előtte produkálják magukat, s két hete adtunk neki kölcsön egy káplárt, a ki az ő katonáit is beoktatja a tempókba, a fegyverfogásokba és más effélékbe.

Nem folytathattuk tovább, mert az a bosnyák jelentkezett, a kitől egy hét előtt öt lovat béreltünk, hogy minket és podgyászunkat a szandsákba szállítson.

A gazember azt állította, hogy lovai az utazás következtében megrokkantak és mi kötelesek vagyunk azokat megvenni.

Hisztórikus barátom gunyosan az árukat kérdezte, mire a fickó oly óriási összeget mondott, hogy elhült a vér bennünk.

— Leesukatlak, gazember, vasra veretlek, megbotoztatlak, — kiáltott rá a főhadnagy, a ki a tárgyalásra kijött velünk a ház elé.

A bosnyák lókupec nevetett.

— Főhadnagy ur, hiába fenyegetőzik, tudom, hogy nem árthat nekem. Tudom, hogy a svábáknak írott parancsuk, törvényük van, csak a szerint cselekedhetnek. Én pedig nem tettem semmit, a mi az ő törvényükbe ütközik. Hát nekik sem szabad hozzám nyulni.

A főhadnagy erre egy hirtelen mozdulattal olyan nyaklevest adott neki, hogy a legenyhébben ítélő járásbiróság is tizenöt forintra becsülte volna.

— Nesze, ezt nem tiltja a törvény!

A bosnyák helyreigazitotta félrebillent turbánját és sötétre vált tekintettel visszafelelt:

— Nem, mert Szerajevó és a generál ur messze van.

A zajra, a csoportosulásra kijött Ahmed basa és a kapitány. A mint a bosnyák a basát meglátta, odasomfordált hozzám és így szólt:

— Uram, odaadom a lovaimat annak a feléért, a mit az imént kértem.

Nem volt időm felelni, mert a basa emelt hangon megszólalt:

— 'Azt hallom, emberséges gazember, hogy zaklatod az én barátaimat és megzavarod ebéd utáni émésztésüket. Mit akarsz?

A fickó alázatos hangon így felelt:

— Nem akarok én semmit, kegyelmes basa, csak azt, hogy az idegenek vegyék meg a lovaimat, a melyek az utazásban megrokkantak.

— És mit felelnek erre az idegenek?

— Először azt, hogy a lovai nem rokkantak meg, másodsor, ha megrokkantak is, az az ő baja, azt ő mindig reszkirozza, mikor a lovait bérbe adja. Harmadszor oly szentelenül magas árakat kér a lovaiért, hogy azért a pénzért a világ legjobb lovait meg lehetne kapni.

— Mi az az ár?

A bosnyák közbevágott s az eredetileg kért árnak a harmadát mondta.

— Ejnye, szemtelen gazember, — kiáltott a basa, — nem is beszélek tovább veled, vigyétek el!

Két izmos, de rongyos török csendőr megfogta a kapálódzó szerbet. Egy olyan hadnagyféle, a ki tulajdonképp a basa magántitkára lehetett, de bármi volt is, tény az, hogy a kabátjáról két gomb hiányzott, oda szólt:

— Ma bőjt van; ne adjunk neki semmit enni?

— Nem vagyok mohamedán; keresztény vagyok; nem tartom a ti bőjtjeiteket.

— Ma keresztény bőjt van, — szólt újra a hadnagy.

A basa elmosolyogta magát.

— Ne mondd, fickó, hogy rossz dolgod volt Plevjében. Adjatok neki halat vacsorára. Halat csak szabad enned bőjti napon?

— Azt szabad.

— Nohát, egy-kettő, mars!

A lókupec még könyörgő hangon odakiáltott nekünk, hogy legyen gondunk a lovaira, aztán csöndes megadással elballagott a két zaptieh közt.

Csudálkozásomat fejeztem ki a kapitánynak a fölött, hogy ez a bosnyák velünk szemtelenkedett, a basa előtt pedig meghunyászkodott. Mi ennek az oka?

— Hja, uram, ő nagyon jól tudja, hogy a basának minden szabad. A basa itt akasztathatja föl őt a város közepén, véresre veretheti, darabokra tépetheti, nem támad belőle semmi kellemetlensége; de nekünk szigoruan meg kell tartani a törvényeket, rendszabályokat,

parancsokat, különben kemény büntetéseknek teszszük ki magunkat a katonai felsőbbség részéről.

Nyugalomra tértünk a városi vendégfogadóban, melynek egyéb baja nem volt, mint hogy egész éjjel tamburáltak az ivóban. Mi, mint eltörődött utasemberek, aránylag (már mint a tamburaszóhoz képest) elég jól aludtunk, s a basa gombhijjas hadnagya reggel nyolckor még az ágyban talált.

— Hogy aludtak az urak?

— Jól, hadnagy ur. És ön?

Összeráncolta homlokát.

— Nem jól.

— Hogy-hogy?

— Az önök foglya miatt sokat szenvedtem. Ott lakom a katonai fogház mellett, a kaszárnyában, s a gazember féléjjel zavart.

— Rosszul viselte magát?

— Gyalázatosan rendetlenkedett.

— Mi baja volt?

— Szomjazott és vizet kért. Mi nem adtunk neki. Egyre hevesebben követelődött, végre már tombolt és fejjel rohant a falnak, s még most is orditozik vízért, de már kezd esenedesedni.

— És miért nem adtak neki vizet?

— A basa megtiltotta.

— Csak azt nem értem, hogy lehet valaki olyan szomjas, hogy kinjában ordít?

A hadnagy-titkár finoman mosolygott.

— Ezt én sem értem . . . Különben fejezzük be

a beszélgetést. A basa azért küldött, hogy az urakat reggelire meghívjam.

Pár perc múlva készen voltunk és a basa szőnyeges szobájában ültünk, hol rendes európai reggeli várt ránk: tea, tojás, piritott kenyér, vaj. A titkár csak egy fertály óra múlva volt látható, s jelentette, hogy a fogoly föl akarja akasztani magát.

— Adjatok neki egy dézsa vizet, s hozzátok ide.

Pár pillanat múlva zilált ábrázattal, egészen megtörve, beállított a bosnyák. A basa kérdezte:

— Rokkantak-e a lovaidd?

— Nem.

— Ragaszkodol-e ahhoz, hogy ezek az urak megvegyék a lovaiddat?

— Nem.

— És most az urak mondják meg: Tartoznak-e neki valamivel?

— Igen, a kialkudott husz forinttal.

— Hajlandók-e azt neki megfizetni?

— Hogyne, sőt megtoldjuk két forint baksissal.

— Fogd gazember a pénzt, és takarodj; ha megint Plevjébe tévedsz, újra meghívlak vacsorára.

Az atyafi elkapta a pénzt, s földig hajló alázattal kotródott. Husz perc múlva láttuk, a mint egymás végébe kötözött csengős öt lovával vágat ki a városból, mintha kergetnék.

És most azt a kérdést intéztem a basához, hogy mit csináltak tulajdonképp ezzel az emberrel, hogy úgy megpuhult?

A basa csodálkozva nézett rám.

— És ön ezt nem ismeri?

— Nem.

— Pedig én a magyar módszert alkalmaztam. S mondhatom, kitünően beválik az egész Balkán-félszigeten. Ha akármilyen sulyos börtön vagy botozás nem fog a bünösön, ez megtöri és vallomásra bírja.

— S ugyan mi az?

— Hát . . . a vádlott jóllakik héringgel . . . annyit adok neki, a mennyi csak belefér . . . *de vizet nem adok rá*. Ezt nem bírja ki a legerősebb arnauta vagy monte-negrói se, a ki száz botot föl se vesz . . . A gyomra égő pokollá válik.

— S miért magyar módszer?

— Mert én egy magyar katonatisztól tanultam, a kinek az apja a régi rablóvilágban száz meg száz rabot büntetett vagy vallatott így. Megtetszett, kipróbáltam, s már körlevélben szétment az összes vilajet-kormányzóknak.

Elnevettem magam. Rabváltási rendszer: ez a mi egyetlen exportunk a Keletre. A hozzávaló héringet azonban már más országokból hozatják. Milyen jól festhet a török igazságügyi budget: száz tonna héring! S egy negyven év előtti betyárkergető pandurkomisszárus exotikus eszméje Törökországban mint igazságügyi reform szerepel.

A KARAKASZI MANDOLINOS.

A József-köruti bodega kirakatában a minap éjjel ezt a fölirást láttam kitéve:

Kóser elefánttalp-kocsonya.

Ez a különös kombináció annyira megragadta figyelmemet, hogy betértem a boltba és elefánttalp-kocsonyát kértem. A tulajdonos a sarokban alvó hordárra mutatott és kijelentette, hogy az ette meg az utolsót. Egy hordár, a ki elefánttalp-kocsonyát eszik, még érdekesebb, mint maga a furesa kocsonya.

— Hát olyan olesó a kocsonya, hogy hordárok is ehetik?

— Tetszik tudni, meg volt már romolva, hát odaadtuk neki olesón.

Most már többet tudtam. Bizonyosan azért aludt el a hordár, mert romlott volt a kocsonya. A jó kocsonyától sohasem álmosodott el még senki.

Elhatároztam, hogy megvárom, míg a hordár fölébred. Régen vágytam már olyan ember ismeretségére, a ki a napot elefánttalp-kocsonya elfogyasztásával fejezi be.

Ekkor megjelent a bodegásné. Tüzzről pattant, alacsony, gömbölyű asszony volt, szemei olyanokat villantak, mint a szikrák a felsővezetékes villámos közuti vasut drótján, mikor a koesi arra halad s a villa csókolódzik a dróttal.

(Füh! De kifáradtam ebbe a hasonlatba!)

Az asszony látta, hogy sherry-brandyt iszom, a mit ők kupicánként nyolcvan krajcárért mérnek. Szeme vilanásából észrevettem, hogy az ugynevezett vagyonos osztály tagjának tart s pirulva sütöttem le szememet. Mindig röstellem, mikor kapitalistának néznek.

— Akarja hallani a karakaszi mandolinost?

— Ki az?

— Huan Crespo fia.

— Ki az a Huan Crespo?

— Hogyan? Ön nem halotta Huan Crespo hírét?

— Nem.

— A venezuelai köztársaság elnöke volt . . . Mivelünk nagyon jó viszonyban állt szegény, mindig ott ebédelt a mi koesmánkban . . .

— Itt a József-köruton?

— Óh, dehogy, Karakaszbán.

— Hát maga volt ott?

— Három évig.

Eszembe jutott, hogy az 1884-iki párisi kiállításon magam is ismertem egy urat, a ki a venezuelai osztály elnöke volt. Mig ő a kiállítást rendezte, két forradalom volt hazájában. Ez különben ott csak kormányváltozást jelent. Az az ur, a ki fölülkerekedik, megteszi ma-

gát elnöknek s új kormányt nevez ki. Az új kormányok mindig meghagyták a kiállítási elnököt hivatalában. De egyszer egy olyan elnök került az állam élére, a kinek az öccse Párisban lakott s egy bormérést tartott fönn. Ez az elnök kinevezte a bormérőt kiállítási osztályelnöknek s a régit elcsapta. A régi azonban kijelentette, hogy nem ösmeri el az új kormányt s mikor a bormérő revolverrel a kezében követelte, hogy távozzék a kiállítási épületből, lármát csapott s a kocsáróst letartóztatták. Mikor pár nap múlva kiszabadult, nagy dél-amerikai gyűlést hitt össze, melyen szédelgőnek akarta nyilváníttatni az első számú osztályelnököt. A gyűlésből nagy boulangista-tüntetés és általános verekedés támadt. A bormérőnek egy asztalt vágtak a fejéhez, a mitől az akkorára dagadt, mint egy cipó. Ajultan vitték a legközelebbi patikába s mikor magához tért, kijelentette, hogy többet nem avatkozik a politikába s tisztán a munkának szenteli magát. Rá két évre hamis pénzgyártás miatt Cayennebe került. Otthon ezért bizonyára elnöknek tettek volna meg.

Miközben én a visszaemlékezések kies mezején bolyongtam, a bodegásné előhuzta valahonnan az ifjabb Crespot, a ki mandolint vert és spanyol dalokat énekelt hozzá. Ha úgy kártyázik, mint a hogy énekel, okvetetlenül kigolyózzák a kaszinóból. E hamisságért azonban kárpótolt azzal, hogy absolute semmi hangja sem volt.

Ezalatt a bodegásné venezuelai életével mulattott s mondhatom, hogy sokkal jobban mulattam, mint a Szabad Liceumban.

Karakasz, Hondurasz és Venezuela testvérállamok s fölváltva mindig egy uralkodik a többi fölött. Ezt azonban nem valami szerződés biztosítja, hanem a ki bírja, marja. Bolívar szabadította föl őket a spanyol uralom alól. Bolívar vitéz és bölcs ember volt, van is neki szobra, utcája, tere, csak a vitézségének és a bölcsességének nincs nyoma. A mióta Bolívar behunyta okos szemét, folytonos belső háborúk döljék az államokat. Az államszervezet különben roppant demokratikus. Minden ember a zsebében viseli az elnöki kormánypáléát, — ha akad kétezer elszánt és jól fölfegyverzett férfiú, a ki vele tart. Az elnöki állás nem rossz, mert az állami bankóprések az ő házában vannak elhelyezve. A mint tehát az elnök ur bevonul a házba, elkezd bankót nyomtatni. Nyomtat annyit, a mennyi neki tetszik. E masszának kényszerforgalmat biztosít, bevásárol rizst, cukornádat, gyümölcsöt, kávé a birtokosoktól s olcsón eladja az angol és német kereskedőknek, csengő aranypénzért. Mikor már jól megszédte magát, megszökik.

Ugyanigy cselekszik a miniszterelnök is és a többi miniszter, kik közül a legkényelmesebb állása a közoktatásügyi miniszternek van, mert iskolák egyáltalán nincsenek az országban. A mi van, azt a jezsuiták és a privátemberek tartják fönn. A miniszternek egyik főjövendelmi forrása, hogy zsarolja ezeket az iskolákat.

Legnehezebb állása a hadügyminiszternek van, mert az ő föladata vigyázni, hogy az elnök minél tovább életben maradjon és hogy az ellenzék fölül ne kerekedjék. Az ellenzékhez tartoznak az intelligenciának mindamaz

elemei, a kiket nem engednek lopni. Mert azt ők is belátják, hogy egy államban mindenki nem lophat, valakinek kell dolgozni és fizetni is. Ha aztán az ellenzék elég erősnek érzi magát, kitűzi a forradalom zászlaját a vidéken, s mindig van egypár ezer balek, a ki alája csoportosul, azt hívén, hogy jobbra fordul a dolgok menete. A forradalom győz, pár száz ember elesik . . . s akkor a bankóprés uj kezekbe kerül.

Huan Crespo elnök becsületes ember volt s becsületesen akart kormányozni. Mégis két évig tudott uralmon maradni, a német telepesek segítségével, a kik érezték, hogy ez az ember tisztességesebb viszonyokat tudna itt teremteni. Valahányszor hire járt, hogy Crespo ellen összeesküvés folyik, megjelent háromszáz állig fölfegyverkezett erőteljes német, hatszáz szintén puskával ellátott indiánnal és az elnöki palota előtt foglalt állást. Ezek aztán Crespo javára nyomták le a mérleget. Hire kerekedett, hogy Crespo az idegenek segítségével császár akar lenni. Ekkor aztán a hadügyminiszter hirtelen bizottságot alakított, Crespot elfogták és hazaárulásért halálra ítélték. Utolsó szava ez volt:

— Vigyázzatok katonák! Most ölitek meg a legbecsületesebb karakaszi embert.

Mikor a németek ezt megtudták, irtóztató haragra lobbantak. Bevonultak a városba, s Crespo minden ellenségét megölték. A hadügyminisztert a mi kocsmánk előtt akasztották lámpavasra. Aztán a németek elénekeltek a *Wacht am Rhein*-t (ez náluk betegség) és kijelentették, hogy most majd ők rendet csinálnak Karakaszz,

Venezuela és Hondurasz államokban . . . A benszüllöttek örültek neki, de nagy ribillió lett erre Európában . . . A németek elfoglalták Karakaszt! . . . Az ott cirkáló angol, francia és észak-amerikai hadihajó legénysége rögtön partra szállt és Karakaszs összes középületeit elfoglalta. A nemzetközi bíróság összeült és kijelentette, hogy Európa érdekeinek az felel meg, ha minden marad a régiben . . . Azóta megint fölakasztottak vagy két elnököt.

. . . Ekkor az én hordárom fölébredt s én megkérdezhettem tőle, a mit akartam.

— Nagyon jó. Ajánlom, hogy lefekvés előtt mindig egyék egy kis elefánttalp-kocsonyát.

. . . Meg is tettem egy ideig. De sokáig nem birtam. Drága. A természet oly rosszul rendezte be a dolgot! A pók tönérdek, az elefánt kevés és az is egyre fogy. S a póknak száz lába is van, az elefántnak pedig csak négy.

CSONTVÁZAM TÖRTÉNETE.

Talán borzalommal fogja önöket eltölteni, de én kénytelen vagyok megvallani, hogy . . . hogy is mondjam csak . . . rossz viszonyban vagyok a csontvázammal.

Ne értsenek félre. Nem egy idegen csontvázal, mely talán szobadisz gyanánt íróasztalom mellett áll. Ilyen szobadiszem nekem nincs. Nem vagyok szimbolista, hogy Makart-csokor helyett csontvázat alkalmazzak.

Hanem rossz viszonyban vagyok azzal a csontvázal, mely kitapogathatólag bőröm és husom alatt tartózkodik. Rossz viszonyban vagyok önmagamnak egy jelentékeny részével, testemnek csontalkatrészeivel.

Példátlan eset ez a világtörténetben.

És ez annak köszönhető, hogy én nem nevezhetem magaménak a csontvázamat. A jó Isten segítségével, én, Majer Gáspár, meggazdagodtam. Magaménak nevezhetek két házat, egy villát, egy üres telket, egy feleséget és két gyermeket.

És a csontvázamat nem nevezhetem magaménak.

Borzasztó gondolat! Semmi fantasztikus, titokszerű nincs az egész történetben, igen egyszerű és természetes a magyarázata, de engem az örültek házába fog kergetni. Néha máris olyan kétes állapotban vagyok, hogy szeretném, bieskát ragadva, a husomat lekaparni, s a rút, szibarita csontvázat kidobni az utcára.

De ez nem lehetséges. Nem szakíthatok vele. Együtt ringattak bölcsőnkben s együtt tesznek kopor-sónkba . . .

Azaz nem tesznek. Itt a bökkenő. Ez a katasztrófa.

De itt az ideje, hogy elmondjam.

Fiatalkoromban nagy nyomorba jutottam. A kereskedőpálya nem tudta megadni a mindennapi kenyeret s odáig sülyedtem, hogy a Dunaparton tökmagot ebédeltem.

Egy orvosnövendék ezt meglátta s azt hitte, hogy a vagyonos osztályhoz tartozom, mert neki még tökmagra sem jutott. Társamul szegődött s kért, hogy hívjam meg ebédre. Mialatt a neki átnyújtott nyolc tökmagot elfogyasztotta, életrajzi adataimat kérdezte.

Gyomrom hatalmasat kordult. Ő mindent megértett. Melegen és részvétellel megszorította a kezemet. Azután így szólt:

— Minden rokonszenvem mellett kénytelen vagyok önt ügyefogyott embernek minősíteni.

— Miért?

— Mert ezzel a testalkattal ön fényesen megkereshetné a kenyerét.

— Igen? Portásnak már akartak szerződteni, de aztán nagyon magasnak találtak.

— Milyen magas?

— Hat láb és öt hüvelyk.

— Három hüvelykkel magasabb, mint az ösbuda-vári óriás.

— De az szerencsen volt.

— Azt hiszi? Nem mind szerencsen, a mi fekete... Csak egy skatulya suvikszra volna szüksége s két kézzel kapna uraságodon minden cirkusz.

— Igaz. De először nincs pénzünk suvikszra, másodszer nincs Pesten cirkusz.

Az orvosnövendék a fejére esapott.

— Ösmeri Lenhossek tanárt, az anatómiai muzeum igazgatóját?

— Nem.

— Fényes ötlet, óriási ötlet, hat láb öt hüvelyk magas ötlet!

— Micsoda?

— Ád az ötlet jövedelméből tíz percentet?

— Szívesen.

— Akkor gyerünk Lenhossekhez.

Tudják, mi volt az ötlet? Eladtuk az anatómiai muzeumnak a csontvázamat kétszáz forintért! Szállítandó halálom után. Lenhossek nagyon megörült a csontvázamnak, egyrészt ritka nagysága, másrészt a miatt, mert — a professzor szerint a balkulecsontomat a jobb oldalomon viseltem. Képzeltető, hogy én még jobban megörültem a pénznek. Mit törődtem azzal, hogy mi tör-

ténik halálom után a csontvázammal? Hálát adtam az Istennek, hogy olyan nagyra növesztett s azonkívül a balkulescsontomat a jobb oldalamra helyezte át.

Mikor az ötletes orvosnövendékkel elmentünk, hogy egy kocsmában jóllakjunk, különös dolog történt. A második emeletről leesett Evans, a híres zseké, egyenesen rá az én barátomra. Evans elájult, a barátomat azonban agyonütötte. Mikor a zseké magához tért, s megtudta, mi történt, így szólt:

— Van itt valaki e boldogtalan ifju családjából? Jelentkeztem.

— Uram, — szólt ő, s megfogta a kezemet, — ez az ur megmentette az életemet. Némi csekély viszonozásul mondok önnek egy titkos istálló-tipet. Tegye meg a holnapi lóversenyen *Mákvirág*-ot az egész vagyonával.

Másnap megtettem *Mákvirág*-ot kétszáz forinttal s kaptam rá hatezer forintot.

Harmadnap beléptem egy budai kocsmába társnak s ekkor elkezdtem gazdagodni.

Kocsmánk titka ez volt: Mi paprikásabban adtuk az ételeket, mint más kocsmárosok, a mi vendégeink tehát jobban megszomjaztak, vagyis többet ittak.

Multak az évek, az anatómiai muzeumról régen megfeledkeztem s csontvázam boldog tulajdonosának éreztem magamat.

Vettem a kerepesi-uti temetőben egy családi sírboltot, oda elhozattam vidéken nyugvó szüleimet, testvéreimet s gyakran nézegettem kedvteléssel a főfülkét,

melyben egyszer kihült hamvaim fognak egyebet mit sem tenni, csak pihenni, csak pihenni . . .

A sirbolt homlokzatán aranyos betűkkel ékeskedt *A Major-család* fölirat. Micsoda temetés lesz itt!

. . . Ha költő volnék, azt mondanám, hogy ekkor csapott le a derült égből a villám. De mint kocsmárosnak, kötelességem kijelenteni, hogy nem a villám volt az, hanem egy levél.

Az anatómiai muzeum levele.

Lenhossek, a nagy professzor meghalt és utódja rendezte az anatómiai muzeum levéltárát. Ott ráakadt az én szerződéseimre, melyben a csontvázamat eladtam s e léletnek következménye volt a következő hivatalos levél:

T. c.

Van szerencsém önt figyelmeztetni, hogy az irattárunkban levő szerződés szerint ön netáni szives elhunnya esetén becses csontvázát köteles muzeumunk rendelkezésére bocsátani.

(Aláírva:)

Kszrmtvski,

az anatómiai muzeum igazgatója.

Micsoda botrány lesz ebből! Képzeljék el, hogy Major Gáspár háziur, iskolaszéki tag, volt kerületi elöljáró, a *Méh* című önsegítő szövetkezet igazgatója, a *Gyermekkert* elnöke meghal, koporsójánál megjelenik a közrészvét, Morzsányi Károly és Erlich G. Gusztáv vezetése alatt, az özvegyem részvétlevelet kap Márkus főpolgármestertől és Halmos polgármestertől — és e

nagyszabásu gyászpompa közepett megjelenik házam előtt egy zöld kocsi, kéksipkás szolgálkkal, fölpakkolnak, elvisznek az anatómiai muzeumba, kiszáritanak, preparálnak, vasdoronggal föltámasztanak, s ott fogok állani a csodaállatok közt, az utókor okulására.

A főfülke pedig üres lesz. S még a halottasnap i korszorut sem tudják hová elhelyezni.

Irtóztató!

A mint egy kissé magamhoz tértem, elmentem *Kszrmpvski* urhoz, a kiról először is megtudtam, hogy Kovácsynak hívják. (Hogy meri ő *Kszrmpvski*-nek irni magát? Micsoda tempó ez?) Kedélyesen kezdtem vele. Elmondtam neki, hogy milyen előkelő polgára vagyok a fővárosnak s micsoda megszégyenítés volna egész családomra nézve, ha az anatómiai muzeum temetne el.

A tudós hidegen a szemem közé nézett.

— Ön téved. Ez dicsőség önnek. Neve a tudományban fönn fog maradni.

— De nem akarom, hogy fönmaradjon.

— Ebbe önnek többé semmi beleszólása sincs.

— Igazgató ur, adja vissza a szerződést. Ösmeri a közmondást: *Csontváz, ha leszakad lesz más!*

— De ilyen nem lesz! Ne feledje el, hogy ön a század átlagos embermagasságát tiz centiméterrel mulja felül s — a mi a fő, hisz benne van a szerződésben — a bal kulcesontja a jobb oldalán van. Hisz ön egy anatómiai csoda, ön muzeumunk primadonnája, csillaga, slágere lesz.

— Igazgató ur, én nem riadok vissza anyagi áldozatoktól, csakhogy megválthassam magamat . . .

Az igazgató dühbe jött.

— Minek néz ön bennünket? Mi nem kufárkodunk a tudomány szentelt csarnokaiban . . . egy millióért nem adnók önt oda . . . Különben is, önnek már neve is van a tudós világban. Ön a *Skeleton Lenhossekiánium* . . . önről még Lenhossek két cikket irt a berlini *Klinische Blätter*-ben. A tudós világ figyelme föl van keltve, már türelmetlenül várják önt . . . S ha ön szolid üzletember volna, az elvállalt megrendelést már régen effektuálta volna . . .

Ez már mégis szentelenség! Még ő mer figyelmeztetni, a csontabló, hogy sziveskedjem meghalni . . . Főlemelkedtem, fejembe vágtam a kalapomat s így ordítottam:

— Nohát majd én megmutatom, hogy nem esznek az én csontvázamból . . . Kivándorlok, elégettetem magamat, vagy levegőbe röpittem a muzeumot, de engem meg nem kapnak . . .

Távoztam és úgy bevágtam az ajtót, hogy — mint másnap a lapokban olvastam — az anatómiai muzeum és a szomszédos klinika összes órái megálltak s a *Természettudományi Közlöny* két hónap múlva mint földrengést tárgyalta az esetet.

. . . Összes fenyegetéseim közül a fölrobbanás tetszett legplauzibilisebbnek. Elmentem tehát Polónyi Gézához s fölkértem őt, hogy pörölje vissza csontvázamat.

Polonyinak nagyon tetszett az eset és szokott ve-

hemenciájával fogott hozzá. Először is a képviselőházban hevesen megtámadta a muzeumot. Tagadta célját és létjogosultságát. Szédelgésnek nevezte az intézményt és szélhámosnak a direktort . . . Közbe azt a tanácsot adta nekem, hogy menjek Bécsbe és operáltassam meg magamat: helyeztessem vissza a bal kulcsesontomat a bal oldalamra.

Ez meg is történt. Az operáció fényesen sikerült. És ekkor Polonyi azt allegálta, hogy nem én vagyok az a csontváz, a kiről a szerződés szól, mert az én kulcsesontjaim teljesen rendben vannak, a mire nézve följánlotta az orvosszakértői szemlét.

Két nap múlva fölkeres Polonyi.

— Baj van!

— Micsoda?

— Az anatómiai intézet megtudta az operációt.

— S aztán?

— Bepörölte önt.

— Mi címen?

— *Idegen vagyon megrongálása* címén, azt állítván, hogy a csontváz az övé, azon változtatni nem volt joga.

— És most?

— Az a legjobb, hogy pörük vitelére engem kértek föl, a multkori képviselőházi kirohanásom hatása alatt.

— S ön elfogadta?

— Nem, de ajánlottam nekik Laska Péter belvárosi ügyvéd barátomat.

— S aztán?

— Laska megvizsgálta az ön által aláírt szerződést s szakértőkkel konstatáltatta, hogy a papiros tiz év alatt el fog porladni.

— Tehát?

— A mi föladatunk tehát az, hogy a pört tiz évig vigyük, akkorra a szerződés elenyészik s az ön csontváza szabad. Szóval az egész pör gyerekjáték.

*

Másnap elmentem Kovácsyhoz s elmondtam neki az ügyvédek tervét. Erre az irattárba rohant és kétszáz forintért visszaadta a szerződést. Kibékültünk.

. . . Boldog vagyok . . .

Csak attól remegek, hogy Polónyi most engem fog szédelgőnek nevezni.

TÖRTÉNET EGY MACSKÁRÓL.

Ha a sors azt a kérdést intézné hozzám, hogy mi kellene inkább: egy széthuzható és tábori sátonak meg esőköpönyegnek használható aranyóra, vagy egy nagybácsi, én habozás nélkül az aranyórát választanám és huznám szét.

Én mindig tiszteltem atyámat és anyámat, mert ez a legolesőbb életbiztosítás, de sohase tiszteltem nagybátyámat.

Többféle nagybácsival áldott meg a sors. Ugyanaz a sors, melyet föntebb említettem s a melynek kérdésére szerettem volna feleletet adni.

Az egyik kiment Amerikába. Ehhez fűztünk legszőbb reményeket. Azt hittük, hogy vasutkirály lesz belőle, gyermektelenül fog hazatérni s mindegyikünknek hoz tiz gyorsvonalot, háló- és étkezőkocsikkal.

E helyett vett magának egy orvosi diplomát, a gyógyítás terére lépett s oly sikerrel működött, hogy Európából tudósokat küldtek ki az ujfajta pestis tanulmányozására.

Az összes temetőkezési egyesületek megválasztot-

ták disztagjuknak. A tudományának sulya alatt esetekből kitelt volna egy kisebb fajta örmény vérengzés és nagyobb fajta krétai lázadás.

Valószínű, hogy Amerikát teljesen elnéptelenítette volna, de egy jótékony földrengés idejekorán elpusztította. Nyomtalanul eltűnt.

A másik nagybátyám elment Afrikába hittérítőnek. Egy csomó szerecsent tényleg meghittérített. De az étkezésről elfelejtett nekik fölvilágosításokat adni. Egy napon tehát hivei, az egész egyházközség, mely evés tekintetében a régi, pogány alapon állt, a presbiterek és gondnokok egyesült erővel megsütötték és megették.

De mint jó keresztények, a finom falatot nagy ünnepre, husvétra hagyták. Virágvasárnap bepácolták és husvétvasárnap megették.

Családunknak örökké egyik büszkesége marad, hogy a Kongó vidékén ma is vannak szerecsenek, a kik nyelvcsettegetve gondolnak a század legjobb izü hittérítőjére.

Kihült hamvai fölé okvetlenül siremléket állítottak volna, ha volnának kihült hamvai. De az ő hamvait, mielőtt kihülhettek volna, megették.

Harmadik nagybátyám igen hiányos műveltségű ember volt. Hiányos műveltségénél fogva nem volt tudomása arról, hogy a puskaport már föltalálták. És neki állt föltalálni. És föltalálta! A föltalálás után három perccel fölrobbant és nyomtalanul eltűnt. A világ teremtése óta nagybácsi még ilyen apró darabokra szét nem ment. A legszorgosabb kutatás után csak egy arany ing-

gombot találtak meg belőle. Ezt én viseltem tovább kegyelettel és mély meghatottsággal. Huzamos idő múlva sült ki, hogy az arany inggomb a házmesteré volt. Azért tovább viseltem, kegyelet és mély meghatottság nélkül. Csak a hátam borsózott, valahányszor a házmestert láttam, mert szörnyűnek tetszett az a gondolat, hogy harmadik nagybátyám földi maradványait a házmester arany gombja képviselte.

Áttérek a negyedik nagybátyámra.

Negyedik nagybátyám állatorvos és szegény ember volt. Ugy látszik, ez a két tulajdonsága szoros összefüggésben volt egymással. Az állatok meglehetősen egészséges lények, s nem szaladnak minden kis bajukkal a doktorhoz. És ha már megbetegednek is, többnyire maguktól meggyógyulnak. Miből él az emberorvosok fele? Az idegességből. Ámde az állatok nem idegesek. Tehát miből él az állatorvosok fele? Semmiből. Az én tisztelt nagybátyám ehhez az utóbbi félhez tartozott.

Egyszer egy váratlan hír vert föl nagybátyám iránti közömbösségemből. Azt hallottam, hogy örökölt.

A nagybátyám nagybátyja, a kiről senki se tudott semmit, meghalt Amerikában és nagy vagyont hagyott rá.

Nem veszik önök észre a sors maliciáját? Egy nagybácsi, a ki örököl, holott a természet törvényei szerint neki kellene örökséget hátrahagyni.

Tervem azonnal készen volt. Udvarolni fogok a nagybácsinak. A míg szegény volt, ezt jogosan nem ki-

vánhatta tőlem, de ezentul megneheztelhetett volna a mellőzésért.

Házmesteremnek volt egy felesége. A feleségének volt egy macskája. A macskának nem volt senkije, a mi nem baj, mert nekem csak a macskára volt szükségem.

Tanulmányoztam a derék állatot. Észrevettem, hogy nagyon szereti a nyers vesét. Egy éjjel két kiló vesét hoztam haza, s odaadtam neki. Mind megette. Reggelre ágyban fekvő beteg lett.

A házmesterné hozzám jött tanácsért. Én voltam az egyetlen lakó, a ki mindennap éjfél után jöttem haza és így engem tartott a legintelligensebb embernek. Nem sejtette, hogy én etettem agyon a macskáját — ezt csak az Uristen tudta, a ki a sziveket és a veséket vizsgálja.

Közömbös arccal hallgattam meg a panaszát, aztán megnéztem a macskát, megfogtam a pulzusát és jónak láttam résztvevő arcot ölteni.

— Bizza csak reám a cicuskát. A nagybátyám kitűnő állatorvos, magam fogom hozzá vinni.

Ezen ürügy alatt jutottam be nagybátyámhoz.

— Mit akarsz? — kérde ő mogorván. — Végre eszedbe jutott a nagybátyádat meglátogatni?

— Bocsánat, — feleltem önérzetesen, — én önhöz nem mint nagybátyámhoz jöttem.

— Hát? — kérde még mogorvábban.

— Hanem mint hazánk és fővárosunk legjelesebb állatorvosához.

— Beszélj! — szólt szelidebben.

— Van nekem egy kedves macskám . . .

— Ah, te szereted az állatokat? — szólta még szelidebben és arcának hatvan ráncá közül ötvenkettő vagy ötvenhárom (nem tudom biztosan) elsimult.

— Rajongok az állatokért! — kiáltottam lelkesen, — az emberekben mindig csalódunk, az állatokban soha!

— Szervusz, öcsém! — szólta az öreg egyszerre olyan ajásan, mint egy tavaszi reggel Füzes-Abonyban — reggeliztél már?

— Köszönöm bácsi, reggeliztem.

— Rágyujtasz egy szivarra?

— Köszönöm bácsi, nem szivarozom.

— De egy pohár szilvóriumot csak elfogadsz?

— Köszönöm bácsi, nem fogadok el semmit.

— Nohát akkor itt maradsz ebédre.

— Köszönöm bácsi . . .

— Eh, semmi köszönöm, ezt csak elfogadod?

— Köszönöm . . .

— Hallod-e, ne hozz méregbe . . .

— Köszönöm . . .

— A mit mondtam, megmondtam, itt maradsz . . .

— Kösz . . .

— Fogd be már a szádat!

— De kérem bácsi, azt akarom mondani, hogy köszönöm bácsi, itt maradok ebédre.

— Vagy úgy, hát miért nem mondtad hamarább?

Ime, tisztelt uraim, ez az élet bölcsesége . . . visszautasítottam egy reggelit, visszautasítottam egy po-

hár szilvóriumot, visszautasítottam egy szivart és ime, kaptam helyette egy ebédet . . . Tanulság: nem kell az élet apró örömei után kapkodni és akkor részesülünk a nagy ajándékokban . . . Vajjon mit kaptam volna, ha még az ebédet is visszautasítottam volna?

— És most lássuk a macskát, — szólta az öreg vidáman.

Kisiettem az előszobába, a hol a 827-ik számú hordár várt a beteg macskával. A hordár várt, de a macska nem.

— Hol a macska? — kértem a hordárt.

— Ugy látszik, sok egér van a házban, megérezte és a nyitott ablakon át kiugrott.

— Szerencsétlen, hát miért nem ugrott utána?

— Nagyságos ur csak azt parancsolta, hogy hozzam ide, de azt nem, hogy fussak utána.

— Óh, maga állat! . . . Azaz, dehogy állat, hiszen ha az volna, rögtön bevinném a macska helyett a nagybátyámhoz . . . Honnan veszek én most hamarjában először egy macskát, másodszer egy beteg macskát.

Kirohantam a folyosóra és elkezdtem az első szerelmében csalódott cica édes hangját utánozni. Hogy az utánzás jól sikerült, bizonyítja az, hogy egy pillanat alatt ott termett egy gyönyörű hófehér cicus és bár látta, hogy ur vagyok és nem macska, nyájasan hozzám dörgölözött.

Idegen macska volt, de mindegy. Ha áll az, hogy éjjel minden tehén fekete, akkor áll az is, hogy nappal

minden macska fehér. Ez a macska is fehér volt: fölragadtam és bevittem.

Az öreg ur már türelmetlenül várt.

Föltette a pápaszemét és figyelmesen vizsgálta az állatot, mely nyájasan hozzá simult.

— Ejnye, be ismerős állat. Szép macska, látszik, hogy gondosan ápolják. Mi baja van?

Mit mondjak? Ennek nincs vesebaja, mint a másoknak.

— Hát kérem . . . az utóbbi napokban láza volt . . . éjjel álmában félrebeszél . . . vagyis félrenyivákölt. Aztán mindent gyűlöl, a mit egy macska szeretni szokott. Utálja a tejet és megveti az egeret . . .

— Sulyos gyomorhaj, azt hiszem, hogy meningitis.

— Meningitis? Hisz' az az agyban szokott előfordulni.

— Igen, az embereknél, de a macskáknál a gyomorra adja magát. Majd kipróbáljuk.

Elővett egy orvosságos üveget, melyben barnás folyadék volt. Lefogtuk a szegény cicát és beléje töltöttük Rossz lehetett, mert úgy összekarmolta a kezemet, mint egy mérges asszony. A bácsi figyelmesen nézte a macska szemét.

— Látod, a szeme zöld volt, most elsárgult. (Azt elhiszem, én is elzöldülnék, ha azt a kotyvalékot belém töltenék.) Ez a meningitis jele — folytatá a nagybácsi. Most már tudom az orvosságát.

Leült és írt egy hosszú receptet. A recepttel és a macskával kimentem az előszobába. A receptet zsebre-vágtam, a macskát átadtam a hordárnak azzal az utasítással, hogy vigye haza a házmesternének, akaszszák föl a farkánál fogva a szegre, hogy a meningitis a fejére adja magát.

Ott nem árt neki. Mi szüksége van egy macskának az agyvelejére?

Mikor visszamentem, nagybátyám e szavakkal fogadott:

— Tarts velem, itt a villásreggeli. Későn ebédünk.

— Mi az?

— Borjupörkölt, s hozzá egy kis tokaji.

Egypár falatot ettem. Ejnye, de furcsa egy borju. Olyan íze van, mint a kalarábénak.

— Miből van ez a pörkölt, bácsi? — kérdém.

— Ez fiam, kalarábészeletekből, borjupörkölt módjára elkészítve. Tudnod kell, hogy én, mint valódi állatorvos, vegetáriánus vagyok.

— Hát a bor?

— Az tokaji aszalt.

— Talán tokaji aszu?

— Dehogy, tokaji aszalt almából van facsarva.

Kitünő.

E pillanatban kinyílt az ajtó és egy fiatal leány rohant be, kisírt szemekkel:

— Papa, papa, képzelje, eltűnt a Panna.

— A cicuskád?

— Igen.

(Éreztem, hogy elsápadok és ha ebben a kalarábépörköltben egy becsületes csont volna, bizonyosan a torkomon akadt volna.)

— Hová lett?

— Azt beszélik a szomszédok, hogy egy fekete pápaszemes ur a folyosón magához édesgette és elvitte.

Halálsápadt lettem. Semmi kétség: a nagybátyám lányának a cicáját fogtam el gyógykezelés végett. A fekete pápaszem e pillanatban ott volt a zsebemben. Itt vége mindennek.

— Hallatlan! — kiáltott a bácsi és rám nézett.

— Hallatlan! — kiáltottam én és hirtelen megőrültem.

Igen, uraim és hölgyeim, hirtelen megőrültem. Mert másképp nem magyarázható meg az, hogy nyugodtan a zsebembe nyultam, elővettem a végzetes fekete pápaszemet, az orromra biggyesztettem és a bácsit fixiroztam.

A bácsi olyat ugrott, mintha a vipera csipte volna meg . . . Nem, ezt a hasonlatot elejtem, mert tudtommal azok az embertársaink, a kiket a vipera megcsip, nem nagyon ugrálnak . . . Szóval, a bácsi föltünően nagyot ugrott és még nagyobb kiáltott:

— Hát te voltál az, nyomorult? . . . A saját macskánkat hoztad nekem ide meggyógyítani, Európa legegészségesebb macskáját? Azért tetszett olyan ismerősnek? Hol a botom?

Mit tesz egy gentleman, ha előtte a botot ilyen alakban emlegetik? A gentleman, ha optimista, azt hiszheti, hogy a bácsi tán ki akar sétálni. De én a pesszimista gentlemanek közé tartozom — és azért gyorsan távoztam. Villámgyorsan.

Igy végződött kised vállalatom, melybe két kiló vesét fektettem.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BANKÁR ÉS MANDÁTUM.

I.

A könyvvezető megvárta, míg az összes hivatalnokok beléptek az igazgató urnak vastag szőnyegekkel borított szobájába s aztán elkezdte:

— Nagyságos igazgató ur! Maga előtt látja a bank összes tisztviselőit, a nőseket úgy, mint a nőtlenekeket. Nagyságod ismert atyai szívéhez folyamodunk, anyagi helyzetünk javítása végett. A fővárosi élet napról-napra drágább s a tisztviselők fizetése ezzel nem tartott lépést . . .

Az igazgató idegesen dobolt a márvány íróasztalon, melyen aranyaskörmök tartották az iratcsomókat.

— Nagyságos igazgató ur, — folytatta a könyvvezető.

Az igazgató, a ki eddig csak a saskeselyűhöz, a legnagyobb ragadozó madárhoz hasonló profilját mutatta, most hirtelen szembe fordult a tisztviselőivel.

— Ne folytassa! Tudom, mit akarnak. A régi nóta. A magántisztviselők valóságos szociálistáknak üz-

nek. Nagyon jól tudom, hogy maguk közt mindig a kapitalizmust szokták szidni, s e megvetéssel kiejtett kifejezés alatt kenyéradóikat értik. Ezzel azonban nem törődöm. Sokkal fontosabb és döntőbb momentum a rossz üzletév. Tudják, hogy osztalékunk csökkent, s erősen angazsálva vagyunk a bondavölgyi kőszénbányában . . .

Az asztalon levő házitelefon megszólalt.

— Pardon! kezdődik az igazgatósági ülés. Jó napot.

Ezzel ott hagyta a tisztviselőket, a kik hallgatógon vonultak vissza a gályabörtönbe.

II.

A három igazgató együtt volt. Jólakott, jól öltözött, meglegedettségtől sugárzó, s a merész üzletek fényes sikerétől elbizottá, önteltté lett alakok voltak.

— Nos? — kérdé a kettő a harmadiktól.

— Beszéltem a képviselővel.

— Mennyi?

— Ötvenezer forint.

— Sok.

— Én is soknak tartom, de a mai viszonyok közt a banknak egy mandátum mégér ennyit. Gondoljatok csak a bondavölgyi kőszénbánya lebonyolítására. Ha a vasutat ott keresztül nem viszzük, megbuktunk az üzlettel. És a többi ügylet . . .

— Igaz. De a választási kassza mégis nagyon telhetetlen.

— Mit akartok? Minél gyöngébb a kabinet, annál több pénzre van szüksége.

— Már most kit küldjünk be a Házba?

Egymásra nézett a három igazgató.

— Ezt a sors döntse el.

Az egyik elővett egy huszfrankos Napoleont.

— Fej, vagy irás? — szólt az, a ki az imént elutasította a tisztviselőket.

Először kettejük közt dobták föl a pénzt. A nyertes a harmadikkal újra dobott.

A sors Wechsler Béla drt jelölte ki a magyar képviselőházba, hogy ott a *Jobbparti Bankot* képviselje.

— És a költség? — kérde Wechsler elgondolkozva.

— Adunk még tizezer forintot. A többit adod magad.

— De mondd meg a képviselőnek, hogy legalább jó kerületet adjanak odafent.

III.

Odalent, valahol a messze Erdélyben, hol szétdült várromok búsan tekintenek le a ködös völgyekbe és a sötét erdőkre, egy nyájas kis városban, egy hét mulva már együtt volt a gyűlés, melyen a polgármester, megsimogatva tisztos ősz szakállát, így szólt:

— Örömmel jelenthetem a tisztelt polgártársaknak, hogy sikerült már találnunk jelöltet, egy olyan embert, a ki a szabadelvűség kipróbált bajnoka, a kormány bizalmasa, a ki elárvult kerületünk érdekeit épp úgy szíven fogja viselni, mint édes hazánk szent érdekeit...

— Ki az? — kérdé egy hang.

— Nem más, mint dr. Wechsler Béla, ügyvéd és bankigazgató.

— Éljen! — kiáltottak néhányan, a kik mindenkit éljeneznek, a kit a hatalom jelöl.

— Abcug! — kiáltott több hang.

— A helybeli szabadelvű pártot tehát megalakultnak tekinthetjük s kérem azonnal válaszszuk meg az intéző bizottságot, mely a Budapestre menendő küldöttséget fogja megalakítani . . .

IV.

— Jól megy, — mormogá két nap mulva Wechsler, — a polgármester háromezer forintot kér csak arra, hogy a hatvan tagu küldöttség feljöhessen Budapestre, engem a kerületbe meghívni. Nem tehetné ezt meg egy ötven krajcáros távirat is? Ah, ha már bele kezdtünk, csináljuk végig . . .

V.

Wechsler és bizalmas kortesei együtt tanácskoztak.

— Ujfalunak egy orgona, Andorinak a templom és az iskola kireparálása, Piskótnak állami méntelep, Rajkának egy tenyészbika, ezenkívül hét faluban iskolai alapítvány. Hozzá véve a napi díjat, fuvardíjat, lakomákat . . .

Wechsler feszülten várta az eredményt.

— Huszezer forint — mondotta a főkortes.

- Igen, egyhangu választás esetén.
- És ha ellenjelölt lesz? — kérde a jelölt.
- Az kiszámíthatatlan, — felelték mind.
- Kezdődik a gyűlés, — szólt be egy őrök az ajtón.

VI.

A polgármester beszédéből csak ezt citáljuk:

— A szabadelvű választók sűrű falanksza meg fogja szerezni a győzelmet ennek a zászlónak, melyhez a század legdicsőbb eszméi fűződnek. Kossuth, Széchenyi, Deák e zászló katonái voltak, s mi e nagy emberek emlékéhez volnánk hálátlanok, ha diadalra nem juttatnók. Kipróbált kezekbe tesszük le, hogy hazánk és nemzetünk javára sokáig lobogtasd, az elvhű polgárok élén...

(Itt Wechslernek a rajkai tenyészbika jutott eszébe.)

— A meggyőződésünk tiszta, elveink ragyogók, előre, a nép lelkesen fogja követni . . .

Harsogó éljenriadal. A polgármester kezét szoritott a jelölttel. A jelölt körültekintett: úgy érezte, mintha éhes farkasok vennék körül. Önkénytelenül is begombolta a kabátját. Azután beszélni kezdett.

Elkészült rá, simán ment a dolog. Üzleti szárazsággal sorolta föl a rendes kormányprogramot, a kuriai biráskodást, a szóbeliséget, a közigazgatás államosítását. Némi aggodalmat keltett a hallgatóságban, a mikor a tiszta választásokat hangsúlyozta, de élénk meglepedés moraja zugott át a tömegen, mikor kijelentette, hogy

kerülete érdekében semmiféle áldozattól nem riad vissza. Lesz itt pénz! — mondák az éhesek. A nép szegénységét és ezzel szemben a vagyonos osztály kötelességeit sem felejtette ki. A tőkének nagy feladatai vannak a milliók nyomorával szemben. A ki e föladatokat nem teljesíti, az eljátszotta még azt a jogát is, hogy embernek tartásák . . .

VII.

— Ugyan kérem, hagyja el. Rossz impressziót tesz rám, mikor azt látom, hogy hivatalnokaink proletár-emberek, a kik csak előlegekből tengődnek, — szolt Wechsler igazgató ur, három nappal programbeszédje után, irodájában a levelezőjének.

— Ha a feleségem beteg nem volna, nem is me-részkedtem volna . . .

— Én nem kutatom, hogy a felesége beteg-e vagy nem . . . ez bizalmatlanság volna ön iránt, de *elvből*, érti, elvből megtagadom a kérését . . . Nem lehet . . .

KALAND.

I.

Egy forró augusztusi éjszakán egy hideg női alakot láttam meg Ős-Budavárában. Közte és az éjszaka közt még egyéb különbség is volt: az éjszaka fekete, ő szőke volt. Egyéb különbséget mind e mai napig nem tudtam fölfedezni, pedig azóta három hónap telt el.

Mondám, hogy e női alak hideg volt. Rám se nézett, mikor én őt megláttam. Eléje kerültem és a szeme közé néztem. Olyan tekintetem van, hogy egy bikát megszéliditek vele. Miért ne vadithatnék meg egy nőt? Hiába. A nő nem vadult meg. Ugy látszik, csak a szarvasmarhákra tudok hatni. Pedig ha egy nő, bármily hideg legyen is külsőleg, magányosan sétál Ős-Budavárában, az gyanus belsőleg.

Tágra nyílt szemmel nézett mindent. Ujra eléje léptem és a szeme közé néztem. Elfordította a tekintetét és sietve odább surrant. Természetesen utána mentem.

Az albán kávéház mellett megállt egy csibukkereskedés előtt és hosszasan vizsgálta a csibukokat. Végre

válogatni kezdett a csibukok közt. A hátam borsódzott... Csibukoznék ő nagysága? Ezt nem hihetem. Oly szelidnek látszott, egész valóján nőiesség ömlött el . . . És csakugyan megvett egy jókora nagy csibukot.

— Kinek veszi nagysád a csibukot? — kérdém melléje állva, gyöngéd hangon.

— Kérem, ne üldözzön.

— Ha terhére vagyok, távozhatom. De azt szeretném tudni, hogy egy ilyen szép nő miért vesz csibukot? — mondám fuvolahangon.

— El vagyok veszve, a férjem les rám.

— A férje? — mondám megrettenve.

Nem vagyok barátja a kalandoknak, melyekben férjek szerepelnek, mert télen magam is férj vagyok.

— Igen, a férjem. Azért ha beszélni akar velem, jöjjön a francia vendéglőbe, ott négy szem közt lehetünk. Várni fogom. Agyő.

Magamra maradtam gondolataimmal és Ali ben Ibrahimmal, a kit a Dob-utcából, Klein Ignác korából igen jól ismertem.

II.

Tíz óra felé benéztem a francia vendéglőbe. Az ismeretlen hölgy csakugyan ott ült az egyik fülkében. Mikor meglátott, bizalmasan hunyorgatott felém.

— Megengedi? — kérdeztem tőle, az asztalához közeledve.

— Csak üljön le, maga Gonosz Pista, — suttogta szemérmesen.

— Nem Pistának hívják, hanem Rumpoldnak,
— válaszoltam-én szerényen.

— Rumpoldnak? Micsoda név ez?

— Hollandi keresztnév. Az édesatyám hollandi vásznon szerezte a Ranolder-utcai sarokházát s ennek az emlékére csupa hálából választottak számomra hollandi keresztnévet.

— Szereti a fácánt? — kérdezte az ösmeretlen hölgy, oly természetes hangon, mintha a fácán közeli rokonságban lenne a hollandi közviszonyokkal.

— Imádom, — mondtam én.

— A fácánt?

— Nem, Önt.

Pajkosan a kezemre ütött és a pincérnél megrendelte a fácánt. A fácán után jérce következett, majd szerelmi parfait (az étlapon ekképp nevezték a *parfait d'amour*), aztán gyümölcs, sajt és fekete kávé. Közben *Chateau Iquem*-et és pezsgőt ittunk s mikor az ital lassanként rózsás hangulatba ringatott bennünket, a szép asszony rágyújtott egy cigarettre.

— Mit szólna most, ha a férjem betoppanna? — kérdezte hamiskásan.

— Goddam, — lelőném, mint egy szibériai farkast. Ifjúkoromban ugyanis szenvedélyesen vadásztam a szibériai farkasokra.

Megfenyegedett kövér ujjaeszkáival, de ekkor hirtelen az asztalunkhoz lépett a francia vendéglő egyik boraggastyána. (Nem mondhatom borfiúnak, mert oly öregnek látszott, mint a boldogult Mathuzsálem.)

— A nagyságos ur számára egy levelet hoztam,
— mondta, és egy összecsavargatott papiroscédulát nyomott titokzatosan a markomba.

Felbontottam a cédulát s a következő sorokat olvastam ki belőle:

„Hah, ön tehát becsületes asszonyokra veti ki a hálóját!! Mindent tudok!! Egyik kettőnk közül nem hagyja el élve a csatateret.“

— Veszve vagyunk, — dadogtam sápadtan.

— Mi történt?

— Itt van, olvassa! . . .

Az ismeretlen hölgy végigfutotta a ceruzával irt levelet, aztán rémülten horgasztotta le szép, világos szőke fejét.

— Micsoda nap van ma? — kérdezte.

— Szerda. . . Széchenyi Könyvtár

— Szerda? Bizonyosan tudja?

— Persze.

— Akkor csakugyan veszve vagyunk . . .

— Hát micsoda okozati összefüggés van a szerda és korai kimulásunk között?

A szép asszony izgatottan közelébb hajolt hozzám.

— Tudjon meg mindent, — suttogta kétségbeesve.

— A férjem főpincér a francia vendéglőben és a keddje minden héten szabad. Ilyenkor az összes borravalóiért sört iszik és mindenütt megtalálható, csak a francia vendéglőben nem. Ez volna tehát az egyetlen hely, a hol

háborítlanul cseveghetnénk, — ha véletlenül el nem tévesztettem volna a dátumot. Most jut ugyanis az eszembe, hogy ma szerda van . . .

— E szerint mit teszünk?

— Goddam, — lőjje le, mint a szibériai farkast.

— Fájdalom, nem löhetem le, mert a revolveremet ott felejtettem Szibériában.

— Akkor csakugyan végünk van, — susogta remegve.

Mit tegyek? Ha fizetés nélkül távozom, egyenesen a rendőrséghez visznek, ha a fizető pincért hívom, akkor rögtön meg is csinálhatom a végrendeletemet.

III.

Hajnali félháromig ültünk a francia vendéglőben. Körülbelül negyedfélszáz cigarettát szivtam el, s a folytonos izgalom annyira elkábított, hogy reggel felé már azt sem tudtam, én vagyok-e a főpincér neje, vagy a főpincér-e az én hites feleségem.

— Fizetek! — kiáltottam rekedten.

— Mit akar tenni? — szólt a szép asszony ijedten.

— Most már mindegy, most már semmivel sem tördöm.

A csöngetésre egy zömök, vörös szakállas fiatalember közelített az asztalunkhoz. Szakasziottan olyan volt, mint a sánta Erminó a Gaboriau *Veres árnyék* című regényében.

— Uraságod fizetni akar? — sziszegte sötéten.

— Igenis.

— Tehát jó, számoljunk le . . .

A hideg végigfutott a hátamon, de azért hősiezen diktálni kezdtem.

— Két adag fácán!

— Kétszáz forint.

— Hogyan, két adag fácán kétszáz forint? — rebegtem megsemmisülve.

— Csak nem drágálja! — mondta a sánta Erminó és mereven a szemembe nézett.

— Dehogy, dehogy, sőt ellenkezőleg. Egy adag kompót.

— Ötven forint.

— Ötven fo —

— Talán ez is sok?

— Dehogy, inkább még soha sem ettem ily potom áron kompótot. Egy jérce —

— Háromszázhuszonöt forint —

— A többire nem emlékszem, — hörögtem, miközben égnek álló hajszálaimat lesimitani igyekeztem.

— De emlékszem én, — sziszegte a főpincér villogó szemekkel és elém tett egy kis papirost.

Ez a kis papiros ezerkétszáz forint kontót jelentett.

Fizettem. A legöregebb kölesek nem emlékeznek ilyen fizetésre. A tárcámat kiürítettem. Oda adtam családi pecsétgyűrűmet, ezüsfogantyus sétatálcámat, aranyórát, aranyláncomat, aranyinggombjaimat, gyémánt-

melltümet, sárga felöltömet. Minden elveszett, csak a becsület maradt meg.

A becsülettel és a hölgygyel eltávoztam.

IV.

Ős-Budavára kapujában egy ur lépett hirtelen elénk.

— Jó, hogy találkozunk, — szólt a hölgyhöz, — elkészítettem boldogult férje sirversét.

A hölgy zavartan dadogott valamit, engem sötét gyanu fogott el.

— Sirversét? — szóltam fagyosan, — szabad kérem?

Az idegen habozás nélkül átadta a következő verset:

A saruid oldozd meg vándor,
E hant alatt pihen Kis Sándor
A legjobb férj a földtekén.
Hű nőd, gyorsan követlek én.

— Ön tehát özvegy Kis Sándorné? — kérdém metsző éllel.

Ő nagysága lehajtotta a fejét.

— Az vagyok.

— És ki az a főpincér?

— A bátyám . . . De hisz az mindegy . . . Nemde?
Elszédülve támaszkodtam a jegyszedő seik-ül-izlám vállaira.

Mindegy . . . teljesen mindegy . . . adjátok vissza

inggombjaimat . . . adjátok vissza ezüsfogantyus botomat . . . szegény Tamás fázik, szavaltam.

— De azért jó barátok maradunk, ugy-e? — suttogá ő nagysága és a sirversköltővel távozott.

Én a kapuban maradtam. Ott vagyok augusztus óta és mivel a koncessziót meghosszabbították, még körülbelül két évig ott fogok maradni.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A MEGLEPETÉS.

Van egy nagynéném, a kit imádok. Ő is rendkívül szeret engem. És mind a két dolog természetes, mert nekem nincs több nagynéném, neki pedig nincs több unokaöcsese.

Egy dolog van, a mi ezt a kedves viszonyt zavarja. Ő gazdag, én pedig szegény vagyok. Neki tehát joga van azt hinni, hogy én csak az örökség reményében szeretem. Nekem pedig jogom van azt hinni, hogy ő ezt hiszi rólam, s ez roppantul bánt.

Hányszor elátkoztam a sorsot! Miért nem ő szegény és miért nem én vagyok gazdag? Ez esetben mi se zavarná a rokoni szeretetet, mert biztosan tudná, hogy nem hagyok rá semmit.

Kivülem van még Klementina néninek néhány háziállata.

Van két kutyája. Kellemetlen, elhizott, lusta ölbek. Egész nap esznek és alusznak. Az egyiknek még hozzá vörös a szeme, s úgy tetszik, mintha vérben forgatná, valahányszor rám néz.

Engem mindig morogva fogadnak. Ha meg aka-

rom simogatni őket, a kezem után kapnak, a mi Klementina nénit nagyon mulattatja. Bizalmatlanok irántam a legnagyobb mértékben . . . No megálljatok, betyárok . . . a temetés után úgy pöndöritelek ki innen benneteket, hogy lábatok se éri a földet.

Azután van két macskája. Mindegyik fehér és mindegyiknek rózsaszínű az orrocskája. Mindegyik kék szalagot hord a nyakán.

Ezek is elpuhult teremtések. Egész nap az ő külön szőnyegükön hevernek. Néha nagyot nyújtózkodnak, nagyot ásítanak s megnyalják a bajuszukat.

Egyebet nem tesznek. S ezért kapnak ők teljes ellátást. Fűtést, mosást, világítást, kosztot és lakást.

Minden héten három délutánt töltöttem Klementina néninél. Ezek a délutánok rendkívül unalmasak voltak.

Miután az előszobában jól letisztítottam a cipőimet, szabad volt belépnem hozzá. Az ablakhoz emelvény volt csinálva, azon állt egy kis asztal és a mellett varrogatott, olvasgatott Klementina néni. A szalonját és az ugynevezett vendégszobáját télen lezárva tartotta, mert sajnálta a pénzt a fűtésre. Nyáron az egész lakása le volt zárva, mert nem lakott Budapesten. Ilyenkor hetenként kétszer szivarozni tartoztam a lakásán a molyok ellen.

— Kezét csókolom, Klemmi néni.

— Isten hozott Lajoska, hogy vagy?

— Köszönöm, jól. Hát Klemmi néni hogy érzi magát?

— Nem a legjobban.

És ekkor jött testi és leki betegségeinek részletes leírása. Mindig ez töltötte be látogatásom első föl-vonását.

Mikor ezt elvégeztük, következtek megható törté-
netek a két házi kutyáról.

Közben a két macska az ölembe ugrott, a minék
én, különösen mikor vedlettek, rendkívül örültem. Ter-
mészetesen megsimogattam őket és nyájas szavakat in-
téztem hozzájuk. Erre Klemmi néni a macskákról kez-
dett regélni.

Azután következtem én.

— Hogy megy a dolgod?

— Köszönöm, jól.

— Mikor neveznek ki fogalmazónak?

— Januárra várom.

— Szép. És mikor lehetsz titkár?

— Három-négy év múlva.

— És tanácsos?

— Az nagyon soká.

— Kár. Mert akkor egy szép aranyórát szándé-
kozom neked venni.

— Óh, Klemmi néni mily jó.

És kezet csókoltam neki az aranyóraért, melyet
sohse fog nekem megvenni.

Nagyon csekély változással ugyanez a beszélgetés
folyt le közöttünk hetenkint háromszor. Néha ott tar-
tott uzsonnára, néha eltuszkolt, amaz ürügy alatt, hogy
látja már rajtam, hogy szeretnék szivarozni.

Nagyon fösvény volt Klemmi néni, a miből látszik, hogy imádott, mert takarékoskodott — nekem.

Karácsonykor mindig apró ajándékokban szoktuk egymást részesíteni. Az ő ajándékai különösen aprók voltak.

Én mindig valami nagy meglepetésen törtem a fejemet, de mindig jött közbe valami, a mi megghiúsította. Egyszer nem jutott eszembe semmi, mikor pedig eszembe jutott, nem volt pénzem, hogy megvalósítsam.

Mikor így a boltokban a mások karácsonyi ajándékai fölött szemlét tartottam, egy impozáns ajándék jutott eszembe.

Veszek a néninek egy nagy majolikavázát. El is mentem rögtön Zsolnayhoz és kiszemeltem egy magyar vitézkötéses vázát.

— Hogy ez?

— Háromszáz forint, — felelt a segéd.

Figyelmesen néztem a segédre. Nem látszott örültnek.

— Olcsóbb nincs?

— A legolcsóbb százötven forint.

— Szervusz Móric! — kiáltám egy ismeretlenre, ki a bolt előtt elhaladt és ez ürügy alatt visszavonultam a boltból az utcára.

A segéd csodálkozva nézett rám. Most ő hitte rólam, hogy megőrültem.

De a vázától nem tudtam menekülni. Éjjel-nappal, szárazon és vizen kísértett. Cifra majolika-pofáját

komor ráncokba huzva nézett rám órákon át, úgy, hogy már félni kezdtem tőle.

Visszatértem a boltba. Megkérdeztem egy másik segédőt, hogy mi a kérdéses váza ára: az is csak háromszáz forintot mondott. Össze voltak beszélve.

Ekkor egy ötletem támadt.

— Törékeny história ez a váza? — kértem az összebeszélt segédőt.

— Nem nagyon törékeny, de el szokott törni.

— Ugy-e sok eltörik, míg a gyárból ide kerül?

— Nagyon sok.

— S hol vannak azok?

— A raktárban.

— Lehetne azokból vásárolni?

A segéd nagyot nézett.

— Ez még sohasem történt üzletünkben. Majd megkérdezem a főnök urat.

A főnök ur is nagyot bámult. Hogy valaki törött majolikát vásároljon, ez még nem fordult elő az ő praxisában.

— Minek az uraságnak?

— Össze fogom ragasztani.

A főnök ur nagyot nevetett és odaadott egy háromszáz forintos majolikát, darabokra törve, husz forintért.

Ekkor én fölkerestem Gyetkó László hordáromat, a kinek évek hosszú során át teljesített hű szolgálataiért nem adományozhatván a koronás aranyéremkeresztet jutalmul, családtagomnak tekintettem.

— Laci, maga ezzel a vizitkártyával elmegy a

Zsolnay majolikás boltjába. Ott kap egy csomagot, ezt elviszi az én nagynénémhez, becsönget s mikor belép az előszobába, hasra vágja magát és a *csomagot teljes erővel a földhöz vágja*. Megértette?

— Igenis. És aztán mit csinállok?

— Ott hagyja ezt a levelet és menekül.

— Értem.

— Én a Hazám-kávéházban fogom várni.

Beültem a kávéházba és vártam. A levélben meg volt írva szépen, hogy két év óta spórolok, csakhogy kedves nagynénémet végre egy hozzá méltó értékes ajándékkal lephessem meg stb. stb.

Egy félóra mulva ott volt Gyetkó.

— Nos?

— Megtörtént. Ugy elvágtam magamat, hogy véresre ütöttem a könyökömet.

— Fogja, egy korona. Könyvtár

Gyetkó ur csalódottan igazította ki magát:

— De nem vérzik ám és nem is fáj.

— Bánom is én.

Rohantam a nagynénémhez. Az előszobakulcsot elvitte a szobaleány, a konyhán keresztül kellett bemennem.

— Édes néném, hallom, az az ostoba hordár mit csinált . . . képéből kikelve jött hozzám; vigasztalhatatlan vagyok . . . milyen szerencsétlenség . . . ilyen is csak velem történhetik meg . . .

— Jó, hogy jössz, — szólt Klemmi néni fagyosan, mert nem értem a dolgot.

— Hogyhogy?

— Gyere csak az előszobába.

Karon ragadott és kihurcolván, egy halom papirosra mutatott.

— Ha itt tört szét a váza, akkor ez valóságos csoda.

Óh, én százszorosan boldogtalan unokaöccs! Most láttam csak, hogy a gondos és előzékeny Zsolnay külön minden cserépdarabot erősen bepakoltatott barna papirosba s a vázacserépek becsomagolva heverték a földön.

— Mit jelent ez? — kérde a néni szigoruan.

De ezt a kérdést már csak a két kutya és az ugyanannyi macska hallotta. Elpárologtam.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

KELEMEN BÚJA.

I.

Kelemen Kálmánnal egy isteniünk, egy hazánk és egy frakkunk volt. Istent tiszteltük, a hazát szerettük, a frakkot pedig fölváltva viseltük.

Együtt szenvedtünk át a jogászélet édes nyomorúságait. Párbajokban, bálrendezésben, utcai tüntetéseken sohse hagytuk el egymást. Egyforma következetességgel tartottuk magunkat távol a professzorok előadásaitól, s végül, a *puskák* segítségével, mind a ketten levizsgáztunk, a nélkül, hogy a hazának joga lett volna bármily téren tölünk valami nagyot várnia.

Három esztendeig laktunk együtt, mindig hónapos szobában. Hol én aludtam az ágyban, hol ő. Mert olyan szobára sohse telt, melyben egyszerre két ágy lett volna.

Akkor utaink kezdtek elválni. Ő ügyvéd lett, én meg más pályára léptem. Ritkábban láttuk egymást. Eleinte volt még miről beszélniünk, később már akadozva diskuráltunk, mert mindegyikünk más-más körben élt és az ő társasága sohse találkozott az én társaságommal. Egyszer aztán azon vettük észre magunkat, hogy az idő-

járásról kezdtünk csevegni. Megdöbentem és elszomorodtam. Hát annyira elidegenedtünk egymástól? Nincs már semmi intim dolog köztünk, melyről meleg, baráti hangon öt percig elnevetgéljünk. Elhatároztam, hogy ezentul kerülni fogom a vele való találkozást.

II.

Egyszer Pécelre utaztam, s a vonaton összekerültem Kelemennel. Egy darabig nézett rám, mintha azon gondolgoznék, hogy a megszólítás hangjába milyen foku barátságosságot fektessen. Végre türehető melegséggel így szólt:

— Te vagy, Béla?

— Én.

— Hogy vagy?

— Csak megvagyok valahogy. Hát te?

— Én, barátom? Hja én . . . nagyon jól érzem magamat.

— Igazán? No, ennek örvendek. Egészség dolgában?

— Az is. De meg vagyok dolgában is.

— Talán megütötte a főnyereményt?

— Majdnem. Elvettem egy dúsgazdag asszonyt.

— Ah! És hogyan ösmerkedtél meg vele?

— Én vezettem a válópörét.

— Pikáns. És mennyi hozományt kaptál?

— Apósom halála után lesz egy háromemeletes házam és kétszázezer forint készpénzem. Most is el vagyok

látva annyival, hogy nyáron Tátrafüredre, szeptemberben Norderneybe, októberben pedig Párisba mehetünk. Hidd el öreg, nincs szebb dolog a vagyonnál, s még hozzá az az édes tudat . . .

— Hogy az embernek nem kellett érte dolgozni semmit.

— Ugy van. Mert ha az ember sok munkával vagyont gyűjt is, megöregszik, kifárad, fásult lesz, mire a vagyon élvezésére kerül a sor. De ha az ember így belecsöppenik: isteni élvezet.

— De te mint szegény ember is meg voltál elégedve.

— Az az én szerencsés természetem. Azért, hidd el, most jobban meg vagyok elégedve.

— És a szerelem?

— Szerelem? Hisz ez szerelmi házasság, a legnagyobb mértékben. Nőm és én bálványozzuk egymást. Persze ti, a kik azt hiszitek, hogy csak az a szerelmi házasság, ha két szegény ördög összekél. Miért zárná ki a gazdagság a szerelmet? Miért ne szerethetnék én egy nőt, a ki dúsgazdag? Ha nem szeretném, akkor nem vettem volna el. És én mondom neked, hogy a szerelmi házasság sokkal tartósabb, ha vagyon is van hozzá. Sokkal tovább megmaradnak az illúziók . . . Azért csak azt tanácslom neked, szerelemből nősülj, de gazdagon. Szervusz.

Pécelen voltunk, leszálltam.

III.

Nem sokkal azután Párisba utaztam, hogy megismerjem a *művelt franciá-t*, melyet eddig csak kártyázás közben hallottam emlegetni, azzal az állítással szemben, hogy *nem olvas*.

Sokáig tartott, míg a művelt franciával megismerkedtem. Mire visszatértem Budapestre, jóformán el is feledkeztem Kelemen barátomról.

Egyszer az Erzsébet-köruton ballagok, mikor valaki rám kiált a villamos kocsiról. Kelemen volt.

Le is ugrott azonnal és odasietett hozzám.

— Hogy vagy Béla? — szólt nagyon barátságosan.

— Csak megvagyok valahogy.

— Mindig ezt szoktad felelni. De tudom, hogy e közömbös felelet alatt egy megelegedett szív dobog.

És nagyot sóhajtott utána.

— Mi az ördög? Irigyled az én szerény megelegettségemet? Tán te nem vagy elégedett?

Ismét sóhajtott.

— Nem én.

— Mi történt?

— Nem történt semmi. Gazdagabb vagyok, mint valaha, jobban szeretem a feleségemet, mint valaha, a kis lányomat...

— Ah! Gratulálok!

— Köszönöm... A kis lányomat imádom.

— Nos? Mi baj?

— Gyere a kocsmába, sörözzünk jól be, mint diákorunkban, ez boldoggá fog tenni. Nem stilszerű ugyan egy hatórai francia ebéd előtt besörözni, de jól esik, s ez a fő.

IV.

— Barátom, én a modern élet, a stilszerűség áldozata vagyok... Nem elég a kényelem, a gazdagság nyugodt élvezése... az élvezetben stilszerűség, bizonyos megállapított, szigorú szabályok szerint kell eljárni, Lehet, hogy ez nem kényelmetlen és alkalmatlan azoknak, a kik a keresztes háborúk óta mindig stilszerűen éltek, s ez vérükké vált. De az én őseim a maguk egyszerű nemesi kuriáján egyformán morzsolták le a századokat... S még én is aludtam azon a széles, nagy bőrdíványon, melyen a Kelemenek már a hét éves háború idején szunyadoztak... Szóval nem usztunk a kor áramlataival... Az ám, de most gazdag lettem, nagyon gazdag, nem maradhatok hátra a többi Dárius mögött... Száz meg száz ember vigyáz rám, ügyel lépteimre... Hogy szoktátok ti mondani? Ja, igen, lesi, hogy mikor vagyok *snasz*, *smucig*, s a ti társadalmatok ordítva követeli, hogy a pénzt kiszórjam az ablakon. Ha a Műcsarnokban egy háromszáz forintos képet veszek, kicsinylő gúnykacajjal tárgyalják... Ha egy ezer forintos képet veszek, keserűen odavetik, hogy másnak még kenyérrel valója sincs. Ha a szegény gyerekek fölruházására, vagy a tapolcai égették javára, vagy valami szoborra ötven

forintot adok, tomboltok dühötökben fös vénységem miatt. Hidd el, hogy mink nem vagyunk oly gaz népség, mint ti, szegény emberek gondoljátok... Ez az egyik oldala a dolognak: *A közvélemény pressziója*. A másik a gazdag emberek pressziója. És itt jön az élvezetek stilszerűsége...

Fölhajtott egy korsó sört és ujult erővel folytatta:

— Nekem olyan lakásban kell laknom, a melynek a pofája nem tetszik. Az egész lakásom ó-német és hollandi. Sötét, szögletes, kemény. Az asszony boudoirja rokokó. A kis lányom szobája bété — tiszta fehér selyem. Mellette van a dadának egy minden stilus nélkül való csinos kis szobája, őszintén szólva, ez tetszik nekem legjobban. A lakásban minden butornak megvan a maga helye — ha csak egy nem áll a maga helyén, kiestünk a stilusból és az asszony ideges. Az íróasztalomon van vagy száz darab csecsebecse. Boldogtalan az az anya, kinek szobalány a lánya — nálunk. Mert ezt a száz darab csecsebecsét mindennap fölemelni, megtörülni és ugyanarra a helyre... értsd meg jól... ugyanarra a helyre visszatenni, különben a stilszerűség szenved... ez irtóztató föladat lehet... Az örültek háza kell, hogy tele legyen az előkelő házak szobaleányaival... Mély részvéttel vagyok irántuk, s a miénknek fejedelmi borra-valót szoktam adni.

A második korsó sört is fölhajtotta.

— Kétezer kötetnyi könyvtáramból nem merek elővenni könyvet, mert egy kint heverő könyv olyan,

mintha a szobámnak szemölcse nőtt volna. Irni se merek otthon. Csak begombolom a kabátomat és sétálok föl s alá, s mindig úgy érzem, mintha várnék valakit... Min- dig lesem, hogy nyilik az ajtó, s bejön a lakás gazdája, hogy kit tetszik keresni... Aztán a lakás annyi apró részletből áll, hogy folyton dolgoznak rajta, mint a kölni dómon. A falkárpitos, az asztalos, a parkett-csináló, az ablaktisztító, a szőnyegporoló, a gázember, a villamos ember naponkint ki s be jár nálam, mintha ez az ő birodalmuk volna. Mert a stilszerűség mellett ez domi- nál, hogy *modern* gázkályha és villamosvilágítás. E mel- lett a gázcsövek folyton elrepednek és robbannak, a vilá- gító drótok pedig összeérnek a villamos csengettyük drót- jaival... a miből az támad, hogy a csengettyük mind elolvadnak, a lámpások pedig elkezdenek csöngetni. Néha akármit csinálunk a lámpásokkal, nem égnek, a csenget- tyük pedig (többnyire éjjel) elkezdenek csengeni-bon- gani, úgy hogy majd megbolondulunk. Szóval ezek a munkások is mindig ott tanyáznak és örökké javítanak.

— Én már régen belebolondultam volna, — mon- dám derült részvétellel.

— Én is. De van egy ellenszerem. Minden eszten- dőben lemegyek két hétre egyedül Almádiba. Kibérelek egy agyaggal kivert parasztszobát, egy ágygyal, egy asz- tallal és egy székkal... Fürdöm a Balatonban és aludt- tejét iszom hozzá. Két hét alatt torkig vagyok az ósállá- pottal és boldogan jövök vissza szenvedni.

UTON.

Majdnem négyheti távollét után visszatértem az én kedves Budapestemre s mikor (délfelől jövén) vonatom az összekötő vasuti hidon hajnalhasadtakor átrobogott, édes örömmel legeltettem szemeimet azon a vastag por- és füstfelhőn, mely mögött a mi fővárosunk ébredezni kezdett. Párisból jöttem, egypár nagy francia, osztrák és svájci vidéki várost is megtekintvén s a kint látottak után kíváncsi voltam az első nagy benyomásra, melyet a *székről* (még pedig az üres székről) elnevezett főváros rám tesz. A nagy benyomás olyan volt, hogy azonnal abba hagytam a fentemlitett legeltetést. Egy kevés vizen és az elevátoron kívül nem láttam semmit. Egész uton azon törtem a fejemet, hogyan lehetne Budapestből egy keleti Párist csinálni. Mert Európa összes városai közül csak Budapest volna alkalmas és hivatott arra, hogy belőle egy második Páris legyen. Ez a várt, de el nem sült nagy benyomás elrontotta minden kedvemet. Különben mikor a lakásom felé hajtattam, a várost oly nyirkosnak, piszkosnak, füstösnek, porosnak és kellemetlen szagunak találtam, hogy boszuságomban még a

cégtáblák olvasásában sem tudtam szórakozást találni. Pedig máskor ez a legnagyobb gyönyörűségem.

De ne legyen erről most szó. Majd máskor elmélkedünk Budapest jövő nagyságáról, melynek a Cukor utcában született lángelmék utját állják. Szoritkozunk most csupán a külső országokra.

Előre bocsátom, hogy bolondja vagyok az utazásnak. A huzamos, rendes mindennapi polgári életben egy kicsit ellustulok s elmém csak negyven-ötven kilométernyi utat tesz csak óránként. Ezért koronként föl kell magamat frissíteni olyan gyorsvonatokkal, melyek óránként hetven-nyolcvan kilométert tesznek. Nincs az a kényelmetlenség, melyet utazás közben örömezt a nyakamba ne vennék. A hortyogó osztrák, a lábait az ölembe rakó angol, a likasztó német, ez mind mennyei gyönyörűség rám nézve.

(Álljunk meg a likasztó németnél. Ez nem más, mint a vasuti konduktor. Németország az az ország, melyben a vasutak legbizalmatlanabbak az utazó iránt. Az elindulás pillanatától kezdve minden untalan megjelenik egy nagyszakállu, tekintélyes alak, a ki a jegyet kéri, egy likat csinál rajta, és egyttal megnézi, hogy a szabályszerű likak rajta vannak-e. Vagyis a többi konduktort is ellenőrizi. Ez valóságos mániává fejlődik ezekben a szegény emberekben, s ha szabad napjuk van, otthon, kezükben a likasztó masinával, föl s alá járnak és fekete cukorpapírost likasztgatnak át. Ezek az utasember legnagyobb ellenségei, mert legtöbbet zaklatják.)

Én tehát egy kedves, szeretetreméltó, jókedvű utas

vagyok, a ki sohse panaszkodik, mindennel meg van elégedve és utitársainak örömmel tesz szivességeket. Ennek köszönhetem, hogy számos utazásaim folytán egyike vagyok Európa legnépszerűbb embereinek, mondhatnám közkedveltségnek örvendek: csakhogy fogalmam sincs arról, hogy kik tisztelnek és nekik sincs fogalmuk arról, hogy kit tisztelnek. Csak annyit tudok róluk, hogy első vagy második osztályon szoktak utazni, különböző állomásokon leszállnak, vagy fölszállnak, néha segítem fölrakni a kofferüket, máskor nem segítem, néha panaszkodnak, hogy hideg van, néha meg panaszkodnak, hogy meleg van. Ez a lényege ismeretségünknek.

(Ez volt a bevezetés. Bocsássanak meg, hogy ezt nem markiroztam külön: de akkor nem olvasták vola el.)

Egy szeptemberi estén felöltöztem utazóruhámba (mely miatt Leitersdorfer D. és fiával még egy elintézetlen ügyem van) s így szóltam az inasnak (a polgári életben a háziuram kocsisának a felesége):

- Hozzon egy kocsit.
- Hová tetszik menni?
- Párisba.

Az asszonyság elment, de nem jött vissza. Hogy egy kedvelt s önök előtt jól ismert kifejezést használjak, azt mondom, hogy tükön ültem. Tükön ülve szaladgáltam föl s alá a szobában. Az asszonyság egy félóra mulva jött vissza, egészen kimerülve.

- Alig kaptam kocsit.
- Hogy-hogy?
- Megmondtam, hogy Párisba tetszik menni.

— Hát aztán?

— Azt kérdezték, hogy hol van az? Én meg nem tudtam mondani . . .

— És?

— Erre azt mondták, hogy már késő az idő, a lovuk fáradt, meg, hogy az talán a vámon kívül van . . .

— Azt mondja meg, van-e kocsija?

— Van. Az uramnak a kocsija. Az azt mondta, hogy a pokolba is elviszi a nagyságos urat jó pénzért.

— Köszönöm. Arra még ráérek egypár év múlva. Isten áldja meg.

Pénteki nap volt, nem csudálom, hogy így kezdődött az utazás. De nem történt semmi baj.

Klagenfurtban félórát állt a vonat. Fölhasználtam az időt arra, hogy a *Globus* című vasuti kölesönkönyvtárból kivegyem (két forint betét mellett) néhai jó Teleki Sándor gróf tárcáit, csakhogy a magyar könyvek fogalmi statisztikáját kedvezőbbé tegyem.

Egy padon, lábait a messzeségbe nyujtva, egy közhuszár búsult.

— Mit csinál itt maga, földi?

A huszár egyszerre fölugrik, Stellungba vágja magát s örömmel szól:

— Hát az ur magyar?

— Az én. Hát maga honnan való?

— Moholról, a Bácskából, Szabó a nevem.

— Micsoda ezred?

— Nyolcadik számú huszárezred.

— Régóta van idekint?

— Egy esztendő óta. A mióta katona vagyok.

— Itt van az ezred Klagenfurtban?

— Nem a, hanem . . .

Valami krajnai város nevet mondott, a mely anyyira hasonlított az eredetihez, mint a huszáros Lik István Lichtensteinhoz. Szóval nem értettem.

— Hát mit csinál Klagenfurtban?

— Egy kis *hazai baj* miatt voltam itt.

— Hazai baj? Mi az?

— Asszony volt a dologban.

— A szeretője?

— Az. Megcsalt, aztán . . .

— Aztán meglőtte?

— Nem én, csak kirugtam a kocsmából. (Ahán, a Gyöngye Sándor vére!)

— És ezért elítélték?

— El, nyole napra. Ezt ültem le itt Klagenfurtban.

— Itt történt a dolog, idegenbe?

— Dehogy, még otthon Moholon, civilkoromba, de a törvény csak utóléri az embert.

Ez a törvény, mely lassan, de biztosan jön, roppant imponálhatott a fiunak, mert háromszor is elmondta, hogy azt nem lehet kikerülni, ha az ember valami olyat tesz, a mi beleütközik. Azt is elmondta, hogy neki a katonaságnál nincs semmi a rovásán, egy mákszem sem, s a tisztjei is megvigasztalták, hogy a mit civilkorában tett, azt nem rójják terhére a katonaságnál s ebből a becsukásból nem lesz semmi kára. Aztán elmondta, hogy

karácsonra hazamegy, szabadságra. Meleg kézszorítások közt váltunk el.

Első nagyobb állomás Innsbruck. Első kisebb állomás a postához címzett kocsmá Innsbruckban. Mit lehet enni? *Gollasch*-t. Hozzon hát *gulyást* — mondám. A niederwaldi Germánia-szoborhoz hasonló pincérnő szánakozólag nézett rám, a ki egy ilyen híres eledelnek a kiejtésével sem vagyok tisztába. De hozott. Barna lében fekete kavicsok uszkáltak. Ez volt a *gollasch*. Egy falatot megkóstoltam. Többet nem. De ajánlom a fővárosi tanácsnak, hogy Budapest utcáit innsbrucki gulyással kövessesse.

A szomszéd asztalnál egy család ült. Apa, anya, leány. Söröztek. A legszilfidebb német leányok is, a Loreleyek, a Gretchenek, oly meggyőződéssel, oly lelkesen tudnak sörözni, hogy imponálnak az embernek. Mindenesetre több erő nyilvánul ebben, mint a Kugler-cukor szopogatásában. De a sörözés prózaibb. Egy lányért, a ki egy ülőhelyében négy pohár sört meg tud inni, nem tudnám föbelőni magamat. Az ilyen lányok nem ébresztik föl a nagy szenvedélyeket, de — ezt elismerem — megadhatják a csöndes boldogságot.

A szomszédos kis lány tehát erőteljesen sörözött. Együtt ültek hárman jó másfélóráig és csöndesen beszélgettek. Egyszerre csak megszólal a papa:

— Ott jön Oszkár!

A söröző angyal egyszerre a zsebébe nyúlt, horgolást vett elő és szorgalmasan öltögetni kezdett. Ez fölkelte figyelmemet Oszkár iránt. Jól táplált, aranyszőke sza-

kállu fiatal ember jelent meg. Városi tollnoknak néztem. A leány mellé ült. Kiderült, hogy jegyespár. Szegény Oszkár; de persze nem lepleztem le a kis szimulánst.

Ebben a kocsmában ismerkedtem meg a *London News* című angol képes lap rajzolójával, a ki Tirolban pihente ki a legutóbbi indiai háboru (csitráli expedició) fáradalmait. Ez az ur nagy örömet szerzett nekem. Mikor gyanis megtudta, hogy magyar vagyok, e szókkal fordult hozzám:

— Az önök hazája híres nálunk a szép asszonyairól és . . .

(No, most jönnek a cigányok, — gondolám bosszankodva.)

— És arról, hogy *Shakspere különösen le van fordítva magyarra.*

Képzeltetik meglepetésemet. Shakspere-monográfiában olvashatta. Persze magmagyaráztam neki, hogy a század legjelesebb magyar költői foglalkoztak nálunk a brit óriás lefordításával.

Innsbruck nagyon különös város. Óriási, kopasz hegyek fenyegetőleg emelkednek körülötte. Szinte félelmesen belekönyökölnek a városba. Mindenünnen ezeket a csupasz szörnyetegeket látni. A fogadóban csak azért huztam be a függönyt, hogy a nagy hegyek be ne bámuljanak. Mintha egészen föléje hajolnának a városnak, összenyomják az embert. A *Café de la Terrasse*-hoz ugy odahajlik a hegy, hogy a kávécsészét errébb kellett huznom . . .

PÁL UR.

Egy kíváncsi ember elbeszélése.

Van szerencsém magamat bemutatni: én Kukli Pál vagyok, a földgömb, vagy mint a költők mondják, e hitvány sárteke legkiváncsibb embere.

Nem dicsekvésből mondom, csupán egyéniségem jellemzésére hozom föl. A kíváncsiság, uraim, nem erény, hanem szerencsétlenség. A ki kíváncsisággal megverve jön a világra, vagyis, mint föntebb a költőkkel említettem, e hitvány sártekére: az el van veszve. Annak az élet tizszer annyi tövist nyujt, mint rózsát. (Ezt a kifejezést is a költőktől tanultam, s csak azért hozom föl, hogy olvasottságomat bebizonyítsam.)

Puszta kíváncsiságból megnöszültem. Nőül vettem egy égő szivet és három szobára való butort. Három év alatt, a nélkül, hogy alvó pipám meggyuladott volna, az ő égő szive kialudott, a három szobára való butor pedig, mint valami pénzeslevél, le volt pecsételve a bírósági végrehajtó által.

Ekkor pusztá kíváncsiságból, hogy ezt is megkóstoljam, elváltam tőle.

Ő nőül ment egy hajóskapitányhoz, a ki minden esztendőben kétszer lisztet, hordódongát és zabot szállít Dél-Amerikába, a mi igen tisztességes foglalkozás, de a válópörök számát nagyon emeli, mert a kapitány kénytelen az asszonyt itthon hagyni.

(Ha a világ sorát én intézném, akkor a kapitány szépen itthon ülne a kedves nejével, a hajóját pedig az — anyósa vezetné Dél-Amerikába.)

Én pedig az elvált állapotot immár kipróbálván, pusztá kíváncsiságból nőül vettem egy özvegy asszonyt.

Az özvegy nagyon bőkezűen viselte magát. Mikor még csak menyasszonyom volt, egy *jégszekrényt* küldött ajándékba a nevemnapjára. A jégszekrény, mint névnap ajándék egy menyasszonytól, elannyira új, meglepő és eredeti volt, hogy könnyekig meg voltam hatva. Azonnal jeget hozattam és behütöttem a szekrénybe száz darab britanikát. Huszonnégy óra alatt megpenészedtek, de hát mit tegyek? Nem volt egyéb mit behüteni a házamnál.

Később és későn jöttem csak rá, hogy ő nagyságának ez a jégszekrénye — hogy ismét a költőkkel fejezem ki magamat — csak házasesetünk hidegségének előrevetett árnyéka volt, — a mennyiben a hidegnek árnyéka van, a mi nem bizonyos.

Elváltam tőle is. Házasság tekintetében kíváncsiságom teljesen ki volt elégítve, de egyéb tekintetben annál nagyobb mértékben dühöngött.

De itt csak egy nagy kíváncsisági esetemet beszélem el, mely életemnek forduló pontja.

Halljuk!

Egy napon Ceglédre utaztam Budapestről. Ketten voltunk a kupében: egy idegen ur és még egy idegen ur (mert én is idegen voltam utitársamra nézve).

Ő szembe ült velem, én ugyanezt cselekedtem vele. Minél tovább néztem, annál ismeretlenebbnek tetszett, úgy hogy nem is bocsátkoztam vele beszélgetésbe. Sőt teljesen napirendre tértem fölötte, annyival is inkább, mert a feje fölött lévő vészfék ragadta meg a figyelmeimet. Nini, a vészfék! Soh se foglalkoztam még a közlekedés ez ágával. Érdekes. Ha az ember az emeltyü karját a nyíl irányában taszítja, a vonat azonnal megáll. Nagyon érdekes. Vajjon igaz-e ez? Igaz-e először, hogy az emeltyü karja a nyíl irányában mozog? Igaz-e másodsor, hogy a vonat azonnal megáll? Meg kéne próbálni. Határozottan meg. De ott van még egyéb irás is, járjunk először annak a végire.

Lássuk csak: A ki a vonatot ok nélkül megállítja, fizet tíz forint birságot és fedezi a netán beállandó károkat.

Helyes! Ez tiszta, világos beszéd, ez kíváncsiságot teljesen kielégíti.

Nézzük tovább, mert az irásnak ezzel még nincs vége. Az irás így folytatta: *Az illetőre ezenkívül érvényben vannak a BTK idevágó határozmányai.*

BTK! Mi ez? Istenem, mi lehet ez? Kezdttem rendkívül izgatott lenni, kíváncsiságom a legnagyobb mértékben föl volt izgatva. BTK! Megáll az eszem.

A szembenülő urhoz fordultam.

— Ugyan kérem,— mondám rendkívül nyájasan,
— nem tudná megmondani, mit tesz az BTK?

— Nem foglalkozom rébuszokkal.

— De ez nem rébusz!

— Hát mi?

— Hisz azt kérdem én is.

Az idegen gondolkozott egy darabig, aztán így szólt:

— Tudom, mi az *Emke*, tudom, mi az *Omge*, tudom, mi az *FMKE*, tudom, mi az *Eke*, de *BTK*: ezt nem tudom.

Szerényen hozzátettem:

— Ez mind semmi. Én tudom azt is, hogy mi az *Marha*?

— Mi az?

— **M**onori **A**sztalosok **R**észvény **H**itelü **A**sztal-
társasága. Sőt tudom azt is, mi a *Bika*?

— Bika? Hát ez mi?

— Ez a **B**ikszádi **I**zraeliták **K**öleszözü **A**sztal-
társasága.

— Nagyszerü, — kiáltott utitársam élrágadta-
tással, — és ön még sem tudja kitalálni a *BTK*-át?

— Nem. Pedig majd megöl a kíváncsiság.

— De hát hol látta uraságod ezt a három betüt?

— Most itt látom.

— Hol?

— Itt! — és oda böktem a háta mögött levő vész-
fékezőre.

Az idegen fölállt, megfordult, boszusan elnevette magát.

— Ennyi az egész? Ostobaság. Ebből kár volt akkora históriát csinálni. Az ördög vigye el, még engem is beugratott. Nem tagja uraságod véletlenül a *Marháának?*

— Kérem, kérem, hogy érti ezt? — kiáltám indignálódva.

— Ugy, hogy nem tagja-e a Monori Asztalosok Részvény Hitelü Asztaltársaságának?

— Nem.

— Pedig azt hittem.

— Higyjen akármit, de mondja meg, mi az a BTK?

— Ugyan kérem, hisz azt minden ember tudja, hogy az a Büntető Törvény Könyv rövidítése.

— Bocsánat, én nem tudtam. Tehát büntető törvénykönyv. Helyes. És mik az idevágó határozmányok?

— Ezt már nem tudom, — felelt a nagyon harapóssá vált idegen. Ezzel kiment a folyosóra és a legközelebbi állomáson kiszállt.

Köszönöm szépen. Ott vagyok, a hol a mádi liberális. Kíváncsiságom lobogó lánggal égett. A vészfék egész történetét kiderítettem, már azt hittem, hogy bizalmas viszonyba léphetek vele, mert többé semmi titka sincs előttem, mikor egyszerre a végén megakadok és kezdek a fejtörést elülről.

Nem kötelességem-e nekem, ha már eddig elmentem, az *idevágó határozmányokat* is kideríteni?

Nem kötelességem-e megtudni, hogy vajjon ez silány fenyegetés-e a magyar államvasutak részéről, vagy csakugyan rejlik valami mögötte?

Stanley, Kolombus, Franklin, Prém József és az emberiség többi nagy kíváncsija visszahátrált-e a nehézségek elől?

Nem.

Én sem hátrálhatok meg.

Ezzel, keblemben egy nagy elhatározással, fölkeltem s az emeltyü karját teljes erővel taszítottam, — még pedig a nyíl irányában, mert én a felsőbbség rendeleteinek mindig engedelmeskedni szoktam.

A következő pillanatban végigvágódtam a kupéban s a fejemmel betörtem az ablakot. Irtóztató esörömpölés-zörömbölés, kiabálás, sikoltozás, zenebona támadt, s az emberek fejtetőre ugráltak ki a kocsikból.

A vonat megállt. Föltápászkodtam, bundámba burkolóztam, s külsőleg nyugodtan, de belülről lázas kíváncsisággal vártam az idevágó határozmányokat.

A kalauzok kocsiról-kocsira jártak és keresték, hogy ki huzta meg a vészféket. Végre beléptek az én szakaszomba.

— Itt huzták meg kérem a vészféket?

— Itt.

— Kicsoda?

— Én.

— Miért?

— Az idevágó határozmányok megismerése céljából.

— Mi célból? — kérde elképedve az első kalauz.

— Ez csak világos. Az idevágó határozmányok megismerése céljából.

Erre türelmetlenül a második kalauz félretasztotta az elsőt.

— Eh, hadd el Pista, vágj oda neki egy határozmányt.

Védelmi állásba helyezkedtem. Olyan ostoba nem vagyok, hogy pofont idevágó határozmánynak elismerjek.

— Uraságod lesz szives azért, a mit tett, a felelősséget elvállalni? — szólt az első kalauz.

— Hogyne, hisz csak így tudom meg azt, a mit tudni legforróbb vágyaim közé tartozik.

— Meg fogja tudni, csak türelem, — mondá a második és gorombábbik kalauz vészjósloán.

Ezzel kivonultak.

A legközelebbi állomáson megkezdődött az állomásfőnök elnöklése alatt az inkvizíció.

Először is fizettem tíz forint büntetést; helyes, tudtam jól, semmi kifogásom sincs ellene.

Azután fizettem ötvenkét betört ablakot.

Egy betört orrot. (Ez volt a legdrágább, mert a tulajdonosa üvöltött.)

Hét összelapított cilindert.

Négyezer összetört tojást.

Száz forintot a megtágult fékezőért.

Harminckét forintot tíz elszakadt láncért.

Mind nyugodtan fizettem és türelmetlenségem

csak abban nyilvánult, hogy az idevágó határozmányokról még mindig nem tudtam semmit.

Aztán a főnök fölirta a nevemet, lakásomat, vallásomat és családi állapotomat, s ott akart hagyni a falképnél. Megfogtam s ingerülten mondtam.

— De nem úgy van ám, uram. Hát az idevágó határozmányok?

— Miféle ozmányok?

— Határozmányok.

— Miféle határozmányok?

— A büntetőtörvénykönyv idevágó határozmányai.

— Ahhoz semmi közöm!

— De van nekem, uram. Ha mosolyogva fizettem az ablakot, boldogan a tojáást és nyugodtan az orrot, ez csak azért történt, mert reméltem, hogy meg fogom tudni a határozmányokat, melyek — mint önök az utasoknak irásban ígéretik — érvényben maradnak.

— A mit mi ígérünk, azt meg is tartjuk, — felelt zavartan a főnök.

— Nem igaz, — kiáltám dühösen, — önök mindenféle kecsegtető ígéretekkel utazásra csábitják a közönséget és aztán semmit sem tartanak meg. Ezt nevezem szolid kormányzásnak. Hallatlan! Az ember gyanutlanul meghuzza a vészféket, s aztán nem akarják a határozmányokkal megismertetni.

— Meglesz kérem, — csitított a főnök, — de az már nem a mi dolgunk, hanem a törvényszéké.

— Persze, egyik hatóság a másikra hárítja a munkát. No, majd meglátom, hogy mi lesz. Elmegyek,

ha kell, a miniszterig, de az idevágó határozmányok el-
sikkasztását nem fogom tűrni!

Nagy mérgesen ültem újra a vonatra... És az
idevágó határozmányokat máig sem ismerem. Ez emészti
életemet. Már semmire sem vagyok kíváncsi, csak erre.
És éppen ezt nem fogom megtudni soha... én, a ki
négyezer tojást, hét cilindert és egy orrot fizettem ki,
csak hogy ezt megtudhassam.

Igy nem egy hamar fognak megint egy ilyen jó
bolondot maguknak, a ki nem kimélve költséget és fá-
radságot, meghuzza a vészféket.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

HÁZ- ÉS TELEKADOM.

Fájdalommal tapasztalom, hogy egyre hosszab-
bodnak a nappalok, a mikor dolgozni kell és egyre rövi-
debbek lesznek az éjszakák, a mikor mulatni lehet.

Sőt az éjszakák már oly rövidek, hogy tán teljesen
el is fogytak. Akárhányszor megtörténik rajtam, hogy
leülök vacsorálni s már teljesen megvirradt, mikor a
pincérnek azt mondom: *fizetek*. Ennyire rövid éjszaka
már valóságos abszurdum.

A minap is a kelő nap legelső sugaraitól megvilá-
gítva ballagtam haza. Boszankodtam. Azon boszankod-
tam, hogy a falusi emberek milyen nagyra vannak ezzel
a napfölkeltével. Jól megnéztem most is. Nevetséges!
Épp olyan volt, mint mikor legutoljára Svájcban láttam.
Csakhogy ott többet fizettem érte.

Mikor az udvarunkra értem, jóízűen lélekzettem
föl: élém tárult a tavasz egész pompájával. Ez a tavasz
a mi udvarunkban állt négy akácfából és két orgona-
bokorból. Milyen szép mégis a természet! S mennyire
emelik a hatást azok a nagy tűzfalak köröskörül.

Egészen meg voltam hatva s elhatároztam, hogy

legközelebb elmegyek falura s megnézem a természetet nagyban. Ebből ítélve, a mit itt láttam, nem lehet az olyan csunya, mint az ember a lírai költők verseiből gondolja.

E pillanatban egy hallgató ember lépett a kapu alá, egy bögrével, egy ecsettel és hóna alatt egy csomó falragaszszal. A bögrét a földre tette, az ecsetet belemártotta... s a falat ragasztotta... akarom mondani a falra falragaszt falragasztott... vagyis felragasztotta a falragaszt... az ördög tudja, hogyan mondjam meg, hogy mit csinált azzal a plakáttal.

Ez fontos dolog. Bizonyosan hatósági falragasz, mert másfelét nem szabad a kapu alatt elhelyezni. A hallgató ember tovább lépkedett, s én odasiettem, elolvasni, hogy mit izen a polgárságnak Budapest fővárosa?

Hátratántorodtam az ijedtségtől.

A plakát ökölnyi betűkkel és fenyegető szavakkal figyelmeztetett, hogy a

ház- és telekadót

junius tizig befizessük. Különben összes jogainkat elveszítjük.

Elsápadtam, találva éreztem magamat. Egyszerre eszembe jutott, hogy én az idei ház és deutsch... akarom mondani ház- és telekadómból egy krajcárt se fizettem le. Sőt... remegek a gondolatra... eszembe jutott, hogy ház- és telekadómból egyáltalán nem fizettem még le egy krajcárt se, se tavaly, se tavaly előtt, se hajnalba, se hajnal előtt...

Ez a súlyos fölfedezés egészen elkábított. Nem

tudtam két, egymáshoz passzoló gondolatot összeállítani. Mi lesz szegény fejemmel! Hogy tudtam erről megfelekezni, én, a ki különben pontos adófizető vagyok!

Mély levertséggel feküdtem le s levertségemnél csak álmom volt mélyebb.

Másnap fölmentem az adóhivatalba. Az adóhivatali urak a világ legkedvesebb emberei volnának, ha azt nem kívánnák az embertől, hogy adót fizessen . . . Búsan szóltam hozzájuk:

— Én ház- és telekadót fizetni jöttem.

— Itt nem lehet.

— Hát hol?

— A vámházpalotában.

— Nagyon messze van.

— Hát üljön fiakkerre.

(Miért nem mondott lóvasutat?)

— Köszönöm.

A vámházpalotába való menést nem nagyon szerettem. Oda csak nagy adó miatt citálják az embert. A hányszor oda bementem teljesen felöltözve, mindig teljesen levetkőztetve jöttem ki. Inkább elmentem a kerületi körbe, a hol a ház- és telekadó ügyében értekezlet volt összehíva.

Micsoda jómódu gyülekezet volt ez! A vastag arany óraláncokkal az egész illavai fegyházat bilinesre lehetett volna verni. Az egészségtől sugárzó arcok megelégedettség honolt. Legkevesebb ötször evett valamennyi naponkint. Én nagyon nyomoruságos figura le-

hettem köztük. Az óraláncom nikkeltől volt, az óram pedig zálogban volt.

Egy százhusz kilós ur szónokolt.

— Mi, a kik arcunk verejtékével keressük kenyerünket, az állam részéről valóságos zsarolásnak vagyunk kitéve. A tőzsde, hol naponta milliomos üzletek köttetnek, nem fizet, mert azt nem tudják megcsipni. Helyettük aztán fizetünk mi duplán . . .

— Triplán, — kiáltott egy hang.

— Kvadriplán, — kiáltottam én.

— Indítványozok tehát — folytatá a szónok — egy küldöttséget, mely a pénzügyminiszterhez fog menni.

— Helyes! — kiáltott ötven torok.

— Kitűnő! — kiáltott egy torok, melynek tulajdonosát szerénységem tiltja megnevezni.

— Áttérhetünk a küldöttség megválasztására.

— Át! — bömbölte a gyűlés.

— Átabb! Legátább, — tombolám én, egészen elkéülve.

Kezdték megalakítani a küldöttséget. Egy ur, a kinek soványságom (a mi a szenvedély és a mozgékony-ság jele), hangom és buzgalmain föltűnt, barátságos arccal fordult hozzám.

— Hogy hívják uraságodat? — kérdé.

— Dr. Salgó Tarján.

A barátságos ismeretlen tölesért csinált a szájából s bediktálta:

— Dr. Salgó Tarján.

Be voltam véve a pénzügyminiszterhez menesz-

tendő küldöttségbe! Azonnal a kártyaszobába vonultunk, hogy megállapítsuk azt: mikor menjen a küldöttség. A barátságos ismeretlen, a ki nemcsak engem, hanem önmagát is protegálta és így benne volt a küldöttségben, így szólt hozzám:

— Vállalkozik uraságod a küldöttség jegyzőségére?

— Szívesen.

Tehát megalakultunk. Az elnök (a ki legkövérebb volt) így szólt:

— Uraim! Mindenekelőtt a küldöttség ház- és telekadóját kell följegyezniünk, hogy a miniszternek, ha kérdi, azonnal számokkal rukkolhassunk ki.

Mindnyájan bediktálták az adatokat. A sor rám kerülvén, a barátságos ismeretlen így szólt hozzám:

— Mennyi ház- és telekadót fizet doktor ur?

— Én? Semmit.

— Semmit? — kérdék mind, hüledezve.

— Eddig semmit se fizettem.

— Soha?

— Soha!

— Csudálatos. Hát hol van a háza?

— Nekem? Hiszen nincs házam.

— Hát a telkei hol fekszenek?

— Ugyan kérem, hiszen nincsenek telkeim!

— Nincsenek telkei!!! — üvöltötte a küldöttség,

— hát akkor mit keres itt?

Most kezdett világosság derengeni a fejemben. Ez volt az, a mit a fenyegető plakát láttára elfelejtettem.

Hát azért nem fizetek én ház- és telekadót, mert se házam, se telkem nincs!

Örömtől reszketve fogtam a kalapomat és udvariasan szólék:

— Uraim! Én évek óta fizetek jövedelmi adót, holott jövedelmem nincs. Azt hittem, hogy ily alapon ház- és telekadót is fizethetek. Mert házam és telkem épp oly kevésbé van, mint jövedelmem.

A barátságos ismeretlen villámgyorsan átalakult barátságtalan ismeretlenné, megfogta a galléromat és kidobott. Bánom is én! De ház- és telekadót mégse fizetek.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ALADÁR SZERELME.

Aladár jó barátom, a kinek az volt mindig a rögeszméje, hogy neki egy gazdag özvegyasszonyt kell feleségül venni.

Tekintettel arra, hogy ennél sokkal kellemetlenebb rögeszmék is vannak, nekünk semmi kifogásunk sem volt az ő rögeszméje ellen. Mi csak azt nevettük, hogy Aladár valóságos hajtóvadászatot rendezett az özvegyekre.

Hajtóvadászatait rendszeren a lóvasúti kocsikon rendezte. Hiába figyelmeztettük őt, hogy a gazdag özvegyek nem járnak lóvasuton. Azt felelte, hogy vannak szerény és polgári nevelésű gazdag özvegyek is. És ő éppen ezekre pályázik.

Aladár tehát jövedelmeinek legnagyobb részét lóvasutra költötte. A mi nem mondható éppen költséges passziónak. Még senki se ment tönkre azért, mert túlságosan sokat lóvasutazott. Ellenben nagyon sok ember lett koldussá, dacára annak, hogy soha se ült lóvasutra.

Ily körülmények közt nekünk az ő lóvasutazási szenvedélye ellen se volt kifogásunk. Nekünk csak az eljárása ellen volt kifogásunk.

Ő ugyanis minden feketébe öltözködött hölgyet megszólított.

Annyira ment a fekete színnel, hogy még a kéményseprőket is kegyeibe fogadta s rajongással beszélt a szerencsenekről.

Egy gazdag kéményseprőmester özvegye: ez lett volna az ő ideáljának a megtestesülése.

Egy napon beállit hozzám, igen szomoruan.

— Meguntam a lóvasutazást, — szolt, — kevés változatossággal és még kevesebb özvegygyel jár.

— Mondtam én neked, hogy a rendszered rossz.

— Rossz, elismerem, de miért? Mert az asszonyok nagyrésze nem gyászból, hanem kacérságból hord fekete ruhát. Ezt én nem tudtam.

— Ez egy.

— Van még más is. A gyászos nők nemcsak a férjükért szoktak feketét ölteni. Sőt a férjükért legkevésbé.

— Ez azt mutatja, hogy a férjek általában rosszak.

— Ez kettő. Harmadik meg az, hogy vannak özvegyek világos ruhákban is. Hát most már miről ismerjek rájuk?

— Legokosabb lesz, ha lemondasz az özvegyekről.

— Soha. Olyan özvegyet fogok elvenni, a kinek első férje komisz fráter volt. Így könnyebb lesz nekem jó férjnek lenni.

— Egyre figyelmeztetek. Ha annak az özvegy-

nek az első férje rossz volt, nem lehetetlen, hogy megcsalta az urát.

— Annál jobb. Akkor ezen is keresztül esett más s engem nem fog megcsalni.

— Tehát folytatod az özvegy-vadászatot?

— A legnagyobb mértékben. Csak nem a lóvasuton.

— Hát hol?

— Még nem állapítottam meg a rendszeremet.

*

Aladár minden bolondsága mellett jó fiu volt s én szívből kívántam, hogy jó házasságot kössön. Mit lehetne tenni, hogy boldogságát elősegítsük?

Megálljunk csak... van nekem egy kis unokahugom odalent Somogy megyében. Husz éves, szeme csinos, álla rendes, keze rendes, lába pici, nevelése rendes, derékbősege negyvennyolc centiméter, szóval, a mint önök igen jól tudják, egy rendes fejlettségű férfikar kényelmesen körülérheti.

Azt elfelejtettem megmondani, hogy pénze is van a kicsikének. Nem sok, de Aladár igényeinek megfelel. Sőt nekem is elég volna öt téli szezonra (Párisban és Nizzában) s öt nyári szezonra (Tátrafüreden). Megjegyzem különben, hogy én is szerény igényű embernek tartom magamat.

*

Ennek a két csillag közé zárt gondolkodásnak az lett az eredménye, hogy egy hét múlva így szólhattam Aladárhoz:

— Te, gyere ki estére a Margitszigetre. Vidéki rokonaimmal fogunk ott vacsorálni.

— Kik azok?

— Özvegy Koronghyné, a mamájával.

— Ott leszek.

*

Fölöslegesen megjegyeznem, hogy a soha nem létezett Koronghy özvegye az én kis unokahugom volt, a ki pompásan adta az özvegy szerepét... az illúziót elősegítette az, hogy (bámulatos karcusága mellett is) elég molett volt. Aladár hévvel udvarolt, míg én a mamát mulattattam. Hizelgés nélkül legyen mondva, valamennyink közül a mama mulatott legjobban. De az is hizelgés nélkül legyen mondva: valamennyink közül én unatkoztam legjobban.

Egy hét múlva négy szemközt előfogtam Aladárt.

— Kérlek alássan, ne okoskodjál a hugommal. Ő igen rövid ideig volt férjnél s még egészen gyerek-özvegy. Nem engedem, hogy elcsavard a fejét... különben is pénzes lány... akarom mondani, jómódu özvegy, a ki rövid időn jó parthiet fog csinálni, hát ne rontsd itt a levegőt.

— Ugyan ne prédikálj! Hiszen feleségül akarom venni. Hát még nem mondtam?

— Nem. Talán még a hugomnak se mondtad?

— Nem én.

— Hát ki tud róla?

— Senki.

— Ha komoly a szándékod, rukkolj ki velem azonnal, mert különben haza küldöm a kis lányt.

*

Aladár három hónap múlva oltárhoz vezette a hugomat. Náluknál boldogabb pár csak az Eufrátesz völgyében élhetett, mikor a paradicsom még fennállott. Egy napon Aladár lesütött szemmel így szólt hozzám:

— Te engem megcsaltál.

Én is lesütöttem a szememet s így feleltem:

— Figyelj ide, Aladár. Az ujságokban ugy-e olvastad, hogy uraságoktól levetett ruhák kaphatók?

— Olvastam.

— Hát ha te egy ilyen uraságoktól levetett régi ruhát véssz, s kisül róla, hogy az vadonatúj, meg vagy esalva?

— Nem.

— Nohát akkor én se csaltalak meg.

EGY KIS REGÉNY.

Mióta a *Szépirodalmi Könyvtár* almanachjához előszót irtam, azóta sokan fölkeresnek s előszót kérnek tőlem. Így keletkezett nekem egy érdekes kis regényem.

Egy kis leány, megérvén tizenhatodik tavaszát, hozzám küldte naplóját, vagyis egy üres kötetet, melyet az én előszómmal akart kezdeni. Én visszaküldtem, mondván, hogy ha majd *tele* lesz a kötet, akkor juttassa hozzám. Így üresen nem lelkesit.

Ő nagysága haragos levéllel felelt. „Ön tehát — ugymond — egy tizenhat éves leány összes titkait, minden érzelmét és gondolatát szeretné tudni. Ha ez az óhaja, akkor — vegye feleségül azt a tizenhat éves leányt“.

Én is megfeleltem neki.

Kisasszony! Ön igen nagy árát szabja mélyen tisztelt titkainak. Ön először csak előszót kért tőlem és most már a kezemet kéri. Akkor inkább megírom az előszót. Kezemmel nem szolgálhatok. Félek öntől. Egy kis leány, a ki tizenhat éves korában naplót kezd vezetni, husz éves

korában már regényt fog írni, harminc éves korában be-
választják a Petőfi-társaságba s negyven éves korában
rájön, hogy az irodalmat a helyesírás megtanulásán kel-
lett volna kezdeni.

Ő újra válaszolt. Ne higyjem róla, hogy írói pasz-
szióból akar naplót írni. Csak életének apró eseményeit
szándékozik följegyezni, hogy későbbi éveiben multját
könnyebben maga elé varázsolhassa.

Erre aztán megírtam, hogy egy ilyen könyvben
semmi helye az én előszómnak. Hisz, ha későbbi éveiben
multját maga elé varázsolja, még majd tévedésbe talál
esni s azt fogja hinni, hogy az én előszóm is „életének
apró eseményei“ közé tartozik.

Utolsó felelete nagyon szentimentális volt.

„Jegyezze meg, uram, hogy sohse kell megtagadni
egy tizenhat éves leány kérését. Ha megírta volna az
előszót, halálom után önre hagytam volna naplómát, hogy
helyes fogalmai legyenek egy nő életéről és belső világá-
ról. Mert önök, írók, nem ismerik a nőket. Teljesen ha-
mis fogalmaik vannak rólunk. Csak úgy irnak rólunk,
mint a vak Milton az elveszett paradicsomról. Nem lát-
ják, csak sejtik azt. De mivel ön visszautasít, beiratlanul
maradnak naplóm lapjai s esténként nem számolok be
aznapi életemről. Lássá, uram, ez tiszta veszteség önre
nézve, mert mint író, kincsesbányát talált volna e
naplóban.“

Kiesett kezemből a levél, elhalt ajkamon a guny.
Ez a leány művelt és okos, naiv és mulatságos. Van va-
lami igazság abban a mondásában, hogy egy tizenhat éves

leány kérését sohse kell megtagadni. Bár a tizenhat éves gyermekek rendesen olyanok, mint a mesebeli tündér, a ki mindig lehetetlent kíván a királyfítól. Pompás az a naivitása, melylyel kijelenti, hogy mi írók nem ismerjük a nőket. (Egy tizenhat éves leány!) És végül igen mulatságos a *halála után* való hagyományozás. Köszönöm szépen! De mit csinállok akkor ezzel a naplóval, ha két évvel előbb halok meg, mint a kisasszony? Mert abból, hogy valamit rám hagytak, nem következik, hogy nekem muszáj addig élnem, a meddig az örökség rám nem száll. S mivel idősebb is vagyok, férfi is vagyok, író is vagyok, sajnálattal bár, de kénytelen leszek a hamvaimra szálló békét hamarabb élvezni, mint a kisasszony. Egy napló nem olyan, mint a magyar nemesség, mely átszáll a törvényes utódokra is. S még ha átszállna is, akkor is hiányoznának a szükséges — törvényes utódok.

Ujra leültem az íróasztalhoz és szép hegedüszóban megírtam neki ellenészrevételeimet.

Tisztelt nagysád! Ön azt állítja, hogy mi nem ismerjük a nőket. Legyen nyugodt. Mig oly őszinte kis leányok vannak a világon, mint ön, a ki egypár levélben minden tulajdonságát elárulja, addig nem nehéz nekiünk a nőket kiismerni. Ön a vak Miltonhoz hasonlít minket. A hasonlat csak félig igaz. Sokan tényleg vakok közüünk, de csak akkor, mikor már — házas emberek. A női sziv egy rébusz, az bizonyos; de itt nem a helyesen megfejtők nevei közöltetnek a lapokban, mert ezek a hallgató boldog emberek; hanem azok nevét közlik a lapok, a kik nem fejtették meg a rébuszt s boldogtalanok let-

tek. Ön, tizenhat tavasza ellenére, ítél az írók fölött s kijelenti, hogy nem ismerik a nőket. Várja be majd, ha a tavaszra bekövetkezik a nyár, de még az őszből is egy darab s akkor majd kiderül, hogy mi ösmerjük-e jobban a nőket, vagy pedig ön az írókat?

Bátor vagyok abbeli nézetemnek kifejezést adni, hogy ha ön a naplóját nem önmaga és íróasztala legrejtettebb fiókja számára írja, hanem az én számomra; ha abban a tudatban írja, hogy ez egykor valakinek szabad prédája lesz, a ki azt esetleg nyilvánosan is föl fogja használni: *akkor az a napló minden izében hamis lesz.* Ön hatásra fog dolgozni, s az eseményeket úgy fogja csoportosítani, hogy én a könyvből mást, mint kedvező véleményt, ne formálhassak ön felől. Az a napló önt nem igazi mivoltában fogja föltüntetni, olyan lesz ön abban a naplóban, a milyennek szeretné, ha tartanák. Affektálni fog benne. Mit fogok én nyerni egy fiatal affektáló nő naplójával? Ön kincses bányának nevezi ezt a naplót: félek, hogy csak köveket találnék benne. A kő is hasznos dolog ugyan, de az aranykereső megveti.

Halálát ne emlegesse. Nincs igaza. Azoknak van igazuk, a kik önt a souper-csárdásban megforgatva, azt rikkantják: *Sohse halunk meg!* Biztosan tudja, hogy előbb hal meg, mint én? Ne tegye kisasszony! A legnagyobb lelkiismeretfurdalásokat érezném halálos ágyamon, abban a tudatban, hogy ön még él, s így kire marad a kis ködmön? Micsoda iszonyu vigyázatot kellene nekem tanusítani, hogy becses egészségemben kár ne essék! Föl kellene hagynom boldog rendetlenségben

folyó cigányéletemmel, s nyárspolgáris egyszerűséggel élnem. S ha nagy erőfeszítéssel s keserü lemondásokkal sikerülne késő öregséget érnem, kérdés, hogy nem sülök-e föl vele, közel a célponthoz? Én tizennégy évvel vagyok idősebb önnél. Ön bizonyosan él hetven esztendeig, s így én kényszerítve vagyok a nyolcvannégy évre. És ekkor hirtelen meghalok. Minő nagy csalódás, kegyetlen csapás volna az: hiába öregedtem meg, hiába éltem önt túl egy félszázadon keresztül!

Különben, kisasszony, megírom az előszót, egy föltétel alatt: ha nem hagyja rám a naplót. Ne hagyja senkire, írja örök titoknak. Így az a napló nem hamis, hanem igazi napló, életének valódi tükre lesz, én pedig nem vagyok kénytelen életemet az önéhez igazítani, s akár öreg kort érek, akár fiatalon halok meg, ön nem tehet szemrehányást nekem.

Öröszögös Széchenyi * Könyvtár

Ez volt a levél. Mit gondolnak, mi volt a válasz? Tessék felelni rá.

AZ ÉN KUTYÁM.

Van nekem egy rendkívül jószívű nagybátyám, a ki elhalmoz engem jótéteményeivel. Csak az a baj, hogy egészen más passziói és szokásai vannak, mint nekem; két egyforma vonás nincs az arcukon, két egyforma gondolat nincs a lelkünkben. Olyan távol állunk egymástól, mint Eötvös Károly Ugrontól és viszont, hogy a zenithet és nadirt ne is említsem.

Ő maga-magából ítél meg engem s mondanom se kell, hogy rosszul ítél meg.

Ő vidéken lakik, én a fővárosban. Ő nyáron a fővárosba jön, én a vidékre utazom.

Születésem napjára egy gyönyörű tajtékipával lepett meg, mert ő szenvedélyes dohányos, én azonban csak cigarettát szívok.

Nevem napjára egy remek duplapuskát küldött, mert ő nagy vadász; én azonban Pesten nem tudom, mit csináljak a veszedelmes fegyverrel.

Egyszer két métermázsa tarhonyát küldött nekem, a ki kocsmában élek. Oda ajándékoztam a háziasszonynak, a kinek a gyermekei azóta gyűlölnek, mert

hetenkint ötször tarhonyát főz az anyjuk. A házban is úgy hívnak a *tarhonyás ur*.

Egyszer az ispánja igen nagy veszedelmek közt egy csomó szüiz dohányt csempészett be hozzám a fővárosba. Ezt is a háziasszonyomnak ajándékoztam, a ki egy öreg szekeresz-kapitányt örvendeztetett meg vele. Öröme azonban csak addig tartott, a míg a dohány le nem szedte nyelvéről a bőrt, a mi szerintem a szekeresz-nyelv gyöngeségét bizonyítja. Azóta a kapitány is haragszik rám s esténkint nem fujja a szomszéd szobában a repedt tilinkóját, a mivel azt hiszi, hogy engem szomorít.

Legjobban megijesztett a nagybátyám, mikor azt írta, hogy a hatalmas *Vigyázz* kutyát fogja nekem ajándékba küldeni. Ő már nem bír vele. Mindig verekszik idegen kutyákkal. „Ti odafent mindjárt beoltathatjátok, ha megharapják.“ Ez volt a levél vége.

Ez az ajándék már se a háziasszonyomnak, se a szekeresz-kapitánynak nem tetszett. Se megenni, se elfüstölni nem lehetett. Annál jobban megörültek neki a gyermekek, olyan szempontból fogván föl a kutyát, hogy annak van füle és farka, melyet ráncigálni lehet.

Elhatároztam, hogy a kutyának egy házaeskát építtetek a ház végébe. A háziur szívesen beleegyezett.

Hogy az ember kutyájának házat építhessen, ahhoz három fórum szükséges a fővárosban.

Az első fórum a *magánépítési bizottság*, mely megvizsgálja, hogy az illető területre 1-ször lehet-e? 2-szor szabad-e építeni? 3-szor kutyaházat szabad-e?

s 4-szer nem négyemeletes házat kellene-e inkább oda rakatni?

A magánépítési bizottság szerencsémre azt határozta, hogy *nem* négyemeletes házat kell oda építeni. Mert én bizony nem tudtam volna fölépíteni. A kutyaólnak most már csak két fórum állta útját.

A *középitési bizottság*, ez már nagy urakból áll, a kik a középitéshez nem igen értenek, a magánépítést meg lenézik. Ezeket egyenkint kellett megnyernem s megígértem, hogy a kutyaól szigoruan a kibocsátott szabályzat szerint lesz építve, pinceszobái nem lesznek s vízvezeték lesz minden emeleten.

Azután jött a *közmunkatanács*. Ennek tagjai méltóságos urak. Fogatot és páholyt tartanak s legfőbb törekvésük, hogy a házak építésére fönnálló szabályzatokat szaporítsák. Az ablakok színére és alakjára vonatkozó rendeletet sikerült már ötvenkét paragrafusra fölvenniök. Huszonkét építőmestert kergettek már ezzel az öngyilkosságba.

Valamennyien megveregették a vállamat s biztattak, hogy siessek az építkezéssel, mert egyik zseniális tagtársuk már készíti az új szabályzatot a kutyaólak építésére.

— Miért, tán a kutyák nem voltak megelégedve a régivel? — kérdém.

— Mi nem voltunk megelégedve a régivel.

Kezemben lévén a hármass engedély, fölkerestem egy jóhírű építőmestert. Ez azonban úgy okoskodott, hogy a ki kutyájának házat épít, az bizonyosan előbb

már magának épített házat: ennek következtében gazdag ember. Azért olyan drága költségvetést csinált, hogy méregbe jöttem és összevesztünk. Ő engem Ugronistának nyilvánított, én őt 49-esnek neveztem.

Ekkor elmentem egy rossz hírű pallérhoz, a ki vállalkozott rá, hogy egy, a tutajozásról lemondott trencsénmegyei család segítségével megcsinálja az egész históriát. Ráálltam.

Mikor készen volt az ól, az ispán hozta a rakoncátlan kutyát. A szegény ember össze-vissza volt harapva s ijedtében rögtön rohant Hőgyes Endre helybeli illetőségű Pasteurhoz és beoltatta magát nemcsak veszettség, de himlő ellen is.

Mi pedig a kutyát ünnepélyesen beiktattuk . . . Azaz hogy a trencsénmegyei család egyesült erővel betolta őt házába . . . Most sült csak ki, hogy az ól kicsi! A szegény kutya nem tudott benne megfordulni, s a farkát már a szabad ég alatt csóválta . . . Mig én az építési engedélyért szaladgáltam, a kutya megnőtt s én ezt kifeleltem a számításból.

A trencsénmegyeiek egy intésemre kihuzták az állatot. Szegény, egészen meg volt törve s ha véletlenül ő adja a *Sajó kutyám* szerepét, bizony ő sem vakkantott volna egy-kettőt, ha még ugy látja is jönni a hí szeretőt.

— Rombolja le a házat s építse nagyobbra, — mondám a pallérnak.

— Igen, csak hogy előbb meg kell szerezni hozzá az engedélyt.

— Magánépítési? . . .

— És középítési . . .

— Aztán közmunkatanács . . . De mit csináljak én addig a kutyával?

— Vigye az állatorvosi tanintézetbe.

— De a kutya egészséges.

— Nem baj. Van ott egy megfigyelő osztály. Ott csupa egészséges kutya van.

Az eszme tetszett. Megmértük a kutyát, hogy most már tudjuk, mekkorára szabjuk a házat, azután én elszállítottam az intézetbe, mondván, hogy egy gyanus állat megharapta. Az intézetben jegyzőkönyvet vettek föl a kutyámról meg rólam, bár egyre mondogattam, hogy én nem vagyok megharapva; azután a kutyát szépen elhelyezték, öngem pedig hazaeresztettek.

Uj engedélyek alapján az ól leromboltatott s uj engedélyek alapján nagyobbra fölépítettetett. Most még tovább tartott, mint először, mert az uj szabályzat már készen volt s még huzamosabbá tette a dolgot, nehogy a polgárok elhirtelenkedjék a kutyaól-építést. Mintha volna csak egy ember is, a ki elhamarkodott kutyaól-építésben tönkrement!

De ennek az átkozott kutyának a megfigyelés olyan jót tett, hogy akkorára nőtt, mint egy oroszán. Megint nem fért be a házba. Két trencsénmegyei család toltta be és három huzta ki. Rezervában tartottam még egy árvamegyei familiát is.

Ekkor a kutyát kivittem a Dunapartra, ott vettem neki egy cipót, s míg ő azt megette, én gyorsan hajóra

szálltam s Ó-Budára mentem. Éjjel, álrühában tértem vissza, hogy a kutya rám ne ismerjen.

A lapokban pedig közzétettem egy hirdetést: Egy ilyen és ilyen kutya elveszett, a becsületes megtaláló tíz forint jutalmat kap, azon föltétel alatt, ha — a kutyát megtartja magának.

Azóta, ha kutyát látok, mindig eszembe jut a nagybátyám; ha pedig a nagybátyámat látom, eszembe jut a kutya. És mivel sok kutyát látok, sokat gondolok a nagybátyámra; mivel pedig nagybátyámat sohse látom: sohse gondolok a kutyára.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A MANDÁTUM.

A napokban Ungvárról táviratot kaptam, hogy nem vállalnék-e mandátumot? Aláírva Tátray.

Azt feleltem vissza Tátraynak (a ki nem lehet más, mint polgármester, vagy a függetlenségi párt elnöke), hogy szívesen.

Erre Tátray újra táviratoz, hogy a *mandátum megy*.

Ejnye be derék egy kerület ez. Se programbeszéd, se alkotmányos költség nem kell neki. Még csak az arcképemre se kíváncsi; megtetszett nekik a nevem, irodalmi és politikai szereplésem, méltányolják a közügyek terén kifejtett tevékenységemet s képviselőjükké választanak. Van még tiszta kerület Magyarországon!

Fölmentem egy politikai napilaphoz s jelentettem nekik a dolgot, hogy tegyék ki a politikai hírek közé.

— Tudtommal az ungvári kerület képviselője nem halt meg, — felelt szárazan a segédszerkesztő.

— Meghalhatott tudtán kívül, — felelém kissé megsértődve.

— Az lehetetlen.

Ekkor megmutattam neki a táviratot.

— Ez a színházi rovat vezetőjéhez tartozik, — felelt a segédszerkesztő.

— Azt akarja ezzel mondani, hogy *komédia*? — kiáltám.

— Nem én, de az egész dolog nem politikai, hanem színházi ügy.

Csakugyan az volt: kisült, hogy Tátray Kárpát ungvári társulata választott meg képviselőjének a színészkongresszusra.

Ez is valami. Fogalmam sincs ugyan róla, hogy mi a teendőm, de ha Tulok Benő beletanulhatott a politikába, én miért ne tanulhatnék bele a színészetbe?

Először is föllátogattam a színészegyesület központi irodájába s bemutattam magamat legújabb minőségemben. Bényei, az irodaigazgató, azonnal félrehuzott s a fülembé sugta:

— Jöjjön el estére a *Mikádó*-ba.

Bártfai, az iroda titkára, pár perc múlva a másik fülembé sugta:

— Legyen szerencsénk ma este a Rambofszky-nál.

Mind a kettőnek megígértem, hogy ott leszek. Kint aztán megkérdeztem a szolgát, hogy mi az a Rambofszky és mi az a *Mikádó*?

— Két kocsmá, a hol a kongresszusi előértekezletet tartják.

— Miért nem tartják egy helyen?

A szolga szörnyű bámulattal nézett rám.

- Messziről jön uraságod?
- A Külső stáció-utcából.
- Akkor tájékozottabb lehetne.
- Hogy-hogy?

— Hát nem tudja, hogy azért jönnek össze két kocsmában, hogy szidhassák egymást. A Rambofszkyban szidják az irodát, a *Mikádó*-ban az iroda szidja a kongresszust.

- Aztán melyiknek van igaza?
- Mindakettőnek.
- Mindakettőnek nem lehet igaza.
- Önnek is igaza van.

Ott hagytam a salamoni bölcseségű szolgát, örült tépelődések közt, hogy kivel tartsak és kit szidják.

A délutáni órákban a színészet történetét olvastam, s a *Színészek Lapjában* lapozgattam, hogy némi szakszerűségre tegyek szert. A *Színészek Lapjában* egyebet nem találtam, mint azoknak a névsorát, a kik nyugdíjilletményeiket nem fizetik. Ez elég mulatságos olvasmány azoknak, a kik — fizetnek.

Este azután elmentem a *Mikádó*-ba, hol az *előértekezlet* minden tagja már a negyedik pohár sörnél tartott. Mennyit fognak ezek inni a kongresszuson! Itt az emberek suttogva beszéltek, csak egyszer szólta el magát valaki, hogy „az istennyila üsse meg“. De nem sikerült megtudnom, hogy kire céloz azzal a nyíllal. Bényei egyre csitította az embereket s közbe-közbe kiment a vörösteritékü szobába, kapacitálni az ott iddo-

gáló kőműveseket, hogy málterozzák ingyen a színészek nyugdíjpalotáját. Ez most Bényei minden gondja. A palota építése körül foglalatосkodó napszámosok is kötelesek naponkint husz krajcárt a színész-nyugdíjalap javára letenni.

Engem nagy örömmel fogadtak, mint eleven bizonyítékát annak, hogy immár a Külső-Stáció-utcát is sikerült bevonni a művészeti érdekek körébe. E szép frázis a mindennapi élet nyelvére lefordítva annyit tett, hogy hozassak bort. Megittunk husz litert, melyből a *kedélyes apa-szerepkört* betöltő színészek s a *népszínmű-énekese*k itták meg az oroszlánrészt. Hozattam még husz litert, mire Bényei megigértette velem, hogy ötven téglát fogok adni a nyugdíjpalota számára. Egy félóra múlva elannyira elevenen éreztem, hogy Tátray Kárpátot képviselem, hogy egy kisebb társulatnak *vigjátéki szendé-jét* szerződtettem az ungvári társulathoz. A szende boldogan, de pirulva két porció rostélyost rendelt magának, sok vörös-hagymával. Sohse láttam ily óriási rostélyosokat. Valóságos jutalomjátéki rostélyosok voltak, a minőket Debrecenben a zsinórpadlásról mázagon szoktak az ünnepelt lábai elé eresztetni.

Az irodapárt tanyájáról átmentem Rambofszyhoz, az ellenzék barlangjába, hol füstölt bényeit ettek pácolt bártfaival. Váli Béla nem bizott benne, hogy a saját fogaival eléggé összeharapdálhatja Bényeit, ezért csináltatott magának mesterséges fogsort, s a zsebébe rejtette: majd a kongresszuson hasznát veszi. A mint beléptem, s bemutattam magamat, Váli rám kiáltott:

— Le az irodával! (S csikorgatta a fogait a zsebében.)

Rövid idő múlva a tizenkettedik litert hozattam, természetesen borból, vagyis többet tettem a vidéki színészetért, mint a pankotai színügygyámoló egyesület. Először a színészek fogtak közre, s föleskettek, hogy a direktorok érdekei ellen fogok törni.

— Jelszó: sok fizetés, kevés próba, két jutalomjáték, tetemes előleg.

Fölesküdtem. Azután közrefogtak a direktorok, s a fölsoroltaknak éppen az ellenkezőjét fogadtatták meg velem. Megfogadtam. Ugyse fogok én a kongresszuson fölszólalni.

Másnap reggel levélben megjött a mandátum Ungvárról s én fölmentem a megyeházára, a kongresszusra. Mikor verifikáltak, s a jegyző kihirdette, hogy én képviselem Tátray Kárpátot, a kongresszus zajos *abcug*-ban tört ki.

Az elnök erre metsző szavakkal fordult Kárpát barátom ellen, a ki a tagoktól levont nyugdíjilletményt fenyőpálinkába, a fenyőpálinkát pedig önmagába fektette: a nyugdíjintézet pedig egy garast se látott.

Minden ember rám nézett, én pedig nem nézhettem mindegyikre, s így ők határozott előnyben voltak.

Végre az elnök ráncolt homlokkal fölszólított, hogy igazoljam magamat.

— Halljuk, halljuk! — kiabált egy intrikus, a kiktől Kadarkuton Mefisztofeleszt láttam.

Én roppant zavarban voltam, s hebegve kifejtet-

tem, hogy a fenyőpálinka átkos szenvedélye a felső vidéken általában nagy pusztításokat v̄isz véghez, úgy igazgató, mint színészek közt, s meg vagyok győződve, hogy Tátray társulatának nem egy tagja a nyugdíjilletményt, még mielőtt az igazgatónak átadná, pálinkába fekteti. (Eláll, eláll.)

Denique Tátray Kárpátot az egyesületből kitörlték, s nekem kijelentették, hogy nincs jogom az ő képét viselni. A minék én nagyon megörültem, s azt a képet, a melyet jogom van viselni, azonnal elhordtam a megyeház nagyterméből.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A KELET ÁLDOZATA.

Strausz Adolfot mindenki ismeri, a ki Szófia és Szaloniki, vagy Kőbánya és Budapest közt megfordul.

Mert Strausz Adolf Keleten utazik és Nyugaton disznót hizlal. Mikor Bulgáriában sejtí őt a képzelet, akkor kőbányai házában handzsárt köszörül csibukszáron. Mikor pedig a kőbányai ház kapuján kopogtatsz, akkor a házmester jelenti, hogy Strausz ur Erzerumban teled.

Szóval rejtélyes ember s kvalifikációját ebbe a szóba lehet összefoglalni: *utazó*.

Sokféle *utazó* van. Az afrikai utazó többnyire Európa pénzén megy, több izben eltűnik s köteles két-három tavat és átlag négy vizesést fölfedezni. S mikor aztán, elköltvén egy milliót, visszatér Európába, mi kötelesek vagyunk a civilizáció nevében örömujjongani s irigyelni azt a boldog nagy urat, az utazó protektorát, a kinek nevét egy ujonnan fölfedezett zuhatag viseli, messze, az őserdők közt, kétszáz napi járóföldre az utolsó hozzáférhető emberlakta helytől.

Az északi sarkra utazók tipusa kiveszett. Többé

tem, hogy a fenyőpálinka átkos szenvedélye a felső vidéken általában nagy pusztításokat visz véghez, úgy igazgató, mint színészek közt, s meg vagyok győződve, hogy Tátray társulatának nem egy tagja a nyugdíjilletményt, még mielőtt az igazgatónak átadná, pálinkába fekteti. *(Eláll, eláll.)*

Denique Tátray Kárpátot az egyesületből kitörlték, s nekem kijelentették, hogy nincs jogom az ő képét viselni. A minék én nagyon megörültem, s azt a képet, a melyet jogom van viselni, azonnal elhordtam a megyeház nagyterméből.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A KELET ÁLDOZATA.

Strausz Adolfot mindenki ismeri, a ki Szófia és Szaloniki, vagy Kőbánya és Budapest közt megfordul.

Mert Strausz Adolf Keleten utazik és Nyugaton disznót hizlal. Mikor Bulgáriában sejtí őt a képzelet, akkor kőbányai házában handzsárt köszörül csibukszáron. Mikor pedig a kőbányai ház kapuján kopogtatsz, akkor a házmester jelenti, hogy Strausz ur Erzerumban telet.

Szóval rejtélyes ember s kvalifikációját ebbe a szóba lehet összefoglalni: *utazó*.

Sokféle *utazó* van. Az afrikai utazó többnyire Európa pénzén megy, több ízben eltűnik s köteles két-három tavat és átlag négy vizesést fölfedezni. S mikor aztán, elköltvén egy milliót, visszatér Európába, mi kötelesek vagyunk a civilizáció nevében örömujjongani s irigyelni azt a boldog nagy urat, az utazó protektorát, a kinek nevét egy ujonnan fölfedezett zuhatag viseli, messze, az őserdők közt, kétszáz napi járőföldre az utolsó hozzáférhető emberlakta helytől.

Az északi sarkra utazók tipusa kiveszett. Többé

nem akad állam, mely hajlandó volna egy szép, drága gőzhajót ott hagyni a jegesmedvéknek. Pedig kár. Kit ne töltene el hazafias büszkeséggel, hogy fönt az örök jég hazájában van egy *Budapest-fok*, melyhez a fővárosunkkal rokonszenvező fókák minden esztendőben barátságosan oda dörgölik az orrukat. Folytatni kellene a honfoglalást az északi sarkon. Oda kellene küldeni a vízi kormánybiztosokat.

Az amerikai utazókat mindnyájan ismerjük. Többnyire egy csöndes pénztárosi állást, vagy fényes bankigazgatói hivatalt cserélnek föl a szabad amerikai étellel. Ott valamennyiből zseni lesz s találmányaikat drága pénzen vásároljuk meg pár esztendő múlva.

A keleti utazók nálunk azóta támadtak, mióta e jelige alatt *Keletre magyar*, bevonultunk Boszniába. A keleti utazók különösen egy-egy megüresedett balkáni trón és egy-egy gazdátlan korona körül sürgölődnek. Ilyenkor lázasan utaznak jobbra-balra s főtörekvésük az, hogy rövid idő alatt a Balkán-félsziget minden pontján mutatkozzanak és minden falujában egy tucat névjegyet feledjenek.

Mikor aztán a dolog eldől, vagy csára, vagy hajszra, akkor hazajönnek közénk, nyugotiak közé s ugy csinálnak, mintha ők döntötték volna el a dolgot.

A keleti utazók fajtája sokféle. Vannak kereskedelmi és politikai ügynökök, vannak etnografusok és hirlapírók.

Strausz Adolf etnografus és hirlapíró. Igen érde-

mes könyveket irt a Balkánról s Boszniáról szóló munkája sokkal alaposabb, mint az Asbóth Jánosé.

Kőbányai háza, pincétől a padlásig, tele van keleti adatokkal. Tudja, hogy Bulgáriában hány néptanító van, miféle fizetéssel és tudja, hogy Stambulov miniszterelnök két tojást reggeliz, teával. Citálja Sztevo, Filippopolisban kivégzett rabló, utolsó szavait s burnótot ugyanonnan hozat, a honnan a tirmovói polgármester. A kőbányai kofának szemére veti, hogy drágábban adja a tojást, mint üszkübi kollégája; ha *szerb* tövis szurja meg az ujját, édesen mosolyog, mert erről is a Kelet jut az eszébe; meghívót kap a szaloniki dalárda zászlószentelésére; szöveget is küldenek neki s ő lemegy beverni a nyelvbe. Keresztapának hívják Prepoljébe s a ruszesuki bolgár asztaltársaság diszelnöknek választja őt.

Én régóta figyelemmel kísérem és irigylem. Magam is gyakran megfordulok Kőbánya és Budapest közt.

Láttam őt fiakkeren, láttam később komfortáblin, végre lóvasutra került. Ekkor megismerkedtünk. De csakhamar innen is elmaradt. Gyalog járt be Pestre.

Tünődtem, hogy mi az oka e szemmel látható, fokonkinti leszállásnak? Azt is észrevettem, hogy keleti inggombjai és melltüje is eltűntek. Egy napon már nyakkendő nélkül láttam, őszi kabátban, tél közepén.

Ekkor leszálltam a lóvasutról, s hozzá csatlakoztam.

— Szerencsétlen ember, — mondtam, — ön bizonyosan a tőzsdén játszott.

— Soha, uram! Én egyszerűen ama tiszteletnek vagyok az áldozata, melylyel a Kelet irántam viseltetik.

— Hogyan?

— Jöjjön a lakásomra, mindent meg fog érteni. Kőbányai házába követtem. Csöngettünk.

— Nem lehet, — kiáltott ki egy férfihang.

— Miért?

— Most subickol a fiam.

Strauszra néztem.

— Igen, uram, — mondá ő, — keleti motivumokkal igyekszem magamat körülvenni. Házmesterem öt forintot kap külön azért, hogy szerezsen legyen. És a suvikszot. Meg a kefét.

Ekkor érkezett a kapu elé egy irtóztatón csunya vén boszorkány.

— A házmesterné, — mondá Strausz.

— Strausz ur! — sugtam.

— Tessék.

— Ajánlok még egy keleti motivumot: fátyoloztassa le ezt a hölgyet.

— Elfogadom.

A házmester ezalatt elkészült a toalettal s kaput nyitott.

— No, Sajtos Mihály uram, járt itt már a levélhordó?

— Nem.

Iszonyu látvány: egy koromfekete ember, a kit Sajtos Mihálynak hívnak. De még iszonyubb látvány

volt, mikor leült csizmát foltozni. Egy szerecsen, a ki nem a bakon ül, nem majmot táncoltat, nem édességet árul, hanem csizmát foltoz!

Strausz lakása csupa szőnyeg, fegyver és arckép volt. Valamennyi keleti emlék. Mindannyit emlékül kapta. Szivarszipka is volt ott kétszáz darab, dohánydoboz pedig valami ötven.

— Igen sok jóbarátom van Keleten. Ez a halálom.

— Hogyhogy?

— Rögtön meg fogja látni.

Csöngették a kapun. Kőbánya összes levélhordói tódultak be rajta.

— Mi ez?

— A tiszteletpéldányokat hozzák, — sóhajtott Strausz s lerogyott egy hatalmas, libanoni cédrusból faragott szivarszipkára.

A levélhordók feljöttek s egy óriási csomó keleti ujságot raktak Strausz elé. Mindegyikért két krajcárt kellett fizetnie a m. kir. postának s szemem láttára 3 forint 60 krajcárját vitték el a levélhordók. És a cédrusszipkát.

— Ma szokatlanul erős postám volt, — zokogott Strausz, — Kelet tisztelete tönkre tesz. Ime itt látja ön Kelet összes hirlapjait. Valamennyitől tiszteletpéldányt kapok. (És hulló könnyekkel bontogatni kezdte.) Ime itt van a *Levant Herald*, a *Stamboul*, a *Moniteur Orientale*, a *Tarik*, a *Terdsüman-i-Hakikat*. Ezeket török barátaim küldik. Itt vannak a görögök: *Filipopolis*, *Efimerisz*, *Akropolisz*, ime a szerb lapok, az

Odjek, a *Male Novine*, tekintsen bele a bolgár ujságokba, a *Szlobodá*-ba, a *Bulgarin*-ba, a *Tirnovszkaja Konstitucion*-ba. Ime a teheráni sajtó, az *El Dsavai* című perzsa lap, avagy tetszik az *Achbar*, mely egyenesen Örményországból jött? . . .

S közéje rogyott a halom ujságpapirosnak. Egy csodálatos hieroglifákkal tele nyomtatott lap ötlött a szemembe. Ilyet sohase láttam.

— Hát ez mi?

— Nem tudom.

— Honnan jön?

— Fogalmam sincs róla.

— Ki küldi?

— Nem is sejtem. Ez a legismeretlenebb tisztelóm. És a legdrágább. Ezért a gaz lapért négy krajcárt fizetek.

— Ne fogadja el. Küldje vissza a lapokat.

— Nem lehet, uram. A Kelet tele van jóbarátaimmal. Roppant udvariatlanságnak vennék a visszaküldést s halálos ellenségeimmé válnának. Nekem pedig fönn kell tartani összeköttetéseimet. Aztán meg vagy harminc hirlapom van olyan, a melyet el se tudok olvasni. Hová küldjem ezeket?

E pillanatban Sajtos Mihály csizmadia és szerencsen véres fejjel bebukott az ajtón és kiálta:

— Meneküljön uram, a levélbélyeggyűjtők!

Strausz egy bagdadi muskétát lekapott a falról, én csibukot ragadtam s így fölfegyverkezve kirohantunk.

Harminc ember hemzsegett az udvarban s rohamra készült a lakás ellen.

— Megtudták, hogy visszatértem, — szólt Strausz, — azért tódulnak mind. Itt a szép házam és bujdosó vagyok. Csak éjjelre merek hazatérni, loppal, mint a tolvaj.

— Csülökre magyar! — ordítottam.

— Allah, Allah! — rikoltott Strausz és ezzel neki-mentünk a tömegnek.

A dulakodásban két új tapasztalatot szereztem: 1. Hogy a levélbélyeggyűjtőknek igen kemény fejük van. 2. Hogy a keleti esibukszárak alkalmasabbak verekedésre, mint pipálásra. Mikor hadtestünk a kapun kijutott, Strausz fölkiáltott Sajtos uramnak, a ki várórségül hátramaradt, hogy a lapokat hajigálja ki az udvarra. Nem tudom, mi történt ott azután, de annyi tény, hogy a *Statistikai Havi Füzetek* legújabb száma a levélbélyeggyűjtők csökkenését konstatálja.

Mi vonultunk a kőbányai kis sörcsarnokba, sebeinket gyógyítani.

Sokáig tanácskoztunk. Beláttam, hogy Strauszon segíteni kell, ha azt nem akarjuk, hogy teljesen tönkremenjen.

Elhatároztuk, hogy a leghevesebb agitációt indítjuk az egész keleti sajtó ellen. Az összes hazai lapokba elkezdtünk ilyen híreket becsempészni:

A *Terdsüman-i-Hakikat* vérlázító hazugságokat közöl a boszniai mohamedánok helyzetéről s egyenesen

fölszólítja a mohamedán világot, hogy indítson szent háborút Ausztria-Magyarország ellen.

Az *Achbar* című erzerumi lap a szamosujvári öreményeket biztatja, hogy rázzák le a magyar igát.

Hasonlóra biztatja a *Szloboda* az ujjpesti bolgár kertészeket.

Az *Odjek* Oroszországot hívja a szerbek segítségére a magyar zsarnokság ellen.

E sűrű közlések magukra vonták a képviselőház figyelmét s egy interpelláció követelte Tiszától, hogy tiltsa ki az összes balkán-félszigeti és kis-ázsiai lapokat a magyar korona területéről. Ez volt célunk.

Tisza azonban utána járt s nyílt ülésben kijelentette, hogy az összes keleti lapok csak egy-egy példányban járnak hazánkba, még pedig Kőbányára, Strausz Adolffhoz, a ki jó magyar ember, hű alattvaló s nem fog azoktól föllázadni.

Ekkor más fogáshoz nyultunk. Egy francia nyelven gondosan fogalmazott gyászjelentésben megirtuk Strausz Adolf élete virágában történt elhunytát, s e cédulát megküldtük az összes Kőbányára járó keleti lapoknak, melyeknek a címét ki tudtuk betüzni. A gyászjelentés úgy végződött, hogy az elhunyt a fenforgó körülmények folytán kéri az eddig élvezett tiszteletpéldány megszüntetését.

Emlékszem, hogy a *Bulgarin* gyászkeretben közölte a hirt, s a rúszcsuki asztaltársaság részvétátíratot intézett a kőbányai tisztviselőkörhöz.

A kibetűzhetetlen című lapokat mindennap vissza-

adtuk a postásnak. Találja ki ő, hogy hova kell visszaküldeni.

A postástól a levélbélyegyűjtők vették meg.

Igy állt újra talpra Strausz Adolf. Most már megy ismét fölfelé. A napokban komfortáblin láttam. Keleti melltűje és inggombjai is visszakerültek. Most már a házmesternét is subickoltatja.

De Keletre nem mehet, a mig egy kicsit el nem felejtik, hogy elhunyt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A KÖSZMÉTEI ARGAN.

Nincs az a mappa, a melyiken Köszmétét föl lehetne találni. Egyetlen egy ember tudta azt eddig fölfedezni: az adófelügyelő. Kapott is érte ezüst érdemkeresztet s a hálás utókor pénzügyminiszterei Kolumbussal együtt fogják őt emlegetni. Hogy Köszméte helyzetét megközelítőleg kifejezzem, nem éppen geografice, azt kell mondanom, hogy az Isten háta mögött fekszik, de ha az Istennek eszébe jutna hátrafordulni, még ugy is csak nagy bajjal tudna ráakadni.

Tehát Köszmétén lakik Marci bátyám, a ki ötvenöt éves és soha életében nem volt beteg. De egy gyógyíthatatlan betegsége van: képzelt beteg. Ez ellen persze se patika, se doktor, se vigjátékiró.

És milyen betegségekben tetszik neki szenvedni! Tisztességes beteg embernek egy is elég volna arra, hogy elpályázzék e földi siralomvölgyből.

Egész programja van. A délelőtti órákban a tüdeje, veséje meg a mája van megtámadva, délután szívdobogása van, este fejjörcsei készülnek. E szerint veszi aztán be az ő homeopathikus patikájából az apró kásaszeme-

ket s mindjárt könnyebben lesz tőlük. Tüdővész ellen egy kásaszem két liter vízben föloldva, vesebaj ellen két kásaszem egy liter vízben feloldva — és így váltakozik tovább elmés kombinációban a literék és a kásaszemek száma.

Egy éjjel legjobb álmomból ver föl, hatalmas ordítással. (Azt álmodtam, Mackay milliomos vagyok s eljegyeztem a Rothschild leányát.) Nagyott nyújtózkodott s görcs állt a lábába.

— Öcsém, hamar, meghalok, jaj nekem! (Hát már álmában se lehet az ember milliomos!)

— Mi baja, Marci bácsi? — kérdém (magamban pedig Amerikába kívántam, ha már egyszer ugyanis nagybácsi).

— Görcs állt a jobb lábamba.

Neki rugaszkodtam, s úgy kihuztam az öreget, csak úgy ropogott. A görcs rögtön megszűnt.

— Jól van?

— Dehogy van! még be is kell vennem. Látod, ilyen szegény nyavalyás vagyok én. Hja, a sziv, a sziv, — fejezé be szomorú mosolylyal.

— Dehogy, bácsi! A láb, a láb.

— Mit láb, — szolt megvetőleg, — mi a láb sziv nélkül.

(Ebben igaza volt.)

— Eredj a patika-szobába, fölülről harmadik, alulról negyedik sor, balról huszonkettedik, jobbról tizen-nyolecadik üveg.

Én bizony nagyon álmos voltam, még leverem a

drága üvegeket, de tudtam, hogy a patika-szoba ablakában egy kanári szunnyad kalickájában. Odaléptem s három-négy kendermagot elcsentem az üvegvályuból. Messziről megmutattam Marci bácsinak.

— Itt van négy szem, mennyi vizet töltsék hozzá?

— Azzal a nagyobbik pohárral éppen elég lesz.

Penecilussal összeapritottam a kendermagot.

— Te fiu, nagyon ropog az a veratrix tumultuosa!

— Ropog bizony, mert régi már, frisset kellene hozatni ebből a kenderix kanariánából.

— Miből te? Veratrix az.

— No igen, azt akartam mondani. Tudja, én nem értek ehhez, mert allopatha vagyok.

— Nem is gyógyított ki az allopathia, tudom, még semmiféle betegségből.

— Nem bizony, az már igaz.

— Nem, ugy-e?

— Nem bizony, mert nem is voltam még beteg soha.

— Vigyázz fiam, még az lehetsz, ugy járhatsz, mint én, bennem már csak ezek a golyócskák tartják a lelket.

Meg a kendermag! — gondolám magamban, — s azzal betöltöttem Marci bácsi öblös torkába a szárnyas állatnak való miskulanciát.

Sokkal jobban lett tőle; de nem itta meg egészen. A fenekén maradt még három ujjnyi viz s némi kendermagmaradék.

— Ezt öcsém, neked hagytam.

(No csak ez kellett még.)

— De bácsi, nekem elvem ellen van . . .

— Te rossz színben vagy, nem mozogsz eleget, most föl is vertelek álmodból, a véredet föl kell frissíteni, egy, kettő, csak igyál.

Mit volt mit tennem? Behunytam a szememet s benyakaltam a kenderlét. Mire befejeztem, Marci bácsi már köpködte kifelé a fogán és szájpadrólán ragadt kendermagot.

— Te, tiszta volt az a pohár?

— Én bizony nem néztem, azaz néztem, de nem láttam, mert nagyon álmos vagyok.

— Akkor feküdjél le, édes fiam . . . szeretném tudni, mi a mennő lehetett még abban a pohárban?

Még egy fertály óráig dohogott és csettegett a nyelvével, a többire nem emlékszem, mert elaludtam, s fentebbi álmomban körülbelül ott járhattam, hogy éppen az oltár elé vezettem a jómódu Rothschild kisasszonyt, mikor fölriadok.

— Hahó! — ordít Marci bácsi.

— Kverausz — szekundálok ijedten, talpra fordulva.

— Kendermag volt benne, öcsém!

— Miben volt kendermag?

— Hát a pohárban!

— Miféle pohárban?

— Az orvosságos-pohárban!

— Hát persze kendermag volt benne, tudtam én azt.

— Hogy kerülhetett bele, mit gondolsz?

— Kérdezze meg a kanáritól, — felelék boszusan a befelé fordultam. De az álom messze került... Ime ezen mult az én házasságom a nagyműveltségű és bájos Rothschild kisasszonnyal. Szegény Rotschild!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

AZ ASSZONYNAK ÉS AZ IGAZSÁGNAK EREJE.

A multkor egy rendes vacsoráló asztalnál négy bukott képviselőjelölt került össze. Természetesen, a szentesi választásról volt szó, s végül mindegyik rátért a maga választására. A beszélgetés folyamán két jó történetet hallottam, melyet érdemes átadni a közönségnek.

*

Az elsőnek a színhelye egy szinmagyar matyó vidék, melynek békés lakóit a mi barátunk ellenzéki érzelmekre igyekezett téríteni. Nem kimélte az izgatószereket, mert ellenfele pénzzel dolgozott s keményen korrumpálta a kerületet. A kormánypárti jelölt azt ígérte, hogy a választók katonafiai a hadügyminiszter haza fogja eresztetni. Az ellenzéki erre a hadsereg eltörlését hozta javaslatba. A kormánypárti azt ígérte, hogy intézkedni fog, hogy a nyomasztó adók leszállitassanak. Az ellenzéki erre azt ígérte, hogy ha őt megválasztják, intézkedni fog, hogy csak az oláhok fizessenek adót. Így licitáltak egymásra.

A mi barátunk, B. ur, egy napon heves beszédet

mondott a választás központján. Mikor lenéz az asztalról, egy óriási parasztembert lát maga mellett, a ki biztató szemhunyorítással néz föl rá.

— Csak tessék beszélni, nagyságos ur, én itt vagyok; nem lesz semmi baj.

— Kicsoda maga?

— Keszeg András. A nagyerejű Keszeg. Bennem bizhatik az ur, mert én vagyok az az ember, a ki minden minutumban kész vagyok ölni. Csak így teszek-e! (és torkon ragadást mutatott) s azzal vége. Bármely minutumban. Csak intsen a nagyságos ur és én önök.

B. ur megijedt a félelmes embertől s csillapította. Még a további beszédében is mérsékeltébb volt, nehogy fölizgassa a veszedelmes óriást. A beszéd után így szólt hozzá:

— Nincs itt semmi baj, Keszeg uram, nem kell bántani senkit.

— Nono, tudom én, a mit tudok, majd később rákerül a sor. Mindig úgy szokott az lenni. A Keszeg András ott lesz, ahun baj van. Mindenkit megölk.

E pillanatban egy kis, tömzsi, Keszegnél két fejjel alacsonyabb asszony furakodott oda.

— András, hé András, jőjjön kend haza . . .

— Ne izélj asszony!

— Jőjjön kend, ha mondom, de tüstént. Haza kell hozni a négy zsák krumplit Kis Páltól.

— Majd hónap!

— Nem hónap, mindjárt! — azzal belekapaszkodott az óriás karjába és elhurcolta. Keszeg többet egy

szót sem szólt, hanem ment engedelmesen az asszony után.

B. ur néhány napig nem látta, akkor találkozott vele az utcán.

— No, András gazda, mi ujság? Hogy állunk az öldökléssel?

— Hát nagyságos ur . . . csak inteni kell . . . csak a kis ujjával kell inteni . . . én ott vagyok . . .

— Int magának az asszony. Aztán látom, szót is fogad az intésének.

András gazda gondolkozva vakarta meg a tarkóját.

— Mi türes, tagadás benne, nem értem a dolgot, hogyan lehet, de úgy van. Ha én bemegyek a kocsmába s elkiáltom: *Hajrá, ki a legény a csárdában*, nincs, a ki szembe merjen velem szállni; egy minutum alatt kitisztitom a kocsmát. Aztán bejön az a csöpp asszony s maga kitzsigál onnan és haza visz. Így van a'.

Hallgatott egy darabig, aztán folytatta:

— Tessék elhinni, az asszony olyan vakmerő, mint a béka.

— Béka?

— Az a'. Ha a békát fölviszem a torony tetejébe, oszt ott a tenyeremre téve kitarom az ablakon . . . hát adta vakmerő állatja, nem leugrik onnan, akármilyen magas is a torony? Ilyen, uram, az asszony is. Ki tudna vele szembe szállni?

S Keszeg András, a nagyerejü, békességgel eltávozott.

Kortes-körutamban, — kezdé M. ur, — leghűbb kísérőm Szabó Pál földesgazda, lelkes balpárti ember volt. Szép, sugár férfi, józan gondolkozásu, fáradhatatlan természetü, büszke, híres verekedő legény. Mindig a kocsim bakján ült, a zászlót tartotta, s énekelt. Tiz napon át járt velem, soha egy krajcárt nem kért, minden beszédemet figyelemmel kísérte, élénken éljenzett s igen boldog volt, ha egy pohár bort kapott tőlem.

— Addig ne féljen a nagyságos ur, a mig engem lát.

Éjjel mindig az előtt a ház előtt foglalt állást, a melyikben háltam. Rendesen az ablakom alá ült, a zászlót soha le nem téve a kezéből s jelen nem lévő ellenpártiakat félig hangosan kapacitált. Ez még semmi. Minden tiz percben, vagy ha nem is ennyiben, de rövid és szabályos időközökben stentori hangon a Kossuthnóta dallamára a következő két sort énekelte:

*Tiszta marad a lobogó,
Becsületünk nem eladó.*

Valahányszor elordította magát, mindig fölretentem álmomból s szinte kifordultam az ágyból. Aztán Szabó uram zümmögve monologizált tovább s én újra elszenderedtem, a legközelebbi vészkiáltásig.

Eleinte nem törődtem a dologgal, sőt tetszett Szabó uram lelkes buzgósága, de a harmadik éjjel már nagyon fáradt voltam s hat órai zavartalan alvásért odaadtam volna még azt a bizonyos drága lovat is, melyért III. Rikárd egy országot igért. Azért tehát ez éjjel, a

mint Szabó uram megkezdte inspekcióját, kiszóltam hozzá:

— Hallja, Szabó, aludni is kell ám az embernek.

— De nem muszáj.

— Próbálja meg.

— Én? Ilyenkor sohase alszom. Virrasztok a nagyságos ur fölött. Már azt nem engedem át senkinek.

— Hát csöndesen virraszson.

— Akkor elalszom.

— Megengedem!

— Nem, nem tehetem uram. Ha már magamra vállaltam. Mert én becsületes ember vagyok.

Nem szólhattam ellene semmit. Csak nem fojthatom el választóim lángbuzgalmát?

Tovább jött velem s napközben a bakon aludt, a nélkül, hogy legkevésbé is ingadozott volna (a mit legkevésbé se csudálok; láttam én már huszárt aludni a lovon és bakát a sorban, masirozás közben). Éjjel azonban ott hangoztatta véleményét a becsületről ablakom alatt.

A választás napján délben lélekszakadva jönnek az embereim és jelentik, hogy leglelkesebb hívünk, Szabó Pál, husz forintot kapván, leszavazott az ellenfelemre. Esküdöztek, hogy még ma megölik a gazembert.

Erre már magam is dühbe jöttem. Kiküldtem tiz markos legényt, hogy kerítsék elő Szabót a föld alól is, de lelkükre kötöttem, hogy a kisujjkkal se nyuljanak hozzá. Félóra mulva ott állt előttem Szabó, láttam

rajta, hogy izgatott, de azért merészen a szemem közé nézett.

— Szabó! — mondám kemény hangon, — hogy kend hivünknek mutatta magát, aztán eladta a szavazatát és a becsületét husz forintért, — erre én nem szólok semmit, ezt intézze el a maga lelkiismeretével és az Uristennel . . .

Szabó lehajtotta a fejét.

— De, gazember, hogy engem tiz éjszakán át nem engedtlél aludni a tiszta becsületed emlegetésével, melyet aztán mégis eladtál, ehhez már van szavam. Nesze!

Ezzel úgy vágtam pofon az előttem álló legényt, hogy elterült a földön. Fölugrott, fejébe nyomta a kalapját, keze ökölre szorult, arcán oly dühös kifejezés jelent meg, hogy két lépést hátráltam.

Végre kitört a szó belőle:

— Mit csináljak! Mit csináljak!

Aztán kétségbeesve kupán ütötte magát, egyet rándított a vállán s folytatta:

— Nem tehetek semmit, *mert a nagyságos urnak igaza van.*

Ezzel sarkon fordult és elment. S megvallom, e pillanatban imponált és tetszett nekem. Mert láttam, hogy az a tudat, hogy *nincsen igaza*, megbénítja akaraterejét és vasmarokkal lefogja a dühét. Az igazság ereje diadalmaskodott a parasztember műveletlen lelkében.

TAVASZI KÉPEK.

Utálom ilyenkor tavasszal ezt a Budapestet, hol egyébről se beszélnek az emberek, mint lóversenyről. Az izgalomtól sápadtan bujják a sportlapokat és számítgatják a kilátásokat. Mindenki. A gróftól le az utcagyerekig. A borbélyinas, miközben a haját keféli rólam, jó tipet súg a fülembe, s az utcaseprők a déli pihenőn a Taral mesteri lovaglásáról értekeznek. Nagy nyavalya ez a munkától irtózó, vagy becsületes munkájával nem boldoguló tömeg vad hajszája a szerencse után. Ehhez képest a kis lutri jámbor dominózás volt; ez majdnem olyan csapás a közönségre, mint az osztálysorsjáték vállalatának szakadatlan rohamai. Én nem is tudom, miért utasították vissza az angolokat, mikor a Margitszigeten Monte-Karlót akartak berendezni? Itt legalább meglett volna az a korlátozás, hogy magyar állampolgár nem játszhatik. Immorális dolog? Igaz, mert a gyerek a nevében van megnevezve: *játékbank*; ellenben, ha úgy hívják: *lóverseny*, akkor vigan folyik a szerencsejáték. No, de a látszat meg van mentve, s a mai hipokrita korban ez a fő.

De nem akarok én pünkösdi prédikációt tartani. Önöknek több eszük van, semhogy ezen a szép tavaszi ünnepen ilyesmiknek olvasásával töltsék az időt; önök kirándulnak a zöldbe, nagyot nyújtózkodnak a friss gyepen, aztán hozzálátnak, hogy elfogyaszszák a rántott csirkék ezreit, uborkasalátával.

Én is így tettem már e héten, mert utcámban és a szomszédos tartományokban teljes erővel megkezdődtek a tavaszi munkálatok. Fölszaggatták a köveket és hogy a köveknek egyik oldala se panaszkodjék, az alsó felét kifelé fordították. A mint az utolsó kővel elkészültek, megjelentek a csatornacsinálók, újra fölásták az utcát s vagy két hétig piszmogtak. Alig hogy a csatorna készen volt, a villamos világítás emberei jöttek és lefektették a kábelt. Ezalatt Pandur István szomszéd kocsmáros kitett egy beteg leandert az utcára, melléje állított egy vörös abrosszal leterített asztalt, a mi azt jelentette, hogy megnyitotta vendéglőjének nyári helyiségét. Goromba bácsik a sétatérrel kikergették a gyerekek százait s dühösen mázolni kezdtek. Zöldre, fehérre festették a város padjait. Egy napig, két napig, öt napig, mindig újra és mindig dühösebben, mert éjjel a szerelmes párok szétkenték és elrontották a remek munkát. Ezalatt a szegény, sápadt, számárhurutos és limfatikus csemeték a sétatér széléről lesték, hogy mikor eresztik be őket újra a paradicsomba, a korlátolt, szűk paradicsomba, hol csak a keskeny utakon szabad szaladgálni, s annak a kavicsához se szabad nyulni, mert az városi kavics és leltározva van.

Mit tesz az ember, ha megunta a fővárost? Sokan talán azt a tanácsot adnák, hogy akassza föl magát. De én ezt tulzásnak találom, sokkal egyszerűbb elmenni Budapestről. Magam is az utóbbit választottam. Le szoktam menni a Balaton mellé, hol egy csomó vízi madárnak évek óta az a rögeszméje, hogy az én kezem által pusztuljon el. Keresve-keresik erre az alkalmat, talán azért, hogy ezzel hosszú életet biztosítsanak maguknak s tényleg vannak a balatoni mocsarak közt öreg, galambösz madarak, melyeket már gyerekkorom óta ösmerek. Vannak köztük olyanok, a kikre már vagy ötvenszer rálöttem, s ha a madarak közt valami társadalmi szervezet volna, engem bizonyára régen kineveztek volna már — mentőegyesületnek.

Szóval, bátran elmondhatom, hogy odalent, a szárnyasok világában engem úgy hívnak: *a madarak öröme*. Puskám durranásait úgy számlálják a jó vadkacsák, mint az ember a kakuk kiáltásait: abból tudják meg, hány évig élnek még.

A hét elején tehát látogatást tettem köztük.

Az orgonavirág utolsó virágait hullatja, s az akác most kezd virágozni. Mindenfelé kaszálnak, s a friss szénaillat dominál a levegőben. Mindez addig foglalkoztatja az embert, a míg a nagy vízhez, a Balatonhoz nem ér. Ott aztán ez köti le figyelmünket. Óh, mily csodás, a mint a tavaszi verőfény ragyogásában sütkeznek s míg tömege mozdulatlan, szélén fehér csipkefodrokat verdes a part homokjához. A mint a vonat egy parti állomáson megáll, hallani a tó halk zugását:

mintha csak most ébredne hosszú téli álmából, s morgva, álmosan hessegetné magáról az enyelgő nap-sugarkat.

Csakugyan hosszú is volt a téli álma: hetven centiméteres koporsófödél takarta le, s vasutat lehetett volna rá építeni. A balatonparti állomásfőnökök igazi Szibériát állottak ki, mintha csak a Bajkál-tó szélén szolgálnák a japán tenger felé futó orosz katonai vasutat. A zalai hegyekről fújó szél a Balaton sima jegén új erőre kap, s vad dühvel rohanja meg a somogyi partot. Ez ellen a szél ellen épp oly kevésbé lehet védekezni, mint az Adria mellett a bóra ellen. Dupla, táblás ablakokon keresztülfúj, s a víz felé nyíló szobák teljesen fűthetetlenek. A mesterséges eszközökkel föltartóztatott hó garmadákbán áll végig a vasut mentén, s a gyorsvonat is csak olyan asztmás köhögéssel, lassan tör előre, mint máskor a személyvonat.

No, de mi közünk ehhez, mikor régen vége van s madarak csicsergésétől hangos a határ.

Az állomáson régi jó barátom vár, két jó lóval, könnyü magyar kocsival. Ölekezés. Egy szempillantás alatt tovarobogunk, a magunk porát is elhagyva. Először a kocsissal ujitom föl a barátságot. Ősmerem az öreget vagy tiz éve. Elkérdezem, hogy folyik élete sora. Pipáját kiveszi a szájából, jobbkezevel egy kicsit megemelintí kalapját (a gyepelöt már csak balkézzel fogta), kissé hátrafordul s illedelmesen, kurtán felel. Nem cseveghet, mert a lóra kell ügyelnie. S a mint az egyik az üggetésből vágatásba megy át, az öreg Mihály azonnal

elhallgat, pipa, kalap visszakerül a helyére s ő két kézzel markol a gyepelőbe. Harmadszor vannak befogva, tartani kell őket. Most áttérünk a lovakra s hallgatom a barátom dicsekedését, míg be nem térünk az ákászfásorba, melynek végén áll az ő tornácos háza. A fásor elején Mihály hirtelen megállítja a kocsit: három fiu rohan fölkapaszkodni, a gazdám kis fiai. A legidősebb persze Mihály mellé kerül, de a gyepelőt nem kapja meg . . .

Tanuljon ki előbb az igáslovakon. Csakhamar be-
robogunk az udvarba, hol gyönyörűen virágoznak a vad-
gesztenyefák, s rózsaszín mosóruhában, fehér kötény-
nyel elősiet a háziasszony, s puha kővér kezét élém
tartva, szívesen üdvözli a kedves vendéget.

Mikor a verandán meggyújtották a lámpást, s
elénk tettek egy tál gőzölgő, tejfölös paprikás csirkét,
nekem is, ki odafönt idegen emberek rideg kőházaiban
lakom, és sok ezer ismerős és jóbarát közt gyakran oly
elhagyottan, szomoruan bolyongok, eszembe jutott apám,
nagyapám, szépapám virágos kerttel övezett, gólyafész-
kes, zöldsalugáteres, oszlopos háza, melyből a sors oly
korán kizavart bennünket. Csak zavaros képekben tűnik
föl néha lelki szemeim előtt. Szoknyás gyerek voltam,
mikor a balsors ránk nehezedett, s szomorúság, szegény-
ség vett körül egész gyermekkorom alatt. Magam is
bús, vézna, hallgatag, rosszul evő, elkényszeredett gy-
erek voltam, a kiben senkinek se tellett öröme . . . Ha
ez a ház az apámé volna, ha ez a ház az én szülőházam
volna, ha ezeket a gesztenyefákat nagyapám ültette

volna, ha az a fölfutó vadszőlő közé nyíló ablak az én diákkori tanulószobám ablaka volna: milyen boldognak érezném én most magamat itt, szinte hallanám körülöttem, az éj árnyaival összeolvadva, őseim szellemeinek suhogását. Micsoda pihenés, megsemmisülés, nem gondolkozás, nirvána . . . megújulás, újjászületés várna itt mindig rám . . . Nem siratok én tornyos, cimeres kastélyt, nagy uradalmat, ezernyi jószágot, duskálkodó jóllétet, csak annak a kedves helynek pusztulását, hol anyám járni és imádkozni megtanított. Csak azt az erőt, melytől ez a pusztulás megfosztott.

— De hallgatag, talán fáradt? — szólt a háziasszony.

— Óh dehogya, csak elgondolkoztam. Tudja, oly ritkán látok boldog embereket. A boldogság vidéki lakos, a ki csak látogatóba jön a fővárosba.

— Ugyan ne csufolódjék. Nincs boldogabb a pesti embernél. Ugyan mi boldogság volna a mi unalmas életünkben?

— Ez az igazi. Nem is tudja, hogy boldog. A boldogsággal úgy vagyunk, mint az egészséggel. Csak akkor tudjuk, hogy milyen drága kincs, a mikor elvesztettük.

— Lehet, hogy igaza van. De beszéljen valamit Budapestről.

— Bocsásson meg, kedves asszonyom, majd holnap. Engedje meg, hogy most a tücskök filharmoniai hangversenyében gyönyörködjem.

— Bolond gusztusod van, öreg, — szölt a gazda,
— de hát ilyenek vagytok ti pestiek.

. . . Az egész ház aludt már, mikor én még a ve-
randán ültem s a holdas éjbe bámulva hallgattam a mil-
lió kis bogár csiripelését.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ŐSZI HANGULAT.

A főváros megnépesült, a színházakban játszanak; a fiatalság zajong az utcákon és kávéházakban, az öregség csöndesen sétál a boulevard hervadó fái alatt. A hadgyakorlatoknak vége, kisült, hogy hadseregünk folyton győzhetetlen; ő felsége villámgyorsan beutazta az országot, beszédeket mondott, mosolyokat osztogatott és reményeket ébresztett. Galgócon mennykövel kedveskedett Baltiknak, Besztercén szilvával kedveskedtek ő felségének, Temesváron kiállítást és magyarosodást mutattak be az uralkodónak. Szóval, a rendes királyi programot királyi pontossággal végrehajtotta s most pihen.

Szerencsére keresztülestünk a nyáron. Nem sok örömünk telt benne. Bevált volna olyan dél-olaszországi télnek. A természet se sok örömben részesült ez évszakban. Az erdőket pusztítja az apácaféreg, a szőlőt a peronoszpora. Még pedig a homoki szőlőt. Hiába hangoztatják, hogy *homokra magyar!* Már itt se biztos a szőlő s maholnap mi is almából facsarjuk a bort, mint osztrák sógoraink. Elbusulva iszszuk borunkat s haragszunk Noéra, a miért a filloxerát a bárkán kívül nem hagyta.

Noén kívül sokan még a földmívelési minisztert is szidják.

Éjjelenként ködben uszik a szemhatár s hajnalonként könnyü párák fődik a hegyek tetejét. Ökörnyál uszik a levegőben s a hordárok az utca napos oldalát kezdik keresni. A salugátereket leszedik, a kályhatapasztók ázsiója felszökkent s a jó háziasszony napjai javát befőttes üvegek kötözésével tölti. A Dunában már csak a *Hunnia* csónakászai fürödnek, de csakis ha belefordulnak; az atletikai klub már csak a Császárfürdőt meri kultiválni, ellenben Zadák mindennap legyalogol a vizen Promontorra, hogy saját találmányu mentőruhája kárba ne vesszen. A molyok újra föllélegzenek, mert a szobalányok a molyport kiverik már a butorokból. A kis propeller-kapitányok már szorgalmasan olvassák a híres tengerészek hátrahagyott könyveit, hogy a télen, mikor befagy a Duna, legyen mit mesélniök az asztaltársaságnak. Kültelki titkos társaságok erősen szervezkednek az üresen hagyott villák kirablására s a rendőrség boldog, hogy a villák elvonják a tolvaj-erőket a fővárosban való munkálkodástól.

A fővárosi Kárpát-egyesület tagjai is abbahagyták ama hegyesúcsok nyaktörő megmászását, a melyeket fiakkeren kényelmesen el lehet érní. Ellenben már szemelgetik erősen, hogy melyik budai hegyesúcsra fogják rá, hogy már szeptemberben hó borítja. A Zugligetben csak életunt és tönkrement zöldbeli vendéglősök laknak, a kik az egész elmúlt nyáron egy sertést se voltak képesek, karajonkint és gerincenkint adagokra szelve, eladni.

A Svábhegyen már csak azok rejtőznek, a kik a Lipót-városban Osztendébe utaztatták el magukat, a Lipótmezőn csak az lakik, a ki örült s a józaneszü nyaralók mind beköltöztek. Budakesz, mint odaát hívják: a *sváb Gleichenberg*, már csak egy omnibuszt járat a fővárosba, s az a német trupp is összeszedte a sátorfáját, mely — szégyenére legyen mondvá a kint nyaraló magyaroknak, — nyáron át fényes üzleteket csinált. Én nem tudom, honnan kerülnek ki ezek a talmi szittyák, a kik az oberhollabrunni udvari színház tagjainak előadására minden este megtöltötték a budakeszi bódét. Mert ne tessék azt hinni, hogy talán a svábok jártak a színházba. Oh, nem! A svábnak több esze van.

A Margitszigetre még sokan kijárnak, s a helyi hajók néha csak úgy görnyedeznek a lírai költők alatt, a kik százával tódulnak ki őszi hangulatot keresni. És ez mindaddig így tart, míg József főherceg erélyesebb intézkedéseket nem tesz a tömeges lirázás megakadályozására. Egyelőre talán csak táblákat kellene a hajóállomásokon alkalmazni: „*Lírai költőnek a szigetre lépni tilos.*“ Vagy: „*A gyepen való járás, virágszakítás, pad- és versfaragás tilos.*“ A szigetre szabadult költészetnek máris megvan az a hatása, hogy idegenek aránylag sürűbben keresik föl a Margitszigetet, mint a magyarok.

A vicinális vasutak forgalma is kezd hanyatlani s az illető igazgatóságok máris intézkedtek, hogy az egész évre eső vasuti szerencsétlenségek ebben az évadban intéztessenek el, a mikor az utasokban nem eshetik kár. A lakosság összetömörül a városban, s a mely utcában

juliusban háromszor taszitottak meg, ott most legkevesebb tizszer löknek oldalba.

Legfeltünőbb jelenség, hogy a Rókus-kórházat gyönyörűen kimeszelték kívül-belül, s egész passzió benne betegen feküdni. Évtizedek óta nem tekintettek ki oly büszkén a betegek a Rókus ablakaiból, mint most, s a főkapu előtt mindennap drámai jelenetek vannak: a meggyógyultakat erővel kell kihurcolni az ujjászületett kórházból.

Megérkezett fürdőről az én kedves sánta kapitányom is, ki a féllábát Boszniában hagyta. Ennek az embernek szeptember a legpompásabb hónapja. Ő neki ugyanis rendkívül fájdalmas köszvénye volt, mely a jobb lábát hasogatta. Ez a köszvény különben igen jóra való betegség lehetett, mert csak szeptemberben kínozza a hajlékául szolgáló lábat. Utána tizenegy hónapig pihent, hogy aztán ujult erővel szaggassa a kapitány lábát. Ilyenkor a kapitány nem volt ember, nem volt katona, hanem a *szenvedek* igének legszenvedőbb alakja. Nem használt neki semmi: se javasasszony, se doktor, se fürdő.

Egy szép juniusi napon elvitték Boszniába. Meglehet, hogy a bosnyák tüzérnél a kapitánynak valami doktorismerőse szolgált: denique egy ágyut nekiszégeztek az ő lábának és ugy ellőtték, mint a pelyhet. Az erős katona kiállotta a műtétet s hazakerült féllábbal.

Szeptemberben jött csak rá s búbanatában is nagyon örült neki, hogy a *bosnyákok ellőtték a köszvényjét is*. Nem tért többé vissza soha.

Ezért volt neki a szeptember a legkedvesebb hónapja. Régi kínjai jutottak az eszébe, s élvezte a kintalan jelent. Ha kérdezték tőle, hogy mivel gyógyította magát a köszvény ellen, azt felelte rá: „Ágyuval!” Nem hiszem, hogy hazai köszvényeseink közül egy is követte volna a kúrát.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

LÓVASUTON.

A százháztól évek óta mindennap lóvasutazom egy szomorú uri emberrel, a ki télen át egy vastag nád-pálcával, nyáron pedig egy vékony kis szőke lánynyal szokott járni.

E télen tizenkétszer kért tőlem tüzet, én tőle hat-szor. Innen ered bizalmas ismeretségünk; de a nevét nem tudom; ő se az enyémet; foglalkozásunk is kölcsönösen titok egymás előtt.

Ő mindennap köszön nekem, én mindennap elfogadom. Ő kalapot emel, én csak megbillentem, mert kopasz vagyok; néha szóval is köszön, én csak mormogással. Így lassankint olyan viszony fejlődött ki közöttünk, mint egy miniszteri titkár s egy díjnok közt. Természetesen ő volt a díjnok.

A szorgalmas lóvasutazók ebből a szemmel látható viszonyból kiindulva, engem lassankint nagy urnak kezdetek tartani. A konduktorok egyszerre csak nagyságos urnak-szólitottak s kinyitották előttem az ajtót. Sikos időben föl- és lesegítettek. Még a kocsis is hátraügyelt, hogy ő nagysága fölszáll-e már? De még a lovak is

mintha vidámabban rázták volna csengetyűjüket, ha engem vittek.

Nekem ebből az emelkedésből határozott károm volt. Ha egy hatost adtam a konduktornak, ő mindig meglátta azt a kegyes kézmozdulatot, melylyel a visszajáró négy krajcárt neki hagytam. Ezáltal meglehetősen hírnevem támadt a szakaszvonalon.

Egyszerre csak megint köszönt egy idegen ur, az állandó ismeretlenen kívül. Egy hétre rá már naponta négyen köszöntek. Két hétre rá a tucatot teljessé tette egy prémgalléros ur, kinek ezüstgombos sétatálcája volt.

Megfigyeltem a dolgokat. Ezek az emberek egymásnak is mind köszöntek, a nélkül, hogy ismerték volna egymást.

Ekkor megijedtem. Azt vettem észre, hogy egy titkos szövetkezetnek a feje vagyok. A szövetkezet székhelye: Budapest, helyisége különböző lóvasuti kocsik a százház és a Nemzeti Színház közt.

Mikor a tél elmúlt, első számú ismeretlenem levette a nádbotot és felöltötte a kis lányt. A kicsike kezét csókolt, én megcirógattam s kezébe nyomtam egy darab árpacukrot, melyet a január 14-diki veterán-bál óta hordok a zsebemben, a nélkül, hogy sikerült volna tudnom rajta. Ismeretleneim mosolyogtak, én is, csak a kis lány nem: a veterán árpacukor lehangolta őt.

Többen tüzet kértek tőlem. Ekkor kezdtem röstelni, hogy csak ötös kubát szívok. Áttértem a regalitászra. Ezenkívül világossárga tavaszi felöltőt és galamb-

szín keztyűt vettem. Mint a szövetkezet elnökének, ki kellett tennem magamért.

Hirnevem óriásilag terjedt. Alig mertek az emberek mellém ülni. Ha nem volt már hely, azonnal fölállt valaki, hogy leülhessek. Az aranysapkás ellenőrök az én jegyemet el se merték szakítani. Lisztes pékinast, kormos lakatost föl se eresztettek az én kocsimra. Hátha hozzám dörgölőznék.

Valóságos Boulanger-ja voltam a szakaszvonalnak. Gyakran tünődve álltam a tükör előtt, hogy mi okozhatta ezt a varázst? S nem tudtam rájönni. Egyetlen-egy embernek, az első számú ismeretlennek, szerény alázatossága? Ez lehetetlen. Hát így készülnének a nagy emberek?

Otthon, négy fal közt, ismeretlenektől és lóvasutaktól távol, bevallottam, hogy csak olyan ostoba vagyok, mint azelőtt.

Mikor már elég exponált ember voltam, egy napon a lóvasuton ellopták az órámat. Harmadnapra rá elcsenték a keztyűmet. Természetes, mindenkinek a szemem rám volt irányozva. A tolvajoké is. Nagy elhatározás fogamzott meg bennem: ideje lesz lejártnom magamat. Veszsen oda a tekintélyem, csak maradjanak meg ingóságaim.

Azon kezdtem, hogy mikor szokott egy hatosomat a jegyért átadtam a konduktornak, így szóltam:

— Kérek vissza négy krajcárt.

— Tessék! — mondá mérgesen s megvetőleg oda-csördítette a rezet. Ez az ember már lenézett.

A sárga felöltöt otthon hagytam, a keztyűt is. Pedig oly gyönyörű galambszinű volt, hogy ha csak rá nézett valaki, hát turbékolni kezdett.

(Itt meg kell jegyezni, hogy a hozzávaló mellényem sült galambszinű volt; olyan sikerült sült galambszinű, hogy mindenki eltátotta a száját, a ki ránézett. Ezt is levettem.)

Azután áttértem a kétkrajcáros szivarra, s oly pokoli füstöt terjesztettem a kocsiban, hogy alattvalóim megátkozták még azt a gazembert is, a ki a dohányt Amerikából behozta.

De tekintélyem nem csökkent elég rohamosan. Még köszöntek nekem is, egymásnak is. Én igen alázatosan fogadtam a köszönéseket, s percekig lengettem a levegőben a kalapomat.

Pár hét leforgása alatt már ketten voltak, a kik tőlem várták a köszönést. De a többség még mindig engem tartott főnökének. Erősebb eszközökhöz kellett nyulnom.

A konduktorral hangosan politizálván, azt sejtetem, hogy helyeslem a kormány politikáját. Akadémiai kiadványokat cipeltem feltűnően a hónom alatt. Szántszándékosan elveszítettem egy lejárt zálogcédulát s a zsebkendőmmel kirántottam egy esomó régi reskontót.

Ekkor már fölment hatra azoknak a száma, a kiknek én köszöntem először. De ezeknek aztán rettenetesen köszöntgettem. S örömmel láttam, hogy körülbelül detronizálva vagyok.

Legszívósabban ragaszkodott hozzám első ismeret-

lenem. Egy napon végre őt is megtörtem. Nem is én, hanem a többiek. Ugyanis egyszer csak észrevette, hogy bukásom ideje alatt *ő lett nagy emberré*, ő lett a bandafőnök. Mig én lefelé mentem, ő fölfelé ment.

Ekkor én már annyira estem, hogy céltalanul kószáló pékinasokat közköltésen fölvettek a kocsira s mellem tuskolták, hogy belisztezzenek.

A konduktorok meg se álltak a kocsival, ha a megállóhelyen csak én várakoztam. A kocsis se nézett hátra, senki se csinált helyet, senki se reflektált rám. Megint utazhattam hat krajcárért és szívhattam régi ötös kubáimat.

Első ismeretlenem pedig bent trónolt; senki se mert melléje ülni; a konduktor nagyságos urnak szólította, s egy napon megjelent sárga kabátban és galambszin keztyűben. Mindnyájan köszöntünk neki és egymásnak. S köszönünk folyton.

Azóta nem csodálom, hogy annyi nagy ember van a világon, a kiről senki se tudná megmondani, hogy miért nagy ember?

TARTALOM.

	Oldal
Barnabás rabsága	1
Kölcsonkért férj	76
Az emléktábla	91
Egy felöltő kalandjai	99
Az üldözött frakk	106
Kemencsik Jónás Oláhországban	115
A kefekötő meg a lóköttő	123
Princz Boriska	134
Test és lélek	143
Szaniszló szerelme	151
A plevjei basa	175
A karakaszi mandolinos	182
Csontvázam története	188
Történet egy macskáról	197
Bankár és mandátum	207
Kaland	213
A meglepetés	220
Kelemen bűja	228
Uton	235
Pál ur	242
Ház- és telekadóm	250
Aladár szerelme	257
Egy kis regény	262
Az én kutyám	266
A mandátum	273
A kelet áldozata	279
A köszmétei Argon	288
Az asszonynak és az igazságnak ereje	293
Tavaszi képek	299
Őszi hangulat	306
Lóvasuton	311

SIPULUSZ, az örökké vidám, kinek neve hallatára önkéntelenül mosolyra nyílik ajkunk, a ki torzképeket rajzol, hogy hahotát váltson ki belőlünk: Sipulusz nem a sapkáját csörgető komédiás, a kinek látszik, hanem magas színvonalu művész, **elsőrendű magyar humorista**. Fényes talentuma odahelyezi őt a nagy triász: Jókai, Mikszáth, Eötvös Károly mellé. S a mint más a Jókai, más a Mikszáth, más az Eötvös Károly humora, úgy más az a világ, melyben a Sipulusz pompás alakjai, eleven típusai mozognak. Sipulusz eleme a **komicum**, melynek forrása, ha nem is oly mély, mint a humoré, mint művészi eszköz nem kevésbé nemes. A virtuózítás, melylyel Sipulusz a kedvderítésnek ezt az eszközét kezeli, munkáinak állandó értéket ad s helyet jelöl számukra a nemzeti irodalom legkiválóbb alkotásainak sorában.

RÁKOSI VIKTOR (SIPULUSZ) MUNKÁI

16 kötetben, rendkívül diszes kiállításban, finom papíron jelennek meg. A kötetek 20–22 ivések. —————
Egy-egy kötet ára füzve 4 korona, diszes vászonkötésben 6 kor.

Az eddig megjelent kötetek:

- I. Elnémult harangok. Regény.
- II. Galambos Pál naplója.
Jobbadán Mihály utazása Amerikában.
- III. Sipulusz humoros elbeszélései. I. sorozat.
- IV. Sipulusz humoreszkjei. I. sorozat.
- V. Polgárháboru. — Egy falusi Hamlet.
- VI. Kóborlások itthon meg idegen földön.
- VII. Sipulusz humoros elbeszélései. II. sorozat.
- VIII. Sipulusz humoreszkjei. II. sorozat.

A további kötetek tartalmazni fogják: **Sipulusz újabb humoreszkjeit és humoros elbeszéléseit**, továbbá: „A bujtogatók”, „Téli rege” című regényeket, „A falu meg a város”, „Korhadt fakeresztek” című novella-köteteket, továbbá legjobb tárcáit és elbeszéléseit.

Ezentul félévénként jelenik meg 4–4 kötet.

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1900

GÖTTERMAYER-NANDOR
KÖNYVKÖZMŰVÉSZET, BUDAPEST.